کەشکۆڵێك لە گەنجینەی ژیانی کوردەواری

ئامادەکردنی

مەلا مەحموود کزەڵ

هەولێر- ٢٠١٠

دەزگای توێژینەوە و بڵاوکردنەوەی موکریانی

- **کەشکۆڵێك لە گەنجینەی ژیانی کوردەواری**
- ئامادەکردنی: مەلا مەحموود کزەڵ
- نەخشەسازی ناوەوە: تەها حسێن
- بەرگ: وریا بوداغی
- ژمارەی سپاردن: (٧٤)
- نرخ: (٣٠٠٠) دینار
- چاپی یەکەم : ٢٠١٠
- تیراژ: ١٠٠٠ دانە
- چاپخانە: چاپخانەی خانی (دهۆك)

زنجیرەی کتێب (٥٠٠)

هەموو مافێکی بۆ دەزگای موکریانی پارێزراوە

ماڵپەڕ: www.mukiryani.com
ئیمەیل: info@mukiryani.com

کەشکۆڵێك لە گەنجینەی ژیانی کوردەواری

بە هەر دوولا دایکی میوانەکە ئەگێن

جارێکیان پیاوێکی هۆشیار و زەکی ڕێگای ئەکەوێتە دێیەك ئەڕواتە ماڵێك شەو لەوێ بکاتەوە بەیانی ڕێگای خۆی بکات لە مەغریب بە دواوە هاوسێ ماڵەکە دێتە سەربان بە جنێو و قیژە قیژ کە گوایە بەسەر ماڵی ئەماندا تێپەڕیوە و ئەمیان بە پیاو نەزانیوە خانە خوێ دێتە وەلاّم و چاکتر جنێوی پێ ئەدات و بۆی دا ئەرسکێ پەلاماری بدات.

کابرای میوان کە گوێ ئەگرێت هەردووکیان هەر جنێو بە میوان ئەدەن:

یەکەم ئەڵێت دایکی میوانەکەت بگێم، عرض و ناموسی بە دەعباکەم دووەم هەر وا دەڵێت دایکی میوانی خۆت بگێم، لە شەرەفی میوانی خۆت بەم. هەردوولا مەبەستیان ئەوەیە میوانەکە لانەواز بکەن و بەو شەوە دەرپەڕێت و ئەمان لە ڕێگا رووتی بکەنەوە.

کابرای میوان روو ئەکاتە هەردووکیان دایکی هەردووکتان بە کێرم بە خوا تا ڕۆژ ئەبێتەوە لێرە رائەبوێرم.

* * *

ژنێك لە تەمەنێکی کامڵدا ڕێگای ئەکەوێتە شارێك دەستی ناگات بە خانەخوێ و ناسیاودا. شەو درەنگ ئەبێت بە قۆناغدا ناگات ئەچێت بۆ ئوتێل – میوانخانە – روو ئەکاتە هەر ئوتێلێك جێگای خاڵی و گونجاوی دەست ناکەوێت.

کابرای خاوەن ئوتێل ئەڵێت دوو جێگای خاڵی جیاوازمان هەیە ئەگەر پێی رازی و قایل ئەبیت؟ یەکێکیان سەرخۆشێکی بێ فەری تێدایە، ئەوی تریان شێتێکی تێدایە. ئیتر کەیفی خۆتە، ئەویش ئەڵێت چی بکەم؟؟ سەرخۆشەکە لەوانەیە پەلامارم بدات، هەروا شێتەکەش، دەستم لێ بوەشێنێت. ناچار ئەڵێت ئەچمە لای شێتەکە، کە ئەڕواتە سەر قەرەوێڵەکە، شێتەکە سەر بەرز ئەکاتەوە ئەڵێت لێت دەربێنم؟! هەر ساتە نا ساتێك وا ئەڵێت، ئەویش لە ترسا خەو ناچێتە چاوی تا ڕۆژ ئەبێتەوە، بەیانی کە ڕۆژ ئەبێتەوە

ناترسێت کە وای پێ ئەڵێت وەلاّمی ئەداتەوە دەی چش دەری بێنە، خۆ من ئەم شەو ڕۆحم چوو کە بۆی دەردێنێ چی بێ باشە؟!

زووبانی لێ دەردێنێ و بۆی ئەمیشێنێ و چاوی زەق ئەکاتەوە، بترسێنم؟! ژنەش ئەڵێ خوایە چۆن بۆ خۆم نەسرەوتم!.

* * *

جارێکیان ژنێکی بێ ئابرووی سۆزانی بەلای ڕەز و باخێکەوە ئەبێت کابرایەکی گەنجی شۆخ ڕێگای ئەکەوێتە لای باخەکەوە ژنەکە دەست ئەکات بە قیژە قیژ و جنێو دان هەر کەسێك بچێتە باخی ئەوەوە واو وایە...

کابراش رووی تێ ئەکات ئەڵێ هەرا هەرا مەکە ئەگینا بێم دەتگێم و ئەڕواتە ناو باخەکەوە دەس بە هەنجیر خواردن ئەکات ژنەکەش ئەڵێت هەنجیرانیش دەخواو درۆیانیش دەکات. سەیری چەند زەبەلاحە، خۆ گوتت بێم وا دەکەم.

* * *

ماشا الله ئەم جۆرە کەسانە زیرەکن!!

کۆمەڵێك مەلا دانیشتبوون باسی خواردن و سەوزەیان ئەکرد فەقێیەك هاتە ژوورەوە پرسیاریان لێکرد: لە گژ و گیای بەهار و سەوزە تۆ حەز لە چی ئەکەیت؟ وتی من حەز لە هێلکە و ڕۆن ئەکەم مەلایەك بۆی چوار پینە کرد: مەبەستی وایە بە إعتباری ماکان... تاد. وتی بەڵێ قوربان منیش هەر مەبەستم مانگایە...!

پیاوێکی حاکمی وەخت و دەسدار ڕۆژێك دڵی تەنگ ئەبێت بانگی پیاوەکانی ئەکات کە لەگەڵیا هاورێیی بکەن و بچن سەر لە شێتخانە بدەن. ئەچن پیا ئەسورێنەوە هەمە جۆر شت و سەیر ئەبینێ تەماشا ئەکەن کابرایەکی پاك و خاوێن و بە ویقار لەلایەك دانیشتووە لێی ئەپرسن کابرا تۆ شێتی؟؟ وتی وایان داناوم وتیان بۆچی کردتیان بە شێت؟ وتی من لە ناو قەومەکەی خۆمدا داوای پێغەمبەرایەتیم ئەکرد ئەوانیش داوای موعجیزەیان لێکردم زۆر گران بوو بۆم جێبەجێ نەکرا منیان دا بە دادگاو بڕیاری شێتیان بەسەردام و ناردمیانە ئێرە یەکێك لە پشتەوە وتی بخۆ ئەوە دەردت بێت کەی من تۆم بە پێغەمبەری ڕەوانەکردووە تا

کاری موعجیزەت بۆ ئەنجام بدەم برۆ هەر شێت بە تومەز ئەم داوای خوایەتی کردووە بۆیە رەوانەی شێتخانە کراوە.

* * *

بەسێ و حەمەد ژن و مێرد و دڵدار و عاشق

بەسێ تازە پێ ئەگەیشت لە هەرەت و تۆفی بەهاری ژین و گوڵدا بوو. تازە مەمکی خڕ دابوو روخسارێکی وەکو ئەستێرەیەکی درەوشاوە لە زۆنگە شەودا هێڵە ساوی دابوو ئەیجریوان بە لەنجەو لار، دڵنەواز، پەری روخسار (مەلائیك رەفتار) گەپی بە گشت جەوانانی هاوتەمەن و کیژانی دی ئەکرد. سەرنجی هەرزەکارانی کێش، جەرگی زۆری قیمە کێش کردبوو، لە سبحی ئەوینی دابوو، پێی نازی شەوانی مانگە شەوی بە روویدا ئەنا زەوی منەتباری ناز و نەوازشی ئەو بوو چاوەڕوانی فەڕ و پیرۆزی لێ ئەکرد. لە گشت لاوە هەر سەدای ماشائەڵلاو الله و ئەکبەر بوو، واتە پێنووسی دەستەڵاتی بێ پایانی یەزدان چۆن نیگار و دیمەنی ئەم فریشتەیەی کێشاوە وا رێك و جوان سەد ناوی خوا لە دوو بستانی ئەناری، وا شلك و ناسك و پڕ چەنگ و بیر تەزینە؟!

"حەمەد" لاوێکی رێك و پێك بوو، چوست و چالاك و میهرەبان دڵنواز و لەسەرخۆ، گورج و گۆڵ، کارکەر، بێ خەوش و دەروون خاوێن لەگەردوو تۆزێ خیانەت و ناپاکی و دڵپیسی، لە چنکۆکی لە خەوش بەدکاری دوور بوو، بگرە هێشتا شەیتان بە مێژووی ژیانیدا دەرفەتی لەکەدار کردنی نەبوو، هەر تەنها خاڵێك مۆری نەنابوو بە سروشتیا، بە تەنها هەڵەیەك نەرووشابوو، گشت خاوەن کچێك ئاواتە خواز بوون بیکەن بە زاوای خۆیان بە هەر نرخێك بێ بێن بە خەسوو بە خەزووری.

رۆژێك لەسەر کانیاوی بەری دێدا تووشی بەسێ ئەبێ چاك و چۆنی لەگەڵدا ئەکات لەگەڵیا ئەدوێ و کەشی ساف و بێگەرد ئەبێت، ناحەز و گورنەتەڵە چاودێی ناکەن، وەبەر گازی پەڵپ و بیانوو، تۆمەت و بوختانی نادەن.

ئا بەم جۆرە لەگەڵیا ئەدوێت و ئەڵێت ناکاتە خۆشەویستە دڵدارەکەم؟: ئایا تا ئێستا کەس گوڵی دڵی رفاندویت میوەی ئەوینیی چێژو تام کردووی؟ پەڕی دڵی ژاکاندووی ئەو دڵەی کە گوڵە بێ من بۆنی کەسی کردووە خوانەخواستە؟ ئایا کەس شۆڕشی دڵداری و خۆشەویستی لە ناخدا خرۆشاندووە وگەرداو تۆفان و زریانی لە قەبارەی سۆز و ئەوینت هی کەس هەڵی کردووە؟ توخوا ئەگەر بە راستی پێم نەڵێیت شۆخە نازەنینەکەم؟! ئەوانەی تۆ ئەیڵێیت ئێستا و هێشتا

لە شێوەیەکی سادە و راستی بە خەیاڵ و مێشکمدا گوزەری نەکردووە و هەستم بە هیچ نەکردووە و ئەم دڵەم تا ئێستا بۆ کەس نەیکروکاندووە. بەگەرمی و بە کوڵ بۆ کەس لێی نەداوە، کڵپە و چرکەی لێ هەڵنەستاوە، زۆر بە ئارام و بێ دوو دڵیی دێم و دەڕۆم و سەر ئەنێمە سەر سەرین بیر لەمانە لە هیچ ناکەمەوە بۆچی ئەم دەرزییەت ئاخنییە مێشکمەوە بەم وشە بەسۆز و ناسکانە خولیایەکت لە ناخمدا رواند بناغەی گەرداوێکت دانا نازانم چیت پێ بڵێم، چۆنت وەڵام بدەمەوە؟! ئەی جوانی هەرزەکاری ناو کوڕگەلی دێ مۆمی هیوات داگیرسان و کڵپەی گڕت لە هەناوم بەردا لێم گەرێ "حەمەد" بە کاری خۆمەوە با بڕۆم، تا کەس پێی نەزانیوین. بەستێ لەبەر خۆیەوە ئەدوا ئەوە چی بوو گوێم بە چی ئەزرینگێتەوە دڵم ترپەی لێوە دێت و پتر ئەگەڕێت ئەم گشت وشانە بوونە ئاگر و بەربوونە هەناوم ئەژنۆم بێ باك دەلەرزێت، لە رێگەی سەرسم دەدەم راست دەبمەوە هیچ بە خۆم نازانم لە بەدەنیشم خۆشە ئەبێ باب و دایکشم ئەمەیان بەسەر هاتبێ، وایان کردبێ؟ ئەگەر پێم بزانن چ هەڵوێستێکی رەچاو دەکەن؟ و چیم پێ دەڵێن و وە چیم لێ دەکەن مەگەر هەر خودا بە خۆی بزانێ!!

دوای چەند رۆژێکی تر، دووبارە چاوی بە بەسێ کەوتەوە. هەر هەمان وتووێژ بوونەوە بە دەرزی لە مێشکی بەسێ درایەوە، وا سڕبووبوو دەرزیاژن بکرایە هەستی پێ نەدەکرد باسی ئەوین و دڵداری خۆی خستەوە گۆڕەپانی ئاخاوتن هەردووکیانی مەست کرد زۆر بە خەستی و چڕی سەرنجی هەردووکیانی لەیەك چەسپ کرد جەمسەرەکانی پێکەوە ئەبەست بە توندی و بە گرت، کوێرە پێکەوەی شەتەك ئەدان جا زۆر جار بەم جۆرە یەکتریان بەسەر ئەکردەوە لە ناوەخت و لە وەختا لە شەودا شکانا لە بەرەبەیانی مەڕ شەواژۆ کردنا، لە چێشتەنگاوی ئاو هێنان و گەلە بە رێکردندا تاسەی دووری و بێ ئارامیان بەیەکتر ئەشکان. بینینی راستەوخۆ یان ناڕاستەوخۆ لە رێوە و بەسەر پێ بەسرنجی گەرم و تیژ قەپ و گازیان لە روومەت و لێوی یەکتر ئەگرد یان بە خەیاڵ نوقرچ و دەست بازی بەیەك گەیاندن بوو، کە بەیەك ئەگەیشتن ئەندامەکانیان تێکرا ئەکەوتە پێکەنین و گەشە و شنە کردن، بزە و پێکەنین سەر لێوی هەردووکیانی بە جێ نەئەهێشت.

ئاخر جار حەمەد پێی وت بەسێ ئەڵێیت چی هاووجوت بین، بە حەلاڵی، لە سەر رێرەوی شرع شەرعی شەریف و ئەمری خوداو پێغەمبەر؟! وەکو ژن و مێرد؟!

بەسێ وتی: ئەگەر خوا ئەوەی بکات هەتاوەکو دەمرم دوای خوا وەکو بت دەتپەرستم بە لێو عارەقی هیلاکی و ماندوویت ئەسڕم لە سینگ و بەرۆکی خۆمدا گەرمت دەکەمەوە

دەتحەسێنمەوە ئەگەر گەرمات بێت بە لچکی دەسماڵ و زولفی خاوی خۆم باوەشێنت لێ دەکەم و فێنکت دەکەمەوە و خودا یار بێت هەر دڵ نەوازت دەبم پەروانەی مۆمی گەدازت دەبم ئەگەر باوکی منالانم بیت گەوهەری تاجی سەری هەمووومان دەبیت هەتاکو دەمرم هەموو کفایم بە تۆ دێت بێ تۆ ژینم تاڵە، مردنم حەلاڵە، لەگەڵ تۆدا بم دۆزەخ لام بەهەشتە هەرچیشم هەیە هەر بە قوربانی تۆی دەکەم، ئەوی بە من بکرێت و هی من بێت بە هی تۆی دەزانم هەر بە حەلاڵی بێت.

درێژەی پێ نەدەین پەیمانی هاوسەری و خێزانی و ژن و مێردیان بەیەکتردا بۆ هەتا هەتا.

"حەمەد" چەند پیاوێکی دەم راستی ئاوایی ناردە خوازبێنی بەسێ بەمەرجێ هەموو بیانووەکانی باوکی بەسێ ببڕن و هەرچی پێویست بکات بۆ شاژنی ناوداری ئەو ناوچەیە بۆی خەرج بکرێت و بۆی بکرێت.

بەڵێ ئەنجام هاتە دی رۆژی گواستنەوە زەماوەند کراو گواسترایەوە بوونە ژن و مێردی یەکتر، بەو پەڕی کامەرانی تا گەیشتنە تەمەنی (٦٣) ساڵ هەر هەمیشە عاشق و دڵداری یەکتر بوون، بەقەد گەردێك لە یەکەم رۆژی دڵخواز و دڵداری کەمی نەهێنا بەڵك و هەر ئەوین لە پەرەسەندندا بوو خۆشەویستیان پتەوترو رەکێشەدار تر ئەبوو لە دڵی یەکتردا توابوونەوە لە جیهانی یەکتردا بێ یەکتر ئارام و حەسانەوەی کەسیان بەدی نەئەکرا کوڕ و کچیان گەورە بوون و شوویان کرد و ژنیان هێنا و لە ماڵ دەرچوون هەر هەردووکیان مانەوە و ئەمانە هەر لە تاف و هەرەتی گەنجی و لاوی و هەرزەکاریدا ئەژیان. سەر لەسەر یەك سەرین لە ژێر لێفەیەکدا ئەنووستن گیانێك بوون لە دوو جەستەدا ناو بە ناو ئەبوون بە یەك جەستە ئاسەواری بێزاری لە یەکتر بەدی نەئەکرا دونیا بە کام و دڵی ئەوان بوو بەهەشتێکی بەرینی ئەم دوو خۆشەویستە بوو.

ئێوارەیەك "حەمەد" ئازار و تای لێهات کەنەفت بوو چالاکی و گەشی سست و زەبوون بوو هەناسەی سوار بوو هەر دەیگوت بەسێ خەمی مردنی خۆم نییە خەمی ئەوەی دەخۆم کە لە تۆ جیا دەبمەوە ناتبینمەوە جا من بەبێ تۆ چی بکەم لە گۆڕی تەنگ و تاریکدا کێ دڵنەوازیم بکات، کێ هاو زارم بێت، نەبوونی تۆ دووجار مردنمە خودایە بەبێ بەسێ نەمکوژی.

بەسێ ئەیگوت و ئەگریا: "حەمەد" من بەبێ تۆ چی بکەم دوونیام لێ تاریکە، چاوەکانم لێڵی بەسەردا دێت ئەتووبی خودا هاوار و گازندەمەکە. بێ زاری دەرمەبڕە مەناڵێنە ئاخ و ئۆف مەکە وا گیانم دەرچوو خۆی بە دەوریدا دەگێڕا ئەگریاو فرمێسکی دادەڕشت، گڕ لە

دەروونی دەهاتە دەر هەڵ ئەبلۆوقا وەکو مارێك کەوتبێتە سەر ئاگر پشکۆ هەشمەتی لێ بڕابوو، عالەمی هەراسان کردبوو ئەیگوت خودا بمکەی بە قوربانی "حەمەد" مەرگم پێش مەرگی بکەوێ هەرچیم هەیە خێری خودا بێت بیدەم بە هەژار و داماو بەس هەر ئەوەندە بەر ئەو بکەوم، دوای ئەو نەمێنم.

کەچی چێشتەنگاو ناردیان بە دوای مەلادا یاسینی "حمد" بخوێنێ کە لە یاسین بووەوە باری لەشی کەمێك سووك بوو سەری هەڵبڕی و دانیشت کەچی لەولاوە بەسێ کەوتە تالاَن و هاوار کەوتە ناو جێگە هاواری دەکرد خودایە مەرگم پێش مەرگی حەمەد بخەی ئەم نەگەیشتە نوێژی مەغریب گیانی بە یەزدان ئەسپارد.

"حمد" دەستی کرد بە گریان و هاوار زاری و رۆ رۆ لە پاڵەوە چنگی لە زەوی گیر کرد وەکو شێت هۆشی بە خۆی نەما.

خەڵکی کیژ و کوڕی دەوریان لێدا، ئەویش ئۆقرەی لێبڕا هاواری کرد خودایە منیش لەگەڵ وی بێخەی با پێکرا دەرچین لە دونیادا. بەسێیان شۆری و هێشتا جەنازەشیان لە زەوی هەڵ نەگیرابوو "حەمەد"یش گیانی بە خودا سپارد.

ئەم دوو دڵدارە، ئەوین پاك و خاوێنە یەکتریان جێ نەهێشت، پێکەوە دوعایان خواست بۆ عالەمی بالاَو جیهانی بەرزەخ و رەوانی پیاو چاکانی پیرۆز دەستی یەکتریان گرت بە حیولانێ خودا حافیز، دڵداری عاشیق و خۆشەویستی ئەبێ وا بێ.

فەرهەنگی زاراوەی سۆفینزم

پێشەکی

ماوەیەکی زۆر بوو ئەگەڕام بە دوای زاراوەی ئاخاوتنی کەڵەمێردی سۆفییەکان و سۆفینیزمەکاندا، ئەوانەی جیهانی وێژە و وێژە دۆستی پڕ کردووە بە شیعر و پەخشانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای پێ درەخشان بوو، واتە لە جیهانی گوزەریان سەرسام و دەستە وەستان راماون، لە راڤە و شیکردنەوەی ئەو زاراوانە بە گرێ کوێرەیی هەر ماوەتەوە رەنگە هیچیان لێ نەپێکا بێت، هەمیشە ئەو زاراوانە رەنگی داوەتەوە لە و تووێژ و شیعر و هەڵبەستاندا، بۆ نموونە (محی الدین العربی، حەلاج، حافظی شیرازی، سعدی شیرازی، کوردی نەژاد، مەولانای جامی و رۆمی، شمس تەبریزی مامۆستا عبدالقادر گەیلانی، نورالدین البریفکانی.. تاد

بگرە مامۆستای سەر شاری مەیخۆران و مەستی ویستەکان "عمر خیام" وێنەی ئەمانە بە هەزاران.

ئەنجام زۆر جار ئەم بیست لە کۆڕی دانیشتنی مەلا و مامۆستاکانی مزگەوت، ئەیان وت: وێژە و بێژەی ئەم سۆفییە مەزنانەی زاراوەی تایبەتی خۆیان هەیە، پێی ئەدوێن و شیعرو هەڵبەستی پێ ئەهۆننەوە و بەو زاراوە ئاخاوتن ئەکەن و نهێنی و باری سۆفیەتی خۆیانی پێ دەرئەبڕن لە جیهانی قەلەندەری و هۆشیاری و بێ هۆشیدا. "شطحاة الأولیاء" شتێکی بە شۆرەتە کە خەڵکی سادەی تیا سەرگەردان ئەکەن و، بە گوستاخ و پەرداخی توێکڵی دونیا لە ناخەوە پێ ئەکەنن، و تیتاڵی گاڵتە جاری پێ ئەکەن و یەکێك شارەزای ئەو زاراوانە نەبێ لە شیتاڵ و شیکردنەوەی هەڵبەستەکانیان بە هەڵەدا ئەچێت و مەبەست ناپێکێت، واتە هەر تەم و مژی پێوە ئەمێنێت. جار و بۆیە منیش کەوتمە پەی جۆر و گەڕان و پشکنینی پڕتۆکە کۆنەکان. بەڵکو لەلایەکەوە بەڵگە و نووسراوێکم دەسگیر بێت بەوە چاك بوو ڕێم کەوتە لای مامۆستای بەڕێزم (سید احمد)ی فەیلەسووف لای ئەم مامۆستا پایە بەرزە نامیلکەیەکم دەستگیر بوو. سەرو بەری نەمابوو، لیێ بڕابوو گوم بوو بوو، ناوی نووسەر و خاوەنی نامیلکەکەی نەنووسرابوو کە کێیە و کەی نووسراوە؟!

تەنها ئەوەندە نەبێ بە فارسی و زۆر کۆن بوو، منیش بە چاکم زانی لە فارسییەوە وەریبگێرمە سەر زووبانی کوردی، تاوەکو خوێنەران تێیی بگەن و بلاٌوبێتەوە، دەست زانایان بکەوێت ئەگەر بەر لە ئێستاش بلاٌوکرابێتەوە و من پێم نەزانیبێت بە داوای لێبووردنم خۆم ئەپەرێنمەوە لە لۆمە و تانەی رەخنە گرانی بەڕێز بە هێزی پێنووس دانەی گەوهەرو مووئەقلێشن ئەمەیش لەوانەیە خزمەتێك بێت بەگەلە داماوە کلۆڵ کراوەکەم.

کزەڵ - محمود قادر احمد - ١٠/٥/١٩٨٢

ئەمەیش پوختەی نووسراوەکەیە

نووسەر لە پێشەکی نامیلکە نووسراوەکەیدا دەست پێ ئەکات بەم جۆرە و ئەڵێت:

سوپاس و ستایش بۆ ئافەریدەگەری بوونەوەر کە درەخشانی کردووە بە نووری خۆی کە (اللّٰه نور السموات والأرض) و عیلمی عەشقی وەکو خۆر داگیرساندووە لە کیشوەری "عاشقی و مەعشوقیدا" کە ئەڵێت: "یحبونهم ویحبونه"و کاریگەری یەکتر هیچ جۆر نییە لە مولکی هەستیدا کە "لا إله مع اللّٰه " و دروودی بێ کۆتایی لە سەر پیرۆزترین و بالاٌترین بێت: حەزرەتی پێغەمبەر و لەسەر تەواوترین راسترین رێباز رێبازی "محمد المصطفی" درودی خوای لەسەر بێت هەروا لەسەر دۆست و یارانی ئەو بۆ هەتا هەتایە.

پاشان: ئەمە چەند وشە و زاراوەیەکی دیارییە لە زاراوەکانی نێوان گرۆی سۆفییەکان. خوا پشتیوانیان بێت لە کارەکانیاندا کە بە پەخشان و هۆنینەوە پێی ئەدوێن. رووی داوە. ئەمەیش لەسەر (٣) سێ مەبەست بونیاد نراوە و بناغەی دانراوە.

لە بارەی ئەو وشانەیە کە پتر یان تایبەتن بە خۆشەویستەوە و هەندێکیشیان بە خۆشویستراوەوە "محب محبوب"

١. میل مەیل: بەگەڕانەوە ئەڵێن بۆ رەگەز و رەچەڵەکی خۆی بێ ئاگاداربوون لەو ئەسڵ و مەبەستە وەکو گەڕانەوەی سروشتی وێنەی گەڕانەوەی رقی و توندی و رچان و مەیین بۆ هەر چوار سروشتەکە کە بێ ویست و دەسەلاٌت لایەنی ئەسڵەکە ئەگرن، واتە وەکو گەڕانەوەی شتە سروشتییەکان بۆ رەگەزی خۆیان بێ هیچ دەسەلاٌتێکی خۆیان.

٢. آرزو: ئارەزوو: ئەمیش هەر وایە گەڕانەوەیە بۆ ئەسڵەکەی خۆی بەلاٌم بە کەمێك هەست و هۆشەوە و زانیاری بە هەندێك ئەسڵ و مەبەست.

٣. میهر: مەیل و گەڕانەوەیە بۆ ڕەگەزی خۆی لەگەڵ بوونی زانیاری و ئاگاداری بە دەستکەوتی خۆشی وەرگرتن و تێگەیشتن لە مەبەست.

٤. دوستی، دۆستی: بە دۆستییەك ئەڵێن لەگەڵ حەق (تعالی)دا، بێ هیچ جم و جووڵ و هۆیەك، یا پەیدابوونی هۆیەك.

٥. محب، محبب "موحیب": بە خاوەنی خۆشەویست ئەڵێن کە پێویست بە دۆستی نەبێ، جا هاوشانی بێت یان نا. وەکو یەزدانی بوزورگ پێویستی بە کەس نییە. دۆستایەتی ئەویش بێ هیچ پەڵپوو بیانوو دەبەند و باوێکە.

٦. محبوب، مەحبوب: بە زاتی حەق تعالی ئەڵێن جا دۆستی بن یان نا لە بەندی گێتی و بەندە داریەتی لەبەرترە.

٧. طالب. تالیب: بە پەیجۆر و گەڕان ئەڵێن. واتە ڕۆیشتن لە ڕێگای بەندە گێتی کردەوەی پیرۆز و باڵادا نەك لە رووی دۆستییەوە بێت.

٨. مطلوب، مەتلوب: بە زاتی بێچوون ئەڵێن کە پەیجۆریگەر دەستەوەستان بێت لەوەی خۆی بە دۆستی دابنێ و بزانێ.

٩. عشق، عەشق: بە خۆشەویستی بە رادە بەدەر ئەڵێن.

١٠. سر، سیڕ: نهێنی: بە گرتن و کێشانی وزەی خوایی ئەڵێن. جارێك ئەو بەر سلوك ئەکەوێت، جارێك ئەم پێش ئەکەوێت، واتە جارێك جزبەی خوایی بەرسلوك ئەکەوێت، و جارێکیش سلوك بەر ئەکەوێت.

١١. پیر: بە دۆستی حەق تعالی ئەڵێن کاتێك داوا گەیشتبێتە سنووری تەواو جا لەو بارەوە شایستەی دۆستایەتی ئەوە لە گشت روویەکەوە.

١٢. شوق، شەوق: بە پەشێوییەك بە دوای خۆشەویستیا، داوای ئەوەی دەستی کەوتبێت پاشان لە دەستی چووبێت، بە مەرجێ ئەگەر نەیدۆزێتەوە، دەستگیری نەبێت لە پەشێوی و بێ ئارامی بێ دەنگ بێت، بەڵام عەشق هەر وەکو خۆی بمێنێتەوە
(لە ناخەوە، لە ناوەوە بکوڵێت) .

١٣. إشتیاق: بە باڵاترین پەشێوی ئەڵێن لە مەیل کردنی گشتی و خواستی تەواو عەشقێك لەم ڕێگا بە دەستکەوتن و دەست نەکەوتنی یەکسان بێت. نەك دەستگیری بوو ئارام بگرێت و دابکەوێت و دەستی نەکەوت زیاد بکات گڕ و کڵپەی، بەڵکو بارێکە هەتا هەتا، ئەم پلەیە لە ڕێژەیەکدانییە کە گەیشت بینا بێت و هەوڵبدات کە جیابێتەوە.

١٤. حسن، حوسن: جوانی: بە پایەداری باڵا ئەوترێت لە زاتێکدا، ئەمەیش لە حق تعالی بەولاوە نییە.

١٥. جمال، جەمال: بە دەرخستنی دەربڕینی پلە و پایەی یار ئەڵێن "معشوق " لە بارەی زۆری ئارەزوو خواستی عەشق.

١٦. جلال، جەلال: شکۆ: دەرخستنی بوزورگی خۆشەویستە — دڵدارە — لەلایەن وازهێنانی عاشق بێ هیچ پێویستییەك لە عاشق و نەمانی دەمار و فیزەڵە و خۆشەویستە و دان نانی عاشقە بەبێ چارەیی و بێ دەستەڵاتی خۆی لە رووی مەعشوقدا — خۆشەویستراوەدا.

١٧. لقا، لیقاء: بە یەك گەیشتن و بە دەرکەوتنی خۆشەویست ئەڵێن بە جۆرێك عاشق بڕوا دارە و گومانی نییە کە ئەوە خۆیەتی.

١٨. شکل، شەکل: بە بوونی حەق تعالی ئەڵێن.

١٩. لطف لوتف: بە پەروەردەکردنی عاشق ئەڵێن لە ڕێگای دیتن و هاورێتییەوە بێت.

٢٠. ملاحت. مەلاحەت: بە کۆتایی نەهاتنی بوزورگی پایەوپلەی یەزدان ئەڵێن (واتە هیچ کەس بەو کۆتاییە ناگات) یا دڵنیا نابێت.

٢١. ظهور. دەرکەوتن بینینی نووری ئەوە لە ڕێی بینینی روت — دوور لە ماددە.

٢٢. شنگی شەنگی: بە دەرکەوتنی دەسەڵاتی درەوشانەوەی نوورەکانی ألله ئەڵێن لە ماددەدا.

٢٣. تشنگی، توشنەگی تینوێتی. بەزۆر ئاوردانەوە ئەڵێن.

٢٤. شێوە: بە جوانییەتی و شکۆمەندی ئەڵێن.

٢٥. شمائل، شەمائیل: بە کەمێك راکشان و راچەنینی خوایی ئەڵێن لە هەر بارێك کە ئارامی گرتبێت، بەڵام جارێك بەگەڵ یاو هەندێکیش نا تا مرید فیزی کەساس و زەبوون نەبێت.

٢٦. مکر، مەکر: بە فریودانی هەڵخەڵەتانی عاشق ئەڵێن جارێك لە ڕێگەی میهرەبانی و جارێکیش لە ڕێگەی سەر پێچی و قین گرتنەوە.

٢٧. فریب: بە إستدراجی خوایی ئەڵێن و کەم کەم نزیك بوونەوە لێی.

٢٨. وفا، وەفا: بە بایەخدانی ئەزەلی ئەڵێن بێ کردنی هیچ کاری خێر و پاراستن لە شەڕ و خراپە.

٢٩. جفا، جەفا: بە داپۆشینی دڵی سالێك ئەڵێن لە زانست و بینراوەکان.

٣٠. جور جەور: بە راگیرکردنی سالێك ئەڵێن لە بەرزبوونەوە.

٣١. ناز: بە فریودان و هەڵخەڵەتانی خۆشەویست ئەڵێن لەلایەن دڵخوازەکەیەوە (مەعشوق — بۆ عاشق).

٣٢. خشم، خەشم: بە دەرکەوتنی سیفاتی قهر ئەڵێن.

٣٣. کین: بە دەستەلاتداری و زالبوونی سیفاتی قهر و قین ئەڵێن.

٣٤. جنگ، جەنگ: بە تاقیکردنەوەی خوایی ئەڵێن بە جۆرەها بەلای ئاشکراو نهێنی.

٣٥. صلح. سولح: بە قەبوولکردنی کردار ئەڵێن بە هۆی نزیکبوونەوە.

٣٦. پردە، پەردە: بە بەرهەڵستکارێك ئەڵێن، واتە کۆسپە لە بەینی عاشق و مەعشوق هۆیەکەی ڕێگاکەیە نەك مەعشوق بێت.

٣٧. حجاب: بە کۆسپەیەك ئەڵێن کە عاشق لە دیتنی مەعشوق ڕێگا بگرێت بە ویست و دەسەلاتی مەعشوق بێت بە جۆرێك لە جۆرەکان لەلایەن عاشقەوە بێت.

٣٨. نقاب: هەر هەمان واتای هەیە، بەلاَم بە پێچەوانەوە.

٣٩. بام: بە کانگای تجلیات و شکوە ئەڵێن.

٤٠. خانە: خۆی بە خۆی ئەڵێن کە گومبوونی بوونییەتی.

٤١. مستوری، مەستووری: بە پاکوخاوێن زانینی ئەو پەری چۆنیەتی خوا ئەڵێن لە هەست و تێگەیشتنی خەڵکی گشت بگرە لە پێغەمبەران و ئەولیاکان (د.خ) پۆشراوە.

٤٢. تیزی، تیژی: بە دانە دواوەی کرداری بەندەکان ئەڵێن.

٤٣. سلطان، سوڵتان: بە چاودێری کاروباری کرداری بەندەکان ئەڵێن.

٤٤. سرکشی، سەرکەشی: بە سەرپێچی ویست و مەبەستی ساڵێك ئەڵێن بە دەسەلاتی ویستی خواوەندی.

٤٥. تندی، توندی: بە سیفاتی قەهار ئەڵێن لەسەر عاشق، وەکو دەسەلاتی خوایی بێت نەك بە پێی پێویستی خواست.

٤٦. أمیری، ئەمیری: بە ویستی ساڵێك ئەڵێن کە ئەخرێتە بەری.

٤٧. توانائی، توانایی: بەرەوشتی فاعلی مختار ئەڵێن.

٤٨. توانگری، تەوانگەری: بە دەستکەوتی خۆ ڕەوشتە بالاَو بەرز ئەڵێن.

٤٩. دستگاە، دەستگاە: دەستکەوتی گشت خوو ڕەوشتە بەرزەکانە لەگەڵ بوونی دەسەلاتی لەسەر گشت خۆ ڕەوشتێك.

٥٠. ستواری: بە گەمارۆدانی دەسەلاتی خوداوەندی ئەڵێن.

٥١. تاخیر: بە هاتنی فەرمانی خوایی ئەڵێن.

٥٢. ترك یار: بە ڕاکێشانی خوایی ئەڵێن کاتێك لە سلوکدا پێشکەوێت و بە زەحمەت و تێکۆشانی زۆر کاری بکرێتەوە ناکاو گرتن و کێشان ڕووبدات وکارو کردەوەکانی قبوولبکرێت و بارەکانی تری تەواو بێت و بە مەبەست بگات.

٥٣. غارت، غارەت: بە گرتن و کێشانی خوایی ئەڵێن بێ بیانووی هیچ سلوکێك و کارەکانی پێش بکەوێت، بە ڕێگایەك کە ساڵێك تیا کۆڵەوار بێت تا وەکو مەبەست ئەگەر چی فەرمان و کردار بڕوات و بێت بە سەریا.

٥٤. تاراج: بە خود دەسەلاتی ساڵێك ئەڵێن لە گشت بارەکانی ئاشکراو نهێنی.

٥٥. آشنائی: بە پەیوەندیی بوزورگی خالیق ئەڵێن کە بوونەوەری ئافەریدە کردووە وێنەی بەندیواری ئافەریدەکەر بە ئافەریدەکراوەوە.

٥٦. بێگانکی، بێگانەکی: بە خەریکبوونی عالەمی خوایی ئەڵێن کە بە هیچ ڕوویەك کەم و کوڕی بە هیچ خێرێك ناچوێت و وێنەی نییە.

٥٧. تکبر، تەکەبور: بوزورگداری بێ نیازییە لە گشت چەشنەکانی کرداری ساڵێك.

٥٨. شهد، شەهد: بە بوونی وجود گشتی ئەڵێن.

٥٩. دمە، دەمە: بە بوونی وجودی خوازراو ئەڵێن.

٦٠. گویند، گوی: بە پایە و جێگای بەندەگێتی — عبودیت — ئەڵێن.

٦١. محلە: بە خۆ ڕەوشتدارکردنی ڕەوشتی بالاَ ئەڵێن.

٦٢. آستان - ئاستان: بە کردار و عبادەت ئەڵێن.

٦٣. در، دەر: بە دەرگای گوێرایەڵی و فەرمان بەرداری ئەڵێن.

٦٤. یار: بە ڕەوشتی خوایی ئەڵێن و گشت ئافەریدەکراوێك دیمەن و وێنەی ئەو ئەنوێنێ و هیچ ناوێك لەم گونجاوتر نییە کە وشەی یەگانەگی پڕ بە پڕیەتی — توحید — و ساڵێکی دەورە داوە.

٦٥. غمکسار، غەم گوسار: بە خۆ ڕەوشتی ڕەحمانی دڵسۆزی حەق تەعالا ئەڵێن کە هەموو شتێك ئەگرێتەوە، واتە هەموویەتی و گشتییەتی تێدایە.

٦٦. غمخواری، غەم خواری: بە خۆ ڕەوشتی ڕەحمەتی حەق تەعالا ئەڵێن کە تایبەتی تێدا بێت.

٦٧. میهربان، میهرەبان: بە خۆ ڕەوشتی پەروەردەگاری ئەڵێن.

٦٨. دڵدار: بە ڕەوشتی فراوانی ئەڵێن (باسطی وکەیفخۆشی و خۆشەویستی لە دڵدا بێت).

٦٩. دلبر، دولبەر: بە ڕەوشتی گرژی و تەنگی قابزی ئەڵێن و ئازارو و سزای دڵی تێدا بێت.

٧٠. جانان: بەرەوشتی "قیومی" ئەڵێن کە گشت بوونەوەر بەو ڕاگیرکراوە کە چرکەیەك پەیوەندی بوونەوەر نەبێت پێیەوە هیچ شتێك نابێت و مانی نامێنێت.

٧١. جانی: بە ڕەوشتی مانەوەی هەتا هەتا ئەڵێن کە هەرگیز نەمان ڕێی تێی ناکەوێت.

٧٢. إستوار: بە دەسەڵاتی خوایی ئەڵێن بەسەر خۆشەویستی ساڵێکدا.

٧٣. قامت، قامەت: بە شایستەی پەرستیار ئەڵێن، واتە شایەنی پەرستن و پاداش کە لەو بەولاوە کەس شایانی پەرستن نییە.

٧٤. قدرات: بە پێشکەوتنی خواوەند ئەڵێن لەسەر خۆشویستنی ساڵێك.

٧٥. زلف، زوڵف: بە گوم بوون و پۆشینی پێناس ئەڵێن کە کەس ڕێ و پەی تێنابات بام پێ نابات.

٧٦. موی: بەدەرکەوتنی پێناس ئەڵێن، واتە گشت کەسێك بە زانینی وجودی ئەو زانیاری دەست ئەکەوێت و ڕێکەی نییە.

٧٧. گیسۆی: بە ڕێگای خواست و مەبەست ئەڵێن.

٧٨. پێچ زلف، پێچی زوڵوف: بە دیمەن و شێوەی خواوەند ئەڵێن.

٧٩. تاب زلف: بە نهێنییەکانی خوا ئەڵێن.

٨٠. پێشانی: بە دەرکەوتنی نهێنییەکانی خوا ئەڵێن.

٨١. فرق، فەرق: بە خوو ڕەوشتی زیندوویەتی خوا ئەڵێن

٨٢. سر: نهێنی بە خوو ڕەوشتی ویستی خوا ئەڵێن.

٨٣. أبرو، ئەبرو: بە کەوتنی پشتگوێ خستنی ساڵێك ئەڵێن لەپلەکان (واتە کەوتنەخوارەوەی و گوێ پێنەدانی ساڵێك لە پلەکان) بە هۆی کەم و کوڕییەك کە لێی دەرئەکەوێت "و پەیدا ئەبێت".

٨٤. کەمان ابرو، کەمانی ئەبرۆ - کەوانی برۆ: پایەدارەکان کە لەو پلەدارترو مەزنترو سەفا بینتر بن: واتە ڕوون بینتر بە خستنەڕووی کەوتنی ساڵێك ئەڵێن لە پایە و پلە و بە هۆی کەم و کوڕی و درێخی کردنی و دووبارە گەیشتنی بە مەبەست— بە هۆی دەستەلات و کێشان، و بایەخدان بەو پلە و پایەیەی کە بوویەتی.

٨٥. طاق ابرو، تاق برۆ: بە پشتگوێ خستنی ساڵێك ئەڵێن کە لە پایە و پلە ئەکەوێتە خوارەوە،بە هۆی کەم تەرخەمی ساڵێك کە ئەیکات و گوێ پێ نەدانی.

٨٦. مژە، موژە: کەم تەرخەمی کردنی ساڵێکە لە کردار و و بە دەسەڵاتی خوایی و حیکمەتی.

٨٧. تیر موژە، تیری موژە: بە کەم تەرخەم نەکردنی ساڵێك ئەڵێن بە ئاشکراو بە نهێنی.

٨٨. چشم، چەشم، چاو: بە ڕەوشتی (سیفەتی) بینایی و بینینی خوایی ئەڵێن.

٨٩. دیدە: بە ئاگاداری و پێزانینی خوایی ئەڵێن لە گشت کاروبارێکی خێر و شەڕ (چاکە و خراپە).

٩٠. چشم مست، چاوی مەست: بە پەردە دادان و پۆشینی خوایی ئەڵێن لە کەم و کوری کەم تەرخەمی ساڵێك و هی تر کە یەشتا کەسی تر بە سەریا ئاگادار نەبووبێ لێشی بوورابن.

٩١. چشم خمار، چاوی بە خومار: بە شاردنەوەی کەم تەرخەمی ساڵێك ئەڵێن لە ساڵێك واتە نەخستنەڕوو، بەڵام هەڵماڵینی بۆ مەزنە پایە بەرزەکان کە لەو کامل ترو پایەدارترو ڕوون تر بن و جارێك ڕوون و ئاشکرایە بە زووبانی ئەوانەوە و جارێکیش ناء.

٩٢. چشم اهوانا، چەشمی ئاهوو وانە: چاوی مامزی ئاسکیانە بە داپۆشینی خوایی ئەڵێن کەم و کوری لە غەیری ساڵێك، بەڵام وریا کردنەوەی ساڵێك لەو کەمتەرخەمییە کە کردوویەتی تا بایەخی پێ بدات بۆ ئەوەی ساڵێك کەلکی لێوەرگرێت و ئەو کەم و کوڕیە نەیەلێت زاڵ بێت بە سەریاو پینە و پەرۆی خۆی بکات (مەبەستی دووەم). ئەو ناوانەی لە نێوان عاشق و مەعشوق دایە و تیایدا بەشداران دێتە ئاراوە و لە دەربڕیندا ناوێکی تایبەتی نییە، بەڵام لە ڕووی واتاوە نەك وشە سازی جارێك تایبەت ئەبێ و جارێك ناء.

١. مجلس، مەجلیس: بە ئایەت و کاتی ئامەدەگی بوونی فکرە لای خوا و بەتاڵی تەواو ئەڵێن.

٢. عشرت، عوشرەت: چەش و لەزەتی هاودەمییە لەگەڵ نوری خوا و هەست و ئاگادارییە لەو لەزەتە.

٣. شراب، شەراب: بە هەڵچوون و زاڵبوونی عەشق ئەڵێن سەربارەی کردووە کە شایانی لۆمە و تانە بێت و ئەو خاوەنی پایە و باڵا بێت ئەوانە وێنەیان کەمە و لە کۆتایدا تایبەتن و سلوکیان کۆتایی پێ هاتووە.

٤. شراب، خم، شەرابی خوم: بە ژیانی تێکەڵاو و ئاوێتە ئەڵێن بەرامبەر بە بەندە گێتی.

٥. شەراب پەخت: بە ژیانی پوخت ئەڵێن رووت لە مادده.

٦. شراب خانە، شەراب خانە: بە عالەمی فریشتەکان ئەڵێن مەلکوت.

٧. می، مەی: بە زاڵبوونی عەشق ئەڵێن لەگەڵ کردەوەیشدا سەلامەت بێت و ئەمانە ئەهلی کەماڵن کە خواسی لە نێوان سلووکدان .

٨. میخانە، مەیخانە: بە عالەمی لاهوت ئەڵێن.

٩. می کدە، مەی کەدە: بە پێی پارانەوە ئەڵێن یا کونیەتی لاڵاوە ئەڵێن.

١٠. خمخانە: بە ئاستانە و هێلانەی کەف و کوڵی عەشق ئەڵێن، واتە هەڵ ئەچێت ئەویش عالەمی دڵە.

١١. بادە: بە پیاڵەی عشق ئەڵێن کاتێ کە لاواز بێت، واتە خەڵکی رەشۆکی سادە وابێت و لە سەرەتای سلووکدا بێت.

١٢. ساقی: بە شەراب ئەڵێن.

١٣. قەدح: بە وەختێك ئەڵێن.

١٤. جام: بە ئەحواڵ ئەڵێن.

١٥. سراحی، سوراحی: بە پایە و جێگا ئەڵێن.

١٦. خم، خۆم: بە هەڵوێست ئەڵێن.

١٧. جرعە، جورعە: بە ناوی رەوشت "سیفات" ئەڵێن و بارودۆخێکە لە سلووکی سلووك گەر شارابێتەوە و پۆشرابێت.

١٨. مستی، مەستی: داگیرکردنی عەشقە، واتە گشت سیفاتەکانی ناوەوە و دەرەوە ئەمە بریتییە لە پلەی سەرەتایی سەرخۆشی و مەستی.

١٩. مستی خراب، مەستی خەراب: بە قووتا چوونی گشتی ئەڵێن بێ ئاگاداری لە هیچ روویەك.

٢٠. نیم مەستی: بە ئاگاداری رۆچوون ئەڵێن و سەرنجدان لە قوتا چوونی خۆی.

٢١. خرابات، خەرابات: بە وێرانی سەر تێك چوون ئەڵێن.

٢٢. هشیاری، هوشیاری، هۆشیاری: ئافاتێکە لە زاڵبوونی عەشقەوەیە و رەوشتی دەروو ناوەوەیە و بریتییە لە هۆشیاری سەرەتایی بام بە هۆشی هاتنەوە.

٢٣. خمار، خومار: بە گەڕانەوە ئەڵێن لە جێگا و پایە و گەیشتنە بە "قهر" سەرنگون بوون نەك بە رێگەی دابڕان.

٢٤. رندی، رەندی: بە سرنجداپرین ئەڵێن لە گشت کردارە جۆرا و جۆرەکانی تاعەت.

٢٥. فلاشی: هاودەمی دەستپێ کردنی کارەکانە هەر چۆنی حاڵ پێویست بکات و هەڵگرێ.

٢٦. أوباشی، ئەو باشی: واز هێنانە لە پاداش و چاکە هەم لە کردنی تاعەت و هەم خۆپاراستن و وازهێنان لە تاوان و گوناە لەبەر زاڵبوونی خۆشەویستی.

٢٧. لا أبالی: بێ باکییە لە هەر شتێك کە بکرێت یا بوترێت لەبە دەم گێلیدا.

٢٨. شمع، شەمع: بە نووری خوا ئەڵێن.

٢٩. کباب، کەباب: بە پەروەردەکردنی دڵ ئەڵێن لە (تجلیاتدا) لە شکۆمەندیدا

٣٠. سبوحی: بە گفتوگۆ ئەڵێن.

٣١. عیونی: دواندنی دەم بە دەم ئەڵێن.

٣٢. شاهد: بە تجلی ئەڵێن.

٣٣. ئەقڵ: بە هەڵدانەوە و دەرخستنی نهێنی ئەڵێن.

٣٤. شبانگە: بە خاوەن دارێتی ئەحواڵ ئەڵێن.

٣٥. بە هاتنی نوور رووناکی ئەڵێن یەك لە دوای یەك.

٣٦. شب، شەو: بە عالەمی غەیب و نادیار ئەڵێن هەروا بە عالەمی (جبروت)یش ئەڵێن ئەم عالەمە هێڵێکە کێشراوە لە نێوان "وجود و عەدەم" بوون و نەبوون.

٣٧. شب قدر، شەوی قەدر: بە وێستان و مانەوەی ساڵێك ئەڵێن لە هەمان کاتی لەناوچووندا پێ بە پێی بوو نییە بوونی بە بوونی حەق تعالی بام لە ناوچوونی وجودی ساڵێك لەبەردەم وجودی حەق تعالی.

٣٨. شب یلدا، شەوی یەڵدا: واتا شەوی تاریك بە کۆتایی رەنگەکان ئەڵێن کە زۆربەی زۆریەتی "سواد اعظم ".

٣٩. عید، جەژن: بە جێگای کۆبوونەوە ئەڵێن یا پایەی گشتی.

٤٠. نورزو، نەورۆز: بە جێگای بڵاوەکردن ئەڵێن.

٤١. کفر: بە تاریکی عالەمی بڵاوەکردن ئەڵێن.

٤٢. ترسا، تەرسا: بە معانی و حەقایق ئەڵێن کاتێ کە ورد بێت.

٤٣. دیر: بە عالەمی ئینسانی ئەڵێن.

٤٤. کڵێسا: بە عالەمی حەیوانی ئەڵێن خەڵکی زیندەوەر.

٤٥. بت: بە خواست و مەبەست ئەڵێن.

٤٦. ناقوس: دیسان به جێگای جیابوونەوه ئەڵێن که یاد بکرێتەوه.
٤٧. چلیپا: به عالەمی سروشت ئەڵێن.
٤٨. توبه، تەوبه: به واز هێنان له شتێك ئەڵێن و رووکردنه شتێکی تری چاکتر و تەواو.
٤٩. ئیمان: به هەندێك دانایی له بارەی حق تعالی له عالاوه ئەڵێن.
٥٠. اسلام: به کردار و گەڕان و دواکەوتنی ئەڵێن.
٥١. دید: به بڕوایەك ئەڵێن که له جێگای جیابوونەوه سەری بەرزکردبێتەوه.
٥٢. زهد: بەروو وەرگێڕان ئەڵێن یا وازهێنان له زیادی و پلتەی دونیا، بەڵام له کاتێکدا که نەفس بۆی به پەرۆشەوه بێت و حەزی لێ بکات وه بییەوێت .
٥٣. عیبادەت: به هەوڵ و تێکۆشانی سالێك ئەڵێن.
٥٤. نماز، نوێژ: به فەرمانداری و گوێ رایەڵی کردن ئەڵێن.
٥٥. روزه، أمساك: به گرتنی اشتیهاو نفس ئەڵێن یان ئاورنەدانەوه .
٥٦. زکات: به وازهێنان پالاوتەکردنی نەفس ئەڵێن و پەسەندکردنی سوودی خەڵك ئەڵێن بەسەر هی خۆتا.
٥٧. کعبه: به جێگای بەیەك گەیشتن ئەڵێن.
٥٨. صبح: به رۆیشتن ئەڵێن بۆ لای خوا.
٥٩. بیابان، چۆڵای: به رێ گرتن ئەڵێن یان رێگا بڕین.
٦٠. سجاده، سەجادە: به بەست و گرتنی ناو دڵ ئەڵێن، واته له هەرچی رووی دڵی لەو بێت.
٦١. تامات،: به دۆست و شوناس ئەڵێن یا زانیاری بالاّ.
٦٢. فرقه: به رێکوپێکی دەسەلاّت ئەڵێن یام به نیشانەی دیمەن و وێنەش هەم ئەڵێن.
٦٣. فروختن: به وازهێنان ئەڵێن له تەکبیر و تێکۆشان لەگەڵ خودای مەزن.
٦٤. دام: به ئەندازەی دەسەلاّت "اختیار" ئەڵێن.
٦٥. گرو کردن: تەسلیمی وجودو بوونه به حوکمی ئەندازه و قەدەر و وازهێنان له تەکبیر و هەوڵدان به خواستی خۆی.
٦٦. بدل کردن: به لادان ئەڵێن له شتێك بۆ شتێك تا مەبەستێکی پێ دەستگیر بێت.
٦٧. درباختی: به سرینەوەی کردار و رەفتاری رابوردوو ئەڵێن لەبەر چاو.
٦٨. ترك کردن: وازهێنان به هیوا بڕین ئەڵێن له هەر شتێك.

٦٩. رفتن: به بەرزبوونەوه ئەڵێن له عالەمی بەشەرییەت و رۆیشتن بۆ عالەمی ئەرواح.
٧٠. برحاستن: به نیاز و بریاردان ئەڵێن، واته سووربوون لەسەر مەبەست.
٧١. نشستن: به دامرکان و ئارامی ئەڵێن.
٧٢. امدن: هاتن به گەڕانەوه ئەڵێن بۆ عالەمی بەشەرییەت له عالەمی ئەرواحەوه تا له عالەمی سەرخۆشی و مەستی نوقم بوون.
٧٣. دروون: به عالەمی مەلەکوت و فریشته ئەڵێن.
٧٤. عقل: به ئامێری جیاکردنەوەی خێر و شەڕ ئەڵێن.
٧٥. فهم: ئامێری تێگەیشتن و زانینه یا تێگەیشتن.
٧٦. عالەمی فریشتەیه.
٧٧. پایز: به جێگای وشکەڵ ئەڵێن.
٧٨. جهاد: به پایه و جێگای زانیاری ئەڵێن.
٧٩. تابستان: به پایەی زانست ئەڵێن.
٨٠. زمستان: به جێگاو پایەی کەشف و ئاشکرا کردن ئەڵێن.
٨١. گلزار: به گەشانەوەی گشتی و فراوانی ئەڵێن، بەڵام هەرچی بدرێته پاڵ بەویش ئەخوێنرێتەوه.
٨٢. بستان: جێگای گەشانەوه و فراوان بوون ئەڵێن و تایبەت نییه به شتێك هەموو شتێك ئەگرێتەوه.
٨٣. نرگس: به ئەنجامی زانست ئەڵێن که به کردار پەیدا بێت له ئاهەنگ و خۆشی زۆرەوه.
٨٤. گڵ: به ئەنجامی علم ئەڵێن له دڵدا پەیدا بێت.
٨٥. لاله: به ئەنجامی تێگەیشتن و زانست ئەڵێن که بیبینێت.
٨٦. شکوفه: به بەرزی پایه ئەڵێن.
٨٧. بنفشه: به رازێك ئەڵێن "نکته" که هێز کاری تێنەکات.
٨٨. ریحان: به نوورێك ئەڵێن که له رادەبەدەری وەرزش و پالاوتن پەیدا بوویێت و دەسکەوتبێت.
٨٩. نشوه: به سەرکەوتن ئەڵێن.
٩٠. نما: به دەستگیربوونی عیزەت ئەڵێن له پەروەردەکردنی پەروەردگارەوه بێت.
٩١. زردی: لاوازی سلووکه: بەوه ئەڵێن.

٩٢. سرخی، سووری: بە هێزی پتەوی سلووک ئەڵێن.

٩٣. سزی، سەوزی: بە کاملی تەواوی گشتی ئەڵێن و هەرچیش بمێنێتەوە قیاس ئەکرێتە سەری لە هەر جۆرێکەوە بێت بۆی تەئویلی بۆ ئەکەن.

٩٤. أبر: بە پەردەیەک ئەڵێن کە ببێتە هۆی ئاگاداری و بینین بە هۆی هەوڵ و خەباتێک کە ئەینوێنێ.

٩٥. باران: بە هاتنە خوارەوەی رەحمەت ئەڵێن.

٩٦. جوبیا: بە عیبادەت و بەندە گێتی مجازی ئەڵێن.

٩٧. سفیدی: بەیەک رەنگی ئەڵێن، واتە بە رووتێکردنێک دەستیان کەوتبێت و تەرکی هەموو شتێکیتر بکات، لە خوا بەولاوە.

٩٨. کبودی، کەبوودی: بە تێکەڵ کردنی خۆشەویستی و ناخۆشەویستی ئەڵێن.

٩٩. إب، ئاب، رەوان: بە گەشی و خۆشی دڵ ئەڵێن.

١٠٠. سیل، سەیل: بە زاڵبوونی ئەحواڵ ئەڵێن.

١٠١. بۆی: هوشیاری و وریایی ئەڵێن لە پەیوەندی و پەیوەستی دڵ کە لە بنچینەدا بوویەتی لە یەکەم پلەی گشتیدا و ئێستاش لە حاڵ و بارێکی تردا تووشی جیاوازی و جیابوونەوە هاتووە و گرفتار بووە.

١٠٢. نسیم، نەسیم: بە یادی بایەخ پێدان ئەڵێن.

١٠٣. مطرب، موتریب: بە هۆشیاریکەر ئەڵێن.

١٠٤. ترانە، تەرانە: بە ئاینی خۆشەویستی ئەڵێن.

١٠٥. ناڵەزار: بە گەڕان ئەڵێن بە شوێن خۆشەویستیا.

١٠٦. ناڵەی زیر: هەر بە خودی خۆشەویستی ئەڵێن.

١٠٧. سماع: بە جێگە دانیشتن ئەڵێن.

١٠٨. پای کوفتن: بەرووتێکردنی دڵ ئەڵێن.

١٠٩. دست زدن: بە پاراستن و چاودێری ئەڵێن ئەوانیتری چەنگ و ساز و دەبان وەکو ئەمان پێوانە ئەکرێت بە وردی سرنجی لێ بگرە هەر یەکێ لەمانە سەربەخۆ بە تەئویلی ئەم ئەندازەیە ئەکرێت و ئەم میتدارە بە پوختە و کورتی رافەکرا غەیری ئەمانە بە ئاشکرای ببینە، بەڵکو واتای راستتری بێت و پەیوەندی بە دڵەوە پتر هەبێت وای بۆ بڕیار ئەدرێت.

١١٠. چشم، شهلا: بە دەرخستنی پلە و پایەی بەرزی ساڵێک لەسەر ساڵێکی تر ئەڵێن و سەرچاوەی شۆرت لەم جێگایەوە پەیدا ئەبێ و ئەمەیش کەم لە فروفێڵ دوور ئەبێت.

١١١. چشم ترک: بە شاردنەوە و داپۆشینی ئەحواڵی و کەمالاتی ساڵێک و پلە و پایەی بەرزی ئەو ئەڵێن کە هەر خوا ئاگاداریەتی و لە خەڵکیتر شاراوە ئەم پایەیەی.

١١٢. چشم نرگس: بە شاردنەوەی ئەحواڵ و پلە و پایەی بەرزی ساڵێک ئەڵێن کە خەڵک بزانێ یام خۆی بزانێ یام نەزانێ وەلی یە ئەم دوو قەومە لەیەک چەشنن.

١١٣. رووی بە ئاوێنەی درەخشان و درەوشاوەی "تجلیات" ئەڵێن.

١١٤. ماە رووی: بە درەوشانەوەی دوو ماددە ئەڵێن کاتێک لە خەودا بێت یان لە کاتی ژێریدا خۆی لای خۆی بێت.

١١٥. چهرە: بە درەوشانەوە ئەڵێن "تجلیات" و ئاگاداربێت بەسەر چۆنییەتیدا و زانا بێت بەسەر ئەوانیتریشدا.

١١٦. رخ: بە درەوشانەوەی "تجلیات" تایبەتی ئەڵێن.

١١٧. چهرە گلگون: بە درەوشانەوەیەک ئەڵێن "تجلیات" کە لە ماددە و ئامێرەوە نەبێ جا لە خەودا بێت یام لە بێهۆشی.

١١٨. خال سیاە: بە عالەمی نادیار "غیب" ئەڵێن.

١١٩. خط: بە زانیار بە عالەمی نادیار ئەڵێ، واتە "عالَم الغیب"

١٢٠. لب: بە ئاخاوتن و گوتن ئەڵێن یان بە وشە.

١٢١. لب لعل: بە ناوەخنی وشە ئەڵێن.

١٢٢. لب شکری: بەو وشەیە ئەڵێن هاتووەتە خوارەوە کە پێغەمبەرەکان بە هۆی فریشتە و ئەولیا بە هۆی پالاوتنی خۆیەوە ئەڵێن یا خاوێن کردنی.

١٢٣. لب شیرین: بە وشەو ئاخاوتنی پێ هۆ ئەڵێن "واسط" بە مەرجێ بوونی هەست و هۆش.

١٢٤. دهان: بە خوورەوشتی بێژەر ئەڵێن بە ئاشکرا.

١٢٥. دهان کوچکی: دەم بچووکی: بە خووڕەوشت و پێناسی گفتۆگۆکەر ئەڵێن کە دوور بێت و خاوێن بێت لە (فهم) و گومانی ئینسانی، واتە لەم رێگایانەوە نەبێت.

١٢٦. سخن: قسە بە هێماو ئیشاراتی خوایی ئەڵێن بە گشتی.

١٢٧. در سخن: بە هەڵماڵین و دەرکەوتن ئەڵێن بە هێماو ئیشاراتی خوایی لە ماددە و غەیری ماددە لە مەحسوس و مەعقول و ئاشکرا کردنی نهێنییەکانی خوایی.

١٢٨. سخن چون در: بە ئیشاراتی ئاشکراو روون ئەڵێن لە ماددە و غەیری ماددە مەحسوس و مەعقول.

١٢٩. غمزە: بە ئیشاراتی هەست پێ کراو ئەڵێن.

١٣٠. زبان: بە نهێنی "أسرار" ئەڵێن.

١٣١. زبان تلخ: بە شتێك ئەڵێن کە بگونجێت لەگەڵ "تقدیر"دا.

١٣٢. ذقن: بە شتێك ئەڵێن بگونجێت لەگەڵ سروشتی ساڵێك.

١٣٣. زنج: بە جێگەی تێبینی ئەڵێن.

١٣٤. خد: بە جێگەی لەزەت ئەڵێن.

١٣٥. چاە، زنخ: بە چەواشە بوونی نهێنی "أسرار" ئەڵێن لە بینراودا.

١٣٦. بناگۆش: بە دەقیقە ئەڵێن.

١٣٧. سلسلە: بە پەناهگرتنی خەڵك ئەڵێن بە مەزینەتی خوای بزورگ بە جۆرێکی گشتی.

١٣٨. دوش: بە سیفەتی بزورگێتی خوا ئەڵێن.

١٣٩. سینە: بە سیفەتی زانیاری خوایی ئەڵێن.

١٤٠. سرحون سم: بە هاتنە دەرەوەی ساڵێك ئەڵێن کاتێك پەروەردەکردن گونجاو بێت لەگەڵ سروشتی ساڵێك و هەرگیز سەرپێچی بە هیچ جۆرێك لێی روو نەدابێت کە ئەرك و ئەرکدانە سەر بە سروشتی ساڵێك سەرپێچی و جیاوازی بۆ پەروەردەگەر نەبێت.

١٤١. میان: بە رابووردوو ئەڵێن مابێتەوە لە نێوان داواکەر و داوالێکراودا لە بارەی رۆیشتن و پایە و جێگاو داپۆشراو و هیتریش.

١٤٢. میان باریك: بە بوونی پەردە ئەڵێن بۆ ساڵێك کاتێك کە پەردەی تر نەبێت.

١٤٣. موی میان: بە سرنجی ساڵێك ئەڵێن لە بارەی برینی ئەو پلانەوە لە خۆیو لە غەیری خۆی.

١٤٤. دست: بە سیفەتی تەوا نائی ئەڵێن.

١٤٥. بە سیفەتی دەورەدان ئەڵێن " إحاطة"

١٤٦. ساعد: بە سیفەتی هێز ئەڵێن.

١٤٧. بازو: بە خواست و چوونە سەر "شیت" ئەڵێن.

١٤٨. هدیە، بەخشندە: بە پایەو پلەی پێغەمبەرایەتی و ویلایەت ئەڵێن، واتە هەر جۆرێك هەڵبژاردن و پالاوتەکردن بێت.

١٤٩. بعث: بە سرووش ئەڵێن الهامی ئاشکراو روون.

١٥٠. سلام و درووود: بە کردارو رەفتاری پەسند ئەڵێن.

١٥١. پیام: بە ئەمرو نەهی ئەڵێن فەرمانی کردن و نەکردن کە ئافەریدەکراوە بەوە کارو رەفتار بکەن و خوا یار بێت بە رێگای واجب.

* * *

مەبەستی سێیەم

لە بارەی چەند وشەیەك كە تایبەتن بە عاشق و ئەحواڵی ئـەو، ئەگەرچـی بـە چەشـنێكیتر پەیوەندی بە مەعشوقەوە هەیە.

١. (وصال): ویسال بە پایەی یەگانەگی ئەڵێن لە خۆشی و ناخۆشی لەگەڵ خوادا.

٢. كنار: بە دەستكەوتنی نهێنی و بەردەوام بوونی چاوەدێری ئەڵێن.

٣. بوس: بە پێشاندانی ئامادەیی ئەڵێن بۆ قبووڵ كردنی چۆنییەتی وشە — كلام (عملی و عیلمی و صوری و معنوی).

٤. فراق: بە گومبوون ئەڵێن "غیبت" لە پایەی وەحدە تا "یەكیەتیدا".

٥. هجران: بە لاكردنەوە و هۆدانەوە ئەڵێن بێ هیچ حەقێك چ نهێنی و چ ئاشكرا.

٦. غم بند: بە بایەخدان ئەڵێن بە خواست و مەبەستی مەعشوق.

٧. أندوە: بەسەر لێشێوان ئەڵێن لە كارێك نەیزانێت ڕێی تێ نەبات.

٨. وجد، فقدان، حسن: بە بارودۆخێك ئەڵێن كە لە دڵدا پەیدا بێت ببێتە هۆی خواست و داواكردن بە بایەخی تەواو و داخێكی زۆر گران بێت لە جیابوونەوەی لە خەمگین خانەدا "كلبـة الاحزان" خانەی دڵتەنگی.

٩. غمگداز: بە جێگای ئامادەگی ئەڵێن.

١٠. محنت: بە زەحمەت و ئازارێك ئەڵێن بـە هـۆی مەعـشوقەوە بـە عاشـق بگـات و لـە دەسەڵاتیدا نەبێت.

١١. میدان: بە مقام و پایەی دەركەوتن ئەڵێن.

١٢. چوگان: بە هەڵسەنگاندنی گشت كارێك ئەڵێن لە ڕێگای زۆر لێكردن و لەناوچوون.

١٣. كون: بە پێی بڕیاری زۆر لێكردن و لە ناوچوون ئەڵێن.

١٤. تظلم: بە هاوار و پەنابردن ئەڵێن بۆ حەزرەتی بێچوون كە بیپارێزێـت لـە شـەیتان و نەفس لە درێغی و كەم و كوڕی خۆی.

١٥. ناڵە: بە پارانەوە و دواندن ئەڵێن.

١٦. فریاد: بە زیكری ئاشكراو دەنگ ئەڵێن، واتە دەربڕین بە توندی.

١٧. والە: بە نیشانەی تەواوی عەشق ئەڵێن كە زوبان كۆڵبێت لە بارەی بەراستی نـەك لـە ڕێی بەخشندەوە، بەڵكو لەو پەری بێ چارەیی دابێت.

١٨. فغان: بە دەربڕین و دەرخستنی بارەكانی دەروون ئەڵێن.

١٩. رنح: بە بوونی شتێك ئەڵێن كە پێچەوانەی ویستی دڵ بێت.

٢٠. درۆ: بە بارێك ئەڵێن كە لە خۆشەویستییەوە ڕوو بـدات و دڵـدار توانـای هـەڵگرتنی ئەوەی نەبێت.

٢١. بیمار: بە دژواری و پەژارە و پەشێوی ئەڵێن لە ناخەوە بێت.

٢٢. مردن: بە دەركردن و داماوی ئەڵێن لە خوای مەزن.

٢٣. راحت: بە بوونی شتێك ئەڵێن كە بسازێ و بگونجێ لەگەڵ خواست و ویستی دڵ.

٢٤. زیندگی: بە قبووڵ و ڕووتێكردن ئەڵێن لە حضوری حەق تعالادا.

٢٥. تندروستی: بە جێگیربوون و مانەوەی دڵ ئەڵێن و بە هێزی دەرەوە و ناوەوە.

٢٦. ناتوائی: بەبێ هێزی و دەست نەگەیشتن ئەڵێن بۆ هەر مەبەست و خواستێك.

٢٧. إفتادگی: بە دەركەوتنی بارودۆخێك ئەڵێن و بە توانا نەبوون و دەسەڵاتی عیبادەت و بەندە گێتی بە هۆی سزای ئەو "حضرتە".

٢٨. خرابی: بە بنبڕكردنی هەڵگێر و وەرگێر و تـەگبیری عـەقڵ ئـەڵێن بـە ڕووتێكـردن و تەسلیم بوونی تەواو.

٢٩. بێهۆشی: بە پایە و جێگای سڕینەوە ئەڵێن كە سیفات و ڕەوشت بسرێتەوە.

٣٠. باهۆشی: بە پەكخستن و لەناوچوونی دەروو ناوەوە ئەڵێن لە عەشق و دێوانەیی.

٣١. طغرا: بە دەسەڵات و یاسـاكانی عەشـق ئـەڵێن بەسـەر و سـیفاتی عاشـق لـە كردەوە پارێزراوەكان.

٣٢. بندگی: بە جێگای ئەرك خستنە سەر ئەڵێن.

٣٣. ازادی: بە جێگای سەر شێواندن ئەڵێن.

٣٤. بێنوایی: بەبێ توانایی ئەڵێن.

٣٥. فەقیری: بە هەژاری بێ دەسەڵاتی ئەڵێن كە عیلم و كرداری لێ دڕانـرا بـێ، واتـە لێی سەندرابێتەوە .

٣٦. سعادت: بە خوێندنی سەرمەدی ئەڵێن.

٣٧. دووری: هەست کردنە بە ناسینی إسم وسیفات و کردار هی خواوەند.

٣٨. کاهلی: بە سستی ڕۆیشتن ئەڵێن ئەمەیش وەختێك ئەبێت کە ساڵێك کەوتبێتە ڕێ کردن و ساڵێك بالاّ بێت، ئەم جۆرە ڕۆیشتنە بەرزترین و بالاّترین هەنگاوە پێویستی بە گەڕانەوە نییە و وایش ئەبێت هۆکەی کەم و کوڕی ساڵێکە کە گوزەر بکات هەنگاوی بەرەو نزمی ئەچێت و سەرەو خوار ئەبێتەوە.

٣٩. شتاب: بە ڕۆیشتن ئەڵێن.

٤٠. بازوی: بە ڕوتێکردنی پاڵفتە ئەڵێن لە کارەکان نە پاداشتی بوێ و نە پایەی بەرز بەڵکو تەنهای بۆ خوا بە پووختەیی ئەیکات.

٤١. حضور: بە جێگای یەکێتی و تەنهایی ئەڵێن.

٤٢. غیبت: بە کانگای ڕیشەدار و سەخت ئەڵێن.

٤٣. گرمی: بە گەرمی خۆشەویستی ئەڵێن.

٤٤. سردی: بە ساردبوونەوەی نەفس ئەڵێن، ئەمە کۆتایی جێگەی خۆشەویستییە، واتە دوا پلەیەتی.

٤٥. خواب: بە لەناوچوونی دەسەڵاتی خودرایی ئەڵێن لە کرداری ئادەمیزاد دەچێت.

٤٦. بێداری: بە عالەمی هۆشیاری ئەڵێن لە بارەی بەندە گێتییەوە.

٤٧. محمل: بە ئارامی ئەرك هەڵگرتن ئەڵێن.

٤٨. زر: بە ریازەت تێکۆشان و بەربەرەکانی ئەڵێن لەگەڵ نەفسدا.

٤٩. سیم: بە پالاّوتەکردن و خاوێنکردنەوەی دەرو ناوەوە ئەڵێن ئاشکراو نهێنی.

٥٠. شست و شۆی: بەلابردنی کەم و کوڕی ئەڵێن ورد و درشتی فرێ بدرێت کە لە دریغی کردنەوە هاتبێتە دی و لە ڕوونی و پاکی و بێگەردی حضوری عاشق و معشوقەوە بێت.

٥١. جهت و جودی: بە وردە گرتن ئەڵێن لە هەرلایەکەوە بێت.

٥٢. گفتوگۆی: بە تانەو لۆمەوە گازیندەی خۆشەویست ئەڵێن.

لە نووسراوێکی تردا ئەمانە هەیە

١. جام: بە بارودۆخی دائەنێن.

٢. صراحی: بە پایە و جێگا ئەڵێن.

٣. مستی: بە گەمارۆدانی عەشق ئەڵێن کە پەنگ بخواتەوە.

٤. هشیاری: بە دیسان گەڕانەوەی عەشق ئەڵێن زاڵ بێت بە سەریا.

٥. صبوحی: بە ڕووداو ئەڵێن.

٦. صبح: بە دەرکەوتنی بارو چۆنییەتی ساڵێك ئەڵێن.

٧. عید، جەژن: بە جێگای کۆبوونەوە ئەڵێن.

٨. نورۆز: بە جێگای جیابوونەوە ئەڵێن.

٩. صبا: بە پەرێشانکردنی دڵی ساڵێك ئەڵێن بە پەژارە و شێواندنی نەفس..

١٠. دیر: عالەمی ئینسانی ئەڵێن.

١١. جۆش: بە ئاشکرا کردنی حالاّت ئەڵێن.

١٢. اسلام: بە کرداری ڕێك و جوان و لە بار ئەڵێن.

١٣. دف: بە بروایەك ئەڵێن لە کانگای جیابوونەوە سەر دەرئەکات.

١٤. زهد: پشتگوێ خستن و ڕوو وەرگێڕانی ساڵێکە لە لەزەت و خۆشی و چەشی نەفسانی و هەوای نەفسی چەپەڵی فەرماندەری خراپە کردن ئەڵێن.

١٥. فخ، فاقە: بە سلوك و ڕۆیشتن ئەڵێن لە ڕێگای خوا.

١٦. بیابان: ڕووداوی ڕێگایە واتە بەو ڕووداوە ئەڵێن لە ڕێگا ڕووئەدات.

١٧. کعبە: بە مقامی نەفس ئەڵێن بەو کانگایە ئەڵێن.

١٨. خرقە: بە چاکبوونی ساڵێك و لەبار بوونی ئەڵێن.

١٩. سجادە: بە کرانەوەی دڵی ساڵێك ئەڵێن.

٢٠. ثابت: بە عالەمی زانست ئەڵێن.

٢١. زستان: بە عالەمی گەرداو و لێشاو و فەر (فیض) ئەڵێن.

٢٢. گلزادە: بە گەشانەوە و کشانەوەی سفای دەروون ئەڵێن، واتە بێگەردی ناوەوە.

٢٣. نرگس: بە ئەنجامی ناوەوە ئەڵێن.

٢٤. سبزی: بە خودی زانیار و پێناسی ئەڵێن.

٢٥. سرخی: بە خەستی هێزی سلووك ئەڵێن.

٢٦. زردی: بە خۆرەوشتی خۆ بە کەم زانینی ساڵێك ئەڵێن.

٢٧. سفیدی: بە یەك رەنگی ساڵێك ئەڵێن.

٢٨. فقر: بەبێ پێویست ئەڵێن.

٢٩. بیداری: بە دەرکەوتنی نووری (فیض) ئەڵێن.

٣٠. سعادەت: بانگ کردنی ئەزەلی و سەرمەدییە.

٣١. ساربان: رێنموونی رێگای حەقیقەتە.

٣٢. طریق: بە رێگای کعبە و گەیشتن ئەڵێن بە پلە و پایە.

٣٣. طی: بە دەستەوەدانی وجودی ساڵێك ئەڵێن.

٣٤. تابستان: بە عالەمی تێگەیشتن و زانیاری ئەڵێن.

٣٥. بوستان: بە جێگای گەشانەوەو کشانەوە ئەڵێن.

٣٦. زستان: بە عالەمی (فیض) ئەڵێن.

٣٧. ریحان: بە نورێك ئەڵێن کە لە گەرد ماڵی دڵ و وەرزشکردنی نفس دەستکەوتبێت.

٣٨. ابر: بە پەردەیەك ئەڵێن کە ئەوپەری نەبێت.

٣٩. باران: بە هاتنەوە خوارەوەی بارانی (فیض) و میهرەبانی ئەڵێن بەسەر ساڵێکدا.

٤٠. نشوە، طرف: چاو هەڵبرینێکە کە ساڵێك تێی ئەکەوێت.

٤١. برخی: بە هێزی سلووك ئەڵێن.

٤٢. زردی: بە رەوشتی تواضع ئەڵێن.

٤٣. سفیدی: بە یەکرەنگی ساڵێك ئەڵێن.

٤٤. هجرت: ئاوەڕدانەوەی بێ ماف و حەقی خوای تعالایە.

٤٥. غم: بایەخدانی مەبەست و خواستی مەعشوقە.

٤٦. بام: جێگای شکۆمەندی خۆنواندنە کە هەستیاری خەڵکی سادە پۆشرابێت.

٤٧. فقر: فقر: بەبێ ئیحتیاجی ئەڵێن.

٤٨. بێداری: بە دەرکەوتنی نووری (فیض) ئەڵێن.

٤٩. سعادەت: بە بانگ کردن و خوێندنی ئەزەلی و سەرمەدی ئەڵێن.

٥٠. شقاوەت: بە هەڵخزانی ئەزەلی ئەڵێن و خستنە خوارەوەی نعوذ باللە.

٥١. پاکبازی: بە رووتێکردنی پوخت و پاڵفتە ئەڵێن.

کزەڵ ١٦- ٣ – ١٩٧٨

وەرگێرانی لە ٢٢-٤-١٩٨٥

* * *

جارێکیان کۆمەڵێك مەلای ناوچەی مەریوان ئەڕۆنە خزمەت "شێخ علاءالدین" لە بیارە قانعی شاعیریشیان لەگەڵدا ئەبێت دوای یەك دوو رۆژێك مەلاکان نیازی رۆیشتنەوە ئەکەن شێیخیش بانگیان ئەکات بۆ خواحافیزی یەکە یەکە پێیان ئەڵێت: فلاَن مەلا بۆم نووسیون شەش تەنەکە برنج لەگەڵ گەنم بتانداتێ وەکیلەکانی مەریوان تا سەرە دەگاتە سەر قانع بە قانع ئەفەرموێت بۆم نووسیویت سێ تەنەکە برنج و چوار تەنەکە گەنمت بدەنێ لەوێ و دوعای خێریشت بۆ ئەکەین قانع: خێرا ئەڵێ قوربان هی منیش بکە بە شەش تەنەکە، بەلاَم لە ئێستاوە تا رۆژی قیامەت هەر دوعای شەڕم لێ بکە برنجەکەم پێ چاکترە لە دوعای خێر.

* * *

کابرایەك هاتە خزمەت مەلایەکی قسە خۆش و چەند کەسێك لە خزمەتی مەلا دانیشتبوون، پرسی مەعنای چییە لە خەڵك ئەبیستم نێرەکەری عوزەێر پێغەمبەر!

مەلاش بێ سێ و دوو وتی ئەوانەی نێربازی ئەکەن هەتیو گێن لە قیامەت چەندجار هەتیوی گا بێت ئەوەندە جار ئەو کەرەی لێ ئەپەڕێنن و هەر بۆ ئەوەیان داناوە کابرایەك لە ناو دانیشتوانا بە هەردوو چەپۆك کێشای بە سەری برادەرەکەیا وتی قوڕی عالەم بەسەرت فلَقە کۆن ئەتکەن بە دەربەن.

* * *

کابرایەك ئەمرێت ئەیبەنە سەر قەبران کاتێك ئەیشارنەوە ئەم و ئەو بۆی بەسۆز ئەبن و داخی بۆ ئەخۆن کابرایەکی هەورامی لەوێدا ئەبێت بە دەنگێکی بەرز روو ئەکاتە گۆرستانەکە و

ئەڵێ خەڵکینە بە شاهێد بن من ئامادەم بیگۆڕمەوە ئەم ژیانە لەگەڵ مردووەکان بە شەرەفم حازرم ئیتر داکۆکی بۆ ئەکەن خۆ هەر چۆنێ بێت رزگارم ئەبێ لە خەڵك پەرستن و دوو رووی چەوت و خوارییە ئەوەی مرد مەردە.

* * *

یەکێك هەبوو لەم شارەدا زۆر ئەیقیراند لە خۆپیشانداندا کە مظاهرە ئەکرا وتاری ئەخوێندەوە، واتە عهدی گۆڕکراو، گەنجێکی قسە خۆش هەبوو ناوی ناڵێم چووە بن دەستییەوە وتی شیرە شێر مەکە بە شەرەفم پەشیمان ئەبیتەوە، کێرم بە تەلاقی ئەوەی پەشیمان ئەبێتەوە، تا سەر ئەڕوات و رێگا بەرنادات تۆ لات وایە ئەمەش نسکێنە هەڵقوڕاندنە یان بارخانەت خستووە لە زۆنگ و زەلکاوی بێ باریدا لە باتی روویەك بارەهەت هەیە.

* * *

لە دێیەك لە ناوچەکانی هەورامان دێی تەنگی سەر لە رۆژانی تاریکی نەزانی ئەمە رووی داوە چەند ساڵێك بەر لە ئێستا:

کابرایەك بانگەواز ئەکات لە خەڵکی و ئەڵێت ئەی ئەهلی تەنگی سەر تەنگیتان نەگنۆ کناچە و قێخوا لوان پەی بلکی فلشان کەردن قورئانیش پەی گێلۆو.

ئەی ئەها تەنگی سەر تەنگیتان نەگنۆ، کناچە و قێخوا لوان پەی بلکی فلچشان کەردەن قورئانیش پەی گێلۆو.

یەکێك بە دەنگێکی بەرز وەڵام ئەداتەوە، وێم فلچم کەردەن، وێم فلچم کەردەن بانگەواز کەر بانگی ئەکاتەوە دووبارە هەیم لوا پەی بەزی بارە پەی مزگەفتی تا تەلاقەش نەگنۆ. برا خەیلێ خاسەن وەسەر چەمەکەم.

* * *

ئەمەیش رووداوێکی جەوان مەردییە کە لە بەری پشتی خۆشناوەتی رووی داوە و بەسەدان کەس ئاگاهی ئەدەن.

ناوی هەردوو دێیەکە (خ، ج) بێت چاکە مەلایەکی ناودار و شۆرە تاوی لە دێی (خ) بوو کوڕێکی هەبوو ناوی فریاد بوو هەروا پیاوێکی بەناو و شۆرەت هەبوو لە دێی (خ) کچێکی زۆر جوانی هەبوو ناوی زێبا ئەبێت تا بڵێیت کچێکی جوانی شەنگی شۆخی خاوێنی بە حەیاو

حورمەت ئەبێت لە تانە و لۆمە و تەشەر بەدوور ئەبێت، تۆزی بوهتانی ناپاکی داوێنی گەردی نەگرتووە یەشتا و دڵیشی بە تیری هیچ لاوێك نە ئەنگیوراوە، واتە وەك میوەیەکی بەلەزەت تازهاتبووە بەرو تەماعی تێ ئەکرا، ببێت بە دایك و کەیبانووی ماڵ و خێزان بەرێوەبەری ماڵ بەکورتی تازە پێگەیشتبوو بە کەڵکی دڵنوازی و دڵداری ئەشیا.

فریاد چەند ساڵێك بوو پێشمەرگە بوو هەر حەزی ئەکرد خزمەتی کورد و کوردستان بکات وقۆچی قوربانی نەتەوەکەی بێت، هیچ باوکی رای لەو کارە نەبوو، بەڵام چاریشی نەبوو هەر ئەم کوڕەو (۳) سێ کچی حورمەتداری جوانی بە تەربییەی هەبوو کە خوێنەوار و رۆشنبیری ئایینی قاڵی کردبوون (پەریزاد، دلاویز، گوڵپەری).

رۆژێك کاك فریادی پێشمەرگە پشووی داواکرد لەسەر لقەکەی کە بێتەوە بۆ لای باوکی و کەس و کاری، دیدەنییان بکات. مانگێکی ماوە وەرگرت و کەوتە رێگا بەرەو ماڵ ئەبوایە بە لای دێی (ج) برۆشتایە، کە گەیشتە ئاقاری دێی ماڵی باوکی (زێبا) دڵی راچەنی و زێبا خانی لەبەردەمدا بەدیکرد و وەکو بووکێکی میهرەبان و دڵسۆزی شەرمن کە هاتبووە دەرەوە ئەگەرا بە دوای هەندێك ئاژەڵدا لە ناو دارستان و باخچەی دەوری دێدا کە چاوی پێ ئەکەوێت بە تیری ئەوینی گرفتار ئەبێت هەر دەسبەجێ و ماندوونەبوون و قسە خواس ئەکەوێتە بەینیان.

ئیتر شەیتان سواری مێشکی ئەبێت و ئەڵێت ناوت چییە ئەڵێت ناوم زێبایە، ئەڵێ شووم پێ بکەو دڵ بدە بە من بابتخوازم؟ ئەویش ئەڵێ من باوك و برام هەیە بێ ڕەزامەندی ئەوان ناتوانم هیچ بڕیارێکی شووکردنی خۆم بدەم.

لەناکاو پەلاماری ئەداوت و دەس بە دەمیا ئەگرێت راپێچی ئەکات و بەلایەکدا وێڵی ئەکات بەو ئێوارە وەختەدا ئەڕۆن ماوەیەکی باش رێگەیان لێ ئەگۆڕێت و ئەیکاتە تۆف و بەفرو دونیا ئەبێتە تارای سپی یەکڕەنگ و گیر ئەخۆن لە ناو ئەو دارستانەدا پێی ئەڵێ زێبا گیان لەبن ئەم دارە دانیشە تا رێگایەك بەدی ئەکەم هەر بۆ نیو سەعات دێمەوە لات، بەڵکو خوا دەروومان لێ بکاتەوە.

لەولایشەوە ماڵە باوکی زێبا گشت ماڵی دێ ئەپشکنن و ئەپرسن و چوار دەوری دێ ئەگەرێن هەواڵی نابێت بە تایبەتی کە دونیا بەفر گرتوویەتی رێکای بەستووە ئەمیش دێت چاوی بە دێ ئەکەوێت ئەچێتە ماڵێك لە دەرگا ئەدات، دەرگای لێ ئەکەنەوە دێن بە دەمییەوە قاچ و قولی ئەشۆن و ئەیبووژێننەوە خەبەریان ئەداتێ کە ژنی خۆیشی لە

گەڵیایەتی لە دەوری ئاوایی جێی هێشتووە، ئەوانیش لەگەڵیا ئەڕۆن بۆ ئەو ئاقارو ئاستە، واتە باوکەکەیان ئەچێت تەماشە ئەکات ئەمە زێبای کچیەتی ئەچێتە بن دەستی ئەڵێ کچم دەنگ مەکە و مەیکە بە هەرا با پێی نەزانێ ئەم گەنجە هەرزەکارە پێشمەرگەیە ئەیهێنێتەوە بۆ ماڵەوە کوڕە ئەبەنە ژووری میوان و جێگای تایبەتی.

کچە گەرم ئەکەنەوە هەنگوین و دۆشاوی بەدەمدا ئەکەن. باوکی پێی ئەڵێ هیچ لاقەی کردووی وتی ناوەاللە بابە هەر ئەوەندە دەستی بە دەمدا گرت و دووری خستمەوە هەر هەوڵی ئەوەی بوو رەق نەبینەوە و بگەینە ئاوەدانی و رێمان لێ گۆڕا وا هەر هاتینەوە ماڵی خۆمان ئێستا ئەو ئێوە ناناسێت و دێیەکەیش یاد ناکاتەوە باوکی زێبا: بانگی دایکی زێبا و منداڵ و کورەکانی ئەکات و ئامۆژگارییان ئەکات بە هیچ کلۆجێك دەری نەبڕن و وانەکەن کە ئەم کوڕە تێبگات زێبا کچی ئێمەیەو لێی بشارنەوە تا خۆم کاری خۆم دەکەم و پێی هەڵدەستم. دەور لە فریاد ئەدەن زۆر رێزی لێ دەگرن و خزمەتی دەکەن لە پێخەف و خزمەت و خواردن و قسەی خۆش و رێگەی نادەن و پێی ئەڵێن ژنەکەیشت وا لە ناو ماڵ و خێزان وەکو منالی خۆمان خزمەتی دەکەین تا دوو سێ رۆژێك بەو حاڵەوە دەمێنێتەوە هەر بەفرو کرێوە تا بنمیچی خانوو گوێی دەوەن دادەگرت و رێگای جێگاوبانی تریش ئەبەستێت.

باوکی زێبا، ئەنێرێت مەلای گوندی بانگ دەکات و لەگەڵ دوو شاهیدا.

بە فریاد ئەڵێت تۆ ئەم کچەت هەڵگرتووە با مەلا یەکجاری لێت مارە ببڕێت و ئەمن دەبم بە باوکی هەردوولاتان بەڵێ ئەنجامی ئەدەن و لەوانیش دەگەیەنێ کە نابێ ئەم حاڵە لای فریاد بدرکێنی. لە گوندا دووکانی چاکی لێ ئەبێت ئەچێت جلکی بۆ هەڵئەگرێت و ئەیکاتە بووکێکی شەرعی جوان و بۆی ئەگوێزێتەوە ناو ژوورێك لەو ژوورەکانی خۆی هەر لە حەوشەدا بەڵام خێزان و دایکی زێبا و کوڕەکانی ئەم نهێنییەی لێ ئەشارنەوە بەم جۆرە تا بەهار دادێت و دونیا رەش ئەبێتەوە ئەمجا بنکە و بارگە ئەبەستێت بۆ فریاد و بە ئەندازەیەك نرخینەی چاکەوە هەرسێ کوڕەکەی لەگەڵیانا رەوان ئەکات تا بگەنەوە ماڵی باوکی فریاد لە دێی (خ) لە ماڵی مامۆستا. جا ئەحەسێنەوە ئەم لاولای فریاد ماچ ئەکەن دوعا ئەخوازن و دەست ئەکەنە ملی زێبا، زێبا دەس ئەکات بە گریان و لە دەمی دەرئەچێت ئەڵێت دەستی دایکم و باوکم ماچ ئەکەم، پێم لێ مەبڕن مامۆستا ئەڵێت کورم مەسئەلە چییە؟! من حاڵی بکە با تێ بگەم. ئەویش ئەڵێت بابە ئەو ئافرەتە خێزانمە و ئەمانیش برامن سێ مانگە دڵنوازیم ئەکەن و خۆم و ژنەکەم بەخێو ئەکەن لە ماڵی خۆیاندا مامۆستا ئەڵێت ئەم ژنە کێ دای پێت، ئەڵێت هەڵم

گرت ئەمە حاڵو ئەمە سەربووردەی من بوو، مەلا ئەڵێت باوکم ئێوە راوێستن با چاك هەزمی بکەم چۆن ئەبێ ئێوە هەروا بە خۆڕایە بڕۆنەوە کە خاوەنی ئەم چاکەیە بن؟! ئەمجا بیر ئەکاتەوە ئەڵێت لە دڵی خۆیدا چۆن ئەم (٣) سێ هەرزەکارانە دەستیان کردە ملی ئەم کچە و ماچیان کرد!! بۆچی ئەم ژنە ئەڵێت دەستی دایکم و باوکم ماچ ئەکەم ئەمە راستی کارەکە وانییە.

ئەوان زۆر پێ داگیری ئەکەن لە گەڕانەوەی ئەڕۆن مەلا تەماشا ئەکات ژنە ئەگریت زۆر بە کوڵ ئەڵێت کچم من جارێ لەم حاڵە ناگەم تۆ راستیم پێ بڵێ. بۆچی دەستت کردە مل ئەو گەنجانە بێ پەرواو بێ هیچ شەرمێك؟

ئەمیش ئەڵێ مامە گیان ئاخر برای دایك و بابیمنن فریاد لە مەسئلەکە ناگات و لێی شاردراوەتەوە مەلا خێرا مایینێکی ئەبێت زینی ئەکات و سوار ئەبێت بە دوایاندا ئەڕوات تا لە دوای یەك دوو سەعاتێك ئەیانگرێتەوە، بە زۆر و بەخواهیش ئەیانگێڕێتەوە دایان ئەنێت.

روویان تێ ئەکات وامەڕێکم سەربڕیوە بۆتان ئەبێ بۆم بگێڕنەوە لە نووکەوە لە راستییەوە بۆی ئەگێڕنەوە، چونکە هیچ رێگایەکی پێچ و پەنایان بۆ ناهێڵێتەوە. مامۆستا ئەڵێ ئەمجا راستە فریادیش سەری سوڕ ئەمێنێت و لە جوان مەردی ئەوان قێزی لە خۆی ئەبێتەوە.

مامۆستا دێت دایکی فریاد لەگەڵ دوو پیاوی تردا ئەنێرێتە شار جلکی (٣) سێ بووکیان بۆ هەڵئەگرێت و هەر (٣) سێ کچەکەی لە هەر سێ برا مارە دەکات و ئەیکات بە زەماوەندی دێیەکە و هەر لە ماڵی خۆیدا بۆیان ئەگوێزێتەوە هیچ ماوەی ئەم لاولایان نادات و ئەنێرێت بە دوای دایك و باوکی زێبادا کە بێن بۆ زەماوەندی کوڕەکانی خۆی، مەلا دەستی کڕنووشی مەردایەتی باوکی زێبا ئەگرێت و ئەڵێت وا تۆم بە برای خۆم قبووڵ کردو ئەوانیش بە کوڕی خۆم و یەشتا قەرزار بارم لە پاداشتی پیاوەتی ئێوە بەخوا مرۆڤایەتی و جەوان مەردی هەروا ئەبێت. روو ئەکاتە فریاد ئەڵێ کورم تۆیش چاکە لە مامتەوە فێربە خوا بە چاکی گێڕا هەڵە و سەرکێشی تۆ.

* * *

سۆفی عەولاً هەبوو. ژنێکی زۆر جوانی هەبوو رۆژێ یەکێکی زۆڵ و لە خوا نەترس لە جێگایەکی تاریك ژنەکە ئەگرێت و رائەکێشێت، ژنەکە پێی ئەڵێت تۆ کێیت؟؟ ئەویش ئەڵێت سۆفی عەولاً ئەویش ئەڵێت لە خۆ پیادان و گورج و گۆڵی بێ بەلاً بیت، بەڵام بە زەحمەت مام عەولاً بیت. دەك لەبەر حەمرت مرم سۆفی هێندە ئاودارو بێ ئۆفی.

* * *

پیرەژنێك هەبوو (١٠) مێردی کردبوو ژنان چوونە لای لێیان پرسی لەو دە مێردەی کـردت کامیان باش بوو.!

ئەویش وتی: بەخوا هەر هەموویان خۆیان بۆ پێشەوە ئەکوتا ئەیان ویست نیـوەی لەشـیان تـێ بئاخنن رووی باوکی هەموویان رەش بێت.

* * *

مامۆستایەکی قسە خۆش هەبوو لە سلێمانی لە ساڵەکانی (٥٠ — ٦٠) مەلاکان هەفتـەی دووجار کۆئەبوونەوە قسەی بە تویکڵ و خواردنی خۆشیان ئەخوارد یەکێك لە خۆیان رووی کردە مەلا (ف) وتی: ئەگەر تۆ خاوەن دەسەڵات بوویتایە چیت ئەکرد؟؟ بـۆ ئـەم زاتانـە وتـی {دوو مەلا هەبوو یەکێکیان دوو ژنی هەبوو خۆی شۆخ و جوان نەبوو، ئەویتریان خۆی شەنگ و شـۆخ و باڵا بەرز بوو، بەلاّم ژنەکەی جوان نەبوو لە پیاوی ئەکرد }.

وتی دەستم ببوایە ئەمیانم ئەخەساند تا هەر نەوەی نەبێت چونکە ئەو کۆلانەی پـڕ کـردووە لە منالی ناشرین لە مرۆڤی نەکردووە.

ئەویشیان داری حەدم لێ دەرئەکرد، چونکە هەر نێری گاوە و ژنی نەدیووە ئەمە چـەند ساڵە نێربازە.

* * *

حسێن حوسە هەبوو لە سلێمانی یەکجار جنێـو فـرۆش بـوو زۆر و هیچیـشی لـە دڵـدا نـەبوو جارێکیان دڵم عاجز بوو لێی قسەم لەگەڵدا بڕی، ئەمەیش لە گیراوخانەدا بووین لە ساڵانی (١٩٦٣ — ١٩٦٤) لەگەڵ جەماوەری کوردی بەدبەختی بیانوو پێگیراوان بە کوردایەتی کـردن زۆر هەوڵیـدا ئاشت ببمەوە و ئاشت نەبوومەوە ئنجا وتم قسەیەکم بۆ بکە پێ بکەنم و دڵم چـاك ئەبێتـەوە وتـی جارێکیان لە خستەخانە یەخەی کچێکم گرت لە سستەرەکان ئەویش بێ شەرم و گاڵتەچی بـوو وتم وەلاّمی ئەم پرسیارەم بدەرەوە وازت لێ ناهێنم و گشت سستەرەکان لەوێدا بوون وتم پیاو حەز بکات لە گان کێری رەق ئەبێت. ئایا ئێوە حەزی لێ بکەن چیتان لێ دێت! هەرچەندە ئەم لاولای کرد وازم لێ نەهێنا ناچار بوو وتی ئێمەش دەم و لچی رەق ئەبێت، وتم ئای کێرم بە دەمو لچەکەی وتی ئـیتر هەموو بە پێکەنین وەخت بوو بمرین منیش هەر جنێوم دابوو.

* * *

جارێکیان کابرایەك هـەبوو لـە سـلێمانی نێربـاز بـوو زۆریـش ئەگـەڕا بـە دوایـا بـرادەرو دۆستەکانی لۆمەیان ئەکرد زۆریان سەرزەنشت ئەکرد تۆ کوڕی خەڵکت حیز کردن ئەویش وتـی باوکم ئێوە لە هەڵەدان من ئینسانی ئازاو بە غیرەتم هەرگیز نەگاوە هەرحیزم گاوە و پیاوی حیز و بێ جەوهەر هەر بۆ گاین چاکە.

* * *

همه قرضيت بايست كه شما أداكنيد

کابرایەك هەبوو (سەعدی ئەیگێڕێتەوە — یام زانایەکی فارسەکان) ژنێك و کوڕێك و سێ کچی ئەبێت کابرایەکی شەیتان و نالەبار دێتە داخوازی یەکێ لە کچەکانی بە ماڵ و پارە دەستی ئـەبرێت و کچ ئەگوێزێتەوە پاش چەند رۆژێك کچی گەورە دێت بۆ ماڵیان ئەمیش بە ژنەکەی ئەڵێت بچۆ بۆ بازاڕ شت بکڕە رێزی خوشکت بگرین کە ئەو ئەڕوات پـەلی کـچە ئـەگرێت و ئەیباتـە ژوورەوە لـە کەڵکی ئەخات کە خوشکی دێتەوە لە کاری خۆی ئەبێتەوە ئەڕواتەوە بۆ ماڵەوە دەنگ ناکات پاش چەند رۆژێکی تر کچی ناوەنجیش دێتە دیدەنی خوشکی شـوو کـردوی ئـەویش بـە هـەمان فێـڵ و شەیتانی خراپ ئەکات تف لە حەیتە ئەکات ئەمجا کوڕەکەی دێت بۆ لای خوشکی کە تەمەنی (١٠) ساڵان ئەبێت بە فێڵێ ژنەکەی ئەنێرێت بـۆ جێگایـەك ئـەو منداڵـەیش ئەباتـە ژوورەوە و خـەراپی ئەکات دڵی ئەداتەوە کە گوایە عادەت وایە هەرچی بچێت بـۆ لای مـاڵی خوشـکی ئـەبێ وای لێ بکرێت ئەگەر وای لێ نەکات حەیایان ئەچێت ئەڕواتەوە ئەمجا خەسووی دێت پاش چەند هەفتەیـەك بۆ لای زاوای ئەویش بە هەمان دەرد ئەگەیەنێ و لە کەڵکی ئەخات ئەڕواتەوە دەست ئەکات بە بۆڵە بۆڵ خوا بیبڕێت کەی ئەمە زاوایە هەمانە زۆر سەرسەرییە کوڕە منداڵەکە ئەڵێت دایە چـوویت بـۆ لای خوشکم بۆ تۆشی گا؟؟ هەر وتم پێت ئەڵێم جا کچەکانیش یەکـە یەکـە دانـی پیـا ئـەنێن کـە گایراون دوای دوو سێ رۆژێك زاوای خۆشەویست دێت بۆلای خەزووری بە خـۆ بـە ژنـەوە خـەزوری فەساڵی ترش و تووڕە ئەبێت ئەڵێت بۆ عاجزیت ئەڵێت چۆن عاجز نەبم هەمەرا گائیـدە نیـت بـەس ماندە بەندەی مسکین ئەویش ئەڵێت.. همه قرضيت بايت كەش أداكنيد .. مەبەستی ئەوە ئەبێت تۆ داوێن پیسی و قەرزاریت ئەبێ قەرزی خەڵك بژێریتەوە وە بەبیر مەکە تۆ دایکم و من و خوشکم پێکرا هەر رۆژە نا رۆژێك دەستت ئەگرت بەسەر دەستمانە و باراشت لێ ئەکرد بە خوا هەرچی بێت بە ماڵدا بەسەلامەت ناچێتە دەرەوە ئەگەر خۆیشت بێیت هەر قەرزاریت.

* * *

جارێکیان لە شارێك لە شارەکانی رۆژئاوا شێت خاتەیەك دەرگای بە رێکەوت ئەکرێتەوە شێتەکان وورووژم دێنیٚ و گشتیان بەلەسە ئەبن و بە کۆمەڵ ئەکەونە ناو شار هەرچی پاسەوان و بەرپرسیارانی شێتەکان هەوڵ ئەدەن دابین نابن نایەنەوە جێگاکەی خۆیان!!

دکتۆری پزیشیك کە بەمەی زانی؟؟ خێرا دەستە جلێك لە رەنگ و شێوەی شێتەکان ئەکات بەبەرا سەرو پێتەلاکی خۆی ئەشێوێنیٚ سەرو قژی پرش و بلاٚو ئەکاتەوە لە شێتەکان خراپ تر خۆی شێت ئەکات رائەکات ئەدات بە قیتکی خۆیدا تا ئەگاتە ناویان و بەریان ئەکەوێت کاری شێتی وا ئەکات کە شێت نەیکردبیٚ پیاسەیەکی چاکی ناوشاریان پیٚ ئەکات بەم کۆلاٚن و بەو کۆلاٚندا ئەیان گێڕێت تا ئەیانکاتەوە بە شێتخانەکەوە پێیان ئەڵێت دوام کەون ئێرە خۆشترین جێگایە بۆ عاقڵ و شێت!!

* * *

رەشید ئەفەندی مەهندس هەبوو شێت بوو، بەلاٚم دەستی لە کەس نەئەوەشاند، لیٚ هەرچەند شێت بوو کەچی باری علم و زانیاری نەدۆرابوو جارێکیان لە هەولێرەوە دێتەوە بۆ کەرکووك تەماشا ئەکات پردی ئاڵتون کۆپری دروستئەکەن کرێکاری لەسەرە چادرێك هەڵ دراوە بۆ مەهندیس، واتە ئەندازیار و پێوەر (مساح) هەر ئەگاتە ئەویٚ دووجار ئەم سەرو ئەو سەر ئەکات بانگ ئەکات بە تورکی و بە عربی و بە کوردی ئەیکات بە گاڵتە و جنێودان: کام گەوادی مەهندس ئەم پردەی کردووە؟! ئەمە غەڵەتە زۆری پیٚ ناچێت ئەروخێت دەوڵەت زەرەر ئەکات ماڵی میللەت بە هەدر بۆ خەسار ئەکەن ئەیکات بە هاوار ئەو مەهندسە گەوادەم بۆ بانگ بکەن کە دێت پێی ئەڵێت کوڕم کە نازانی ئیش بکەیت بۆ پاچ و خاکەناز هەڵناگریت شێتێکی وەکو من چاکترە لە عاقڵێکی وەکو تۆ کە ولاٚت وێران بکات جا ئیتر بۆی راست ئەکاتەوە و کاك مەهندس دان ئەنێت بە هەڵەکەی خۆیدا زۆری مەمنون ئەبێت.

* * *

هەر هەمان شێت لە کەرکوك بوو جارێکیان مامۆستا مەلا عمری ئۆمەر گومبەدی ئیجازەی مەلایەتی ئەدا ئێمەش بانگ کرابووین لەگەڵ کۆمەڵیٚ مەلاو فەقێی ئەو دەورە دەس گیرابوو زەماوەند بوو، شایی و هەڵپەرکیٚ ئەکرا گۆرانی ئەوترا هەر کۆمەڵێك لەلایەکەوە، ئەویش دەستی گرتبوو بە پێی پەتی و سەری رووت هەڵ ئەپەری و ئەچوو بە هەوادا ئەیوت لە

زەمانی عاقڵیمدا هەڵپەرکێی وام نەکردووە و نەمدیوە ئەمە باری خۆیەتی هەموویان چوون یەکین هەزار عەقڵ بە قوربانی کۆمەڵێك شێتی وابێت.

نیوەڕۆ رۆیشتین نان بخۆین ئەویش بە زۆر خۆی پیا کرد و هاتە ناو مەلاکان چووینە ماڵەوە نان و چێشت ریز کرا هەر هەستاو دەستی دایە کەوچکێك و رۆیشتە سەر لەنگەرییەك پلاٚو دەستی کرد بە خواردن کە یەشتا کەس نەچووبووە سەر سفرەکە ئەیوت کاتێك ئێمە ئەفسەر بووین لە تورکیا وامان نان ئەخوارد، کە دەستی ئەبزواند کەوچکەکەی هەڵ ئەدا خێرا چی لەناودا بوایە وەکو فتبوڵ رای ئەکردە دەمیەوە بەبیٚ هیچ ئەرکێکی دەستکرد. یەکێك لە مامۆستاکان کە بەر پرسیاری میوان بە رێکردن بوو وتی: ئەوە چوویتە کویٚ رەشید ئەفندی؟؟ وتی: من نەچوومە هیچ کوێیەك ئەو هاتە منەوە مەبەستی پارووە برنجەکە بوو،ا،.

* * *

جارێك لە شەمەندەفەرێکدا دوو کوڕی گەنج سوار ئەبن یەکێکیان کورد ئەبێت و قینی لە هاوڕیٚ عەرەبەکەی ئەبێتەوە.

لە بەرانبەریاندا پیرەژنێك و کچێکی جوان سوار ئەبن و رێگا ئەبڕن. رێکەوت وا ئەبێت ئەچن بە "نفق" ێکدا (تونەیل) زۆر تاریك ئەبێت یەکتر نابینن کاتێك ملچەی ماچێك دێت و شەقەی شەپازلەیەك کەس کەس نابینێت بزانن کێیە، پیرێژنەکە ئەڵێت من لەوەدا نەماووم ماچ بکرێم کچەکە ئەڵێت منیش بەم جوانییە سەیر لەوەیە ماچ نەکراوم، خەڵکی تر ماچ ئەکەن کابرای کوردە ئەڵێت چووم دەستی خۆم ماچ ئەکەم، شەپازلەش لەم نگریسە ئەوەشێنم.

کابرای عەرەبیش ئەڵێت: أنا مامسوی کل شی وەما أدری!!،،،

* * *

کابرایەك ژنەکەی نەخۆش ئەبێت. ئەیبات بۆ لای دکتۆر، بەڵکو دەرمانێکی بۆ بنووسیٚ لە رێگا تووشی برادەرێکی کۆنی دونیا دیدەی ئەبێت پێی ئەڵێت بۆ کویٚ ئەچن؟ ئەویش ئەڵێت ئەم هەر ئەڵێت نەخۆشم ئەیبەم بۆ لای دکتۆر. کابرای هاورێی پێی ئەڵێت بۆ کوێی ئەبەیت تێری بکە چاك ئەبێتەوە ئەڵێت بەخوا تێرو تەسەلە خۆ ئێمە بیٚ ئیدارە نین ئەڵێت بیٚ قەزا بیت تێر گانی بکە و تێری بگیٚ، ژنەکەش ئەڵیٚ دە ئامۆژگاری ئەو موسڵمانە بگرە گوێت، بۆ قسە ئەچێت بە گوێیدا؟!

* * *

کابرایەك شێت بوو لەو دەشتی دزەییە، براکانی بەهەر فرت و فێڵێك بوو بردیان بۆ لای سید یحی گوایە شێت لای ئەو چاك ئەبێتەوە لە رێگا تووشی ئەبن پاش ماندوو نەبوون لێیان ئەپرسن بۆ کوێ ئەچن؟ شێتەکە خۆی بۆ وەڵاَم ئەداتەوە: براکەم خوا لەمە خەرابتر نەدات ئەم برایانەم شێت بوون ئەیان بەم بۆ لای شێخ یحی، بەڵکو خوا رەحمیان پێ بکات چاك ببنەوە.!!

❊ ❊ ❊

دوو کابرا دز ئەبن، لە ناوچەی خۆیان دوور ئەکەونەوە تا شتێکیان دەستگیر ئەبێت تووشی پیاوێك ئەبن بارێکی پێیە لە پشتی گوێدرێژێکدا. ئەمانیش چاکو چۆنی لەگەڵدا ئەکەن ئەزانن رێگای دوورە ئەیگرن توند دای ئەبەستن بە پشتی گوێدرێژەکەوە و راست بە ناو دێدا ئەڕۆن بێ هیچ سڵەمینێك، ئەمیش هاوار ئەکات خەڵکینە بمگرن بمکەنەوە، ئەمانە دزن و رزگارم کەن بۆ خاتری خوا، کەرەکە و بارەکە بە زۆر و ساختە ئەبەن، ئەوانیش لەسەر خۆیان ئەڵێن خوا ئەکات تۆ چاك ئەبیتەوە با ئێمە دز بین ئێمە کەر و باریش ئەکەین، قوربانی هەر جنۆکە و شێتی وازبێنێ لە تۆ. بەم جۆرە کابرایان روت کردەوە و ماڵەکەیان برد.،،،

❊ ❊ ❊

کابرایەك هەبوو ناوی حەمە دۆمە بوو، بێوەژنێك هەبوو ناوی فاتە قلێش بوو ئەویان چەند ساڵێك بوو بێوە پیاو بوو، ئەمیشیان هەروا چەند ساڵێك بوو بێوە ژن بوو، هەر کەس لەسەر پایزە بێستانەی خۆی بە شەو و بە رۆژ ئێشکچی بوو، بۆ خۆیان رێك کەوتبوون. کە شەو دادەهات ئەچوونە لای یەکتر رایان ئەبوارد. خەلیفەی داخلی شاری بغداد ئەکرد شەوێك ژنەکەی پێی وت خەڵکی ئەڵێن سعە حەز لە خەجێ ئەکات، {حەمە دۆم — فاتە قلێش} ئەویش لەسەرخۆ گوتی پێوە ئەدا، ئەیوت خەڵکی درۆ ئێژن خەڵکی ناحەزن بوختان ئەکەن.

❊ ❊ ❊

شاعیرێکی گەلی ئەم شیعرەی داناوە:

سید السادات شاڵ وە سەرەوە

شاڵەکەی دانانیشت وە کەرەوە

کابرایەك هەبوو بە ژنی شێخێك فێر بوو بوو لە شێخە دەست بڕەکان بوو، رۆژێك ئەڕواتەوە ئەبینێ کابرا لە بارێکی ناگونجاودا ئەبێت لەگەڵ ژنەکەیدا، لە خۆپیادانددا ئەبێت ئەویش پشتێنەکەی سەوز بوو دای بە سەریاندا.

وتی یا شێخ وازبێنە با دوو کوتەك بوەشێنم خۆ من تازە هەر کوێر ئەبم لە دەستم دەرچووە، خۆیشت ئەزانی.

❊ ❊ ❊

کابرایەك ژنەکەی مردبوو دڵیان ئەدایەوە، ئەویش دەنگی نەئەکرد. پاشان وتی بڕۆن ئەم دەردە لە فلانە کەس بپرسن ئەو ژن مردووە ئەو ئەزانێ چ دەردێکی گرانە.

❊ ❊ ❊

وتی: ساڵێك کابرایەك مار پێوەی دابوو. ئازاری یەکجار زۆر بوو کە چاوی بە فلاَن کەوت دەستی کرد بە گریان وتیان تا ئێستا بۆچی نەئەگریای؟ وتی ئەو مار پێوەی داوە ئەزانێ من چەند بە ئازارم. دەردەدار لە دەردەدار ئەزانێ.

❊ ❊ ❊

گوێم گرتبوو لە وتووێژی کوردێك و عەرەبێك کە لەقرتی بە کوردەکە ئەکرد بە ئیهانەوە. کوردەکە وتی: ئایا ئەزانی ئێوە بۆچی عقاڵ و یەشیماغتان نرایە سەر لە چییەوە هاتووە. وتی لا واللە.

❊ ❊ ❊

وتی پاشایەك هەبوو زۆر زاڵم بوو، هەتیو بازیش بوو هەموو رۆژێك منداڵێکی ئەگا. هەر یەکجار ئەیگا و دووبارەی نەئەکردەوە، تا هاتە تەواو بوون رۆژێك یەکێکیان هێنا تومەز ئەمە دووەم جاریەتی وتی پادشا: خۆ تۆ جارێکیتر وات لەمن کردووە، سەر و دەورەی خۆم دیوە. شتێکم با ببێت دیاری بێت، زۆرم لێ نەکرێت. بۆ ئەبێ هەر من دووجار بەکاربهێنرێم؟!

وتی: باشە هەرچی جارێکم والێکرد با یەشماغێك بکات بە لەچك کە بوو بە دواون عگالێکیش بە سەرا بکات و تا ماوە نابێت فرێی بدات ئەمە نیشانەی پیرۆزییە..

بەلاّم کوردێکیان بۆ هێنا وتی بۆ کویّم ئەبەن؟ وتیان بۆ خزمەت پادشا و وات لیّ ئەکات و عقال و یەشماغت پێشکەش ئەکات. ئەویش بیّ سیّ و دوو دوخێنەکەی گریّ داو بەلەسە بوو لە دەستیان و رایکردە ئەو شاخە تا ئێستا یاخییە و بەرگری لە خۆی ئەکات و عقالّ بە سەرا ناکات..

* * *

سەگ بە ئەمەکترە تا گەورە و دەسداری سپڵە:

پادشایەك هەبوو دوو سەگی زلی گەورەی هاوشاری راگرتبوو. بە خێوی کردبوون، چاویان سوور بوو بوو پادشا قینی لە هەر کەسێك هەڵبستایە فرێی ئەدایە بەردەمی ئەو سەگانە هەر دەست بەجیّ لەت و پەتیان ئەکرد. وا راهاتبون لە خواردنی گۆشتی ئادەمیزاد وەرزێکی هەبوو زۆر دووربین و تیژ بیر بوو، لە دڵی خۆیدا وتی رۆژێك ئەبێت دەرخواردی ئەم سەگانە ئەدرێم و ئەبم بە خۆراکیان،

بیری کردەوە چۆن چاری خۆی بکات ئەو رۆژە هەستا هەموو شەو و رۆژێك گۆشت و خواردنی بۆ سەگەکان ئەبردو دەرخواردی ئەدان تا ماوەیەکی دوورو درێژ ئەمە پیشەی بوو، خۆی پیّ ناساندن. رۆژێك پادشا قینی هەستا کە فەرمانی شای بەجیّ نەهێناوە بە تەواوی، ئەبیّ دەرخواردی سەگ بدرێت. پەلیان گرت و بە روتی فرێیان دایە بەردەم سەگە پیا خۆرەکان هەر لە دوورە تاویان لیّ ئەدا پاشان سڵەمینەوە دەستیان کرد بە نووزە نووز بە دەوریا و ئەیان لیّستەوە جا دەکەوتن بەلایا هیچیان نەکرد. پاش ماوەیەك پادشا پەشیمانەوە بوو زۆر دەستی ئەفسووسی بەیەکدا بۆ وەزیری زاناو تێگەیشتوو پادشایان ئاگادار کرد کە سەگەکان نەیان خواردووە فەرمانیدا دەری بێنن و بیبەن بۆ خزمەتی پادشا. پادشا لێی خۆش بوو بەخشی. داوای لیّ کرد بچێتەوە سەر کارو فەرمانی پێشووی، بەلاّم داوای لێبووردنی لێکردو وتی پادشام ئەم سەگانە لە پیاوی سپڵە زۆر بە وەفا ترن. من چیم کردووە سەگ بمخوات؟ چیم بۆ خاوەن شکۆتان نەکردووە، هەرچی چاکە و باشە بێت بۆ تەخت و بەختان رێنمونیم کردووە. بیّ پاداشت خزمەتگوزاری ولاّت و هاوولاّتیم کردووە بەخوا جارێکیتر کەس یەك وشە لە من نابیستێت، ئەم جارە لە دەمی سەگ رزگارم بوو جارێکیتر رزگارم نابێت ئیتر نقەی لە خۆی بڕی. پیتی نەپێکا پڕ بە چاوی زەق ئەیڕوانی، خۆی کرد بە کەڕو لاڵ پادشا وازی لیّ هێنا. خۆی کردە خانەنشین پەیوەندی لەگەڵ عالەم بڕی بۆ هەتا هەتایە..

* * *

پێکەنیم دێت بە گەوجی تۆ و بیّ عەقڵی نادر شا و کەریەتی مێردەکەم:

ئەگێرنەوە جارێکیان نادر شا ئەبیستێت پیاوێك هەیە لە ولاّتێکی بێگانەدا زۆر عاقڵە و کارگێڕە، ئەتوانیّ ئیدارەی ولاّت بکات زۆر بە چاکی و هاوکاری پادشا. بیر ئەکاتەوە هەر کەسێك بنێرێت بە دوایا ناتوانیّ وەکو خۆی کاری بکات بۆ ناو ولاّتی فارس دێت خۆی رێك و پێك بکات و کێشی بۆ ناو ولاّتی فارس. دێت خۆی رێك و پێك ئەکات و ئەڕوات بە نهێنی بچێت و بیهێنێت و فریوی بدات.

لە رێگا ماندوو ئەبێت و تینووی ئەبێت داوای ئاوی لیّ ئەکات ئەمیش ئاوەکەی ئەداتیّ زۆر بە میهرەبانی پێی ئەڵێت: گەورەم دیارە جەنابتان ماندووە بۆ کویّ تەشریفت ئەبەن و بە دوای چیدا وێڵیت.؟

ئەویش ئەڵێت: نادر شا منی ناردەووە بەدوای فلاّندا کە بیبەم ببێتە کارگێڕی ولاّت و شالیاری لیّ هاتوو بێت ژنەکەیش دەست ئەکات بە قاقای پێکەنین. ئەویش پێی ئەڵێت بە چی پیّ ئەکەنیت؟؟ ئەڵێت بە گەوجی تۆ و کەریەتی نادر شاو بیّ عەقڵی مێردەکەم.

سوارەکە ئەڵێت: بەخوا ئەبێت بۆم روون بکەیتەوە و لێرە نابزووم و نارۆم.

ژنەکە ئەڵێت: ولاّتێك وێران بێت پیاوێکی عاقڵی تیا نەبێت. خەڵکی دەرەوە بێت فەرمانداری بۆ بکات وا چاکە هەر وێران بێت، ئەگینا شا رێگا بدات بە هەزاران بلیمەت دروست ئەبێت و دەرئەکەوێت ئێستا ترس خەڵکی کردۆتە کونەوە. کەس ناوێرێت یەك تەنها وشە بدۆرێنێت و بیلێت ئەمە پێی ئەڵێن پیاو قەرز کردن. دەبا ولاّت هەر وێران بێت و نادر شا شا بێت، هەر پیاوێکی لا بێت بە قوربانی کەری دۆڕاو بێت خەڵکی دەمی بەستراو بێت وتی: ئەی من بۆ گەوجم؟ لەبەرچی؟ وتی: چونکە تۆ پیاو خاسی هەڵبژێراوی نادر شا بیت چاکو خەرابی نادر شا بە ئەنجام ئەگەێنیت. بگرە تاوانکردن و لادان لە یاساو خواو پێغەمبەر هەر بۆ ئەوەی پادشایەکی لیّ رازی بێت ئەگەر دادگەر بیت نیوەی خەڵکیت لیّ نارازییە و کاتێکیش شات لیّ رەنجا پێستت ئەچێت بۆ دەباخ خانە وتی ئەی بەبیّ عەقڵی مێردەکەت لەبەر چی! وتی ئەویش هەر چاو ئەگێرێت بەم لاولادا بە دوای ژندا وێڵە لای وایە ئەوەی لای ئەوانە و بەوانەوەیە لەگەڵ ئەمی لای من جیاوازی هەیە هی ئەوان خۆشترە هەنگیوناوی تێدایە نازانیّ هەرچۆن بێت هەر ئاوی غەریزەیە ئەچکێتە ناو منداڵ دانەوە تەنها ئەوەندە هەیە لای هەندیّ کەس حەرام پەسەند و مەقبوولە لە حەلاڵ بێزارو سواون ئەمیش لەوان بیّ عەقڵ ترە کابرای سوار چاك رووی کردە ژنەکە وتی تۆم قبووڵکرد بە خوشکی خۆم هەرسێکیان لە مندا هەیە بیّ

عەقڵی و گەوجی کەرێتی من نادر شام یاخوا روت سپی بێت ئافرەتی مەردی سەربەرزی تێگەیشتووی حەلاڵ دۆست.

* * *

کابرایەکی عەرەب زۆر دڵی بە کچە عەرەبێکەوە ئەبێت تا مێرد ئەکات رۆژێك چاوی لێ ئەبێت میز ئەکات کە ئەڕوات ئەمیش کێری لە جێگای میزەکە وەرئەدات ئەڵێت (مادام ماکو لحم اشرب مرگ، واتە کە گۆشت نییە مەرگە بخۆ القسمه حظ و نصیب) خۆ تۆ شانسی ئەمەت هەیە.

* * *

کابرایەك هەبوو بۆ منالەکانی رایسپاردبوو ئەو رۆژە چێشتی نۆکیان بۆ لێبنێت باوکیان هانی کورەکانی ئەدا زۆر بخۆن ئەیوت چاك بخۆن کێرتان گەورە و زل ئەبێت!! دەی رۆڵە زۆر بخۆن!! دایکی منالەکان لەبەر خۆیەوە ئەیبۆلاند و ئەیوت خۆی کوێرایی داهاتووە بزانە دوو دەنك ئەکات بە سندانی خۆی؟! دەی خوام کرد بە گژتا بۆ دەست و دەمت بەستراوە.

* * *

منداڵێك ئەبینێت باوکی بە چینچکەوە دانیشتووە کێرو گونە داهێشتووە رەش و چرچ و پیس پاڵی لێ داوە ئەپرسێ بابە بۆچی وا رەش و سیسە بە چی وای لێ هاتووە؟ ئەویش ئەڵێت رۆڵە ئەوەندە چووە بە دایکتا وای لێ هاتووە، کوڕەکەی ئەڵێت ئەی بۆچی دەم و ریش و سمێڵتی تێ ناخەیت تا رەش بێتەوە خۆ ریش و سمێڵت وەك لۆکەی سپی وایە گشت جارێك رەشی بکەرەوە.

* * *

کابرایەك هەبوو لە شاری سلێمانی هەر ئەیوت کێ هەیە لە من ئازاتر لە کەس ناترسم هەرچی شەلاتی ئەم شارە هەیە ناتوانێ من بترسێنێ ئەوانە با بۆ خۆیان هەر فشە بکەن بەخوا لە من بە توانا تر نییە. ئەم جۆرە وشانەی دووپات ئەکردەوە رۆژێك هەرزەکارێکی چەورە هاتە پشت سەرییەوە و وتی کابرا هەڵسە پێوە قنج راوەستە وتی باشە بەسەر چاو وتی هەردوو چاوت لێك بنێ. وتی زۆر باشە. وتی روو بکەرە هەتاوەکە بە زەقی پیا بڕوانە وتی بەسەر چاو.

وتی لە جێگەی خۆت راوح بکە ئەگینا بکێشم بە ڕێسی ملتا سەرت لە ئاسمان گلۆڵە ئەکات وتی چاکە سەر چاوم پەلە مەکە ئەو کورسییە بگوێزەرەوە ئەو بەرو لەسەری دانیشە بەرەو پشت وتی زۆر چاکە هەرچی پێ وت کردی و بەسەر چاو ئەنجامیدا کابرای چەورە وتی باوکم بە خوا لە تۆ ئازاتر نییە و کەس ناتوانێ هیچ لە تۆ بکات راستە هەر تۆ ئازایت و گۆی هونەر ئەبەیتەوە هەر هی وەکو ئێوە دونیا ئەخوات و پێش ئەکەوێت.

* * *

کابرایەك هەبوو ناوی حەمە زلە بوو ژنێکی هەبوو ناوی شیلان بوو، لە ناو پیاو ماقوڵانی دێدا خۆی هەڵ ئەکێشا، ئەیوت عەمرتان نەمێنێ ئێوە خوێرین هەمووتان لە ژنەکانتان ئەترسن من نەبێت تەنها من لێی ناترسم. تا ئێستا من و ئەو ناکۆکی نەکەوتۆتە نێوانمانەوە. ژن براکەی لەولاوە وەلامی دایەوە وتی راست ئەکات تا ئێستا خوشکم هەرچی پێی وتبێت هەر بە قسەی کردووە جارێك نەبووە لە قسەی ئەو دەربچێت ئیتر بۆ لێی ئەترسێت؟! هەر کەسێ وا گوێ لە مست بێت چۆن لێی بخورێت وا سواری بێت ئەوە حیزی حیزان گاوی پێ ئەڵێن ئەمە چیرۆك و بەسەرهاتی شێخ و بەگ و مەلاو ئاغایە. ئەوانیش خەڵکی دوو روو بن تەماڵ بن بناغەی تاوانی رۆژگار و کۆمەڵ و مێژوو ئاین دۆراو ئەکەن بە پیاوی نێری خەساو.

* * *

کچێکی تازە پێگەیشتوو خەو بۆ دایکی ئەگێڕێتەوە: ئەڵێت دایکە ئەم شەو لە خەوما دیتم کەوتمە ناو چاڵێك پڕ بوو لە کێری قیت و رەق ئەویش کچم خێرە انشاالله، بەلام بەلای حوجرەی مەدرەسە و فەقێکاندا هەرگیز نەڕۆیت عەقڵم ئەو تەعبیرە ئەگرێت ئەوێ جێی مەزەنەیە.

* * *

لە ئەفسانەی چینێکاندا هەیە کە یەزدان یەکەم مرۆڤ (ئادەم) دروستئەکات زۆر شتی پێ ئەسپێرێ بیکات و نەیکات، بەلام زۆر لاسار ئەبێت بە گوێ ناکات خاوەند بێزار و تووڕە ئەکات زۆر جەزرەبەی ئەدات هەرچەند ئامۆژگاری ئەکات پەندگیر نابێت جارێکیان خەوێکی خەست و گران ئەکرێت کاتێك بەخەبەر دێت تەماشا ئەکات ژنێکی جوان و شۆخ بەلایەوە دانیشتووە سرنجی کێش ئەکات سەری سوڕ ئەمێنێت لێی؟! روو ئەکاتە خواو ئەڵێت یارەبی ئەمە چییە پاڵی پێوە داوم کەچی دەستم لێی بەرنابێت گێرەوەی داوی مەکری بووم خوا

ئەفەرمویٚت ئەوە پیٚی ئەلٚیٚن ژن بۆیە بـۆتم دروسـتكردووە حـەقی منـت لیٚ بكاتـەوە تـا رۆژی قیامەت جەزرەبەت بدات و لە چنگی رزگار نەبیت بە دەستییەوە خۆت و ئەولادت گرفتـار بـن منتان لە بیر بەریٚتەوە. و دەست وەردات لە هەموو هەست و نەستیٚكتەوە چاكە و پیرۆزیـت لیٚ بكات بە خراپە و دلٚ تەنگی ئاهەنگ و خۆشی بە ئازار و پەشیٚوی ئەوە دەردت بیٚت.

❊ ❊ ❊

ئەگیٚڕنەوە كابرایەك هەبوو علمی كیمیای كۆنی زانیوە، واتە إكـسیری وەرگیٚـڕان و كردنـی كانەكان بە ئالٚتوون ئەم زانیارییە زۆر كەسی گیٚژو گیٚل كردووە، و لەم ریٚگایەدا و زۆر كەس بـە نائومیٚدی سەری ناوەتەوە. هەرگیز بە ئاوات نەگەیشتووە مەگەر جابری كوڕی حەیان: و هـۆزو نەوەی بەرمەكییەكان. و خالدی كوڕی معاویە و ژمارەیەكی كەم نەبیٚت...

❊ ❊ ❊

جاریٚك كابرایەك ئەڕواتە لای یەكیٚك لەوانەی ئەو عیلمەیان چاك زانیوە، یەخەگیری ئـەبیٚت و و رەسمی ئەكات فیٚری بكات ئەزانیٚ وازی لیٚ ناهیٚنیٚ دیٚت دوعایەكی فیٚر ئەكات كە مەرجـە لە كاتی خویٚندنیا و لە كاتی دروستكردنی ئالٚتونیشدا نابیٚت بە هیچ جۆر ورچی سپی و گورگی زۆر رەش بە یادیا گوزەر بكات، ئەگینا رەنجەكەی پووچەلٚ ئەبیٚتەوە بەو جـۆرە كـابرا لـە كـۆلٚ خۆی ئەكاتەوە، چونكە لەلا شعوردا چەسپاو دەرناچیٚت.؟!

❊ ❊ ❊

مەلا محەمەدی دەم لار هـەبوو خـەلٚكی لای پیٚنجـویٚن بـوو، یـەزدان هـیچ جوانییـەكی پـیٚ نەبەخشیبوو. بەلاٚم قسە ریٚك و دروست بوو هەر خالق ئـەزانیٚ چـۆنی دروسـتكردبوو رۆژیٚـك لـە شاری سلیٚمانیدا بە بازاڕدا ئەڕواتە خوارەوە {ئەو كاتە خەلٚكی سلیٚمانی پیاوی بیچم سەیرو قـسە خۆشی زۆر تیا بوو كار و كاسبیان هەر فشقیات و پیٚكەنین بوو } كابرایەك لەوانە خیٚرا رائـەكات بە دوایا پەلامار ئەدات خیٚرا دەستی چەند جاریٚك ماچ ئەكات مەلا محەمەدیش ئـەلٚیٚت: ببـوورە لیٚم ناتناسمەوە جەنابت كیٚی؟! ئەویش ئەلٚیٚت قوربان تـۆ عـەفووم بكـە منـیش یەكـەم جـارە بـە خزمەتت ئەگەم. بەلاٚم ئیٚمە لە مەلا ئایینییەكان ئەبیستین كە باری تـەعالا لـە كـەس ناكـات و كەسیش لەو ناچیٚت، و جەنابیشتان لەم شارەدا لەكەس ناكان و كەسـیش نییـە لـە ئیٚـوە بـچیٚت. كەوابوو ئەوی جەنابتان باری تعالا بیٚت بچووكی خۆم پیٚشكەش ئەكەم ئەویش ئـەلٚیٚت أسـتغفرالله

من نیم: كابرا تۆ چیت لیٚم پەیدا بوویت؟! ئەویش ئەلٚیٚت: ترحیۆ كەوابوو ئیٚوە ئـەبیٚ شـەیتان بـن بەم ناریٚك و ناشرینییە!! دە پیٚم بلٚیٚن گۆبەند و گەرداوی چیت بە دەستەوەیە؟ كـام نەگبـەتیت بـۆ ئەم شارە هانیوە....؟ خوا بمان پاریٚزیٚت لە ئاژاوەی بیٚچووە زۆلٚەكانی دەستی ئیٚوە قوربـان ئەگـەر بڕوایش ناكەن فەرموون ئەمە ئاویٚنەو خۆتان ببینن، ئەوسا چاویٚكی خیٚرتان لە ئیٚمەش بیٚت. ئـیتر هاوریٚكانی دایان لە قاقای پیٚكەنین و چەپلٚە مەلا محەمەدیش: بـە جنیٚـودان چـاكی لیٚ هـەلٚكردو رۆیشت و مەلاكان ئیٚستاش هەر پیٚی ئەلٚیٚن باری تعالی.

❊ ❊ ❊

هەر كەسیٚك لە دیٚدا ژیا بیٚت ئەزانیٚت و ئەبینیٚت كە كـەر بزەڕیٚـت سـەگ ئـەوەڕیٚت، دەس ئەكات بە لوورە لوور تا كەرەكە لە زەڕین ئەكەویٚت ئەم پرسیارەیان لە مەلا كـرد: بۆچـی كـەر بزەڕیٚت سەگ ئەوەریٚت. ئەلوریٚنیٚت؟!

وتی لە كتیٚبی پیٚشینەدا دیومە كەر كە ئەزەریٚت ئەلٚیٚت منەتی خاوەنم بە كیٚرم. ئەم حەیتە زورنایەی بۆ ئەنیٚرم، بە ماكەری دونیا فیٚرم كە سەگیش گـویٚی بـەم دەنگـە ناخۆشـەیە ئـەبیٚت دەنگ و واتاكەی لە ناخی كار ئەكات. سەری پیٚی دیٚشیٚت. بۆ ئەوەی گویٚی لە وشـەو رسـتەی ناشرین نەبیٚت پڕ بە دەم ئەلوریٚنیٚ و هاوار ئەكات دەك لەحنەتی خوا لەوە بیٚت سپلٚە و نمەك بە حەرامە، چاكەی چاكەكەرانی لەبەر چاو نییە یاخوا هەر بەشت باری قورس و گـران بیٚـت خـوا نەمكەی بە هاودەمی شتی بیٚ وەفا ژنی بیٚ حەیا، ئاغای بیٚ بەقا هـەژاری تـەوەزەل، حـاكمی بەد كردار و عمل.

❊ ❊ ❊

عەرەبیٚك ئامۆژگاری كوڕەكەی ئەكات كە ئەم جۆرە ژنە هەرگیز مارە نەكات و نەیهیٚنیٚ:

المتأففة، والمتمرضة، والتشكية، والمتسلطة والمتعتة، والمتحدثة، بكل ما ترى وتسمع،

واتە ئەو ژنەی هەمیشە ئاخ و ئۆف بكات، و ئەو ژنەی كە بـە درۆ خـۆی نـەخۆش نیـشان بدات و بنالٚیٚنیٚ، و ئەو ژنەی هەر هەمیشە ببۆلٚیٚنیٚ و گازندە دەربریٚت، و ئەو ژنەی زوبان دریٚژ بیٚت و خۆی بە درۆ بە شت بزانیٚ، نرخ بۆ میٚردەكەی دانەنیٚت. ئەو ژنەی گویٚ هەلٚخات و قـسە بژنەویٚ و بیدزیٚت، و هەرچی ببینیٚ و ببیستیٚ بیگیٚریٚتەوە، منیش ئەلٚیٚم: الغير المهتمة ببيتها: واتە گویٚ بە مالٚ و ریٚكوپیٚكی خیٚزان نەدات، جل شڕ و ریپالٚ بیٚت.

❊ ❊ ❊

کابرایەك هەبوو لە هەڵەبجە ناوی شێخ جەعفەر بوو سێ بە سێ تەلاقی پیائەکێشاو ئەیوت جنۆکە هەر نییە، بەڵاّم من لە ترسا وەختە گیانم دەرچێت ئەوەندەی لێ ئەترسم. بۆ هەر کوێ ئەچم وا ئەزانم لەگەڵمایە.

❊ ❊ ❊

لە شارەزووردا کابرایەك ئەگەڕاو هەر هەواڵی ئەپرسی لە شێخ و بەم جۆرە، کابرایەکی دیت وتی:

شێخەکەی سووری سووری سەری، چیخ شڕ دیانی مسی قوپپاو دەم، گاتاسیاو چاو، مووی بەرگونم ریش نەت دیگە؟؟؟

❊ ❊ ❊

ئۆخەی ئۆخەی بەرەکەم، خەمخۆری خۆم و کەرەکەم.. لە فائق قسە خۆشم بیستووە!!

کابرایەك ژنێکی ئەبێت. بەسەر مێردەکەیەوە دۆست ئەگرێت و بە خۆی فێر ئەکات و تەنها کەرێکیان ئەبێت و خەڵکی ئاژەڵ و ماڵاّتی ئەبێت، دەمە و بەهاران خەڵکی مەڕ شەواژۆ ئەکەن. ژنەکەی پێی وت: پیاوەکە بۆچی کەرەکە نابەیت بۆ شەواژۆ؟! خۆ ئێمە هەر ئەم کەرە شك ئەبەین با لە دەستمان نەبێتەوە هەتا دێت هەر لەر ئەبێت ئەویش ئەڵێت ژنەکە کێ کەری شەواژۆ کردووە تا من بیکەم؟! وتی تۆ چاو لە خەڵك بۆ ئەکەی شەوی دوو سەعات بیبە دەرەوە با بۆ خۆی بلەوەرێت زۆری لەگەڵ ئەڵێت تا قایلی ئەکات لەولایشەوە بەڵێن و گفتی بە دۆستەکەی دابوو بێتە پاڵی. کابرا پاش نوێژی عیشا کەرەکەی برد بۆ دەرەوە بۆ لەوەڕاندن ماوەیەکی باش ئەمێنێتەوە تا ئەگاتە ماڵەوە تەواو تەڕ ئەبێت و سەرما ئەی قەسرێنی، لەملایشەوە کابرای دۆستی ژنە خێرا دێت خلیفە داخلی بغداد ئەکات و ئەڕوات کاری ئەنجام ئەدات ژنەکەیش طهارەت ناکات و خۆی وشك ناکاتەوە کە دێتەوە خۆی گەرم ئەکاتەوە ژنەکەی بە دەوریا دێت گوایە زۆر خۆشی ئەوێت دڵسۆزییە ئەمیش کە گەرم ئەبێتەوە مرخی ئەبزوێت و ژنە رائەکێشێنێ و پیا ئەکێشێت ئەبینێت ناو گەڵی تەرە،پێی ئەڵێت بۆچی وا تەڕ ئەبێت؟؟ ئەڵێت هەر لەبەر خەمی تۆو کەرەکەیە ئەگرییێت و فەرمێسك ئەرێژێت لەبەر ئێوە گریاوە سەر و چاوی تەڕ بووە وشك نابێتەوە، ئەویش دەستی بەسەر سەریا ئەهێناو ئەیوت:

ئۆخەی ئۆخەی بەرەکەم خەمخۆری خۆم و کەرەکەم

ئۆخەی ئۆخەی بەرەکەم خەمخۆری خۆم و کەرەکەم

❊ ❊ ❊

کابرایەکی شاگرد قەساب بانگی ئەکرد: های گۆشتی نێون.. های گۆشتی نێون هەر کەس بیکڕێت و بە کولاّوی بیخوات: شەوی پێنج و رۆژی چوار ئەیخاتە کار مرخی ئەبزوێنێ قەت ژن دڵی ناشکێنێ. شاگرد قەساب بە کۆڵاّن ئەگەڕا و ئەو بانگ و هاوارەی دووپات ئەکردەوە بێوەژنێك تەلار و قەسرێکی ئەبێت و گوێی لە شاگرد قەساب ئەبێت.

ئەمیش بانگی ئەکات ئاوەرە شاگرد قەساب گۆشت فرۆش. ئەوە مانای چییە بە رۆژ پێنج و بە شەو شەش؟؟

ئەویش ئەڵێت خانم هەر کەسێك لەم گۆشتە بخوات و بیکڕێت هەمیشە بەهێز ئەبێت بە شەو شەش و بە رۆژ پێنج جار ئەپەڕێت بێوەژنەکە پێی ئەڵێت دەیسا وابێت وەرە پێشەوە من شووت پێ ئەکەم لەسەر ئەو مەرج و قەرارە بەڵێ مارەی ئەکات و ئەبێت بە حەلاڵی.

جا یەکدوو مانگ لەسەر قەرارەکە پێنج و شەش بە رۆژ و ئەو ئەبات بەڕێوە، بەڵاّم باریکە بنێی ئەیگرێت هەر ئەوەندە ئەتوانێت دار دارە بکات و بڕوات بەڕێوە هێزی تیا نامێنێت ملی لەسەر موویەك بەند ئەبێت.

رۆژێك تووشی پیرەژنێك ئەبێت ناسراو مەعمیلی ئەبێت لێی ئەپرسێت ڕۆڵە بۆچی وا هێزت لێ بڕاوە. چییە نەخۆشیت؟؟ ئەمیش ئەڵێ لێم مەپرسە هیچ چارم نییە و ماکریم! پشت هەڵ ئەکات بڕوات پیرەژن ئەڵێ تۆ مەڕۆ کورم دەرمانت لای منە و هەر من ئەتوانم چارەت بکەم قسەم بۆ بکە ئاخری وازی لێ ناهێنێت دووچاری ئەکات بۆی بگێڕێتەوە:

ئەڵێ گۆشتی نێوەنم ئەفرۆشت و ئەم وت هەر کەسێك بیکڕێت بە شەو شەش و بە رۆژ پێنج جار ئەپەرێت تا رۆژێك تووشی ئەم بێوەژنە ئەبێت و مارەی ئەکات و ئەچێتە چاڵی ئەو قەول و قەرارە بە پێنج و بە شەش هێزی لێ بڕیووم. تەنگی پێ هەڵ چنیوم پیرەژن ئەڵێت ئەمە چاری هەر لای من هەیە خوا بیکات رزگارت دەکەم تۆ من بکە بە دایکی و میزەڵدانێکی چقچەقەم بۆ پەیدا بکە لەگەڵ گۆچانێکدا ئەویشی بۆ هاورد. وتی:

لای ژنەکەت بڵێ دایکێکی پیرم هەیە ئەبێ بیهێنمە لای خۆم و بە خێوی بکەم، ئیتر حەقت نەبێت. ئەمیش ئەچێتەوە بۆ ماڵەوە لای ژنەکەی ئەیدرکێنێ ئەڵێت جا بۆچی نایهێنی منیش حەز ئەکەم خزمەتی ئەکەم و دڵنوایی ئەکەم.

بەیانی دەستی ئەگرێت و ئەیهێنێتەوە بۆ ماڵەوە دەست بە گۆچان و پشتی کۆمەوە هەر بە حاڵ ئەتوانێت هەنگاو هەڵبێنیّ. ژنەکەیشی چاوی پیّ ئەکەوێت خێرا ئەچێت دەستی ئەگرێت و ئەچێتە ژێر باڵی. ئەمیش بە نهێنی چەقچەقە میزڵدانەکەی لە ژێر ڕانی توند قایم کردەوە لە هەنگاوی یەکەم دەنگێکی لێوە دێت هەر لە ترِ ئەچێت وا قورسی ئەخاتە سەر ژنەکە ددان بە خۆیدا ئەگرێت پیّ ناکەنێت بۆ جاری دووهەم و سێهەم لە وزەیدا نامێنێت دەست ئەکات بە پێکەنین، ئیتر هەر لەوێدا خۆی تووڕە ئەکات و ئەڵێت:

هەتیوە سەگەی سەگباب نەم وت من نایەم بۆ لای ژنەکەت، گۆڕ گۆڕەکەی باوکت پێم ئەگوت وامەکە، کەچی وای لێکردم بە ڕۆژ پێنج و بە شەو شەش وازی لیّ نەهێنام تا هەردوو کونی پاش و پێشی کردم — بە یەك تا بۆم ناگیرێتەوە. دەی بمگێڕە وە لای ئەم ژنە نایم و ئیدارە ناکەم، سبەی دووەی دەوهۆڵم بۆ لیّ ئەدات نازانی خۆیشی وەکو منی لیّ دێت.

بە ڕۆژ پێنج و بە شەو بیکە بە شەش. تا سەری ئەمیش ئەگریت لە هەش. ئیتر ئەگەڕێتەوە جا کە کوڕەکە بۆ شەو ئەچوو بەلایە نەی ئەهێشت ئەیوت هەفتەی جارێك زیاتر نابێت باوکت دایکتی والێکرد و تۆیش ئەتەوێت وا لە من بکەیت!!

ئا بەو جۆرە رزگاری کرد لە ئالۆش و خرۆشی ژنی تەڕپۆش.

* * *

غەریزە:

هیچ ڕێگایەك نییە کە ئینکاری بوونی بکرێن، چونکە ئەمە نوورێکە نەفش ئەخاتە گەشە و ڕووناکی بنکە و بنچینەی گەشەکردنی لە تەمەنی وێڵ و نەفامییەوە دەست پیّ ئەکات، هەر ئاوا لە پەڕەسەندندایە تا ئەگاتە چل ساڵی. بە چاوی خۆمان خەڵکی ئەبینین کە جیاوازیان لەوەدا هەیە. لە تێگەیشتنی زانیاریاندا زیرەك و کوز دوبن هۆشیاری و بیّ هۆشی فەرمایشێك لە حەزرەتەوە ئەگێڕێتەوە بە دوور و درێژی کە فەرموویە خوا عەقڵی دروستکردووە بە چەند جۆرێکی زۆر بە قەد گڵ و لم. هەیە دەنکێکی پێدراوە هەیە دوو دەنك یا سیّ یا چوار یا زۆر بەمەن و بە خەروار.

* * *

چیرۆکێکی سەیر:

ئەگێڕنەوە پزیشکێك ئەچێتە سەر نەخۆشێك و چڵ و پلڎانی دەستی ئەپێوێت و ئەیگرێت پێی ئەڵێت: ڕەنگە میوەت وەرگرتبێت؟؟

ئەڵێت بەڵیّ وایە پێی ئەڵێتەوە ئیتر مەیخۆ بۆ تۆ خراپە. ڕۆژی دوایی ئەچێتەوە لای لێدانی دەستی ئەگرێت ئەڵێت ڕەنگە گۆشتی فرووج خواردبێت, نەحۆشەکە ئەڵێت بەڵیّ وایە پێی ئەڵێتەوە ئیتر مەیخۆ بۆ تۆ خەراپە، خەڵکی سەری سوڕ ئەمێنێت لە زانایی و زیرەکی پزیشکەکە، بەڵام پزیشکەکە کوڕێکی ئەبێت ئەڵێت بابە چۆنت زانی؟؟ میوە و گۆشتی فرووجی خواردووە ئەڵێت ڕۆڵە هەر بە پزیشکی ڕووت نەم زانیوە، بەڵکو بە فەراسەتیش وتی چۆن؟؟ وتی کە چوومە ماڵی نەحۆشەکە بینیم چڵ و چێوە و پەلکی میوە کەوتبوو لەسەر بانیان و سەروچاوی نەخۆشەکەیش ئاوسا بوو، پف هەڵدرابوو وە لێدانی دەماری دەستی نەرم بوو. زانیم کە میوە بکەوێتە بەردەستی خۆی بۆ ناگیرێت وا زانیم میوەی وەرگرتووە بەوە کاتیّ دانم پیا نەنا وتم ڕەنگە میوەت وەرگرتبیّ و ڕۆژی دوایی دیتم پەڕی مریشك و فروجم دی لە بەرماڵیاندا کەوتبوو و لێدانی دەستی پڕ بە پڕی پلی ئەدا زانیم کە هەر نەخۆش فروج ئەخوات. بۆیە وتم ڕەدگە فروجت خواردبێت.

کوڕەکە گویّ لە باوکی گرت. حەزی کرد ڕێگای باوکی بگرێت. ڕۆیشتە سەر نەخۆشێك لێدانی دەماری دەستی گرت وتی ڕەنگە گۆشتی کەرت خواردبێت؟ حاشا چۆن گۆشتی کەر ئەخورێت. بەچکە پزیشك خەجاڵەت بوو هاتەوە لای باوکی، باوکی بانگ کرد و لێی پرسی چۆن وات زانی کە گۆشتی کەری خواردووە؟! چونکە لە ماڵیانا دیتم بەرجل و قەرسەقولم دیت زانیم کە ئەمانە هەر هی گوێدرێژە لە پاشدا وتم ئەگەر کەرەکە زیندوو بوایە پێوەی ئەبوو کە زیندوو نەبیّ دیارە سەریان بڕیوە و خواردوویانە باوکی وتی: ئەگەر یەکێك لەم پیشەکی و شتانە ڕاست بوایە هیوای نەجابەتم لیّ ئەکردیت؟! بەڵام گشتی هەر قۆڕ و بیّ کەڵکە، چاوەڕێکردنی نەجابەت لە تۆ شتێکی مەحاڵە.

* * *

ئەگێڕنەوە ئەبووحەنیفە ڕەحمەتی خوای لیّ بێت یەکێك ئەچێتە لای لە کاتی وانە وتنەوەدا ئەبێت شێوە و هەیئەتێکی ویقاری ئەبێت بە هاورێکانی ئەفەرموێت ئاگاتان لە خۆتان بێت ئەم کابرایە شتتان لیّ نەدزێت و نەیبات. کە دائەنیشێت شێخ باسی وەختەکانی نوێژ ئەفەرموێت بەیانی کاتیّ لە تلوعی فەجری دووەمەوە دەس پیّ ئەکات بەر لە

خۆرهەلاٚتن کە هەتاو هەڵهات وەختی نوێژ نامێنێت کابرا ئەڵێت ئەی ئەگەر خۆر هەڵهات بەر لە فەجر ئەو کاتە حوکمی چۆنە و چۆن ئەبێت. شێخ لا ئەکاتەوە ئەفەرموێت وەکو خۆتان بن کارەکە لەوە بەدەرە کە چاوەڕێمان ئەکرد.

شتێکی سەیرە: مرۆڤی بەڵەکی دار بەپێی روت بڕوات بە زەویدا هیچ لە جێگەی پێی ناروێت ئینسان بخەسێنرێت بەدەنی لاواز ئەبێت. پێچەوانەی زۆر لە گیانلەبەرانی تر و بۆنی بۆگەن ئەبێت و رای ئەگۆڕێت و زۆر حەز لە خواردن ئەکات. ئێسقانی درێژ ئەبێت پەنجەکانی خوار ئەبێت، حەزی پەڕینی زۆر ئەبێت زۆر شەیتانی "أحلام" ئەبێت تەمەنی درێژ ئەبێت قژ و مووی کەم ئەکات. دەنگی تیژ و نەرم ئەبێ وەکو ژن. سەیر لەوەدایە خەسێنراو زۆر تووڕە ئەبێت، زوویش ئاشت ئەبێتەوە و ناتوانێ نهێنی بشارێتەوە. سڕ ناپارێزێت و حەز لە یاری شترنج ئەکات.

لەوانەیە کوێر زۆر حەز لە پەڕین ئەکات، بەلاٚم خەسیو چاوی بەهێز و تیژ و چاکە. ئەم دوانە هەر کامیان زیاد بکات ئەویتریان کەم ئەکات کوێر فەهم و حفظ و نیکاحی زۆر. لە گان تێر نابێ.

* * *

باسێکی نەفس:

نەفس کاریگەرییەکی سەیری هەیە مرۆڤی زانا واتێ ئەگەن بە پێی جەوهەری نەفس جیاوازی هەیە. لەوانە:

نەفسی بالاٚی بەرزی نوورانی و پاکی هەست بە عالەمی ئەرواح ئەکات، وکەلك و فەیض وەرئەگرێت لە عالەمی ئەرواح و زۆر شتی سەرسوڕهێنەر و هەیە نەفسێکی چڕی لێڵە عاشق و گرفتاری تەن و جیسمە، بەشی عالەمی ئەرواح بڕاوە هیچی تێ ناگا و پێی ناگات.

هەندێك لە حوکە ماء بۆ ئەوە ئەچن و ئەڵێن: نفووسی گۆیندە و بێژەر واتایەکی زۆری هەیە، هەندێ جۆری تێدایە. هەر جۆرێك سەر بە خۆیەکی تایبەتە وەکو رۆڵەی رۆحێك بێت لە رۆحێکی ئاسمانی ئەم یان ناوی لێ ئەنرێت: خاوەنی تەلسمات و زانا بە سروشتی تەواو و واتێ ئەگەن ئەمانە ئەتوانن ئەو نەفسانە چاك و رێك بکەن. جارێك بەخەو پێ بینینی جارێکیش بە سروشی و إلهام، و هەندێك جار بە چڕکە و تەزووی ترس و بیم. لەو نەفسە پیرۆز و پاکانە رۆحی پێغەمبەرەکانە "د.خ" چونکە کە یەزدان ویستی بییان کات بە پێشەوای ئادەمیزادو خەڵکی

جۆرەها پیرۆزی و رابەری و پێشەوایی پێبەخشین و لە ناخی رەوشتیاندا بنج بەست و جێگیری کرد و هەرچی رەوشتی ناشرین و چەپەڵ هەبوو پاکی کردەوە لەوان، تا ببنە نموونە و پێشەوا بۆ خەڵکیتر و تا چاویان لێ بکرێت و دەسەلاٚت و شتی سەیری بۆ وەپێ ئەنواندن تا خەڵکی سەریان بۆ شۆر بکات. کڕنووشیان بۆ بەرێت.

لەو رۆحانە دیسان رۆحی ئەولیانە، چونکە لە رۆحی پێغەمبەرەکانە بەهرەوە بوون دوای ئەوان کەوتوون لەوان ئەچن و شت و کاریگەری سەیر ئەنوێنێ و ئەیکەن وەکو ئەوانەی پلەو پایە دارانی دونیا نەویستەکان و بەندە زاناکان و خۆشەویستانی خوا کەشیفای نەخۆش ئەدەن، کە داوا بکەن وە بە داوای ئەوان زەوی دیکەکار پاراو ئەبێت و ئاو ئەدرێت و ئازارو درم و ستەم بە دوعای ئەوان هەڵ ئەگیرێت و لا ئەچێت و باڵندە و جڕو جانەوەر دێنە سەر باری خۆشی و هێمنی و ملکەچی و چاکی. زۆر شتی تری ئا لەم جۆرە ئەخەنە بەهرەوەری و هەندێك نەفس و گیان لەبەر هەیە ئەبنە خاوەنی فیراسەت و عەقڵ و پێشبینی، ئەوانەن بە بارو دۆخی دیاری ئەکەنە بەڵگەی شتی نهێنی و شاراوە، واتە بەڵگە خوازێکی راست و دروستە بۆیە خوای مەزن: ئەفەرمووێت: " أنا في ذلك لآيات للمتوسمين" واتە ئەمەیە بەراستی نیشانەی زاناو سیمای مرۆڤی تێگەیشتوو. پێغەمبەر"د.خ" فەرموویەتی "اتقوا فراسة المؤمن فأنه ينظر بنور الله تعالى" واتە خۆتان لە هەستیاری زەکای مرۆڤی ئیماندار بپارێزن، چونکە بە نووری شت ئەبینن ئەگێڕێتەوە ئەبو سعیدی خەراز ئەڵێت لە کەعبەی ماڵی خوا هەژارێکم بەرچاو کەوت هەر هیچ سیپاڵی بەبەرەوە نەبوو ئەوەندە نەبێ کە عەورەتی داپۆشیپوو ئەڵێت منیش چارەم لێ گرژ کرد نەفسم قێزی لێ هاتەوە هەستی پێکردو تێگەیشت وتی:"واعلموا ان الله يعلم ما فى انفسكم فاحرزوه " واتە: بزانن کە یەزدان ئەزانێت هەرچی لە نەفستاندا هەیە خۆتان بپارێزن نەکەونە هەڵەوە. ئەڵێت پەشیمانەوە بووم لە نەفسی خۆمدا إستغفارم کرد وتی " وهو الذى يقبل التوبة عن عباده ويعفو عن السيئات" واتە هەر ئەو تەوبە لە بەندەی خۆی قبووڵ ئەکات و لە تاوان و نامە گوزووری خۆش ئەبێت، ئەگێرنەوە ئیمامی شافعی و محەمەدی کوڕی حسن رحمەتی خوایان لێ بێت " پیاوێکیان بۆ لاهات یەکێکیان وتی ئەوە دارتاشە، ئەویتریان وتی "نەء " ئاسنگەر بووم ئێستا دارتاشم.

هەروا کەسانی تر هەن پێیان ئەڵێن قیافەدار پسپۆر. ئەمیش لەسەر دوو بەشە هەیە پسپۆرە لە پێ هەڵگرتندا جێگە پێ هەڵ ئەگرێت و هەیشانە مرۆڤ و ئادەمیزاد ئەناسنەوە ئەیگەیێننەوە سەر رچەڵکی راستەقینەی خۆی، بەڵگەو دیمەن و شێوەی ئەندامەکانی لەشی

ئەمەیش هەر تەنها هۆزێك هەیە تایبەتین و ئەتوانن بیکەن "بەنی مدلج "کە تیرەیەکە لە عەرەب و پێی ئەزانن و دە هەندەی خوایە منداڵێکی ساوا هەڵ ئەگرێت و لە ناو بیست ژندا ئەیداتە دەستی دایکی راستی خۆی، و هەڵەیش ناکات.

* * *

ئەگێرنەوە لە بازرگانێکی دەوڵەمەند کە گوایە عەبدێکی بە کەلەپوورو میرات بۆ ئەمێنێتەوە و پیرەمێردێکی رەش ئەبێت کابرا ئەڵێت:

جارێك لە سەفەرێکمدا ئەرۆیشتم و سواری وشترێك بوو بووم و عەبدەکەم سەرو جڵەوەی رائەکێشا، لە ناکاو پیاوێکی عەرەب لە هۆز و تیرەی بەنی مدلج بەلاماندا رابورد تێمان راما بە چاکی جا وتی: ئەم سوارە کە زۆر لە جڵەو کێشەکە ئەچێ هەر لەوە ئەڵێت دای لە دڵم ئەم وشەیە و کاری تێکردم تا گەڕامەوە بۆ ماڵەوە چوومە لای دایکم پێم وتوو هەڵم پێچا تا دانی پیانا وتی کابرای بەنی مدلجی راست ئەکات، چونکە مێردەکەم پیاوێکی پیر بوو ماڵ و حاڵێکی چاکی هەبوو منداڵی نێرینەی نەبوو ترسام ئەم ماڵ و حاڵەم لە دەس بچێت و خەڵکی بیبات دوای مردنم. ئەم کابرا عبدە رەشەم سواری خۆم کرد. باری دوو گیانیم بە تۆ بوو ئەگەر بمزانیایە لە قیامەت ئەشارێتەوە بۆم لە دونیا پێم نەئەوتی ئەویتریان جێ هەڵگری ئاسەواری پەنجەو شەقڵی دەست و پێیە ناسینەوەی سمۆچك و قەوارەیەتی، ئەم بەڵگەو پێ زانینە لە زۆر وڵاتدا هەیە بە تایبەتی هۆزێك لە مغریبدا هەیە جێگایان خۆڵ و لمە دزێك بچێتە ناویان یا یەکێك لایان هەڵبێت بە پسپۆرانە شوێنەواری پێیەکە هەڵ ئەگرن تا ئەیدۆزنەوە ئەوە سەیرە جێگەی پێی گەنج و هەرزەکار لەپیر جیا ئەکەنەوە و پیاو لە ژن، و ئاوارەو غەریب لە نیشتیمانی.

لە دوای ئەمانە نفووسی کاهینەکان دێتە کایە ئەمانە زانست و شت لە ئەرواحی نزم و پەست وەرئەگرن و بارودۆخی بوونەوەر ئەخەملێنن، و رووداوەکان دەستنیشان ئەکەن گوایە خەو ئەبینن و پەری جنۆکە مامۆستاییان ئەکەن، لەم بارەوە بەسەر هات زۆر هەیە ناخی راستیان پێکاوە زۆر جار هەڵەیان نەکردووە، وەکو چیرۆکی "سطیح وشق" لەگەڵ ربیعە بن مضری لە خمی.

* * *

ئەگێرنەوە چیرۆکی ئەسکەندەری جیهانگیر وڵاتێکی گرت، رۆیشتە ناو هەیکەلەکەیان ژنێکی تیا دیت جل و بەرگی ئەتەنی و ئەیچنی و وتی: ئەی مەلیك ملکێکی پان و

بەرینت پێ دراوە پاشان کار بەدەستی وڵاتی رۆیشتە لای وتی ئەسکەندەر خانەنیشنت ئەکات دەستت لەکار ئەکێشێتەوە، ئەم تووڕە بوو وتی تووڕە مەبە نفووسی گیاندار هەندێك کار پێ ئەزانن بە نیشانە و بەڵگە کە ئەسکەندەر هات من خەریکی و پانی و درێژی پۆشاکەکە بووم رێکم ئەخست و چاکم ئەکرد و کە تۆش هاتی من لێ بوو بوومەوە ئەم ویست بیبڕم و کارەکە وا دەرچوو ئەڵێن سەیفی کوڕی زی یەزن داوای کۆمەکی و سەرکەوتنی لە کیسرا کرد تا بچێت بە گژی حەبەشییەکاندا و کیسرا سەربازێکی زۆری پێدا دا لە دەریاو بەرانیدا کۆمەکی پێکرد و شای حەبەشە مەسروقی کوڕی ئەبرە هەبوو بۆیان هاتە مەیدان بەسەد هەزار سەربازی حەبەشی و جیمتری و بەنی کەهلانەوە و هەردوولا یەخەگیری یەکتر بوون لە جەنگ و نەبەردێکی گەرمدا وە مەسروق شا یاقوتێکی سووری لە تاجە ئاڵتوونییەکەی قایم کردبوو ئەدرەوشایەوە وەکو ئاگر و سواری فیلێ گەورە بووبوو ئەجەنگا، لە فیلەکە دابەزی و سواری وشترێك بوو ئەمجا لەویش دابەزی و سواری ئەسپێك بوو شەڕی ئەکرد ئەمجا بۆ ئیهانە و لووت شکانی چەکدارانی زی یەزن و بە هیچ زانینی و کەم نموودیان لەویش دابەزی سواری کەرێك بوو.

جاهورمز هەر بیری لێ ئەکردەوە وتی و فەرمانیدا پێکرا هێرش بەرنە سەری ملك و ماڵی پایە ماڵە، چونکە لە گەورەوە بۆ بچووك هاتە خوارەوە دواییەتی. جا بەشمشیر داگیریان کرد لە گشتلاوە مەسروقیان کوشت بەخۆی و دەست و پێوەندی.

* * *

ئەگێرنەوە "حەزرەتی علی" "رض" کە دانیشت بۆ بەیعەت وەرگرتن، واتە سوێندخواردن لە گەڵیا یەکەم کەس تەلحەی کوڕی عبداللە بوو بە دەستێکی شلەپەتە پەیمانی لەگەڵ بەست حەزرەتی عەلی پێی رەش بینی بوو فەرمووی بێ شك پاشگەز ئەبێتەوە و وابوو زۆری نەبرد رۆیشتە رەحمەتی خواوە.

* * *

ئەگێرنەوە ساعدی کوڕی مەحمودی نەهاوەندی ئەڵێت عەرافێك لە بەغداد هەبوو شتی ئەوت کەم وابوو هەڵە بکات. پیاوێك هاتە لای وتی من پرسیار و مەبەستێکم هەیە ئەگەر راستم پێ بڵێیت ئەوەو ئەمەوئەوەت ئەدەمێ!!

وتی بپرسه. وتی که پێت بڵێم دڵنیا نیم له وەڵامەکەی، کابرای عەراف " هەندێك ڕاوەستا جا وتی: ئەپرسێت له بارەی گیراو و بەندێك! وتی واللە ڕاست ئەکەی وتی لە بارەی گیرانی پێمان بڵێ وتی ئەگەر مەرجەکەت ئەبەیتە سەر؟.!! وا پێت ئەڵێم کە چۆنە کابرا ڕۆیشتەوە و هەر بەڵێنێکی دابوو هێنابوونی وتی ئێستا پێم بڵێ!! وتی زۆر ناخایەنێ بەر ئەبێت و خەڵاتیشی ئەکەن ئیتر پاش چەند ڕۆژێك بەردراو خەڵات کرا. هەرچی وت وابوو جا کابرا هاتەوە بۆلای عەرافەکە وتی ئەم کاروبارەم حاڵی بکە چۆنت زانی؟! بەچی ئەم گیراوەت پێ زانی وتی تێ بگە.. من کە پرسیارێکم لێ بکەن لە شتێك ئەڕوانم بۆ بەردەمی خۆم بۆ ئەملاولای خۆم ڕاست و چەپ، ئەگەر شتێکم دیت کە بگونجێ و لە بارودۆخی ئەو شتە بچێت وەڵامی ئەدەمەوە دەقاو دەق وا دەرئەچێت.

که تۆ له منت پرسی من کوندەیەکم دیت ئاوی تێدا بوو و پیاوێکیش ئاوکێش بوو وتم پرسیارەکە لە بارەی بەندکراوێکەوەیە کە دووهەم جار پرسیتەوە بینیم هەر هەمان کوندە خاڵی بووەوە و کابرای ئاوکێش توورِی دابوو لەوێ و دابووی بەسەر شانیدا وتم دەرئەچێت و خەڵات ئەکرێت و هەر خوا خۆی زانایە بە غەیب و نهێنی خۆی.

* * *

مرۆڤ – ئینسان – شناسی: عیلمی قیافە یا ئینسان شناسی و پەی بردن بەرەو شتەکانی خۆیی ئەشخاص بە هۆی نیشانە و هێڵی جیاواز دیمەن و وێنەیەکی عیلمی ڕاستی ئەبێ هەر بێت و نکولی لەو ڕاستییە ناکرێت و هەیە. ئەگەر ئێستا لە زانستە پەسندەکانەوە دوور بێت لەبەر ئەوەیە لەلایەنێکی ڕۆحی سروشتییەوە ناتوانرێت بنکە و بنچینەی سنووری چەسپاوەی بۆ دابنرێت و جێگیر بێت، و لەلایەکیترەوە تێگەیشتنی و تەفسیری ئەو بناغانە و کاریگەری جیاوازی ئەوانە خێرا دەسکەوت نابێت، و بە ئاسانی قبووڵ ناکرێت لەگەڵ ئەوەیشا لە ڕووی هەزاران تێبینی زانستی و ئاکار و ئاسەوارەوە شایانی ئەوەیە پشتی پێ ببەسترێت. و بەوردی لێکۆڵینەوە و کەشف کراوە بە ڕێکوپێکی پێست و هێڵەکانی سیماو فەساڵ: ڕاستوایە کە ئادەمی ناتوانرێت بە وێنە و دیمەن بناسرێت، چونکە لە ژێر دەسەڵاتی ئینساندایە نواندن و شاردنەوەی کاتی، ئەگەر بتەوێت کەسێك فریو دەیت ئەتوانیت وای دەرخەیت کە خۆشحاڵ و ئارەزوومەندە، یا ماندوو هیلاکە یا بسۆز و پشتیوان و پەنا دارە، یا سەداقەتدارە کەچی لە حەقیقەت و ڕاستی بە دوور بێت وە لەوانە خاڵی بێت و ئەنجامێکی لێ دەسگیر بێت، بەڵام بە گشتی کاتییە، ئەچێتەوە سەر بارودۆخی ڕاستی چەسپاوی خۆی، چونکە گۆڕانی قیافە و

ئەمجۆرە خۆنواندنە تەنها لە ئەشخاسی دەبەنگ کاریگەر ئەبێت و ڕووئەدات و هیچ لە توانادا نییە ئینسانێك بتوانێ ناوچەوانی خۆی بگۆڕێت گەورەی بکات یان بچووکی بکاتەوە، یا شکلی لووتی و دەم و لچی بگۆڕێت، یا هێڵە چەسپاوەکانی سروشتی سیمای کە لە ژێر دەسەڵاتی ئەو دانییە درەنگ یا زوو بێتە کایەوە، جا بییەوێ یا نەیەوێ سروشتی ماددە ڕزادی و نەریتی پەیداکراوی ئەو دەرئەکەوێت "عادات مکتسبە" و قیافە ناسان لە هێڵەکانی سیمای ئینسان "نەك لە ڕووی پێست چارەو دەم و چاو" بەس پەی ئەبەن بەریشاڵ و ناخی فیتری و سروشتی خاوەن قیافەکە یەشتا لەو شتانەی کە لە خودی خۆی شاراوەیە دەستی بۆ درێژ ئەکەن هیچ کەس بە تەواوی خۆی ناناسی و تەسەور وا ئەکات هەرچی هەبێ هەر ئەوەیە کەچی زۆر دیمەن و وێنە هەیە زۆربەی جیاوازە لە تەسەوری ئەو و ئێمە تەنها بۆ نموونە هەندێك لەوانە لە خوارەوە شیتاڵ ئەکەینەوە.

أ / ناوچەوان:

١. ناوچەوانی بڵند و فراوان خاوەنی هەوڵدەر و کۆشش کەرە.

٢. خاوەن ناوچەوانی زۆر کورت و تەنگ خەسیس و بەد خووە.

٣. خاوەنی ناوچەوانی پان و ساف. بەدرەوشت و سەودایە.

٤. خاوەنی ناوچەوانی قۆقز و تەنگ و نزم نیشانەی هێز و توانای دڵە.

٥. ناوچەوانی گرێدار نیشانەی حەیوانییەتە.

٦. ناوچەوانی خر و گرد نیشانەی لە باری و گونجاوییە.

٧. ناوچەوانی ئەوانەی: فرۆ رەفتەگی بێت و زۆر هاتبێتە دەرەوە "نیشانەی خۆپەسەندییە زۆر هاتبێتە دەرەوە.

٨. ناوچەوانی ئەو کەسانەی گەورەو دەمارو رەگی ئەستووری هەبێت نیشانەی ئەوەیە شتی بەسەردا تێ ئەپەڕێت.

٩. چین چینی و لۆچی ئەستوندەگی لە ناوچەواندا هەبێت نیشانەی هێزی دڵە دڵی توند و قەوییە.

١٠. هێڵ و چینی لۆچی ئاسۆیی لە ناو چاودا هەبێت نیشانەی نەرمی و مولائیمی گەیاندنە.

١١. ئەگەر هێڵ و چینی رووی لە ناوچەوانیدا هەبوو، واتە لۆچ و هەمیشە دیارو لەبەر چاو بوو بەڵگەیەکە خاوەنی هەرگیز هۆش و زەکاوەت و زیرەکی نییە.

١٢. ئەگەر بە هیچ جۆر لۆچ و چین لە ناو چاویا نەبوو بەڵگەی ئەوەیە کە سەداقەت و پاکی نییە.

ب/ ئەبرۆ:

١. ئەبرۆیەك کەوانی و رێك و پێك بێت. نیشانەی باشی و خۆشی خۆی و بێ فیزی دەمارییە "ضمناَ" کەمێك لاوازی بە خاوەنی ئەگەیەنێ.

٢. برۆی ئاسۆیی نیشانەی راستگۆییە.

٣. برۆی پڕ و چڕ نیشانەی داوەرییە، یا شتی وا.

٤. برۆی دەرچووی قوپاو و دەرپەریو و نارێك نیشانەی کینە و بوغزە.

٥. برۆی کورت نیشانەی پارێزگەرییە تەرێزدارە.

٦. ئەبرۆی ئەو کەسانەی توند و بتەوە نزدیکی چاوەکانیەتی.

٧. ئەبرۆی ئەو کەسەی سادەبێ، وەك لەوحی بڵند هەڵچوو بێت ناوچەوانی رێکە.

٨. خاوەنی ئەبرۆی پەیوەست: حەسوودە حەز لە نان برینی خەڵك ئەکات.

٩. خاوەنی ئەبرۆی زۆر لەیەك دوور خوێن سارد و بێ سۆزدارییە یە - بێ سۆزە.

١٠. خاوەنی ئەو برۆیانەی کە بە هۆی چەپکێك لە یەك جیابوونەتەوە دوو روو ئاوی ژێر کایە.

١١. ئەبرۆی تەنك نیشانەی دەماغ وشکی و سووکی و بێ بیرییە.

١٢. ئەبرۆی بڵند و کەچ و مایل بووی، نیشانەی بەدجنسی و بەدرەفتاری و بەدرەوشتییە.

ج/ چاو:

١. چاوی ئەوانەی " تەنبەل بن" چاویان درشت و دێنە دەرەوە.

٢. خاوەنی چاوانی "گودو فرو رەفتەر" بەخیل و رژدن یا جاسووسن.

٣. چاوی ئەو کەسانەی مات و ئافتادەیە پۆشراوە، خاوەنی زەوق و هونەر و ظریف و هونەرە.

٤. چاوی عاشقان هەمیشە خەندانە و کراوەیە.

٥. چاوی کەسانی بێ دەنگ و مولائیم و کەسانی دڵ بە هێز و بتە و زیندار چاویان زل و گەورەیە "درشت".

٦. چاوی ئەوانەی جێگر و موسرن پێیان گشت کات داگرتووە بە توندی ئەوانە چاویان بچووکە.

٧. خاوەنی ئەو چاوانەی کە لە یەکتر نزدیکن زیرەك و هۆشیار و تێگەیشتوون.

٨. چاوی دوور لە یەکتر زۆر، مرۆڤی سادە و بەدنەفسی ئەگەیەنێنن.

٩. چاوی "بریدە"... نیشانەی مەکر و فێڵ و دەس برن.

١٠. چاوانی نایەکسانی و نارێك هەمیشە دەمەلاسکی کەر و هاندەری خەڵکن و باری رەوشتیان لە هەڵچووندایە.

١١. چاوانی نیوە خەوتوو- نیوە گیراو نیشانەی شەرمی حضور و حجابە کە هەیانە.

١٢. چاوی بچووك و "گود"... قوولْ گنجکاوی ئەگەیەنن بە خەڵکی.

ج/ لووت /

١. خاوەنی لووتی گۆشتدارو فلّتوو زەق، ئەوە زۆر خۆر و تێ نەگەیشتووە. تێ ناگات.

٢. خاوەنی لووتی کراوە و فش و فۆلّ زرنگ و شەیتانە واتە وریایە.

٣. خاوەنی لووتی قەلّەمی جدی و پڕ هێزە، بە توانایە.

٤. لوتی داکەوتوو، مەیلی دەم و لێو بکات بۆ خوارەوە، ئەوە شەخسێکی نەجیبە.

٥. ئەوانەی رۆحیان بەرەلاّو ئازادە کراوەن لووتێکی هەستداریان هەیە، کونە لووتیان فشو فۆلّە تا بڕ ناخە.

٦. خاوەنی لووتی کەچ و بچووک، ئەوانە عیزەتی نەفسیان هەیە.

٧. لووتی گەورە چاک و باشن خۆشی و چاکی ئەگەیەنن.

٨. لووتی بچووك نیشانەی ظریفی و پەسندییە.

٩. لووتی دەندووکی لە خەست و پۆرخز ئەچێت.

١٠. لووتی نووك تیژ نیشانەی هەژارییە.

١١. لووتی خوار و خێچ نیشانەی دەسەلاّت و توانایە ئەوە ئەگەیەنێ.

١٢. لووتێك لە چاودا چاك و بچووك و گەش بێت نیشانەی خۆش خوویی و زوو باوەڕ کردنە.

ە/ دم- دهان

١. ئەگەر دوو لێو چون یەك یەکسان بوو، نیشانەی ئەمانەت و راستی و صداقەتە.

٢. لێوی سەرەوە هەندێك لەمی تر گەورەتربوو چاکی و خۆش نوودی ئەگەیێنێ.

٣. لێوی ژێرەوە بەرجەستە و بلّند بێ نیشانەی بێ بایەخی دانە، گوێ بە شت نادات.

٤. تاوەکو لێوەکانی گەورە و ئەستوور بێت، خاوەنی پتر هەوا پەرست و عەیاش ئەبێت.

٥. لێوەکانی هەرچەندێ نازگ بێت تا ئەو رادەیە خاوەنی بێ هەست و تێبینییە.

٦. لێوی گیراو "بستە" نیشانەی هێزی دلّ و شەهامەتە.

٧. لێوی لۆچ و شل نیشانەی دلّساردی و کەم جورئەتە، ساردی و خاوی بەکاردێنێ.

٨. خاوەنی دەمی نیوەکراوە دلّساردو بێ بڕوایە، تەسیمی نییە.

٩. خاوەنی دەمی بەستراو لە گۆکەوتوو "فشردْ شدْ " لاف لێدەرو خۆ پەسندە هەر خۆی ئەبینێ .

١٠. خاوەنی دەمی بچووك و پووچەلّ سووکو بێ نرخە "پوچ یاوە" سبك اسد.

١١. خاوەنی دەمی خرو گرد ئەوە خەجالّەتە و لە هەر سێبەرێکدا بێت.

١٢. خاوەنی دەمی فراوانی کراوە، ئەم هەواو هەوەس و شەهوەت پەرستە.

ر/ چانە- چەناگە

١. خاوەنی چەناگەی کورت مەحجوب و خەجالّەت بارە هەروایش پێ گیرو چەسپاوە "ثابت قدم".

٢. ئەوانەی چەناگەیان نییە بە چەشنێك پاك و بێگەردە، ئەلّێیت چەناگەیان نییە: نەفسیان لاواز و بێ تینە.

٣. خاوەنی چەناگەی دەرپەریوو، وەکو هەوساری هەبێت توند و بەهێز و جاهو مالّی ئەوێ.

٤. خاوەن چەناگەی چوار پالّوو بە مەیل و ئارەزووی خۆی فیدائییە و ئەیەوێ پێ بگات.

٥. خاوەن چەناگەی چاك و باش و هەوا پەرست و ژیان ویستە عەیشی ئەوێ.

٦. خاوەن چەناگەی تیژ بەدرەوشت و زوو قینی هەلّئەستێت .

٧. ئەو کەسانەی چاك و باشن خودی خۆیان خۆیش و میهرەبانن ئەوانەن چەناگەیان گردو خڕە و هەندێك دەرچووە، ناوەڕاستی دەرچووە "٧، ٨" نە.

٨. ئەو کەسانەی کە خوێن ساردن چەناگەیان چالّی تێدایە لە ناوەڕاستدا شەقی هەیە.

٩. چەناگە بلّند و خوار و خێچ نیشانەی بەدجینسییە نارەسەنە.

١٠. خاوەنی چەناگەی هێلکەیی، کردارو رەفتاری ناوەنجییە و لە روودایە.

١١. چەناگەی لاوازو رەق و لەجەر هەمیشە جدی و بە تێبینە کرداری تەسیمی هەیە.

ز/ گۆش — گوێ

١. هەر ئەندازەیەك گوێی بچووك بێت بەرادەی ئەوە خاوەنی وردەکاری زەرافەت و هەست بینە.

٢. هەرچەند گوێی گەورە بێت بەو پێیە خاوەنی لەوحێکی سادەیە.

٣. گوێیەك پێچ و پەناو لۆچی بێ تەرتیبی تێدا بێ نیشانەی نەفس لاوازییە. نەفس نزمە.

٤. گوێچکەیەك پێچ و پەناو لۆچی چاکو ڕێك بێت نیشانەی هێزی دڵ و دەروونە.

٥. گوێچکەی ئەستوور و زل نەزانی و دەبەنگی ئەگەیەنێ — عەوامە.

٦. ئەو کەسەی مێشکو دەماغ و هونەری لە خەڵکی تر بەهێزتر و قورسترە گوێیان خڕو گردە ڕێکوپێکە.

٧. گوێی مۆسیقا ژەن پان و کوورە "مفعر".

٨. گوێچکەیەك لەگەڵ سەردا جیابێتەوە، واتە پێوە نەلکا بێت نیشانەی سەنعەت و حیلە گەرییە"پیشەسازی هەیە".

٩. گوێچکەیەك کە زۆر چەسپا بێت بە سەرەوە نیشانەی سەرکەشی و بەرەڵاییە.

١٠. گوێی بلاوکراوە "پان" سەوە بوو ئازاو شەجیعە.

١١. گوێی لوول و هەڵقرچاو نیشانەی بێ حەیایی و هەرزەییە.

١٢. گوێچکەی تیژ و نوکدار سوعبەت چی و "مسخرەیە " سەیرکەرە.

ئەمەندە زۆربەی نیشانەکانی عیلمی قیافەیە بۆ ئەوەی خوێنەر باشتر زانیاری دەسکەوێت و لێی تێ بگات لە ڕەوشتەکانی ئەو کەسانە با ئەمانە تێبینی بکات لەگەڵ ئەویشا هەندێك لەم نیشانانە زۆربەی زۆری جیاوازی هەبێت یان نەبێت جێگەی بڕوایە و ڕەنگە هەندێك جار سفاتی هەندێك ئەشخاس لەو پێو قەرارە نەبێ ئەمەیش ڕەنگە بە دەگمەن بێت لە سروشتی مرۆڤدا و دوور نییە دەقاو دەق دەرچێت.

هەروا تەواو زانستەکانی تر یەشتا جێگەی خۆیان لە تاقیکردنەوەدا بە تەواوی بەراورد نەکراوە هەروایش زانستی مرۆڤ شناسی یەکێکە لەو عیلمانە کە یەشتا تەواو نەبووە و جار جار بە پێچەوانەوە دەکەوێتە کار، و تاقی کەرەوەکان بە دوو دڵییەوە ئینکار ئەکەن، بەلاّم لە ئەنجامدا باوەنەی ئەم زانستە فراوان و بەرین ئەبێت حیلە بازی بەشەر تەنگ تر ئەکات. ئەم نەختە باسە هەر بۆ چەشە جۆری ساڵنامەی فارسی بوو لە ساڵنامەی (١٩٢٨) وەرمگرتووە و منیش وەرمگێڕایە سەر کوردی.

* * *

جارێك مەلای مەشهور ئەچێت بۆ لای پزیشك و ئەڵێت جەنابی دکتۆر زۆر نەخۆشم چارەم بکە ئەویش دەست ئەکات بە لێ پرسینی، کوێت دێشێ؟! ئەڵێت مووەکانی سەرم لە دیوی

دەرەوە گشتیان ئێش ئەکەن ئەڵێت چیت خواردووە؟! ئەڵێت نان و سەهۆڵ ئەویش ئەڵێت مامۆستا نە نەخۆشیت وەکو خەڵکی وایە و نە خواردنیشت ئەمە هەر لە قامووسی تۆدا هەیە.

* * *

مێروولەیەك ئەچێتە خزمەتی حەزرەتی سلێمان "د.خ" لە دوای پرسیارو وەلاّم و ئاخاوتن حەزرەتی سلێمان دەعوات ئەکات بۆ نان خواردنی نیوەڕۆ. هەرچەندە هەوڵئەدات کە نابێ و ناکرێت واز ناهێنێ بە خۆو دەست و پێوەند و سوپاوە بانگ هێشت ئەکات سبەینێ بۆ نیوەڕۆ ئەچن بۆ سەر شارەکەی کە لە لێواری دەریادە ئەبێت پێشوازی ئەکات و قاچە کولەیەك فڕێ ئەداتە ناو بەحرەکەوە ئەڵێت:

فەرموون گۆشتاو بخۆن حەزرەتی سلێمان قاقا پێئەکەنێ و ئەویش ڕووی تێ ئەکات و ئەڵێت قوربان گەورەم "الدعوة او الهدية علی قدر المهدی " واتە داواتکردن و دیاری لە قەد شان و شکۆی بەخشینەوە من هەر ئەوەندەم لێ ئەوەشێتەوە دیارە درێغیم نەکردووە لە جەنابتان، هیوادارم ئێوەش لاتان پەسند بێت.

* * *

مامۆستا مەلا سید "احمد" فەیلەسووف لۆی گێڕامەوە:

نادر شای گەورەی ئێران پێویستی بە وەزیرێکی لێزان و وریا ئەبێت کە بتوانێ چاری گیرو گرفتی وڵاتی بۆ بکات بە مەرامی ئەو وەزیرێکی ئەبێت پێی ئەڵێت: ئەبێ سوورەی "یا ایها المزمَلَ و قل أوحی و تبارك" لەگەڵ زاوەکەی میر موبارەك بخاتە سەری ئاقیقێك لە پەنجەی بکات و نووسرابێت و(١٠) دە شەوی مۆڵەت ئەدات ئەگینا ملی ئەقرتێنێ ئەمیش دۆش دائەمێنێت نازانێت چی بکات تا شەوی نۆیەم ئەچێتە تەویلە خانەوە بە خەم و پەژارەوە سەرمەیتەر عەرزی ئەکات جەنابی وەزیر ئەتبینم زۆر ناکۆکی و پەژارە گرتوتی ئەڵێت هەر خواردن ناخۆیت! بڵێم چی هەرچی هەبێت چاری بە تۆ ناکرێت. ئەویش ئەڵێت ئەگەر پێم بفەرموون ڕەنگە لەو گیروگرفتە ڕزگارتان بکەم، ئەویش بۆی ئەگێڕێتەوە ڕووداوی نێوان خۆی و نادر شا سەرمەیتەر ئەڵێت ئەم شەو چارت دەکەم من خۆم مۆر هەڵکەنی و سیاغەتی ئەزانم بۆت ئەنووسم لە نقیمی مۆری ئەنگوستیلە بۆ هەڵئەکەنم. ئەو شەو سەری شەوە ئەم شیعرە ئەهۆنێتەوە.

يا ايها المزمّلَ و قل أوحى و تبارك

نادر قولى و أفشار داماوى مير موبارەك

نادر قولی خان لە عەشیرەتی هەو شاری ئەبێت و زاراوەکەیشی ناوی میر مووبارەکە وە لەسەری ئەنگوستیلەکەی هەڵ ئەکەنێت، بەیانی ئەیدات بە وەزیر ئەڵێت ئەمە چییە؟ ئەڵێت تۆ حەقت چییە بیدە بە شاه من بانگ ئەکات. بەڵێ کە ئەیبات بۆ نادر شا ئەزانێ ئەم ئەوەندە زیرەك نییە ئەڵێت ئەوەم بۆ بێنە ئەمەی بۆت کرد ئەڵێت مەیتەرەوانە لای من نەیهێنێ یەکسەر لەگەڵیا ئەدوێت ئەیکات بە وەزیری زانیاری و هەموو شتێك.

* * *

رووداوێکی راستی سەیر:

ئەمە بە راستی رووی داوە لە چەمچماڵدا: کابرایەك دوانزە هەزار دینار وەرئەگرێت لە باتی تەعویزی ماڵ و خانووی وێرانکراوی خۆیدا لە حکومەت ئەو ساڵە کوردستان بە گشتی وێرانکراو خەڵکی راگوێزرایەوە بۆ شارەکان و دێهاتە یەك پێگرتووەکاندا بە زۆر نیشتەجێ پێ کرابوون سەرۆك جاشێك راوێژ ئەبێت، واتە "مستشار" پێی ئەزانێ و دوای ئەکەوێت تا ئەچێتە ماڵەوە ژمارەی خانووەکە و کۆڵانەکە دەستنیشان ئەکات و لای خۆی هەڵی ئەگرێت ئەو شەوە دێتە سەر کابرای پارە وەرگرتوو بە زۆری دەمانچە و تفەنگ پارەکەی لێ ئەستێنێ "چەمز بیرێکی ئاو لە حەوشەکەدا ئەبێت، لە پەشۆکاوی خۆی هەر خێرا جانتاکەی دائەنێ و بۆی دەرئەچێت و رائەکات ئەپەشۆکێت و ئەشڵەژێت ئەکەوێتە ناو بیرەکەوە رانێکی ئەشکێت خاوەن ماڵ بەمە نازانێت. بەیانی کە ماتۆرەکە پێ ئەکەن و دایگیرسێنن هاوار ئەکات کارەبا گرتی بۆ خاتری خوا دەرمبێنن کوشتمی کە ئەچن تەماشا ئەکەن کابرای دزەیە، پۆلیسخانە ئاگادار ئەکەن و دەری دێنن بە خۆی و جانتا پارە دزراوەکە کە دزی بووی لە ماڵەکەی سەندبوو بە سزای قانوونی گەیشت لەگەڵ تۆڵەی سزای خوایی لە دونیادا. کاشکی گشت ناحەقییەق وا زوو تۆڵی ئەسێنرا و ئاشکرا ئەبوو.

* * *

ژنێکی سۆزانی نەزرێك قەرار ئەدات لەسەر خۆی ئەگەر فلانە شتی بۆ، بوو بە مەرامی خۆی گەیشت مەرجی بێت یەکێك "گانێك" بدات بە کوێرێکی هەژار بەڵێ مەرامەکەی دێتە دی بەیانییەك دێت بۆ مزگەوت ئەگەرێت کوێرێك ئەدۆزێتەوە و پێی ئەڵێت وەڵامی ئەداتەوە

زۆر مەحسودی تریشت بۆ جێ بەجێ ئەکات، ئەیباتە ژوورەوە پیا ئەکێشێت و لێ ئەبێتەوە و ئەڕوات، سبەینێ ئەو کاتە چاوەڕێ ئەکات لە خۆیەوە بانگ ئەکات: کوا خێر و مەندێکی وەکو دوێنێ ئەم وەختە خێرێك بکات؟ رەحمەتی لێ بێت؟؟!!

* * *

رەنگە وا نەبێت

بۆیان گێرامەوە (رەنگە خەون بووبێت) ئەڵێن جارێك مەلا مصطفی بارزانی لە تێك هەڵپڕژانێکدا لە دەوروبەری شارێکدا لە هاورێکانی و پێشمەرگەکانیدا دائەبرێت و تەنها ئەکەوێت، ئەمیش خۆی ئەکا بە شاردا و روو ئەکاتە مزگەوتێك و لە حوجرەی فەقێکان بێدەنگ دائەنیشێت تا هەلێك برەخسێنێ بگاتەوە بە هاورێکانی. کەچی لە ناکاودا فەقییەك زەبەلاح و زۆر گەوج دێتە ژوورەوە ئەم ئەو ناناسێت دێتە وەلاّم بە جەنابی مەلا مصطفی ئەڵێت کابرا هەڵسە ئەو پێلاوانە ریزکە و گسك بدە لە ناو ئەم حەجرەیە تۆ چۆن سوختە زەبەلاحێکی؟ دەی ئەو جێگایەش قەدی بکە و هەڵێبگرە جەنابی مەلا مستەفا تێ ئەگات ئەم کابرایە هیچ عەقڵ و هۆشێکی نییە هەر راست ئەبێتەوە چی ئەڵێت بە قسەی ئەکات و تەرقی ناکاتەوە لەو کاتەدا فەقێ مستعدەکە دێتەوە چاوی بە مەلا مستەفا ئەکەوێت، پێی ئەڵێت جەنابت مەلا مستەفای بارزانیت؟ رێزی لێ ئەگرێت و ئەڵێت خەجاڵەت خۆم ئەم فەقێیە شێتە ناکات و نابێت شێتانە جووڵابێتەوە لەگەڵتا؟ لەگەڵ وا ئەڵێت کابرا ئەبوورێتەوە و ئەکەوێت بەلادا جا ئیتر فەقێکە سەری لێ ئەشێوێت ئەگەر بانگی خەڵك ئەکات هاتنی مەلا مستەفا ئاشکرا ئەبێت ئەگەر هاوار ناکات ئەوە کابرا لەوانەیە بمرێت و گیانی دەرچێت، ئەمەیش لە ترس و هەیبەتدا بوو رابووەوە!! جەنابی مەلا مستەفا دڵی دەداتەوە ئەڵێت مەپەشۆکێ چاك ئەبێتەوە ئاو پرژێنی سەر و چاوی ئەکات و دێتەوە هۆش خۆی جا دای ئەنێت و دڵی دەداتەوە و پارەیشیی ئەداتێ. نامەیەك ئەنێرێت بۆ دۆستێکی خۆی دێن ئەیبەنە لای خۆیان و دەربازی ئەکەن جا گشت جارێك بەخشندەیەکی باشی بۆ هەردووکیانی ئەنارد لە دەرفەتێکدا.

بەڵێ لە خەودا بۆیان گێراوەمەتەوە رەنگە شتی وا روو بدات.

* * *

جارێك: وا رێك ئەکەوێت مامۆستا مەلا شێخ عبدالکریمی دۆڵە بەکرە خۆی و چەند کەسێك ئەچن بەسەر کابرایەکدا کە گاوان ئەبێت وا خەریکە ماکەرێکی پیر ئەگێت.

جاشولکەی زۆریش ئەبێت لە ناو گاگەلەکەدا، بانگی ئەکات و پێی ئەڵێت بۆچی ئەم ماکەرەت هەڵبژاردووە و پیرە بۆچی ئەو جاشوولکانەت نەویستووە؟ ئەویش هیچ ناشڵەژێت ئەڵێت قوربان ئەوانەم گشتیان تاقیکردووەتەوە ئەمیش هەر تامی ئەوانی هەبوو.

*　　*　　*

مەلا عەبدولحەمید لە هەولێر بۆی گێڕامەوە:

گوایە مەلایەك خۆی ئەیگێڕایەوە بۆ دۆستێکی خۆی وتی: ئەم شەو وام کرد لەگەڵ مەلا ژندا سێ چوار جار کوتەکم بە قوڕاودا دا پاشان هیچم پێ نەما پشتم لە مەلا ژن کرد مەلا ژنیش هەر ئەیەویست تێی بەرم، بەڵام پشتم تێکرد و ترێکم کەند، مەلا ژن وتی ئەوە چی بوو مەلا؟! وتم تا ئێستا فیشەکم پێوە ئەناو چاکم ئەپێکا، بەڵام فیشەکم پێ نەماوە ئەمجا بەر طۆبی ئەدەم.

*　　*　　*

لە دێیەك لە دێیەکانی ناوچەی هەورامان گوایە ئەم رووداوە روویداوە: واتە کچی کوێخا رۆیشتۆتە دەرەوەی دێ، و کوڕێکی هەرزەکار سواری بووە کە هاتووەتەوە گێراویەتەوە بۆ باوك و دایکی ئەوانیش قورئانیان بۆ گێراوە و بانگەوازیان بۆ کردووە:

ئەی ئەهلی و خەڵکی تەنگی سەری تەنگیتان نگنۆ.کناچە و قیخوا لوان پەی پەلگی. فلّچە شان کەردەن، قورئانیش پەی گیلو، ویم فلّچەم کەردن هەیم لوا پەی یەزی بارە پەی مزگەفتی تا تەلاّقیش نەگنۆ.

*　　*　　*

(شێخ عبدالرحمن سیوسینان گێرایە)وە کە

کابرایەك هەبوو لە دێیەك لەو قەراغە کچێکی منداڵکار ئەخوازێت و ئەیگوێزێتەوە، کە شەو ئەچێتە لای زۆر بە توندوتیژی خۆی پیا ئەدات و پیا ئەکێشێت، کچەکە هاوار ئەکات وای مامە گیان؟! ئەویش وەڵامی ئەداتەوە بیبەمە پێشەوە؟ ئەڵێت نەء ئەڵێت بیکێشمەوە؟ دەری بێنم ئەڵێت نەخێر زۆر خۆشیشە پێی ئەڵێت " ئەی خۆ واز لە کێری خۆم ناهێنم نەیبەمە پێشەوە، نەیهێمنە دواوە، ئەی بڵێ چی بکەم خۆ نایبڕم وەك خەیار هەر تیا بێت.

*　　*　　*

ژن و مێردێك کەوتنە ناو گاڵتە و گەپ و پیاهەڵدان بە یەکتری ژنەکە وتی بە پیاوەکەی خۆزگە منیش ببومایە بە پیاو بۆ چەن رۆژێکیش بوایە؟! مێردەکەی وتی بە گۆڕی باوکت و دایکت ببویتایە بە پیاویش هەروام لێ ئەکردیت!! چونکە پێت فێربووم. هەرکەسێك چاو بەرەژێر کرا ناتوانێ پەلە قاژە بکات.

*　　*　　*

کابرایەك هەبوو ناوی مام هەباس بوو. جارێکیان بۆی رێك دەکەوێ هەندێك هەنجیر دەکڕێت و دەیخوات، بە برادەرەکەی دەڵێ مەلاکان لە نوێژدا زۆری دەخوێنن "والتین والزیتون" ئەمنیش ئەورۆکە هەردووکیان دەکڕم و دەیخۆم. رۆیشت هەندێك زەیتوونی خۆش نەکراوی کڕی و دەستی پێ کرد بیخوات کە نایە ناو دەمی زۆر تاڵ بوو وتی: بەخودا هەنجیرەکە زۆر شیرین بوو، بەڵام زەیتوونەکە هەنجیرەکەی لە کەڵك خست. بەه کە تاڵە.

*　　*　　*

رۆژێکیان رێوییەك لە بیابانێکدا ئەسوورایەوە، بینی حوشترێك یەخ بووە، لێی کەوتووە ئەمیش ئەم قەوارە زلەی لا سەیر دێتە بەرچاو.خۆی فرێ ئەداتە سەرپشتی لەو کاتەدا حوشتر راست ئەبێتەوە، تەواو بەرز ئەبێتەوە ئەچێت بە حەوادا ئیتر رێوی زات ناکات خۆی فڕێ بدات و دەستی لە زەوی بەر ئەبێت حوشتر دەست ئەکاتە لۆقە کردن و هەڵبەزین و دابەزین لەو کاتەدا تووشی چەقەڵێکی دەشتی ئەبێت ئەڵێت هار بووی ئەفەندی ئۆغر بێت بۆ کوێ ئەچیت؟! ئەویش ئەڵێ بەخوا مام جەناب ئەزانێت بۆ کوێم ئەبات!! پێی ئەڵێت قەی ناکات خێر ئەبێت ئەڵێت خێری چی؟! من وا هەناوم داکەوت ئەوەندە هەڵبەزو دابەزم پێ بکات، خوا ئەزانێ بەرەو کام هەڵدێر ئەمبات؟ پێی ئەڵێت بێچە ژەکاری بێ بیرکردنەوە و خۆ هەڵ قورتاندن لەشت هەر ئەبێت مام جەناب دیاریبکات، هەڵمەچۆ لە یەکێك لە خۆت گەورەتر بێت، کارێك مەکە تا نەزانی ئەنجامی چییە، دەبڕۆ لە بیابان بۆ خۆت بمرە خوات لەگەڵ لەو بەرزییە یا خێڵ بڵێ!!؟.

*　　*　　*

مەلا فایقی شێت هەبوو لە سلێمانی لە مزگەوتی عازەبانی هەرچی پارەییەکی ببوایە ئەیکرد بە لیرە و هەڵی ئەگرت. ئەچووە ناو بازاڕ بە دەنگێکی بەرز هاواری ئەکرد بژی هەورامی، لەسەر بەردی ڕەق خۆیان ئەژێنن.

*　　*　　*

لە زەمانی کەریم قاسمدا مەلا سالح و مەلا عومەر و هەندێکیتر گیران دەس بەسەر کران لەو جنوبەدا، بەسرە و ناسرییە دا مەلا فائیقش هاواری ئەکردو ئەیوت مەلا سالح و جماعەت ئێوە مەلان حەقی دینتان چییە دەبڕۆ ئەوە دەردتان بێت بیخۆن چیتانە لە دین و سیاسەت.

*　　*　　*

مەلا ئەحمەدی مفتی زادە لە سنەدا تێکۆشەرێکی چاك بوو لە دین و لە رامیاریدا ئەیفەرموو ماشاالله لە گەورەیی خوا بەراستی ئەم دینی ئیسلامە عەزیم و گەورەیە ئەم هەموو مەلایە هەیە یەشتا ئیسلام هەرماوە پەرە ئەسێنێ ئێمەش خولاَمان هەیە.

*　　*　　*

کابرایەکی بێ دینی خەڵکی سلێمانی هاتووچۆی ناو ئاغاکانی ئەو ناوچەی پشدەری ئەکرد رۆژێك ئەچێتە ماڵی ئاغا بە میوانی، ئاغا لە ماڵ نابێت کچێکی بەشووی ئەبێت بەسەردان دێتەوە بۆ ماڵی باوکی. شەو لە دوای خەوتنان هەڵ ئەسێت سواری کچی ئاغا ئەبێت لەکاری خۆی ئەبێتەوە!! کارەکەرەکەیان ئاگای لێ ئەبێت و مرخی ئەجوولێت، پاشی بەینێکیتر راست ئەبێتەوە لە ئاغا ژن ئەویش وای لێ ئەکات، دیسان راست ئەبێتەوە لە کچی ئاغا لە دوای پشوودان کارەکەرەکەیش ئەڵێت لای خۆی ئێمەش خوولاَمان هەیە، لایەك لە ئێمەش بکەرەوە!!.

*　　*　　*

مەلا ئیبراهیم ـ ی کەلۆسی:

ئەم برادەرە گشت کارێکی پێکەنیناوی بوو جارێك کابرایەك ئەمرێت بانگی مامۆستا ئەکەن پێی ئەڵێن نابێ بێیت بۆ گۆڕستان، چونکە کە هاتی کارو ئیشی وا ئەکەیت و وا ئەدێیت. کە خەڵکی لە قەبرسان خۆیان ناگرن ئەکەونە پێکەنین و قاقا لێدان ئەڵێن بابە تۆ

مەیێ چوار کەوێژ گەنمت ئەدەینێ ئەویش رازی ئەبێت کە ئەوان ئەگەنە گۆڕستان ئەمیش چونکە دوو کەویژ بۆ پێوانە ئەبێت لە دێیەکەیاندا یەکێکیان گەورە و ئەویتریان بچووك ئەبێت ئەچێت هەردووکیان ئەگرێت بە دەستەوە و رائەکات بۆ گۆڕستان بانگ ئەکات بەم دوانە بە کامیان بۆم ئەپێون با حیسابی خۆم بزانم.!!

*　　*　　*

دوو کابرا لە دەشتی دزەیی لە ناو خۆیاندا ئەخاوتن و ئەدوان یەکێکیان بەویتر وت ئایا خودا گەورەترە یان پێغەمبەر "محمد دروودی خوای لێ بێت" وەلاَمی دایەوە محمد گەورەتر ئەویتر وتی ناء خودا گەورەترە خۆیان ماندوو کرد ئەنجام وتیان با بچینە لای خارە عەمەدی لەو گوندەی نزدیکی خۆمان لێی دەپرسین ئەومرۆیەکی دونیا دیدە و لێزانە پێماندەرێ رۆیشتن بۆ لای خارە عەمەدی و سەلامیان لێکرد چاکو چۆنیان گۆت خارە عەمەدی گۆتی بابم بەخێرهاتن گەلێك سەرچاوی من. ئیش و کارێکتان هەیە؟ روویان تێکردو گۆتیان ئەتو پیاوێکی دنیا دییدەی هاتینە پرسیارێکمان هەیە مەگەر ئەتوو پێ بزانی گوتی دەفەرموون بیلێن، گوتیان ئێمە لە ناو خۆماندا نیزاعمانە ئەو دەلێت خودا گەورەترە ئەمن دەلێم پێغەمبەر گەورەترە ئەمەیش نازانین مەگەر تۆ پێمان بلێیت، گوتی والله بابم لە زەمانی ئێمەدا لە سولتان عەولای عارەبی و حوسەین غازی بەولاوە کەسی دی نەبوو ئێستا لە زەمانی ئێوە ئەم خودا و پێغەمبەرە پەیدا بووە، خۆتان بۆچی بەوەی ماندوو دەکەن.

*　　*　　*

کابرایەکی دەشتی دزەیی گەیشتە ئەویتریان گۆتی ماندوو نەبی چاکی چۆنی وەلاَمی دایەوە پێی گۆت ئێوە مەلاتان هەیە گۆتی ناوالله لۆچی؟ پێی گوت بانگێکتان بۆ بدات وەختی پێ بزانن. پێی گۆت ئەە لە منت نەکەوێ بەسەری تۆ ماڵی مام بایز نێرەکەرێکی ملهوڕی دێزەیان هەیە کە گەیشتە نیوەڕۆ یەکجاری دەزەرێت، ئەو نێرەکەرە سەد مەلای دێنێت.

*　　*　　*

پیاوێکی کاروانی بە دین لە خۆشناوەتی رێی دەکەوێتە دێیەکی دەشتی دزەیی بەخانە خوێ دەڵێت خەڵکی گوندیم بۆ گازبکە با بێنە ئێرووکە، بانگیان ئەکات و خڕ دەبنەوە. کابرای کاروانی دەڵێت بۆ ئێوە زۆر عەیبە مەلاو مزگەفتتان نییە. لە کنە خۆتان ئیسلامن کوو وە دەبێت هەتا دێمەوە بۆ جارێکی تر ئەبێ مەلاو هەبێت و مزگەفت و کردبێت، ئەوانیش پێکرا بەڵێنی دەدەنێ.

پاشی یەك و دوو مانگێك ڕێگای دەكەوێتەوە ئەوێ و لێیان دەپرسێتەوە ئەمانیش دێن هۆدەیەكی دەكەن وەكی مزگەوت بە تەواوی، ئەڵێن بۆ مەلا چی بكەین ئەڵێن پلكە بە سێ ژنەكی ڕێكو پێكە جوان و خاوێنە ئەیكەن بە مەلای خۆیان نوێژی لە دواوە دەكەن.

كابرای كاروانی لای خۆشناوەتی دێتەوە بۆ دێیكە تەماشا ئەكات پلكە بەسێی بێوەژن پێش نوێژیان دەكات، ئەڵێت خوا بتان گرێت كو دەبێت ژن وەكو مەلا پێش نوێژی بكات هەرچی نوێژێكتان لە دوایەوە كردووە گشتی بەتاڵە ئەبێ بیگێڕنەوە یەكێكیان دەڵێت بەسەری ئەنگۆ خەبەریەتی وایە نوێژمان گشتی بەتاڵە، چونكە پلكە بەسێ دادەنوێوە بۆ ركوع ئەمن كێرم لە خۆرا ڕاست دەبووەوە لێی، چونكە ئەوەم وەبیر دەكەوتەوە لەوەبەر چیمان پێ دەكردو خۆمان پێ دا دەدا زۆر ڕاستە نوێژمان بەتاڵە هی گشتمان.

* * *

مەلا ئیبراهیم ـ ی كەلۆسی هەبوو لە دەشتی دزەیی زۆر مەشهور بوو لەمەلای مەشهورە سەیر تربوو.

كابرایەك ئەگاتە مامۆستا لێی ئەپرسێت لە كێندەرێ دێیتەوە گوتی لەلای فلانە كەس هەژارە زۆر نەخۆش بوو گوتی ئەیچۆنە: وتی بەخوا ئەو كەر بوایە و ئەمنیش سەگ بوومایە بەجێم نەدەهێشت تا دەتۆپی و دەستم دەكرد بە خواردنی كەلاكەكەی، بەلاّم بەداخەوە..

كابرایەك سوێند ئەخوات بە تەلاّق لە سواری كەرەكەی نایەتە خوارەوە، پاشان گیر ئەخوات بە مەلا ئەڵێن ئەڵێت بیبەنە ژێر دارێك پیا سەركەوێت پاشان بە دارەكەدا بێتە خوارەوە بەوجۆرە ڕزگاری ئەكات، بەلاّم پێنج دینار پاداشتی كەریەتی.

* * *

ئێمە ئەمانخوێند لە دەشتی دزەیی موستەعیدێكمان هەبوو زۆر قسە خۆش بوو ئەیوت:

من ئەگەر ژن بێنم ئەبێ ئەم مەرجانەی تیا بێت وەكو:

فەقێ ئیبراهیم بێت لە پاكو خاوێنیدا، چونكە ئەم ڕۆژی پێنج جار بە سابوون گەڵ و گونی ئەشوات. دە جاریش دەستووپلی.

وەكو فەقێ دلێر وابێت لە ڕێكوپێكی و ڕەزیلیدا، چونكە ئەم نایەڵێت هیچ شتێك هەسار بێت، ڕیپاڵی تێدا نییە، ئەبێ گشت شتێك بەقەد پێویست سەرف بكرێت.

وەكو فەقێ سەعید وا بێت لە قسەكردندا: كە هەمیشە بمرە لەگەڵیا چاری بێ یەك وشە نادوێت، پیاوێ بكوژێت زەوبش لێی نابیستێت. بێدەنگ و هێمن و لەسەر خۆیە.

وەكو فەقێ خەسرەو وابێت: ئەگەر میوان هات وەكو حاتەم وایە چی پێ بكرێت و بیبێ بۆی دائەنێت ڕووخۆش و دڵسۆز و میهرەبانە.

ئەبێ وەكو مەلا سەلاح وابێت كە زۆر زانایە گشت شتێك ئەزانێ وەكو كەیبانوویەكی سەرەوایە.

* * *

دڵداری لە نێوان كوڕ و كچێكی لادێ لە كۆندا:

كوڕە ئەچێت بۆ جێگەی ژوان و زۆر چاوەڕێ ئەكات كچەكە نایەت ئەمیش بەم "فەردە" ئاگاداری ئەكاتەوە ئەڵێت:

بە فیدای بالاّت بم مووروو لە گەردن
سەرما كوشتمی بێ بۆ گوو كردن

كچەیش وەلاّمی ئەداتەوە:

سەرما كوشتیتی چاوت دەربایە
چاوەڕێ مەكە ئێستا گووم نایە

* * *

ئەژی گۆران گێڕایەوە كە بەسەر خۆی هاتووە:

وتی پێشمەرگە بووم لە ناوچەی قەرەداغ ئەم ویست شەو بڕۆم بۆ دێیەكی تر، كە ڕێگاكەی بۆ ئەوێ شیوو دۆڵ و دارو درەخت بوو پیاوی شارەزا نەبوایە ڕێگای دەرنەئەكرد، داوام كرد لە پیاوێك ماینێكی دامێ سواری بم و بینێرمەوە بۆی، منیش سواری بووم ڕۆیشتم ئەم زانی جوانوویەكی لەبەرەو تەمەنی ساڵێك ئەبوو، شەوەكەی زۆر تاریك و شەوە زەنگ بوو چاو نەی ئەبینی زستان بوو هەور چەخماخەی ئەدا ئەم بەرو ئەو بەری ڕێگاكە شاخ بوو، دۆڵ و ئاوەڕێژ بوو، لەو كاتەدا دوو قاچی زل و قورس كەوتە سەر هەردوو شانم بە قورسی داگیری كردم، هاوارم كرد فلاّن پێشمەرگە: پەل بەست كراوم و گیراوم، لە دڵیشدا وەختبوو گیانم دەرچێت زۆر تریش بیستبووم كە ئەو ناوە جنۆكەی زۆر لێیەو خەڵكیان هەڵبزركاندووە ترسانوویانە كە هاوڕێكەم هات تفەنگی خستە سەر پێ و هاتە پێشەوە بەهەزار حاڵ بینی ئەمە جوانووەكەیە

ویستوویەتی پێ بخاتە سەر کۆڵی دایکی ئەمجا هەوڵمان ئەدا بێتە خوارەوە، بەڵام بە هەزار حاڵ لەشانم کردەوە بەڵام وەختبوو لە ترسا گیانم دەرچێت.

* * *

ژنێك هەبوو لە ناو دەشتی دزەیی خێر خواز و چاکەکەر بوو، زۆر جار لە مانگی مەولوودا مەولوودی دەکرد و دەیخوێندەوە، خەڵکێکی زۆری بانگ دەکرد، مەلا دەست بە خوێندنەوەی مەولوود دەکا ئەخوێنێتەوە هەرکەسێك بەدڵ مەولوودی بخوێنێتەوە و پارە سەرف بکات لە خوێندنەوەی مەولوودا حەفتا حۆری ئەدەنێ کوڕی ژنەکە کە خاوەنی مەولوودەکە بوو چووە بندەستی مەلاکەوە وتی مامۆستا پرسیارێکم هەیە، گوتی بڵێ: وتی ئەگەر پیاو مەولوودی بکات حەفتا حۆری بدەنێ ئەی ئەگەر ژن مەولوود بکات چی دەدەنێ؟ گوتی ئەویش وەکی پیاو وایە هیچ فەرقی نییە لەلای خودا لە خێردا، ئەمیش هەڵسایە سەرپێ و دەیدا بەسەری خۆیدا ئەی هاوار لۆ پیرە داکم بەواللە کەڵەسوود دەبێ، داکم بەری حەفتا پیاو کوو دەگرێت ئەی قوور بەسەرو گوێلکی داکم.

* * *

ژنێکی زۆر قۆشمەو سوعبەتچی هەبوو، رۆژێك رێگەی دەکەوێتە لای مامۆستا مەلا شێخ تەهای بالیسانی لە دێی بالیسان مامۆستا شەرحی "حتی تنكح زوجاً غيره" بۆ فەقێ کەی دەکات و حەدیثەکەشی بۆ دەخوێنێتەوە "حتی تذوقي عسيلته و يذوق عسيلتك" بێ پەردە باسی بۆ دەکات: ئەمجا روو دەکاتە پیرەژنەکە و پێی دەڵێت: باشە وا پیاوەکە لەزەتی پێ دەگات، ئەدی ژنەکە چۆن ئەو لەزەت و خۆشیەی پێ دەگات پیرەژن؟! ئەویش وەڵام ئەداتەوە:

ئەگەر ئەتوو هەنگوینت بێنە بەردەست ئەنگوستی پێدا بکەیت هەر ئەنگوستەکە شیرینی و خۆشی پێ دەگات یان ناو دەم ئەویش دەڵێت هەر ناو زاری، ئەویش ئەڵێت خۆت وەڵامی وەرگرت بە تایبەتی ئەگەر ئەو ئاوەی لە مەلا شوانی وەردەدەیت، تونودتیژ و ئاوەرێژ دەبێت

* * *

جارێکیان لە دێی کەلۆر بووم تەسبیحێکم لە هاورێیەکی خۆم وەرگرت لە بیرم چوو کە بیدەمەوە ئیتر لێم گوم بوو سێچوار رۆژێك هەر خۆم ئەشاردەوە کە نەم بینێتەوە، کەچی لە ناکاو لە ناو کۆلانێکدا هیچ رۆح لەبەرێکی لێ نەبوو تووشم بوو بە تووشی هاورێکەمەوە ناچار

هاوارم کرد یا شێخ نورالدین چارەم بکە بە دەنگێکی زۆر نزم بانگم لێکرد، کەچی لە هەواوە فرێ درایە بەر دەمم و هیچ کەسێکی لێ نەبوو وەختبوو شێت بم، دامەوە بە خاوەنەکەی. والله درۆی تێدا نییە.!!

* * *

جارێکیتر مامۆستای قوتابخانە بووم لە دێی کانی سارد سەر بە دەربەندیخان لە ساڵی (١٩٦٣) بەعس هاتە سەر حوکم و جڵەوی کاری وڵاتیان گرتە دەست و قەسابخانەیان سازکرد لەسەرانسەری عێرقدا، شەیتان لەو رۆژەدا لە خۆشیدا هەر سووری ئەداو پیرۆزباییان لەیەکتر دەکرد و بسکەی سمێڵیان دەهات.

مانگێك بەر لە ئینقلابی بەعس بەسەر سەرۆکی دڵسۆزی گەلی عیراق (عبدالكريم قاسم) بە گشتی و بۆ کورد بە تایبەتی حیزبی شیوعی یاداشتێکیان بڵاوکردەوە کە تیا نووسرابوو گەلێ نارەزایە برا کوژی لە نێوان کورد و عەرەب، پێویستە ئەم گیروگرفتە لە رێگای وتووێژەوە چارەسەر بکرێت و مافی گەلی کورد دەستنیشان بکرێت، ئەو یاداشتەیان هێنا بۆ منیش ئیمزاو مۆرم کرد، کارگێری مخابرات و ئەمن لە دەربەندیخان تێبینی خۆیان لێ وەرگرتبوو لەسەر ئیمزا کەران. کە کار کەوتە دەستی بەعس لەگەڵ بەرەی کوردستانی رێککەوتن و بەڵێنیان دا کە مافی کورد ئەدەن بەیانی ژمارە سێنگزەیان بۆ قەلاچۆکردنی شیوعییەکان دەرکردو لە ناویان بردن تا توانییان گیراوخانەکانیان پڕ کرد لەوان و منیشیان خستە لیستی شیوعییەکان و بەهاوکاری هەندێك لەکاربەدەستانی پارتی و دڵ رەش و رەقی ناو پێشمەرگە هەرچیان ناسی پەنجەیان بۆ راکێشاو هیمایان بۆ کرد.

من زۆر بێ ئارام بووم و ئەترسام جێگام بە خۆم نەئەگرت زاورەترەك بووبووم، بەڵام لەو دێیە ژن و پیاویان هەر باسی مامۆستا و مەلا رەحیمیشیان ئەکرد ئەیان وت شێتیشە و پیاوی خوایەو وەلییە، من بە خزمەتی نەگەیشتبووم نەم ئەناسی و نەیئەناسم، بەیانییەك هاتمە دەرەوە بچم بۆ قوتابخانە، چونکە من ئیدارەم بەدەستەوەیە و ئەبوایە زوتر بچوومایە بۆ قوتابخانە و مامۆستاکان برۆنە پۆلەکان و من ئاگادارم. کەچی هەر لەبەر خۆمەوە — بەخوا کەس ئاگادار نەبوو هیچ کەس دیار نەبوو رووم کردە دەربەندیخان و بانگم کرد: هۆ مامۆستا مەلا رەحیم ئەگەر نووستووی بەئاگا وەرە، ئەگەر دانیشتووی گوێم لێ بگرە بانگت دەکەم بیکە بە خاتری خواو پێغەمبەری خوا، بە خاتری ئەو خۆڵە پاکەی بەسەر دەمی پیرۆزی حەزرەتەوەیە بگە پێم وا شێت بووم، ئەگینا لەو پیاوانەی خوابێت و

نەیەیت بە دەنگمەوە لە قیامەتدا شکاتت لێ ئەکەم لە خزمەتی خواو پێغەمبەری خوا سێجار دووپاتم کردەوە ئیتر لە بیرم چووەوە، سبەی بەیانی ڕۆیشتم بۆ قوتابخانە کە چووینە پۆلەکانەوە زۆری پێ نەچوو لە دەرگایاندا فەراشەکەمان مام علی بوو هات وتی: مامۆستا مەلا رحیم هاتووە ئەڵێت مەلا محمودم بۆ بانگ بکە. منیش کەوتەوە یادم چووم پێشوازیم کرد ویستم دەستی بگوشم و ماچی بکەم نەی هێشت و فەرمووی مەلا محمود بۆچی شکاتم لێ ئەکەی لە قیامەت لای خواو پێغەمبەر، من چیم لە دەست دێت و چیم کردووە؟ گشت مامۆستاکان بانگ بکە با بێن دانیشن، منیش کۆم کردنەوە کە دانیشتن فەرمووی مەلا محمود کە خوا ئیشێك بکات هەموو عالەم هەڵسێت ئەتوانن بیگۆڕن و نەیکات؟ عەرزم کرد نەخێر. فەرمووی ئەگەر نەیکات کەس ئەتوانێت پێی بکات؟ وتم نەخێر ویستی خوا هەمیشە سەرکەوتووە فەرمانی ئەو جێگرە، بە تووڕەییەوە فەرمووی ئەوەیە وەڵامی تۆ، عەرزم کرد کۆتایی من هات و ترسی پێ ناوێت. زۆر لەگەڵ مامۆستاکانی تردا نەدواو وتی پێویستە خوا بناسن و ترسی پێ ناوێت، بەڵام کاغەزێکم بدەنێ با دووعایەك بنووسم بۆ کاك محمود شریف هەڵەبجەیی. کاغەزمان داپێی لێی نووسی (البقرە — النساء) وتی ها فەرموو کاك محمود ئەزانی بخوێنیتەوە؟! وتی بەڵێ نووسیوتانە النساء البقرە فەرمووی ئێ ئیتر تێ ناگەیت؟! هەم دیسان وتی بەڵێ وتی النساء، واتە ژن البقرە، واتە مانگا، وتی بەڵێ وتی دیارە تێناگەیت ژن وەکو مانگایە چاك وایە نەیفرۆشی و خۆت بۆ خۆت بیدۆشی و شیرت پێ بدات ئێستاش هەر تێناگەیت؟ وتی قوربان چاك تێگەیشتم ئیتر هەڵسایە سەر پێ و خواحافیزی کرد نەی هێشت کەس لەگەڵیا بچێت و ڕەوانی بکات. ڕۆیشت فەرمووی جارێکی تر کاری وا مەکە و شکاتم لێ مەکە.

* * *

جارێکیتر لە دێی مۆریاسەوە ڕێم کردو ڕۆیشتم بۆ کەچەڵێ و ماوەکان، لەوێوە ڕۆیشتین بۆ سەید سادق کە تازە کرابوو بە ناحیە و ئاوەدانی تێکەوتبوو دوکانی تازەی لێ دروست ئەکرا، شێخ حامید جۆمەرەسی هەبوو وا ناوی دەرکردبوو کە گوایە وەلی و کەرامەتی هەیە ئەویش سەرگەرمی دروستکردنی مزگەوتێك بوو تازە لەوێ دروستیبکات، هەوڵی پیتاکی بۆ ئەدا تا بە چاکی بینایبکات. من ئەوم نەدیبوو ئەویش منی نەدیبوو. یەکێك لە دوورەوە دەست نیشانی شێخ حامیدی بۆ کردم وتی ئەوە فلانە. کەواو سەلطە یەکی جوانی لەبەر بوو شەدەیەکی جوانی تازەی کردبوو بە مێزەر زۆر جوان خاس بوو شەنگ و شۆخ بوو دەستی لەسەر شانی پیاوێکدا بوو هەر پێ ئەکەنین دووریش بوون زۆر بە قایم بانگت بکردایە دەنگت

نەیەگەیشتێ منیش لە خۆمەوە کە دانیشتبووم لەبەر دوکانێکدا، بانگم لێ کرد هۆ شێخ حامید السلام علیکم ورحمة الله و برکاتە ئەگەر ڕاستە توخوا ئەگەر هۆشیار و ئاگاداری مەردانە وەرە بۆ ئێرە بەتەك مندا بڕۆ بچۆرە ئەو دوکانە لە دوای نەختێك بێرەوە وەرە سەلام بکە و بڵێ مەلا محمود چۆنی چاکی لەگەڵ شێخەکانی موریاسدا چۆنی چاکی ئازارت ئەدەن ئەمجا دائەنیشی و ئەبین بە ئاشناو خۆشەویست.

کاتێکم زانی زۆر لە دوورەوە ئاوڕێکی لێ دامەوە و دەستی بە کابرای برادەری خۆیەوە ناو هات بەرەو ئێمە و بەلای مندا ڕۆیشتە ناو دوکانەکە و هیچ منی نەدوان نەختێك مایەوە ئەمجا هاتە دەرەوە بەسەرمەوە وێستا وتی "السلام علیکم" چۆنی مەلا محمود چاکی لەگەڵ شێخە درۆزنەکانی مۆریاسدا چۆن ئەژیت سەبر بگرە خوا کەریمە. ئەمجا فەرمووی با باسی دزێتی خۆمت بۆ بکەم کە لە مۆریاس ڕاویان نام: عەرزم کرد ئەم قسە خوار و خێچە مەکە ئافەریم خوا یارمەتیت بدات وەکو عەرزم کردوویت با ئاشناو دۆست بین زۆر سوپاست ئەکەم دوعای خێرم بۆ بکە ئەی ئەمانە ئەگەر کەرامەت نەبێت؟ چی کەرامەتە..

* * *

جارێکیتر: من و شێخ سەعیدی شێخ عیسا لە مۆریاسەوە ڕۆیشتین بە دزیەوە بۆ بیارە بۆ خزمەت شێخ علاءالدین لە پێشەوە چووینە محاسفی شەریف و زیارەتمان کرد بەڵام حاڵاتی من شێوا بوو هەر لە خۆمەوە گریانم دەهات و موچورکە و تەزوم پێدا دەهات، پاشان دوای نوێژی عەسر پاش نوێژی عەسر چووینە خزمەتی شێخ علاءالدین خوالێی ڕازی بێت و پایەی بەرز بکات خەڵکێکی زۆر هاتبوونە خزمەتی گیروگرفتیان هەبوو چاری بۆ گشتیان دانابوو هەر یەکێك بە جۆرێك منیش دانیشتبووم شێتێکیان هێنایە خزمەتی ڕووی تێکردو چووە باری موراقەبەوە، سەری بەرزکردەوە فەرمووی ئەم پیاوە عەشق لێیداوە پێی تێك چووە، بیبەنە ناو ژووری محاسنەوە شەو با لەوێدا بمێنێتەوە وە فەرمووی یەکێك عانەیەکی پێ ببەخشێت تا بۆی لێ بخوێنم دوعایەکی بۆ بکەم، کابرایەك ئانەیەکی دایە، شێخ چووە باری موراقەبەوە تێفکرینەوە منیش لە دڵی خۆمدا ڕووم تێکرد و لاشەی خۆمم جێهێشت و عەرزم کرد قوربان دوعایەکیش بۆ من بکە کە هەرگیز هەژار نەبم مەحتاجی سووك و نزم نەبم سەری بەرز کردەوە فەرمووی مەلا محمود داوای دوعایەکمان لێ ئەکات، ئانەیەکی بدەنێ بۆی بکەم، ئانەیەکیان داپێم بە نووکی پەنجە لێی ئەنووسی لە مراقەبەدا بوو منیش کەوتمە مراقەبەوە

عەرزم کرد قوربان دوعایەکیش بۆ هاورێکەم شێخ سعید ئەخوازم بۆی بکەی تکا ئەکەم سەری بەرز کردەوە فەرمووی مەلا محمود داوای دوعایەکی تر ئەکات بۆ هاورێکەی، ئانەیەکیتریان داپێی لە مراقەبەدا رۆچوو، سەری بەرز کردەوە فەرمووی مەلا هاورێکەت نوێژ ناکات عەرزم کرد نوێژ ئەکات فەرمووی بەڵێ نوێژ ئەکات هیچیان لە وەختی خۆیدا ناکات کاتەکانی تێ ئەپەڕێت و نامێنێ شێخ سعید خۆیشی دانی پیانا وتی کار و ئیشی ئێمە وایە پیا ناگەین.

* * *

لە دانیشتنەکانی ((تحضیری)) ئەرواح زۆر شتمان بەدی ئەکرد بڕوامان پێ نەکرد جارێکیان کچێکی خزمی خۆمم نواندبوو بە خەوی موگناتیسی ناردم بۆ عالەمی بەرز و عالەمی ملکوت، داوای مامۆستا میططرونم کرد کە سەرپەرشتی دانیشتنەکەمان بکات. هەروا داوای کۆمەڵی لە موسڵمانانی جینی لەوانە مەلیك یاروش و یاسمین خان پزیشکی ناوداری ئەوان هاتن نووستووە کە غەرقی ناو خەوەکەی بوو، وتی مامۆستا میططرون لە دەرەوە دانیشتووە منیش ئەچم پێشوازی ئەکەم، خوشك و برایانی چینی لەوێن مەترسە لێم کە هەڵسا وەکو پارچە تەختە دارێك هەڵساو رۆیشت و هاتەوە دەستمان گرت و رامان کێشا وتی مامۆستا وا لەوێ دانیشتووە کالاّیەکی سپی لەبەردایە، ئازادی کوڕم و نەزیری پورزام و بانووی دایکی نوستووەکە پوورە غاتم لەگەڵ حاجی ئەحمەدی مێردی پوورم یەك یەك چوون بینیان لەسەر پێپیلکەکە دانیشتبوو بە هەردوو چاو بینیان بەلاّم نەیانوێرا قسەی لەگەڵدا بکەن، کە هاتنە ژوورەوە نوستووەکە وتی وا مامۆستا میططرون ئیشراقاتی نووری ئەگرێتە ناو ژوورەکە و بنمیچەکە ئەگرێت بەڵێ وا بۆ دانیشتوان نزیکی دوانزە کەسێك بوون چاویان پێ کەوت.

* * *

مەلایەك هەبوو غەریزە و مرخی پەڕینی زۆر هەبوو دوو ژنی هەبوو زۆری بۆژە کردبوون هەردووکیان بە دەستییەوە ئارامیان لێ بڕا دەرفەتی ئەبینی و رای ئەکێشان و خۆی پێدا ئەدان، ناچار ژنەکان شکاتیان لێکرد لای قازی شەرعی قازی قەراریدا رۆژی سێ جاری بدەنێ و سواریان بێت، ئەم کارە فاش بوو لە ناو ژن و پیاوی دێیەکە ژنی وا هەبوو ئاواتی بەوان ئەخواست..

رۆژێکیان میوانێکی مەلا هات، دانیشتبوون وتی مامۆستا ژنەکان حاڵتان چۆنە بە دەس ئەم مەلا ئالۆشاویە خنۆکە بێزاری خۆیان دەرئەبڕی حەیاو ئابرو تکابوو. مەلا وتی بڵێم چی ژنە گەورە

پێنج گانی قەرزارم بچووکەکەیشیان حەوت گان جا ئەگەر عەفوم بکەن پیاوەتیم لەگەڵدا ئەکەن، واتە هەر یەکێکیان لە دوای بەشی خۆیان زیاتری گاون بە قەرزکە رۆژانی دوایی لە سواربوونیان کەم بکاتەوە بۆی نەدراوەتەوە ئەم قسەیەم بۆ ژنێکی قۆشمە گێڕایەوە وتی سەریان لە قوربنێم واللە کەر بە جۆ بمرێت ئەمجا شەهیدە بۆ لەقە لە نیعمەتی خوا ئەدەن، ئەو بێزارییان لە درۆیە ئەمە مەکری ژنانی ئێمەیە بڕوامان پێ مەکەن.!!

* * *

پەندی پێشینان

من دانیشتووم لە یانەی وێرما، تانە و بەیت ئەدەن بە گون و كێرما

ڕۆژێك لە شارێك لەم كوردستانەدا خەڵكێكی زۆر دەوریان دابوو لە مزگەوتێك بوو بەوو بە مقۆ و دەنگە دەنگ و پێكەنین، كابرایەك تـوورك پرسی ئەوە چییە؟؟ نەوار نەیۆخ، وتیان پیاوێك تەلاقی كەوتووە ژنەكەی مارە بە جاش ئەكەن. وتی چلۆن؟ وتیان ژنەكەی مارە ئەكەن لە پیاوێك بۆ چەند وەختێك لای ئەمێنێتەوە تا ئەمی پێ تەمێ خواردوو بكەن و سەرشۆر بێت ئەویش وتی: ئەمجا ژنەكە خەتای چییە؟؟ حق وایە مێردەكەی بدەن بە پیاوێكی مل قەوی چەند ڕۆژێك سواری بێت ئاوا سەر شۆر ئەبێت و تەمێ خواردوو ئەبێت.

* * *

ڕووداوێكی سەیر:

كابرایەكی شوفێر تاكسی ئەبێت لە یەكێ لە شارەكانی ئەم كوردستانە ئەچێتە دەرەوە بۆ ئیشكردن. دوو ژن دەستی لێ ڕائەگرن كە هەڵیان بگرێت ئەمیش سواریان ئەكات، پێی ئەڵێن برۆ دەرەوەی شار ئەڕوات زۆریان ئەگێڕێت برۆ بۆ ئەملا برۆ بۆ ئەولا بە كورتی پێی ئەڵێن ئەبێ بچیتە جێگایەك لەگەڵمان ڕابوێریت و پارەیشمان بدەیتێ ئەویش زۆر ڕجا ئەكات و باوكت چاك و دایكتان باش ئەم گوناە بە من مەكەن و من ئەم كارە ناكەم. ئەوانیش ئەڵێن ئەگەر نەیكەیت وا فیزاح ئەكەین و خەڵكت بەسەرا ئەچرین و ئەیوروژێنین بە ناچاری ئەڵێت چی ئەكەن بیكەن و بیڵێن ئەوانیش ئەقیژێنن هاوار ئەكەن خەڵكینە ڕزگارمان بكەن لە كابرای تاكسییە ئەیەوێت شەرەفمان پێشێل بكات ڕای ئەگرن و ئەی دەنە دەست پۆلیسی ئیجرام ئەوانیش ئەینێرن بۆ فەحس ئەمانیش ڕەوانە ئەكەن بۆ خەستەخانە و فەحس كردن كابرا فەحس ئەكرێت بە جۆرێ شتی خۆیان ئەنجام پزیشك ئەڵێ ئەم كابرایە شتی وای نەكردووە نەك هەر جەنینی لە نطفە یدا نییە و منداڵی قەت نابێت وبەرییە.. ئەمیش ئەڵێ بۆ خاتری خوا خۆ من دوو منداڵم هەیە كەوابوو هی من نییە ئەچێتەوە كەسەكانی خۆی ئاگادار ئەكات چاوەدێرێكی قورس ئەخاتە سەر ژنەكەی لە قافدا ئەیگرێت كە كابرایەكی بە خۆی فێركردووە چەند وەختە و كابرا دەسگیر ئەكات، لەگەڵیا

ڕێك ئەكەوێت بۆی تەلاق ئەدات بە مەرجێ دیزە بە دەرخونە و ئەم مارەی بكات ئەگینا هەردووكیان ئەكوژێت بەم جۆرە كۆتایی پێ هێنا.

* * *

ئەگێڕنەوە كابرایەك لە نزیك شاری سلێمانی لەسەفەر دێتەوە زۆر ماندوو ئەبێت ئەیەوێت بحەسێتەوە كەمێك كەڵەشێرێكیان ئەبێت زۆر ئەقوقێنێ بە تایبەتی كە ئەم چاوی ئەچێتە خەو دەست پێ ئەكات ئەمیش لە داخا ڕاست ئەبێتەوە سێ بە سێ تەلاق ئەخوات وای بكوژم لە دونیا كەس وای نەكوشتبێت پاشان بیر ئەكاتەوە چی بكات؟! دێت كەڵەشێرەكە ئەگرێت و دێت بۆ لای مەلای ئەو ناوانە، بەڵام نییە وەڵام ئەیگرێتە بن دەستی و دێت بۆ شار، لە ڕێوە لا ئەداتە چایخانەی علی سمایل و چایەك ئەخواتەوە بەیانی زوو ئەبێت خەڵكی چا خۆر ڕووی تێ ئەكەن: خالۆ ئەو كەڵەشێرە هی فرۆشتنە ئەڵێت نەخێر ئەڵێن بۆ دیارییە بۆ كێی ئەبەیت ئەڵێت باوكم وازم لێ بێنن ئەمە بەسەرهاتی هەیە. یەكێك قۆشمەی بەرەڵا ئەچێتە بن دەستی و ئەڵێت كوڕی حیز بۆ ناگێڕیتەوە پێمان بڵێ ئەویش ئەڵێت تەلاقم لێ خواردووە وای بكوژم كەس لە دونیا وای نەكوشتبێت ئەوا ئەچمە لای هەر مەلایەك چاكی ناكاتەوە وا هێناومەتە ئێرە لای مەلای سلێمانی چارم بكات. كابرایش ئەڵێت چیم ئەدەیتێ من وای بكوژم لە باوكە ئادەمەوە تا ئێستا ڕووی نەدابێت ئەڵێت بە قوربانت دەبم چیت ئەوێ حازرم؟ ئەڵێت برۆ نەختێ ڕۆنم بۆ بێنە لە كەوچكێكدا ئا ئێوەش چەقۆیەكم بدەنێ، بە مووسێك سەری كەڵەشێرە ئەتاشێت دەندوكی ئەبڕێت، پۆپنەو بەربینەی لێ ئەكاتەوە بە ڕۆنەكە سەری چەور ئەكات. هەروا ئەكات دەرپێكەی دێنێتە خوارەوە سەری ئەكات بە قنگی خۆیدا و لەسەری دائەنیشێت چارەكە سەعاتێك، كاتێ ڕای ئەكێشێت تۆپیوە، ئەڵێت فەرموو باوكم كەس لە دونیا ئەمەی كردووە؟ فەرموو تۆش حەقی من بدە. ئەڵێت چیت ئەوێت! نەختێك حەشیشە ئەویش ئەڵێت ئەی بەسەر چاوان بۆی ئەكرێت...

* * *

مەلا ئەحمەدی قسرتی وڵات بۆ شێخ و دەروێش بەخشەش و بەرات
بەم ناوە كچ و بێوەژن ترێن بە فرت و فێڵی دەروێشی بۆی دێن
وتوویە:

مەحبوبەیەك كچی دەروێش قادر		خواز بێنیان كرد بۆ دەروێش نادر
پرچی درێژ بوو هەتا ناو شانی		ئادابی تەوبەی هیچ نەئەزانی
تەوبەیان پیێ كرد بە زۆرەملێ		هەر ژنێك جوان بوایە ئەیرِوانییە قەلی
رۆژێ لە وەختی نیوەرۆیەكا		گەیشت بە ژنێ لە ناو جۆیەكا
جۆ ئاوەنیا بوو وەختی قەف و گوڵ		لەسەحرای بەینی نالان و حاسل
چوار دەوری روانی كەس دیار نییە		نەیزانی تەوبە و تەریقەت چییە
وتی بە قوربان خۆت و پەرچەمت		ئەبم بە فیدای دوكولمو دەمت
یەقین دروستە مرشد مەیلی هەس		بەم ئاسانییە تۆم كەوتیتە دەس
وەختی بەدەستی گرتی دەستی ژن		وتی تۆ لە عەرش دریاگی وە من
عەساكەی هەڵگۆت كردی وە پشتا		دەسی هاورد وەبان عەساى سەرخشتا
تەزبیحی لول كرد نایە باخەڵی		یەك سوورە عەسای كوتا ناو گەڵی
وەك سوورە ئەرخود هەرێمی خەرات تاش		چلمی فرێدا وەك لنگە كەلاش
پرچی وەك یاڵی یابودی عەجەمی		هاتوچۆی ئەكرد لە دەوری دەمی
وەختێ ئەیهێناو ئەیكێشا و ئەیبرد		لاسایی كەری بەچاكی ئەكرد
وتیان تۆبەت كرد وەك كەر ئەتزەران		خاس نەتبردە سەر زەریفت دۆران

دەروێش وتی:

تەزبیح و عەسا كەشكۆڵ و بەرماڵ		زیكرو ریازەت تەهلیلە و ئەحواڵ
هیچ كامیان لەزەت ئەمیانە نییە		لەزەت ئەمە سا تۆ بەم بۆ چییە
پرچم ئەتاشم لای ئەبەم لە بێخ		بەرماڵ قەد ئەكەم ئەینێرم بۆ شێخ
ئیتر ناچمە لای ئاموشۆی ناكەم		بەڵكو بەدزی چیزی پەیاكەم
شیر باییت بدەم هەر تۆم دەس كەوی		ئەم شەرت و قەولە نەدەم لە زەوی
گەر درۆ بكەم برا مردووبم		كەوای توولی سەوز لەبەر كردووبم
گەر درۆ بكات برا مردوو بێ		حەیتەی لە كوندا نێركە كاردوو بێت
لە كوز هەل پێچی وەك تەزبیحی شێخ		هەر سەری سۆر بێت قەت ببێت بە میخ

كابرایەك مانگایەكی هێنابوو بۆ دێیەكیتر تا لەوێ كەڵی بدات لە ماڵێكدا كە گایەكی چاكی هەبوو لەو بەهارەدا، جوانەگاو ملهور بوو هەرچەند هەوڵیان دا لەگەڵ جوانەگاكەدا هیچ مرخی نەئەجووڵا، پیرەژنێك دونیا دیدە لەوێدا بوو لە هەرزەكاریدا لە خێڵەكاتدا ژیا بوو، واتە خێڵەكاتی پسپۆریان هەیە لە بە خێوكردنی ئاژەڵدا. وتی ئەگەر رێگام بدەن من كارەكەی پێ ئەكەم. وتیان فەرموو:

ئەمیش چووە لای جوانەگاكەوە دەستی كرد بە خوراندنی دەوروبەری قینگی گایەكە و جار جار گەڵ و گونی گایەكەی هەڵ ئەگلۆفی هەر كاتێكیان زانی راستەوە بوو خۆی كێشا بە مانگاكەدا كە بەكەڵ بوو پیاوێك دانیشتبوو كە دوو ژنی هەبوو وتی میمكە پیرۆز دەخیلت بم دەستم دامێنت كاری وا مەكە لەبەر چاوی ژنەكانی من و ئەمەیان فێر نەكەی ئەگینا قینگم بەشەو ئەدرن بە هیلاكی رەشم ئەبەن هەر كەس بۆ بەختی خۆی ئەمخورێنێ.

* * *

پیاوێكی هەڵەبجەیی كورێكی هەبوو رەشەیساڵحە كوشتی بە ناحەق، لەبەر چاوی باوكیا دایە بەر دەمانچە ئەمیش هەر ئەگریا و دوعای لێ ئەكرد خوا حەقی لێ بكاتەوە هەر ملی قەوی ئەبوو ئەو ناوچەیەی هێنابووە تەنگ زیانی زۆری دا كەچی هەر لە ناكاو حكوومەت گرتی و كوشتی بە باوكی كورِ كوژراویان وت رەشەی سالحە كوژرا ئەوەتا با خەڵك بچێت تەماشای بكات وبیناسێتەوە ئەمیش هەر بروای نەئەكرد جا كە رۆیشتە سەر جەنازەكەی راستبوو ناسییەوە، لە خۆشیدا نەیزانی چی بڵێت و چۆن شوكرو سوپاسی خوا بكات لە خۆشیدا دای لە چەپڵە و وتی خوایە "السلام علیكم و رحمة الله و بركاتە " دوسێجار وای وت و رۆیشت ئەی وت ئەی لەعنەت لە پیاو كوژو زۆردارو جاشی خۆفرۆش ئای سەگێكی نهێن گیربوو ؟!.

جاشی حۆفرۆش بەشی وەهایە		سووكە و بێ حورمەت ناگا بە پایە
ئەزەرِێ ئەترِێ بە جووتە و لوشكە		ناگات بە ئاوات با هەر خۆی فش كا

* * *

" مامۆستا كزەڵ "

پێشكەشە بە مامۆستای بەڕێز "مەلا محمودی كزەڵ"

مامۆستا كزەڵ هەستیاری رەوان
شیعرت پەسەندی مەجلیس و دیوان
پەند و رووداو... یاداشتەكانت
مایەی ماندوێتی گشت كەشتەكانت
قسەی نەستەق و... چیرۆك و رۆمان
دێرینە ترن... لە مێژووی رۆمان
بۆ خۆ ولاّتی و... بۆ دەستەی لاوان
حیكمەتی ژینن... بۆ چاكەی هەمووان
یادگارەكانت... ناسك و پاراوە
لە "كانی ژیری" هەست تا رواوە
بایەخ و بەهای مێژینەی هەیە
بۆ چەشەی خۆشی كەم وێنەی هەیە
هەرچەند لە ئاستی پایەی شاعیریت
من "شاگرد" ئەتۆ "مامۆستا"ی دیاریت
كاتێ خوێندمەوە هەست و سۆزی خۆم
ناخی هەژاندم... هانای هێنا بۆم
لەسەر خواستی خۆت ئەم هەندە خاڵە
دەخەمە پێش چاو نەیكەیت بە گاڵە
بۆ "رەوانبێژی" لە نوێ دارشتن
بۆ زیاتر تام و... چەشە وەرگرتن
بە چاك دەزانم.. گەر مەیلت هەبێ
دیارە كە "چێژ"ی چەند زیاتر دەبێ
چۆن "گەوهەر فرۆش " نرخی "گەوهەری"

بەرز دائەنێ... وەك "تاجی سەری "
بۆ پاكژ كردن... بژارت بە دڵ
دڕك دەربێنێ .. لە روومەتی گوڵ
با تۆز و گەردی سەر روخسار بسڕێ
بێ مایە "پەردەی نەزاكەت" نەدڕێ
هەرچی دووپاتەو... پێشتر وتراوە
یان لە كەشكۆڵ و دیوان نووسراوە
پێم باشە كەوا... دووریان خەیتەوە
تا ماندوو نەبی و... بحەوێیتەوە
چی بیرەوەری و دیار و یادگارە
بەجیا تۆماركەری نرخی خۆی دیارە
ئەوەی كە زادەی كەسانی ترە
دوور لە رۆڵەی خۆت بەجیا رایگرە
"وشەی بێگانە" و... تەم و مژاوی
چاكتر وەهایە.. بەزەوقی شیرین
پێنووست تاودە.. بۆ كوردی نووسین
بە كوردی و... كورتی چەشنی دێوانە (+ +)
بە ئەوینەوە پەروانەی شەم بە... (+ + +)
كەمانی "شاعیر" "شیعر و دێوانە"
كز كز بسووتێ و ئێجگار بێ خەم بە
لە یادت نەچێ "بەروار" و "مێژوو"
كە "تۆمار" ێكە بۆ ژینی پێشوو
ئەمانەی وتم... وەك وەفاو ئەمەك
وۆر چاك بیان دە لە "سەنگی مەحەك"
ئەو سا تێدەگەی چەند بە پەرۆشم
بۆ كزی شیعری "كزەڵ " "خامۆشم "

١٩٩٦/٤/١٩ / گۆران

- کەشکۆڵ: مەبەست لە "کەشکۆڵی کەلەپووری ئەدەبی کوردی "یە کە لەلایەن مامۆستا "محمد علی قەرەداغی"یەوە تاکو ئێستا ئەوەی من بزانم سێ بەرگی لێ لە چاپ داوە کە شیعر و بەسەرهاتی زۆر لە شاعیرانی تیا نووسیوە.
- دێوانە: مەبەست لە شاعیری ناوداری کورد "وەلی دێوانەیە ".
- شەم: دڵدارەکەی وەلی دێوانەیەو... هەردووکیان لە تیرەی "کەماڵەیی" جافی مورادین.

لەتەك ڕێزو هیوای تەمەن درێژی بۆ مامۆستای هێژاو ئەدیبی پایە بڵند "مامۆستا مەلا محمودی کزەڵ " داواکاریشم لە یەزدانی مەزن یارمەتی دەرت بێت بۆ کۆکردنەوەی سەرجەم شیعر و نووسینەکانت لە " دیوانێکی قەشەنگ " دا و بە چاپ گەیاندنی بابەتە زانستی یەکانت چ خۆماڵی و چ ئەوەی وەرتانگێڕاوەتە سەر زمانی شیرینی کوردی یاخوا هەر شادو خۆش حاڵ بن.

٢٢/٤/١٩٩٦ / گۆران

* * *

بە کێری خۆم دوژمنی خۆم گا

کابرایەك هەبوو پێیان ئەوت فلانە ژن بێنە ئەی وت زۆر هارە پێی ناوێرم، برایەکەی خواستی ئەم کۆستی کەوت، براکەی مرد بێوەژن کەوت وتیان بیهێنە وتی پێی ناوێرم لێی ئەترسم لە هەقی نایەم، کەچی لە ناکاو مارەی کرد وتیان خۆ تۆ وتت مارەی ناکەم قینم لێیەتی ئەمەت لەچی بوو، وتی سەرم مەیێشێنن سەرکۆنەم مەکەن خۆ من بە کێری خۆم دوژمنی خۆم گا هەرچی ئەکات با بیکات.، خۆزگە هەموو دوژمنێکی خۆم ئاوا ئەگا.

* * *

جاران یەکێك حوکمی ئیعدام بدرایە مەلایان بانگ ئەکردە سەری و تەلقینی ئەدا ئەگەر گاور بوایە قەشەیان بۆ بانگ ئەکرد، هەروا حەزی لە هەرچی بکردایە لە خواردن بۆیان ئەهێناو پرسیان لێ ئەکرد، کە لێیان پرسی لە یەکێك لە حوکم دراوەکان مەلا پێی ئەوت بڵێ کەباب بڵێ کەباب.

* * *

خەتەنەیەکی زۆر سەیر:

لەم چەند ساڵەی دوایەدا دوو ژنی عەیاری دزی مەکراوی ئەچنە لای پزیشکێکی نشتەرگەر "جراح" پێی ئەڵێن جەنابی دکتۆر ئێمە مەسیحین ئیسلام بووین خاو خێزانمان، برایەکمان هەیە ئەویش ئیسلام بووە ئەبێ خەتەنە بکرێت لە ئایینی ئیسلامدا وایە، ئەم برایەمان زۆر ترسنۆکە و پێی شەرمە جا ئەگەر جەنابت کارێکی وا بکەی پێی نەزانێ و خەتەنەی بکەیت جا هەرچیت ئەوێت بەسەر چاوان و مەمنونیش ئەبین، ئەویش وەلامیان ئەداتەوە قەیناکات ئێمە دەرمانی بێهۆشی لە گلاسێك ماستاودا ئەدەینێ و بێهۆش ئەبێت و ئێمەش خەتەنەی ئەکەین هەر هیچ ترسی تیا نییە هەڵ ئەسن ئەرۆن لەم لایشەوە ئەچنە لای کابرایەکی زێرەنگگری مەسیحی و پێی ئەڵێن ئێمە لەلایەن فلان ماڵە دەوڵەمەندەوە هاتووین کچ ئەدەین بە شوو ئەندازەیەك خشڵی ژنانەی بە نرخ هەڵبگرە، با بچین بۆ ئەوێ هەڵبژاردەی تیا ئەکەین و زۆریشمان ئەوێ بۆ بووك و خزم و کەسی خۆمان ئەویش بایی نزدیکی (٣٠٠٠٠٠) هەزار دینارێکی بێگانە هەڵئەگرێت و ئەیپێچێتەوە لە جانتایەکی دبلۆماسیدا و لەگەڵیان سواری قەمەرە ئەبێت و ئەیهێنێ تا ئەگاتە لای دکتۆر پێی ئەڵێن فەرموو با بچینە لای دکتۆرە کە بڕوانامەی بووك و زاوای لایە بمان داتێ و وەری ئەگرینەوە. بە کورتی سەری ئەخەن خێرا دکتۆر یەکێ گلاسێك شەربەتیان ئەداتێ و کابرا بێ هۆش ئەکەوێت و ئەیفرێنن بۆ ژووری نەشتەرگەری، ئەمانیش جانتا هەڵ ئەگرن و بۆی دەرئەچن، کاتێ کابرا خەتەنە ئەکەن دێتەوە هۆشی خۆی ئەڵێت ئەمە چییە؟! دکتۆر ئەڵێت ئەلحەمد واللە ئیسلام بوویت لێت پیرۆز بێت. هاوار ئەکات کوا جانتاکەم ماڵم وێران کراوە کەی من ئیسلام بووم دکتۆر ئەڵێت سامن حەق دەستی خۆم هەر ئەوێت ئاوا خەتەنەی ئەکەن و خشڵ و ئاڵتونی ئەبەن.

* * *

کابرایەك دێتە لای جامبازێکی چیواری دزی فێڵاوی ئەڵێت گایەکم ئەوێت نە زەرد بێت و نە سوور و نە ڕەش و نە بۆر و نەسپی، نەکورت و نە پان و نە درێژ، نە قەڵەو و نە زەعیف و لاواز. ئەویش ئەڵێت باشە وەرەوە بۆی بەلام نە جمعە و نەشەممە و نە یەك شەممە و نە دووشەممە و نە سێ شەممە و نە چوار شەممە و نە پێنج شەممە ئیتر هەر کاتێك هاتیت وەرە ماڵی خۆت حازرە مبارەکت بێت بیبە.

پاش هەفتەیەك دێتەوە بۆ گایەك داوای لێ ئەكات ئەڵێت ئەمڕۆ شەممەیە نەم وت ڕۆژی شەممە مەیەرەوە بۆی یەك شەممە ئەچێتەوە بۆی وای پێ ئەڵێت تا هەفتەكە تەواو ئەبێت لێیان ئەبێت بە دەمە قاڵە و ئەچنە بەر دادگاو داوەر، داوەر كاتێ گوێ لە هەردووكیان ئەگرێت تێ ئەگات هەردووكیان دەسبڕو تەشەقەڵەچین ئەمر ئەكات وا بڕیارم دا بیان بەن بیان بەستنەوە بە لوولەی دركو بەیكوڵ و دركە زیپەوە بە ڕوتی بەسەر غل ببنەوە، جا بەر كابرای خاوەن پارە بكەوتایە ئەیوت هەر ڕەنگێك بێت ئەمەوێت زەردە سپییە رەشە قەیناكات لاواز بێت یا قەڵەو. كە بەر كابرای جامباز ئەكەوت ئەیوت باوكم هەر ڕۆژێك دێیت وەرە بیبە لە ڕۆژی شەممە تا ڕۆژی جومعە وەرە حازرە.

* * *

دزی و خەتەنەی سەیر:

شەوێك كابرایەكی دزی گەنج دەرفەت ئەهێنێ لە ماڵێك ژنێكو منداڵێكی لێ ئەبێت، كە ئەچێت ئەمیش بە خێراتنی ئەكات و پێی ئەڵێت منیش زۆر حەز ئەكەم هاتی، چونكە زۆر قینم لە مێردەكەمە خۆشم ناوێت وەرە منیش یارمەتیت ئەدەم ماڵەكەی بۆ ئەپێچێتەوە هەمووی بۆ حازر ئەكات. ئەمجا تۆ برا برسیت نییە با هێلكە و ڕۆنێكت بۆ بكەم ئەویش ئەڵێت باشە. تێری ئەكات و پێی ئەڵێت ئەی حەزت لە رابواردن نییە چش پیاوەكەم لێرە نییە بەشی تۆیش ئەكات دەی حازر بە ئەڵێت بەڵێ حەزی لێ ئەكەم ئەڵێت دەی دڵنیابە بێ ترس، بەڵام پرسیارت لێ ئەكەم تۆ خەتەنە كراویت ئەڵێت بەڵێ پێی ئەڵێت بۆم بگێڕەوە، ئەڵێت كاتێك تەمەنم (٧ — ٨) ساڵان بوو دوو ڕۆژ ئاهەنگ و شاییان بۆ كردم ئەمجا بەربەریان هێناو خەتەنەیان كردم ژنە ئەڵێت پێی ئەی نەت ئێشا وتی بەرێ واللە وەختبوو گیانم دەرچێت تا هەفتەیەك ئەمجا چاكبوومەوە. ژنەكەیش وتی با منیش خەتەنەی خۆمت بۆ بگێڕمەوە ئەمجا ئاهەنگ و رابواردنەكە دەست پێ ئەكەین، ئاوا كچۆڵە بووم دوو سێ ڕۆژ مقۆ مقۆ كەوتە ناو خێزانی ئێمەوە كاتێك ژنێكی رەشتاڵە هات بە خۆیو گوێزانێكەوە منیان گرت و دەستی كرد بەناو گەڵماو مێتكەیان بڕیم و هاوارم كرد و گریام: خەڵكینە فریام كەون هاوارە یا شێخ كاك ئەحمد و تەراتەوەن و بەرو دراوسێ هاوارە فریام كەون كە ئەی قیژان بەروو دراوسێ لێ كۆبوونەوە دونیای شڵەژان لەو شەوەداو كابرای دزەیان گرت بەو شەوە خەڵكی كۆڵان بڕیاریان دا ماكەرێك بێنن بەزۆر پێی بگەیێن ناچاریان كرد ژنە چووە بن دەستییەوە پێی وت ئەمەیە خەتەنە كردن، ئابڕوو تكاو خۆت ئەی كاكە كەی دێیتەوە ئەمیش وتی كەی حەزم لە كەرگاین

بوو ببمە گاڵتەجاری ژن و پیاو گەورە و بچووك ئەوا دێمەوە ئەگەر نامووسم هەبێت جارێتر دزی ناكەم و گەوج و حەیاچوو بم.

* * *

شێخ عومەری سەید ئەحمد بۆی گێڕامەوە

جارێك مدیر ناحییەك نەقڵی خورماڵ ئەبێ و دەستی هەتیو بازی ئەبێ پاش چەند ڕۆژێك فەراشەكەی بانگ ئەكات و ئەڵێ شتێكی وام بۆ پەیدا بكەیت، كابراش ئەڵێ كاری وا ناكرێ و نابێ و ئەم ناحییەیە ئەمجۆرە شتانە بە كفر ئەزانن، بەڵام فائیدەی نابێ و جەنابی مدیر ناحیە هەر لەسەر حسابی خۆی كابرای فەراش تەنگە تاو ئەكات كابرای فەراش چاری نامێنێ و ئەڵێ چاك وایە ئافرەتێكی بۆ بەرم بە جەنابی مدیر ئەڵێ قوربان ئافرەت هەیە با بۆت بهێنم مدیر بەگ ئەڵێ ئاخر من ئارەزووی پاش ئەكەم فەراش ئەڵێ قوربان بە پاش بچۆرە لای ئەڵێ نابێ، چونكە لە كاتی گان كردنا حەز ئەكەم یاری بە گەڵ و گونی بكەم، فەراش جا باشە قوربان من ئافرەتە مەكوڵ دەست بخە گەڵ و گونی من.

* * *

هەر شێخ عومەر بۆی گێڕامەوە:

ژنێك كچەكەی ئەدا بە شوو پاش هەفتەیەك ئەچێتە سەردانی كچە سەیر ئەكات كچەكەی زۆر لاوازو بێ تاقەتە ئەڵێ كچم بۆ وا زەعیف بووی ئەڵێ هیچ نییە ئەڵێ پێم بڵێ لەگەڵت خراپن ئەڵێ نەخێر زۆر لەگەڵم باشن خوا هەڵناگرێ بەم جۆرە سێ چوار جار ئەچێ بۆ لای كچە جار لەگەڵ جار زەعیف ترە ئاخر جار بە كچەكە ئەڵێ كچم پێم بڵێ بۆ وات بەسەر هاتووە راستم پێ نەڵێیت خۆم ئەكوژم ئەڵێ بەخوا لەگەڵم خراپ نین ئەڵێ ئەی بۆ وات لێ هاتووە ئەڵێ بەخوا پیاوەكەم هەر ئەڵێ ژن ئەهێنم دایكی ئەڵێ ئۆی كچم گوێی مەدەرێ بەخوا باوكە گوڕ بە گوڕەكەشت هەتا تۆپی هەر ئەو گوەی ئەخوارد.

* * *

ژنێك كچێكی ئەبێت ئەیدا بە مێرد، هەر بەینێك نا بەینێك ئەچێت بۆ دیدەنی كچەكە لە شەوق و زەوقدایە. تەماشا ئەكات مێردەكەی بانگی دەكاتە ژوورەوە كچەیش خەریك و مشغولی شتێكە پاشان شتێكی دۆزییەوە وەكو پینە وابوو، پەڕۆ پاتاڵی تێكرابوو بردییە

ژوورەوە لەگەڵ خۆی چوو بۆ لای پیاوەکە و دەستیان کرد بە نیخە نیخ و مشەمش دایکیشی چاوەڕێی ئەکردن پاشان لێ بوونەوە بەرەودوا هاتنە دەرەوە، دایکی لە کچەی پرسی ئەوە چی بوو بردتە ژوورەوە پێکەنی و وتی دایکە هیچ نییە نەخێر زۆری لەسەر ڕۆیشت و وتی ئەبێت پێم بڵێیت، وتی دایکە ئەوە بۆ ئەوە پێی دروستکردووم کە بیخەمە ژێر سمت و کڵۆکم لەکاتی جیماع کردندا تا سمتو گەڵم بەرزبێتەوە و پیاوەکەیشم باش ئێرەق ئەبێت و بگرە سامتینێکی نامێنێتەوە و هەمووی ئەکاتە ژوورەوە دایکی وتی وەك باوکە تۆپیوەکەت بەلەحنەت بێت واللە تا ئێستا (٢٠) بیست هەزار سانتیم کێر قەرزاری منە وەکە هەمووی نەئەبردو راناوەستا کە منیش بکەومە کوت وەشاندن لە ژێرەوە.

* * *

یەکێك لە خەلیفەکانی عباسی فەرمانیدا کە هەرچی حیز و دوودەکییە ئەبێ بخەسێنرێن. بەڵێ زۆریان خەسێنران ڕۆژی یەکێکیان تەوبەی کردبوو نوێژی ئەکرد لە دوای ئیمامە عسر بایەکی لێ بەربووەوە، وتی حمد و ثنا بۆ خوا.. بەسەرو بە خوار هەر شکرانە ئەبژێرمەوە حمدی پێ ئەکەم بۆ ئەکەم.

* * *

چاکێك هەبوو مەزاری یەکێك بوو لە پیاوچاکانی زیارەتگا بوو شێتو هاریان بۆ ئەبرد خانوویەکی بەسەرەوە کرابوو دەرگاو کڵۆمی چاکی پێوە بوو گەنجێکیان هێنا کردیانە ژوورەوە بەس زۆر شێت بوو. دەستی ئەوەشان پاش مەغریب کچێکیانیش هێنا کردیانە ژوورەوە، سەیر ئەوە بوو بەیانی ڕۆیشتن کە هاتنە دەرەوە هەردووکیان چاك بووبوونەوە بە تەواوی و کردیان بە ژن و مێرد و لێکیان مارە بڕین.

* * *

دوو دەکی ئاوا دەبێ

گەوادێك هەبوو ژن و پیاوی ڕێك ئەخست و ئەیدۆزینەوە بۆ یەکتری ڕۆیشتە لای بێوەژنێك لەوانەبوو پێی وت پیاوێکت بۆ دێنم ئەم شەو، بەڵام ئەو یەشتا ژنی نەدیوە، تۆیش بەم خرو خرپنە ئەوەندە ئاوت پێ فڕێ ئەدات و قێزی لێت دێتەوە چاکوایە نەختێك گەرم و گوریت دامرکێتەوە وا بەباش ئەزانم قولێك هەیە با پێشەکی جارێکت بگێت،

بەڵکو کابرا قێزی نەشێوێت زۆری پێ وت وای لێکرد هاتە سەر ئەو بڕوایە، بەڵام وتی نابێت ئەو قولە ڕەشە بێت وتی باشە ئەگەر رازیت با خۆم لە پێشدا سوارت ببم وتی باشەو وای لێکرد، ئەمجا ڕۆیشتە لای کابرا وتی پێی تۆ بەم هەموو تێك سمراوییەوە کە تا ئێستا کەست نەگاوە ئەو ژنە ناسك و نازەنینە خۆی پێ راناگیرێت تۆ ئەم هەموو ئاوی شەهوەتە بکەیتە ئەوەوە. وتی ئەی چی بکەم وتی قولە ڕەشێکت بۆ دێنم سواری ببە جارێك باش ئەمجا ئەتبەم بۆ لای ژنەکە زۆری لەگەڵ وت پێی سەلماند وتی قێزم نایە ئەو قوولە ڕەشە بگێم وتی باوکم لەبەر خاتری تۆ باشە لە پێشەوە من بگێ ئەمجا بچۆ بۆ لای ئەو بەویش خۆی بەگانداو پارەی لە هەردووکیان وەرگرت.

* * *

مەلایەك لە مەلا چاکە ناوبانگدارەکانی ئەم شارە وانەی بە فەقییەك ئەوتەوە، بەڵام هیچ تێ نەئەگەیشت، واتە کەو دەن بوو، ڕۆژێك دەرسی ئەخوێند مامۆستا هەرچی هەوڵی دا بێ سوود بوو تێ نەگەیشت، مامۆستا وتی پێی بێ قەزابیت ئەڵێت فلانە کەسیت کە لە لەکەکان بوو، یەکێك پێی وت ئەگەر ئەم مەتەڵە بزانیت؟ (کۆمەڵێك هێلکە لەبەر دەمیاندا دانرابوو) ئەگەر لەم هێلکانە دوانزە هێلکەی بخەیتە ناو چاکی کەواکەتەوە بۆ خۆتبێت هەر یەکێك لەمانە نیوەی ناوی سپییە نیوەکەی تری زەردە پێشت ئەڵێم کەرە هێلکەیە. وتی گوایە قوربان هەر نەیزانی؟ وتی نەواللە، نەیزانی وتی ئەوە گوە فەقێکە وتی قوربان هەر ئەوەلجار ئەمزانی کە گوە، بەڵام زەردەکە لێی تێکدابووم ئەگینا بە واللە ئەم زانی مەلا فەرمووی دەوەرە ئەم گەلحۆیە تێبگەینە، وتی بە گەلحویش ئەڵێن گوایە کامیان راستە مامۆستا.

* * *

ژنێك پیاوەکەی بە زۆر ئەنێرێت بۆ مزگەوت بەمەرجێك ڕۆژانە هەرچی لە مەلا بیست بیگێرێتەوە. ڕۆژێکیان هاتەوە وتی مامۆستا وتوویە هەر کەسێك شەو بچێتە لای ژنەکەی ئیشی شەرعی لەگەڵدا بکات قەسرێکی بۆ ئەکەن لە بەهەشتا، ژنەکەی وتی دەیبا خەریکی قەسر کردن بین. یەکێك ئەکەن بۆ پیاوەکە ئەبێت ئەیکەن بە دوو بۆ ژنەکە ئەبێت پێی ئەڵێت هەڵسە قەسرێکیش بۆ دایك و باوکت بکە ئەویشی پێ ئەکات، پاشی ماوەیەك درەنگانێك

ژنە دەست ئەکات بە گریان پێی ئەڵێت ها ژنەکە بۆچی ئەگریت؟ ئەڵێت بۆ باوك و دایكم کەسیان نەبوو خێرێکیان بۆ بکات، ئەویش ئەڵێت ها ئەوە وەستاکەیە خۆت چی پێ ئەکەیت بیکە من هیچ هێز و توانام تێدا نەماوە. دەستی ئەگرێت و ئەیخاتە سەر حەیتەکەی ئەڵێت چی پێ ئەکەیت کەیفی خۆتە.

* * *

گێڕایانەوە کابرایەك ژنێك تاو ئەکات بەهەر حیلە و فڕ و فێڵێك بوو، وەختی ڕۆیشتە ناو گەڵی و لێی بێتە کار هیچ بوو هەرچی هەوڵی دا و هەڵی گڵۆفی سەر فڕو دەم پان بێ سوود بوو، ژنەکە وتی هەستە لاچۆ هەی بێ بەخت کەوات ئەزانی بۆچی خۆت ڕوو زەرد کرد؟ ئەویش وتی بێ بەخت و هەناسە سارد ئەوەیە دەمی جەواڵەکەی کردووەتەوە دوو کاتژمێرە هیچی بۆتێ نەکرا بچۆ بەختی خۆت بخوێنەرەوە بزانە بۆچی بەختت بەسراوە جادووی لێکراوە.

* * *

خوێنەری ڕێزدار چاکە لای گاورەکان مسیحییەکان ئیعتراف هەیە بە سکوکی غفران کە کڕینی بەهەشت بە هەندێك پارەو لێ خۆشبوونی تاوانەکانی بەو پارەیە ئەوەیش ساڵانە قەشە ئەیفرۆشێ کە پاپای گەورە (الحبر الأعظم) دەسەڵاتی وەکالەتی بۆ ئەنێرێت.

قەشەیێك لە جێگایەکیترەوە دێت بۆ زیارەتی ئەم لە کەنیسە لای میوان ئەبێت خاوەن بە قەشەی میوان ئەڵێت من بە سەفەر ئەڕۆم ئەبێت کاروباری ئیعتراف ئەنجام بدەیت، ئەویش ئەڵێت باشە کەچی بۆی ڕێك ناکەوێت بڕوات بەیانی کەنیسە ئارایشت ئەکەن و ئەیڕازێننەوە چێشتەنگاو ژووری قەشەی ڕاستی دائەنیشێت بۆ فرۆشتنی سکوکی غفران و ئیعتراف یەکێك دێتە ژوورەوە لەبەر دەم پەردەی إعتراف دائەنیشێت قەشە لەو دیو پەردەکەوە دانیشتووە، وێنەی حەزرەتی عیساو مریم پەردەکەی پیرۆز کردووە.

قەشە ئەپرسێت دەی إعتراف بکە – فلان کەس -... چیت کردووە لە گوناهو لە تاوان ئەڵێت: هەندێك پارەم لە پیاوێك دزیو پاساوم دا کە ئەمیش نەبوو ئەڵێت چیتریش کچێکیشم گا، چی تریش وای ئەزانی قەشەی ڕاستی سەفەری کردووە، ژنی قەشەی خۆیشمانم گا جارێکیان ئەی چیتریش ئەڵێت کچەکەیشم دووجار گا، ئەڵێت دەی دانی پیا بنێ ئەڵێت کوڕێکی قەشە جوان بوو ئەویشم والێکرد ئێستا تۆبە ئەکەم، ئەڵێت جارێ تۆبە مەکە.

پەردەکە بەرز ئەکاتەوە سمت و کلۆکی خۆی بۆ ئەخاتە ئەو دیوی پەردەکە و ئەڵێت هەر من ماوم تووخوا منیش بگێ ئەوجا هەردووکمان تۆبە ئەکەین.

* * *

ئەمە دوعای دووپشك پێوەدراوە چاك ئەبێتەوە نازانم چ زوبانێکە: (٧) جار ئەخوێنرێت و بە دارێك مەسح ئەکرێت: جربنی جربنا جبرنا کلتن کپوتر کەر قیب چیالتا. کەچی وا باوە لە ناو خەڵکی لادێدا ئەبێ دووپشك پێوەدراو کۆمی بە ڕۆن چەور بکات چاك ئەبێتەوە، بەڵام ڕاستە بە میزی منداڵ بشۆرێت ژانی ئەشکێت یا بە ماست گەرم بکرێت یان بە دۆ پێی بشۆرێت ژانی ئەشکێت، ماستەکە پێ چەور ئەکرێت.

* * *

قەشە مارۆن گاور ئەخاتە جهەنەمەوە:

دوو پیاوی مەسیحی هەریەکە مانگایەکیان گوم ئەبێت بۆ مەخسەرە هەردووکیان لەیەك ئەچن، لە وێڵیدا پیاوێك مانگایەکیان ئەگرێت و سەری ئەبڕێت و گۆشتەکەی ئەفرۆشێت، ئەویتریان خۆی ئەکات بە کەنیسەدا هەردوو خاوەنەکە شەرعیان بردە لای قەشە مارۆن قەشە وتی بڕۆن بەیانی زوو بێنەوە بۆ ئێرە، یەکێکیان بێ لانەو بێ جێگا ئەبێ و دووریش ئەبێت ئەچێت لەلایەکی حەوشەی کەنیسەکە کسکۆڵە ئەکات تا ڕۆژی لێ ئەبێتەوە شەو کاتی بەری بەیانی قەشە دێتەدەر سەیرێکی ئاسمان ئەکات و ئەچێت دائەنیشێت چاوی بە یەکێك لەوانەی کچن تەرکی دونیایان کردووە دەرو ژوور ئەکات دێت بۆ لای قەشە مارۆن ئەڵێت ئەوە چی ئەکەیت؟ ئەڵێت ئەمەوێت گاورێك بخەمە جهەنم ئەڵێت گاور کامەیە؟ ئەڵێت بڕوا کۆشی هەڵ ئەداتەوە هێنەکەی ڕەپکردووە سوور هەڵگەراوە. ئەمە گاورەکەیە ئەڵێت ئەی جهەنمەکە کامەیە؟ ئەڵێت وا لە ناو گەڵی تۆدایە وەرە پێشەوە پێی دائەکەنێت و خۆی پێدا ئەدات کە ئەگاتە خۆشی ڕاهیبەکە ئەڵێت ئەو گاورە هەر دەرمەهێنە با هەر بسوتێت، قەشە ئەڵێت هەموو شەو وەرە هەر گاور ئەسووتێنین بەیانی کابرای تریش دێت گوایە مانگای بدەنەوە هەردووکیان لای قەشە یەك ئەگرنەوە قەشە ئەڵێت بۆ زوو نەهاتی؟ ئەڵێت هەروا پیا گەیشتم بەویتر ئەڵێت تۆ بۆ؟ ئەڵێت قوربان من زوو هاتم تەماشام ئەکرد یەشتا تازە خەریکبوو

گاورەکە بخرێتە دۆزەخەوە من لە پشتەوە تەماشام ئەکرد قەشە ئەلّێت بەراستی تۆ خاوەنی ئەو مانگایەت فەرموو برۆ بیبەرەوە و هی تۆیە بە حەزرەتی مەسیح...

* * *

پادشایەك ئەبێت لە کۆندا، لەگەلّ ژنەکەی دائەنیشێت ئەمیش گلەیی لێ دەکات کە پادشا هەرگیز بە قسەی ژنەکەی ناکات لە خێر و چاکەشدا لەو کاتەدا پیاوێك دێت ئەلّێت ئەچمە خزمەتی پادشا، پادشایش فەرمان ئەدات با بێتە ژوورەوە کە دێت سلام و رێز پێشکەشی پادشا ئەکات ئەلّێت گەورەم ماسییێکی چاکی باشم بە دیاری بۆ هێناوی ئەویش فەرمان ئەدات لێی وەربگرن. هەزار دیناریش بدەنێ کابرا سوپاسی پادشا ئەکات ژنەکەی پێی ئەلّێت بۆ ئیسرافت کرد بە پێنج دینار ماسییێکی لەمەچاکتر ئەکریت وتی جا چی بکەم،؟ وتی پادشا سەلامەت بێ بانگی بکەرەوە پارەکەی لێ بسێنەوە و پێی بلّێ بۆ بیانوو ئەم ماسییە نێرە یا مێیە؟ ئەگەر وتی نێرە بلّێ من مێم ئەوێ بیخۆم. ئەگەر وتی مێیە بلّێ من نێر ئەخۆم پێم ناوێت، ئەمری کرد بانگی بکەنەوە گەڕایەوە لێی پرسی ئەم ماسییە نێرە یا مێیە؟ وتی قوربان خونسایە هەم نێرە و هەم مێیە. پادشا فەرمانی هەزار دیناری تری بدەنێ، کە وەریگرت دینارێکی لێ بەرەوە بوو دانەوییەوە هەلّی گرتوو ماچی کرد، نایە سەر چاویەوە وتی الحمدلله رۆیی شاژن وتی قوربان تۆ هەزار دیناری ترت زیانکرد، بانگی بکەرەوە لێی بپرسە بۆچی نەفسی نزم بوو با وازی لێ بهێنایە هەژارێك هەلّیبگرتایە، بۆ ئەوەندە چنۆکبوو. پادشا بانگی کردەوە پێی وت تۆ بۆچی بۆ دینارێك دانەویتەوە نەفس نزم بوویت؟ ئەو دینارەت هەلّگرتەوە با بەجێت بهێشتایە هەژارێ هەلّی بگرتایەتەوە؟ وتی گەورەم لەبەر پارەکە نەبوو، لەبەر ئەوەی ناوی بەرێزتان تووره بوو هەلّکەندرابوو لە رووی دینارەکە پێم ناخۆش بوو خەلّکی پێی پیا بنێ و بەسووکی بزانرێت، هەلّم گرتەوە ماچم کردوو نامە سەر چاوم پادشا ئەمری کرد هەزار دیناری تریشی پێ کەرەم کەن و فەرمانی دا بە شاردا جار بدرێت بگرە مەلاکان لە مزگەوتیشدا بلاّوی بکەنەوە:

هەر کەسێ بە قسەی ژن بکات سێ جار زەرەر ئەکات، تەجروبە کراوە!!!.

* * *

کابرایەك ئەبێ زۆر هەژار و بێ دەرامەت ئەبێ دێت بە خەیالّیدا (١٠) شەوێك بچێتە مزگەوت و زیکر و دوعا بکات، بەلّکو لەو هەژارییە رزگاری ئەبێ، کەچی هیچی دەس

ناکەوێت. سەری خۆی هەلّئەگرێت ئەڕوات تا ئەگاتە ناو دۆلّ و شاخێك لە لایەکەوە گیڤە گیڤی باو لوورەی گورگ و دوڕندە و شەوێکی سامناك لە ترسا خەریك ئەبێت خۆی پیس بکات، ئەچێتە لێوارێك دەس بە ئاو بگەیەنێت، دارێکی بە دەستەوە ئەبێت لەگەلّ خەلّکدا ئەڕوات و دەس ئەکات بە هەلّکەندنی بەردەمی خۆی زەوییەکە هەلّئەکەنێ، کەچی تەماشای شتێکی زەرد دەرکەوت نەك یەکێکو دوان و سیان هەمووی ئالّتون ئەبێ سەر بەرز ئەکاتەوە ئەلّێت یارەب تا گوت پێ نەکردم و نەم فیراند بە خۆمدا نەتدامێ.

* * *

شێخ لطیفی حەفید وتویە ئەم شیعرە گوایە لای شێخێك هەبوو زۆر توڕە بووە. قسەی لەکەس نەخواردووەتەوە جنێویشی ئەدا کە زۆر سەریان بخستایەتە سەر بە تایبەتی شێخ لطیف ـ ی حفید.

ئەلّێت:

شێخی ئێسك قورس چلّکنی لچ شۆڕ،	گوێ دێلّ ناپەسند تسکنی قن قۆر
دائیم ئەگەڤی وەك سەگی ناو خێلّ	جار جاری ئەکەی مەکرو حیلە و فێلّ
زۆر عەیبە بۆ تۆ ناوی من دێنی	وەعد و پەیمانی خۆت ئەشکێنی
یا شێخ هەر ئەلّێی کەری ناو هۆزی	ماشاالله سەرو قەپۆزی بۆزی
بالاّ وەك داهۆلّ چەوتوو ناقۆلاّ	پالّتۆی شەپوو شۆر دائیم لە قۆلاّ
کۆپانی لووری بکەرە کۆلّت	زاخ و بنێشتیش بخەرە دۆلّت
ئالّۆشت ئەمرێ خالّۆی موحتەرەم	بێ ئەدەب نەبم لەبن گونت بەم
خەلیفە شێخ عیسی لەقەب بەرزنجی	ئەبا بە قنگتا کێری هەشت ئینجی

* * *

پیاوێك هەبوو رۆیشت بۆ سەفەر و پانزە شەوی پێ چوو کە هاتەوە هەندێك خورمای هێنایەوە بۆ منالّەکانی و زۆریشی پەلە بوو منداڵەکان بنوون زوو، بە ژمارە هەریەکی هەندێك خورمای داپێیان وتی سەرتان داپۆشن یەك یەك بیخۆن دوودوو مەیخۆن، ها چاوتان دەردێنم خۆتان مات بکەن، وتی ژنەکە حازر بە کاری خێر بکەین و دەستیان پێکرد، یەکێك لە

مندالّەکان دوو دوو بەشی خوارد لە ژێرەوە روانی وا باوکی خەریکی دایکێتی، بە براکەی وت کورە یەك یەك بیخۆ ئا بڕوانە دایکم دوو دوو خواردوویەتی بزانم باوکم چی لیَ ئەکات باوایش لە تۆ نەکات.

* * *

پیاوێك هەیە مەخسەرەیە لەگەڵ ژنەکەی، ئیشی بۆ ئەکات و بە قوربانی ئەبێت لەگەڵیا زۆر رێکوپێکە بەیانییەك هەندێك ئارد دێنیَ و ئەیکا بە هەویر و ئەیدا بە کورەکەی بیبا بۆ نانەوا بۆیان بکات بە نان، تومەز چاکی نەشێلاوە بە کورەکەی ئەڵێت بانگی دایکت بکە با پانی بکاتەوە کورە دێتەوە وای پیَ ئەڵێت.: باوکی ئەڵیَ برۆرەوە بڵیَ دایکم بۆ باوکم پانی ناکاتەوە ئێستا بۆ تۆ چۆن پانی ئەکاتەوە؟..

* * *

ئەم دادوەرییە لات سەیر نەبێت:

کابرایەکی شوفێری سەیارەی گەورە چاوی بە دوو ئافرەت ئەکەوێت هەڵیان ئەگرێت لەلای بنکەی مرور تایەکی کون ئەبێت. دائەبەزێت تایەکەی بگۆرێت زۆر خەریك ئەبێت و ماندوو ئەبێت، لە یادی ئەچێت ئەو دوو ژنەی لایە و هەڵیگرتوون، تەنگاو ئەبێت بایەکی گەورەی لیَ ئەبێتەوە تومەز یەکیَ لە ژنەکان دڵی نەخۆشە، دەس ئەکەن بە پێکەنین و ئەیانگرێت ژنە نەخۆشەکە بەرگە ناگرێت و ئەمرێت ئەمیتریان دەس ئەکات بە قژ رنینەوە و هاوارو رۆ رۆ کابرای سائیق ئەگرن بەندی ئەکەن لە گیراوخانە و ئەیدەن بە داداگا، دادگا خوێنی ژنەکەی بەسەردا ئەدات، چونکە سائیق نابێت بترێت ئای لەم دادگاییی کردنە..

سەری شکابوو پیَ ئەکەنی:

لە دێیەکی دزەیی ناوچەی شەمامك فەقێو مەدرەسەی لێبو سوختەیەك هەبوو ئەرۆیشتە ناو دیَ بۆ نان و دۆ و پێویست لە نیوەرۆیەکدا بیَ پرسینەوە و لە دەرگادان خۆی ئەکات بە ماڵێکدا ئەبینیَ وا خاوەن ماڵ خەریکی کاری خێرە روتو قوت ئەمەیش لە شەرمەزاریدا ئەپەشۆکیَ و ئەگەرێتە دواوە رێگای دەرگاکەی لیَ ون ئەبێت، سەری ئەکێشێت بە دیوارێکدا زۆر بە قایم و سەری ئەشکێت و خوێن چاوی دائەپۆشێت و هیچ

نابینیَ دەس ئەکا بە پەلە کوتی، کابرا ئەکشێتە دواوە دەستی ئەگرێت بە گەڵ و گونی رووتەوە، ئەڵێت لێرەوە برۆ ماڵ خەراب گووت کردە ئیشەکەی ئێمە، تۆیش سەر شکانت پیرۆز بێت جا لەبەر پێکەنین نەی توانی وەڵامی پرسیارەکە بداتەوە، تا چەند رۆژێك لە ژێر تەداویدا بوو و روویشی نەئەهات بچێت بۆ ئەو جێگەیەی رووداوەکە. های سەیرە لە هەمزە کۆری. هەرچی دەبینی دڵت دەتۆری!!!

* * *

ژنێك مێردەکەی ئەدات بە دادگا

ژنێك هەبوو ناوی باجی خەندە بوو، چوو بۆ لای دادگا داوای لەسەر مێردەکەی تۆمار کرد چونکە هەموو شەویَ میزی بەخۆیدا ئەکات ئەمیش ناتوانیَ بۆی بشوات داوای جیابوونەوەی لێکرد. دادوەر کابرایان هێنا بۆ لای حاکم. دادوەر لێی پرسی تۆ عەیب و شوورەیی ناکەیت میز بە خۆتا ئەکەیت؟ وەڵامم بدەرەوە.

کابرا هاتە وەڵام: جەنابی دادوەر من بەدەس خۆم نییە کە ئەنووم سواری حوشترێکم ئەکەن ئەمبەنە ماڵێك لەو دیو گومبەزێکی گەورەی بەرزی لەسەر دروستکراوە، حوشترەکە ئەچێتە سەر گومبەزەکە منیش وام بەسەرییە لە نزیك ماڵەکەوە نیمچە رووبارێك هەیە حوشترەکە تینوویەتی لەسەر ئەو کومبەزە سەر شۆرئەکاتەوە ئاو بخواتەوە منیش زەندەقم ئەچێت و لە ترسا میز ئەکەم بە خۆما دادوەر وتی کابرا برۆ دەرەوە وا من خەریکم لە ترسا گوو ئەکەم بە خۆما. باجی خەندە وتی یاخوا ئێوە ئەوە بەشتان بێت چش لە من.

بەرێز:

ئەگەر ئێمە بە چاوی رێز و بایەخ بڕوانین بە گەلەکەماندا ئەبینین زۆر دەوڵەمەندە لە فۆلکلۆرو نەختینەی کەلەپووری باو باپیرانمان کە جێیان هێشتووە بۆمان، بەڵام بەداخەوە کۆنەکراوەتەوە و گشتیان خەریکە ئاسەواری گوم ئەبێت و نەمێنێ.

ئەم گەلی کوردە وەکو گەلانی تر هیچی کەمتر نییە لە زەکاو تواناو لێهاتوی. مەگەر کەمتەرخەمی و بێ قەوارەیی و خود دەسەلاتی رامیاری، کە ئەمەیشە بەردی نەگبەتی کێشاوە بە ئەژنۆیا، لەنگ و شەلی کردووە بەرەو مەرگی کەساسی ئەبات.

ئێمە ئەگەر خوێنەوارمان هەر یەکە لەلایەن خۆیەوە شتێکی بنووسایە بە زوبانی کوردی لە گشت جۆرەکانی زانیاری و ژیان ئەمە حاڵی گەلەکەمان نەئەبوو وەکو ئێستا نەیبینین، دەستی بێگانە ماچ ئەکات رۆشنبیری هەندەران ئەکا بە پێشرەوی خۆی، بەڵام رۆشنبیری زادەی نەژادی کوردەواری لەلانکی ولاتا گۆشی ناکات و بیخەملێنێ و لە نەمان رزگاری بکات و ئەگەر وابکرایە ئێستا ئێمە لە خەڵکی سەرمایەدارتر ئەبووین هەر هیچ نەبوایە وەکو خەڵکی ئەبووین.

جاران پێش ئەوەی هۆیەکانی عیلم و زانیاری و تەکنیك بگۆڕێت و پێش بکەوێت بەم جۆرە سەرسووڕهێنەرەی ئێستا، ولاتی کوردەواری ئێمە توانیویانە چاری نەخۆشی و ئازارەکانی خۆیان بکەن بە دەرمان و شتی سادەی پڕو پیرەژن و هەندێ لێزان و پسپۆڕی دێهاتییەکان، سالی وا هەبووە بە هەزاران دەست و پێ ئەشکاو لە خرتەك ئەچوو، بەڵام نەمان ئەبینی یەکێکیان پارچەیەکی لەشیان ببڕێتەوە و لە کاربکەوێت هەر خۆشی ئەکرایەوە بەهەر جۆرێك بوایە هەروایش گشت جۆرە نەخۆشییەکانی تریش بێ چارەسەر نەئەمایەوە ئەمەیش مانای وانییە زانیاری ئێستا بێ بایەخ و گرینگ نییە نەخێر مەبەستم ئەوەیە کەلەپووری گەلەکەمان نابێ پشتگوێ بخرێت و بێ کەڵك تەماشا بکرێ من لەو بڕوایەدام هەر دەردێك دەرمانێکی هەیە دەردی بێ دەرمان نییە، هەرشتێ لەم بوونەوەرەدا هەیە کەڵك و سوودی خۆی هەیە، ئەگەر دەستی زانیاری بگاتێ و پیاوی خۆی هەبێ بەکاری بێنێ وەکو پێشووەکان بەکاریان هێناوە.

منیش بە ناوی خواو پشت بە یەزدانی بێچوون دەستم کرد بە کۆکردنەوەی کەلەپووری دەرمانسازی کوردەواری بە پێی توانا هەوڵم داوە تۆماریان بکەم لە نەمان رزگاریان بکەم.

ولاتەکەمان زۆر دەوڵەمەندە لە درەخت و رووەکی خۆرسك شاخەکانی رەنگین و رازاندۆتەوە کە سەرچاوەی دەرمانسازییە و هیچی لە ولاتانی تر کەمتر نییە ئەگەر دەستی مەرجی کارامەی بگاتێ. بەداخەوە ئەڵێم ئێستا خەریکە ناوی درەخت و گیاو گوڵ وەختە لەبیر بچێتەوە و نەناسرێنەوە، هەروایش بارودۆخی رامیاری وایکرد لە کوردستانی رەنگین ببێ بە چڵ و چێوی پاشماوەی سەرە بزوتکی سوتاو و دێهاتە نیشەنەکانیش لە چێواری و ئاژەڵ بەخێوکردن و کشتوکاڵ کردن کەوتن وایان لێهاتووە ئەم گوڵ و درەختانە بەرەسەنی نەناسنەوە چ جاری ئەوەیش گەڕان بەسەر ملە و شاخ و دۆڵا بەیەکجاری قەدەغەیە و گوندەکان وێران و خاپوورە. ئەوانەی پسپۆربوون لە دەرمانکردن و چارەسازی نەخۆش زانیارییەکەیان لەگەڵ خۆیان بردە ناو گۆڕەوە کەمیان ماون.

* * *

رێویش دوو شاخی هەیە:

لە پاش کۆی رۆژنامەی جمهوری ژمارە (٩٩) رۆژی (١٩٧٩/١٠/١٦)دا بلاوکرایەوە منیش بە دەستکارییەوە وەرمگێراوە و وەرمگرتووە. گایەك سەری بەرزکردەوە خۆی دییەوە وا لە ناو کێڵگەیەکدایە پان و بەرین و فراوان تا چاو بڕ ئەکات لەبەردەمیا سەوزی ئەشنێتەوە لەوەرگایەکە پڕ لە شەورو گیا بەندی خاو میرگی بەرین لەوەڕو ئاو. بەخۆی وت:

ئەم لە وەڕگاو کێڵگەیە تەنها هی خۆمە بەس من گیان لەبەرم لێرەدا بۆ خۆم ئەژیم لەم میرگە پژۆنگەدا. رێوی پێی وت:

کەوابوو پێویست ناکات کەس بانگ کەیت بۆ سەر داواتی گژ و گیاو پووش ئەی گای رژدو رەزیل و بەرچاوتەنگ؟

گا سەری سوڕما کە رێوی ئەتوانێ و توانای ئەوەی هەیە لە خۆیەوە ئەندێشە و بیرۆکە و خەیاڵ ئەخوێنێتەوە، رێوی ویستی ژەمەکانی خواردنی لێ تێك بدات و رایبکێشێت بۆ جەنگەڵی گفتوگۆ کردن تا لە بیری بچێتەوە، مام رێوی رۆیشتە پێشەوە لە گا و چفانی (چرپاندی) بە گوێیدا وتی: ئەڵێن کۆمەڵی گایەل دەبەنگن و دەماخ پووچن، بەڵام من بڕوام وانییە کە جەنابتان لەوانە بن. گا لەم پیاهەڵدانەدا کە کتوپڕ بوو پێکەنی. وازی لەوە هێنا کە سڵی لێ بکات.

رێوی هەستی کرد کە وتەکەی وەکو ئەفسوون کاری کردووە و سەرپێچی و سەرکێشی پێوە دیار نییە، وتی: من مریشك و ترێ بە دانم ئەخۆم تۆیش گیاو پووش بەددان ئەهاریت ئیتر ئەم شاخانەت چ کەڵکێکیان هەیە؟.

گایە: هەستی کرد وا لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی زۆر گرینگدایە، ویستی ڕێوی تێبگەیەنێت کە زیرەك و وریایە وتی: ئەگەر دوژمن پەلامارم بدات بۆ ئەو کاتەم زۆر بەکەڵکە: هەروایش نیشانەی جوان خاسی و تواناو هێزە. ڕێوی وتی پێم ناڵێیت چەند جار تووشی هێرش و پەلاماری دوژمن هاتوویت لەم دارستانەدا؟؟

گایەکە وتی: ڕاستە من لێرەدا ئەژیم بە تاقی تەنیا لە ناو ئەم پووش و گیاو بەندەنەدا، و ئێوە هەموتان گۆشت ئەخۆن و منیش کەس بەرگریم ناکا لەم کێڵگەیەدا.

ڕێوی پێکەنی و وتی: کەوابوو بۆچی شاخەکانت داناکەنی؟! گایەکە هەستی بە ترسێکی قووڵ کرد لەم پرسیارەی بەپەلە وەڵامی دایەوە: بەڵام بەڵگەو نیشانەی هێز و توانامە ڕێوی وتی: ئەگەر شاخەکانت تووشی خۆرە کرمۆڵی هاتن کەڵك و هێزیان تیا نامێنێت!! بەلایەوە سەیر بوو ئەم وشەیە کە شاخەکانی تووشی خۆرەبن سەرباری ئەوەیش گایەکی زیرەکە شتێك شارەزایی هەیە لە بارەی کرمۆڵی ددان و ئازاری جومگەکان، بەڵام پێش ئێستا هیچی نەبیستووە لەبارەی ئەم نەخۆشییە خۆرەو هەڵوەرینی شاخ: ڕێوی وتی ئایا نازانی تۆ چەند قەشەنگ و جوانی بێ شاخەکانت؟! گاکە سەری داخست و ماوەیەك دەنگی نەکرد و وەڵامی نەدایەوە...

ڕێوی وتی: هیچ قەیناکات چارێکی ئەم تەنگ و چەڵەمەیەت لای من هەیە کاکی برادەر.

گاکە وتی: هەرچی داوا بکەیت ئەتدەمێ ئەگەر ئەم هەموو کێڵگەیەش بێت!

ڕێوی وتی: بەرانبەر چاکە کردن هیچم ناوێت..

گاکە وتی: تۆ ڕێوێکی چاکی یەکەم جارە لە ژیانمدا تووشی ڕێوێکی دڵ و دەروون پاك بم وەکو تۆ!!

ڕێوی وتی: هاوڕێ بڕوانە.... دیاردی کرد بۆلای زنجێکی بچووك لە کۆتایی تەپۆلکەێکەوە گاکە وتی خۆئەوە زنجی دارکەرێکە ڕێوی وتی: ئائەو دارکەرە چارت ئەکات گاکە وتی: ئەو ئاخر دارکەرە پزیشك نییە وتی ئەم کارە هیچ پێویستی بە پسپۆڕو لێ زانی پزیشکی نییە، وەرە بەدواما ئەبینی... بێ چەندو چوون گایەکە کەوتە شوێن ڕێوییەکە.

ڕێوی دای لە دەرگای دارکەر ئەویش سەری کێشایە دەرەوە و تەورەکەی نایەسەر شانی ڕێوی وتی ئەی هاورێی چاك ڕەفتار ئەم برادەرە شاخەکانی تووشی کرمۆڵی و خۆرە بووە هەرلای جەنابتان چاری هەیە تکا ئەکەم چاری بکە هەرچۆنێ ئەبێ.

پیرەمێردی دارکەر سەری سوورما لەم جۆرە نەخۆشییە کە لەمەوبەر نەی بیستووە!! دارکەر بەخۆی وت: من کارم چییە خالۆی گا وەرە پێشەوە هەر ئێستا لە چاوتروکانێکا شاخەکانت بە ئاسماندا ئەفڕن بەیەك تەوری قورسی تیژو بورندە. کە تەوری برد بە ئاسماندا و پیا کێشا ڕێوی هاواری کرد بژی دەستت خۆش کەزانی جێگای کاریگەری گرت وتی: ئەویتریشت بێنە پێشەوە، دان بە خۆتا بگرە ئەمیشیان چووە پاڵ ئەویتریان گا سوپاسی دارکەری کرد هەروایش مام ڕێوی لە ڕێگا پێویست بوو ڕێوی دوعا خوازی بکا لە گاکە، بەڵام گا پرسی ئەی هاوڕێ چی ئەکەی لەم دوو شاخانە؟! ڕێوی بە کوڵ پێکەنی و وتی وائەزانی تۆ لە گاکانی تر جیاوازیت، زیرەك تری ئەم دوو شاخە ئەکەمە سەری خۆم و پێیانەوە ئەچم بۆ ئاهەنگی لە دایکبوونی پادشای دارستان خۆمی پێوە ئەنوێنم. چونکە پاداشتێکی بەنرخی داناوە بۆ بێوینەترین کاڵای بەرگی خۆگۆڕین و ئارایشت ئەی دۆستی خۆشەویست ئەمجا گایەکە هەستی کرد بە خەمبارێکی زۆر بە تین و ئەیویست پەلاماری ڕێوی بدات، بەڵام بەداخەوە خۆ شاخەکانی لە دەست چوو.

* * *

چیرۆکی مجید عبدالله

هەر هەمان سەرچاوە لە هەمان ڕۆژدا

ئەنگوستیلەی مار

کوڕە شوانە پچکۆڵەکە زانی کە مارێکی گەورە ئەژی لەو جێگایەی کە بەرخەکانی تیادا ئەنوێت، چونکە هەندێك ڕۆژ ئەبینێ بەرخێکی مرداربووەتەوە و مۆرکی پێوەدانی و گەزتنی ماری پێوە دیارە. شوانە خۆی بۆ لە پەسۆدا بینی ئەوا مارەکە ئەکشێت و ئەخشێ بەرەو قەڵەوترین مەڕ کە بۆ خۆی ڕێگا ئەکات و ئەڕوات لەسەرخۆ، خێرا کوڕە شوانە بۆی دەرپەڕی و بە گالۆکە ئەستوورەکەی کە بەدەستییەوە بوو، بەرزی کردەوە و ویستی بیکێشێ بەسەریاو ورد و خاشی بکات کە مارەکە تێگەیشت و زانی دەربازبوونی نییە و لە دەستی ڕزگاری نابێ ملی بەرزکرددەوە و وتی: بۆچی ئەمکوژی؟! هیچ کەڵکێکم لێ وەرناگریت؟! وازم لێ بێنە بچمەوە جێگاکەی خۆم ئەنگوستیلەیەکت ئەدەمێ لە ئەڵماس بەنرخ تر بێت هەروایش تۆبە بێ ئازارت نادەم بەڵێنت ئەدەمێ کە دۆستی ڕاستەقینەت ئەبم!!

مندالّەکە بەقسەی مارەکە بڕوای کرد هەڵخەڵەتا و دواى کەوت بە تەماى ئەنگوستیلەی ئەڵماس بوو کە مارەکە ڕۆیشتە ناو کونەکەی خۆی مندالّەکە وتی کوانێ ئەنگوستیلە ئەڵماسەکەی بەڵێنت پێدا بووم؟! مارکە وتی ئەوەتا لەلام ئەتوانی دەست درێژ بکەی وەری بگریت، لە ناو ئەم کونەدایە و خۆم بیکەمە پەنجەت تا بێت بە نیشانەی دۆستایەتی نێوانمان و بە کەیف و خۆشی بچیتەوە کوڕە شوانە بچکۆلەکە دانەوییەوە لەسەر چیچکان دانیشت لەو نزیك کونەکەوە ئەیویست پەنجە درێژ بکات بۆ ناو کونەکە لەو کاتەدا باوکی ئەیروانی و بانگی لێ کرد نەکەی ڕۆڵە بۆ وا ئەکەی!! وتی ئەمەوێت ئەنگوستیلەی ئەڵماسم دەست بکەوێت بابە؟ باوکی وتی کێ ئەتداتێ؟! وتی بابە مار ئەم داتێ، پێش نەختێ پێی وتم و بەڵێنی دامێ کە خۆی ئەیکاتە دەستم باوکی وتی هەڵسە ڕۆڵە دەی! ئەو فێڵی لێ کردوویت ئایا تۆ بڕوا ئەکەیت دوژمنت ئەنگویستیلەی ئەڵماس بکاتە پەنجەت؟!

ئەوە ئەیەوێت بدات بە پەنجەتەوە وبتگەزێت و بمریت هەر دەسبەجێ وەکو بەرخەکانت. ڕۆڵە عاقڵ بە وشیار بە، هەمیشە گاڵۆکەکەت بابەنرەی شانەوەت بێت. تا سەری پان کەیتەوە ئەگەر جارێکیتر دیتتەوە هەلت بۆ هەڵکەوت وا ئەمجارە فێڵی لێ کردیت و هەلی لە دەستتدا ئەگەر توانیت بیکوژیت و ئێمە ڕزگار بکەیت دیارییەکی زۆر نایابت پێشکەش دەکەم کە نیشانەی ئازایەتی و نەبەردی بێت.

* * *

لەوبەری هەورامانە مەلاییەك هەبوو، مەلای چاك بوو زۆر لە خوا ئەترسا لە شەوا هەر ئەگریا وبە دەنگی بەرز هاواری لێ هەڵ ئەسا، خەڵکیشی بێکار کردبوو بێزاربووبن. یەکێکی دۆست ئاسای ڕۆیشتەلایەوە پێی وت ئەرێ برا: خۆ تۆ هیچ کچ و کوڕی خوات نەکشتووە (نعوذ بالله) ئیتر بۆچی ناخۆشت کردووە، ئەوەندە ئەترسیت؟! جارێکیان هەر دووعای ئەکرد و ئەپارایەوە لە خوا ئەیوت بە عەملی خۆمم لەگەڵ نەکەی خوایا، بەیانی فەقێیەکی لە خزمەتا بوو کۆڵی پێچایەوە، مامۆستا پێی وت ئەوە چی ئەکەیت برا؟! وتی قوربان ئەڕۆم وتی بۆچی وتی لای شەخسێکی جەهەنەمی وەکو جەنابت ناخوێنم وتی بە چیدا ئەزانی؟ وتی هەرچەند تێبینی ئەکەم هەموو کردارو ڕەفتاری تۆ شەرعی و بەجێیە شایستەی بەهەشتی و تۆیش ئەفەرموویت بە کرداری خۆتت لەگەڵ نەکا، واتە بتبا بۆ جەهەنم و داوای دۆزەخی لێ ئەکەیت،

* * *

ئەگێڕنەوە جارێك مێش و مێشوولە و پەپوولە ئەچنە خزمەتی حەزرەتی سلێمان پێغەمبەر (د.خ) داد و هاوار ئەکەن لە دەست گڤو هوری ڕەشەبا و پەرێشان حاڵی خۆیان بەدەستییەوە کە ناهێڵێ لە جێگایێك ئارام بگرن ئەویش ئەفەرموێت ڕاوەستن ئێستا دێت پێی ئەڵێم واتان لێ نەکات ئەمانیش ئەڵێن قوربان کە ئەو هات خوا ئەزانێ ئێمە جێگامان لە کوێ ئەبێت و ئەکەوینە کام وڵات؟! شکاتمان هەر لە جێگای خۆی دیموکراتیسی بەخۆیەوە نابینێت هەمیشە ئەمە باریەتی مرۆڤی لاوازو بێ تین، گازندەی پشیلە لای ڕێوی! هەر چەندێکیان ئەکرد نەیان ئەزانی چۆن چاریان بکەن و لە حەقیان بێن، چەرمەسەرو ئازار و هەڵواسین قەلاچۆکردن و ڕاوەدوونان، گرتووخانە، هەرپەرەیان پێ ئەسێنێ و زۆر ئەبن. ڕژێم لە دوای ڕژێم گۆڕان لە دوای گۆڕان ئەم هۆز و گرۆیە هەر زاوزێ ئەکەن، ئەڵێی سیسرکەن بەڕۆژ خۆیان حەشار ئەدەن و بەشەو دێنە دەرەوە بانگەواز لە یەکتر دەکەن و دەس بە زیرە زیڕ ئەکەن ژیانیان بە خەڵکی تاڵ کردوە هەرچی دەرمان و دیدیتی هەیە پاکۆیان پێ نادات. گەرا هەر ئەکەن و ئەتروکێن و ئەبن بە سیسرکی تەواو.

ئەم بەوی ئەوت و ئەویتریش بۆی ئەسەندەوە چار چییە چار چییە؟! هەر کوێ ئەچیت ئەمانەی لێیە و ئەتەنێتەوە یەکی دنیا دیدە و لێهاتوو وتی: چاری ئەمانە لای منە ئەگەر بە قسەم ئەکەن؟! گوێ شل کەن بۆ ئەم ڕازەم ئەبێ ئێمەش بە پێی ئەم پرۆگرامە بڕۆین بەڕێوە:

جارێکیان پشیلە چاوی کەوت بە مام ڕێوی و پێی وت من لە ژوورێکدا ئەژیم پڕی لە مشکە و حەیشیان پێ تاڵ کردووم هەرچەندیان لێ ئەگرم و ئەیخۆم بێ کەڵکە کەم نابنەوە تا دێ هەر زۆر ئەبن لە هەموولایەکەوە کونیان کردووەتە ژوورەکە هەر چاویان بە من کەوت خۆیان ئەکەنەوە بە کونەکانیاندا زاوزێ ئەکەن و زۆر ئەبن!

مام ڕێوی وتی: زۆر سووك و سانایە خۆت بکە بە مرۆڤێکی لە خواترس قەڵەویان بکە ئیتر ناتوانن بچنەوە کونەکانی خۆیان، بەوجۆرە وردە وردە قەلاچۆیان تێ بخە ئەویش وتی: زۆر باشە سوپاست ئەکەم مام ڕێوی، فێڵەکەم پێ زانی پشیلە عەسایەکی پەیاکردو گرتییە دەستییەوە مێزەرێکی سپی و ریشێکی پان و درێژ و پشتێنێکی کەشیدەی کردە کاڵاو پیاوچاکانە پۆشی، دەستی کرد بە دوعا خوێندن و مرەو هەیوو هوو... سەرو ریش لەرزان جار جار چاوی لێك ئەناو بەرزی ئەکردەوە ئەیوت یاالله یا پیرە مەدەدێ.

ئەنجام ئەم ئەوانی هەراسان کرد بە دەنگە دەنگ بەسۆزو لاوانەوە بە یاهوو یاهوو ئەبێ ئیتر پیاو ڕووبکاتە خوا، کەس ئازار نەدا دونیا مردنە!! مشکەکان کە گوێیان گرت! ئاهوو نزولەی

پشیله گریان و کروزانەوەی پیاوی ئەکرد بە کەباب!! مشکان وتیان مام پشیلە ئەوە چییە چی قەوماوە؟! بۆچی وا ئەکەیت؟ وەلاّمی دایەوە وتی ئەی ئێوە نازانن من تۆبەم کردووە؟ لەمەودوا لەگەڵ ئێوەیش مەسڵەحەت ئەکەم دەستم شۆریوە لە پیاو خەراپی بە تایبەتی لەگەڵ هۆزی ئێوە خەجەڵەتبارو روو زەردی لای ئێوەم لەمەودوا گۆشتی ئێوە لەمن حەرامە و پزیشك لێی قەدەغە کردووم تۆبەکار ئەبێ وابێ وەکو من!! فەرموون بە ئارەزووی خۆتان تەڕاتێن بکەن بێنە دەرەوە سەربەست و ئازاد بن کار و فرمانی خۆتان بە ئارەزووی خۆتان بە ئەنجام بگەیەنن دونیاییێکی وا پڕ لە ئاژاوە و تەنگوچەڵەمە بێ ئێوە و هاورێکانتان هەرگیز دانامەزرێت!! منیش لە دۆست و برادەرانمەوە زۆر دیاری و دەسەندەم بۆ هاتووە کەس لە ئێوە لە پێشترو شیاوتر شك نابەم ئێوەش دەس بەخێری خۆتانەوە مەنێن فەرموون بیخۆن بۆ خۆتان بەشی منیش و ئێوەیش ئەکات و زۆرە کێ هەیە لە پیاو خەراپی کەڵکی وەرگرتووە؟!

چەند رۆژێك بەم جۆرە خۆی مەلاّس داو دڵنەوایی کردن. خۆی هەڵئەسا ئەچوو بە کوڵێ ریشەوە بەو دیمەنە سەنکی نییە و گەنم و جۆی ئەهێنا بۆی دائەکردن، لەبەردەم کونەکانیان رۆووی ئەکرد هیچ نیشانەی توندوتیژی و شڵەژانی کینەو قینی لێ نەئەبینرا رەوشت و رەفتاری زۆر ئاسایی بوو.. ئەوانیش وردە وردە رێگایان کرایەوە ئەهاتن و ئەچوون بێ سڵەمینەوە بەڵێ زۆری نەخایاند دونیا ئارام بوو ئاو کرا بە ئاگردا ترس و بیم و ناکۆکی بنبڕ کرا لە مێشك و دەماغی مشکەکاندا گشتیان خەریك بوون بە ئارەزووی خۆیان ئەیانخوارد و ئەیانخواردەوە و بووژانەوە رۆژ بە رۆژ باریان بەرەو چاکتر ئەچوو حەسانەوە ماوەیەکی باش ئیتر کاریان بە کونەکانی خۆیان نەماو نەئەچوونەوە، جارجار مام پشی داوای لێ ئەکردن کە بچن ژوورەکانیان پاك بکەنەوە وە لە ژێرەوە هەستی لێ ئەگرتن بە تێبینی وردەوە، ئەیبینی هەموویان چاك قەڵەو بوون، بووژانەتەوە ناتوانن بچن بە کونەکانیانداو نایان کێشێت و فێری ئەوە بوون کە جارێکیتر نەتوانن بژین لە ناو کونی تەنگ و تەسك و ناخۆشدا ئیتر کەم کەم ئەو راپەڕین و چالاکییەیان هاتە کزی و شل و خاوبوونەوە ژیانە کۆنەکەیان لەبەر چاو بێزار بوو بە ژیانی لەزەت و خۆشی و هۆگرو رام بوون.

جا مام پشی دەستی کرد بە بیانووگرتن پێیان هەر کامێکیان پوخت و قەڵەو بوایە بە لەپێ مەلاّسی ئەداو ئەیکرد بە تیکەیەك بە بیانووی لاساری و ئاژاوەچی و داد گوستەری کە ئەمانیش تەنگاو ئەبوون رایان ئەکرد بۆ کونەکانیان پیادا نەئەچوون تا بە تەواوی قەلاّچۆی کردن تاکوتەرا نەبێ ئەوەی بەختی بووبێ لە چنگی مەرگ رزگاری بووبێ یان بەلایەکدا دەرباز بووبێ تەفر و توناو

پەڕاگندەی ولاّتان بوون ئیتر بەمجۆرە پشیلە بە ئاواتی دێرینەی خۆی گەیشت جا کالاّی پاك و خاوێن و تەسبیحی درێژی ئایینی پیرۆزی واکی هەیە بڕوای پێ بکات؟! ئەم پیاوی خوایە لە ژێرەوە چی کرد؟ ماڵی مشکانی بەهەزاران وێران کردووە، کەوابوو هەر ئافەرین و سوپاس بۆ رێ بۆ کێشەری بۆ مام رێوی نەخەڵەتاو گشت گەوجێك بەشی ئەوەیە کە بڕوا بە دوژمنی خوێنە خوێی خۆی بکات.

* * *

مەکری ژنان:

وا ئەگێرنەوە ئۆباڵی بە مل چیرۆك خوانی کۆڕی شەوانی زستان (٣) سێ خوشك ئەبن یەکێکیان ژنی وەزیرو ئەوی تریان ژنی قازی و بچووکەکەیشیان ژنی باش وەزیر ئەبێ لە یەکگرتنێکی دیدەوانی دا لە ماڵ یەکێکیان هەر کەسێ خۆی هەڵ ئەنێ و خۆی هەڵ ئەکێشێت ئەم ئەڵێ من نەبەردم، مێردەکەم لێم ئەترسێت بچووکەکەیان ئەڵێت عەیبە مرۆڤ ناوی خۆی ببات لام وایە هیچتان بە پەرێزی مندا ناتوانن بڕۆن و هێشوو بکەن ئەگەر بمەوێ لە نرخی مێردەکەم کەم بکەمەوە هەر نەختێ لە پلەی خۆشەویستی بێمە خوارەوە ئەتوانم زۆر شتی سەرسووڕهێنەر ئەنجام بدەم مەخلەس هەرکەسێ باراشی خۆی لێکرد ئەنجام خوشکی گەورەیان کە ژنی وەزیر بوو وتی سبەینێ تەماشام بکەن چی بە مێردەکەم بکەم خوشکی گەورە کە لە خەوی بەیانی هەڵسا وتی پیاوەکە تۆ خوات لەگەڵ ئەچیت بۆ خزمەتی پادشاو کاری هەژاران جێ بەجێ ئەکەیت منیش ئەم شەو سەرێکی ماڵی باوکم ئەدەم خۆم و منداڵەکان ونەختێ بێ تاقەتی خۆمان بەسەر ئەبەین بە رووێکی خۆش و دەم بە پێکەنین وەزیری بە رێ کرد ئەمجا ناردی چاکترین میوانخانەی بۆ ماوەی دوو شەو بەکرێ گرت واتە چەند رۆژێ ئوتێلێکی نرخ گران کە شایانی پیاوی دیاری و بەرز بێت خۆیشی زۆر کارامانە ئارایشتی خۆی کرد سەد سوێندت بخواردایە هیچ شتێکی لە ژنەکەی جاران نەئەچوو خۆی کردەوە بە کچ و تاوە خەت و خاڵی رشتبێ ماڵی دەرمان و عەتر و بۆن وێرانکرد!!

مرۆڤ بە یەکجاری ئەگۆڕێت سەرتاپای بالاّی گۆڕی، بوو بە کچێکی تازە مەمك بکات هەر چاو بوو گازی لێ ئەگرت دەمبوو ماچی بۆ روومەتە ناسکەکانی ئەنارد ئاوات و حەز دەوری دابوو، هەرزەکار بە دڵە فرتێ ئەکەوتنە دوای کارمامزی تەریوی سڵ کردو نێچیرە رایکردووە ملە و کۆست و بانی بڕیوە لە دەست راوچی یا لە گەلە دابڕاوە ئەمجا هات نامەیەکی بۆ وەزیر

نووسی رازاندییەوە کە پڕ بوو لە ئاوات و خواستی دڵداری دەمارەکانی هەست و دەزوولەی ئارەزووی ئەبزواند هەر نامەکە خۆی پڕ بوو لەچاو برکێ و مەشقی دڵداری و گرفتاری ئەوین و ئەوین بازی تیا نووسیبووی کە ئەم ئافرەتە لە ولاتێکی دوورەوە رێگای بڕیوە زۆری لامەبەستە کە بەدیداری شاد بێت و لە فلانە جێگەدایە، واتە میوانخانەی بەکرێگیراو جەنابی وەزیر ئەگەر بڕیار بدات واخۆیو کەنیزەك و کارەکەروان لە خزمەتیا ئەم شەو چاوەڕوانی ئەکەن.

وەزیر کە نامەی پێ گەیشت فرە دڵخۆش بوو وتی ئەم شەو بە کامی دڵی خۆم رائەبوێرم هەرچیش داوابکات و تێی بچێت گرینگ نییە بەتایبەتی کە ئەو شەو دایکی مندالەکانیش لە مالەوە نییە و پێی نازانێت خێرا بڕیاری داوە وەلامی دایەوە: زۆر باشە بەسەر چاوان شەو میوانی ئەبێت وەزیر دەستێکی بەخۆی داهێنا و خۆی بۆ شتاغ کرد لەم لایشەوە ژنەی مەکرباز خاوەن ئوتێلی ئامۆژگاری کرد بە پارە لە خشتەی برد کە هەر میوانێ پاش مەغریب هاتە ئێرە گەڕانەوەی نییە تا بەیانی رۆژ ئەبێتەوە. جا وەزیر هەر ئەوەندە لە فەرمانگە دەستی بەربوو پاش نوێژی عیشا کەوتە رێگا بۆلای میهرەبان خان ئەمانیش چوون بە پیریەوە پێشوازیان لێ کرد بە خۆیو کارەکەرەوە چو پالی دا بە وەزیرەوە دووجار خۆی بەناز هێناو برد وەزیری خستە فرتە فرت و سیکە سیك وەختبوو شێت بێت پێی وت: لەسەر خۆت بە هەرچۆنێ بێ ئەم شەو دونیا بەکامی تۆ ئەبێت!!

فەرمانی دا خواردن و خواردنەوەیان هێنا بۆ وەزیر ئەمیش خۆی روت کردەوە بە ئارام چاوەڕوانی لتفی ئەم ژنە پەری روویەی ئەکرد کە بە ئارامی دڵ پەردەی نازو ترس و عیفەت دابدڕن وەکو لاولاو لەیەك بئالێن ژنە رووی کردە وەزیر وتی هەتا دەرەوە ئەچم هەر ئێستا دێمەوە باوەشت کە رۆیشت خزمەتکارو کەنیزەکی مورەخەس کردن پارەو بەخشیشی دانێ و خاوەن میوانخانەی تەواو بەزیادەوە رازی کرد وتی بە هیچ جۆرێ نایەلێ ئەو پیاوە ئەم شەو بڕواتە دەرەوە تا بەیانی چێشتەنگاو، چونکە تاوانبارە خۆیشی لێیدا رۆیشت، بەلام وەزیر بە هیچ جۆرێ ئەم ژنەی نەناسییەوە هەر بەلایشیا نەچوو. وەزیر سەعاتێك چاوەڕوانی کرد دوان، سیان هیچ دیار نەبوو نەهاتەوە بانگی خاوەن ئوتێلی کرد و پرسی و وتی: رۆیشتووە ئیتر نایێتەوە خۆی حازر کرد ئەمیش بڕوات هەرچی کۆشاو خەریك بوو نەیهێشت تا بەیانی وەخت بوو گیانی دەرچێت سبەینێ کە رۆژهەلات کاتێکی زانی ژووری فەرمانگە گرتییە خۆی بە کۆلێ پەژارە و ئەندێشەوە، چونکە ئەو شەوەی بەسەر برد دژوارو بێ هاودەم بوو لەم لایشەوە خانمی ژنی هەرچی ئارایشت و خشلی رازانەوەی و جوان کردن هەبوو هەمووی داکەندو گۆری و

شاردییەوە خۆی هێنایەوە سەرباری ئاسایی جارانی خۆی ئێوارە کە وەزیر رۆیشتەوە هەر لە دوورەوە ژنەکەی رۆیشت بەپیرییەوە بە شاتە شات و قەبازی هەی وهاو وەهای داوێن پیسوو بێ شێوازو رەفتار ناپاك لە خوانەترس بۆچی نازانم ئەم شەو لە کوێ بوویت لە فلان خان لای فلانە سۆزانی جادووگەری خۆفرۆش هەر ئەوەت ماوە بکەویتە دوای ئافرەتی داوێن پیس و بێ رێز و ناونیشانی شتەکانی بۆ هەلدا بە بەلگەی تەواو ئەمیش نەیتوانی لات و جم بکات و بلێ لەل دەمی درێژ کرد بەسەریا ئەوەی ئەیوت نەی ئەوتەوە لەولایشەوە خوشکەکانی هێنابوو گوێیان لێ گرتبوو: کەچی پێ ئەکرد مەگەر خوا بزانێ خوشکی گەورە بانگی کردن و وتی:

ها چۆن بوو ئەم مەکربازییەم!!! راتان لێی بوو؟ وتیان باش بوو، بەلام وەزنێکی ئەوتۆی نەبوو

خوشکی ناوەنجی: وتی: نۆرە گورزی منە بزانن چی بەباش نائیب وەزیر ئەکەم و چۆنی ئەکەم بە پەند؟! ئێوارە کە مێردەکەی هاتەوە تا نیوە شەو بە قسەی خۆش و گالتە و گەپ بردیانە سەر تا کاتی نووستن ئەمجا ئاوی شەربەتی مێوژی بۆ هێناو نەختێ دەرمانی بێهۆشی تێکرد لە پاش چەند چرکەیەك دەستی کردە گەردنی بێ هۆشی و ئارامی نووستن و بێ ئاگا بوو لە جیهانی کرد و کۆش و پەژارە.

پێشەکی هەوالی مالە گەورەیەکی زانی بوو کە ژن دێنن ئاهەنگ و دەهۆل ئەگێڕن بە زوڕنا و زەماوەند ژن ئەگوێزنەوە هێنای سەر و سمێل و ریشی مێردەکەی بە کافرمان تاشی و بەرگێکی لۆتیانەی کردە بەرو پشتێنێکی کردە پشتی ئەمجا دوو دار لێدەری دەهۆل کوتان و زۆرنایەك و بلولێك کیسە سەبیلێکی کرد بە بەریا بانگی دوو نۆکەری کرد پێچایانەوە، دایان بە کۆلیانا بردیان لە گەرەکی شایی کەرێك فڕێیان داو بەجێیان هێشت.

بەیانی شەبەقی رۆژ بووەوە هۆشی هاتەوە سەرخۆی تەماشایێکی خۆی کرد کلاوێکی رەنگا و رەنگ رازاوە بە چوار ئاوێنەدا دووراو و ناوی خۆی لە گیرفاندا نووسرابوو هینەی کوڕی میرزای دەهۆل ژەن لەو کاتەدا ئەسووڕایەوە نەی ئەزانی روو لە کوێ بکات؟! جا چاوەش و شایەرەکان هاتنە دەرەوە هاورێکی خۆیان دۆزییەوە کەیل و ئاوارەیە بردیانەوە لێیان پرسی؟ هیچ چاری نەبوو وتی چاوشم کاتێ تاقیکراوە هیچی نەئەزانی لە ئاهەنگ و چریکە و ساز و گۆرانی و دەهۆل ژەندن وتیان ئەی ئەتوانی بانگی شاباش بکەیت وتی بەلێ زۆر باش دەنگیشم لەبارە ئیتر لەگەل چێشتەنگاودا بردیان لەگەل خۆیان بۆ زەماوەند گێڕان و شاباش کردن، بەلام باشی ئەشیران لە شاباشدا تا ماوەی (٣) سێ رۆژ لەم لایشەوە بانگی خوشکەکانی کرد وتی تەماشا بکەن لەم سەربانەوە بزانن مێردە هەژارەکەم چۆن کرد بە چاوش و هاورێی لۆتی!! خوشکەکانی سەریان

سورما لەم ژنە شەیتانە کە ئەمەی چۆن ڕێکخست؟! کە ئاهەنگ گێڕان کۆتایی هات ناردی بە دوای سەر لۆتیدا لەگەڵیا کەوتە وتوویژ وتی پیاوێکت لایە پێم بفرۆشە بە مەرجێ نابێ خۆی بزانێ فرۆشراوە و من کڕیومە لە تۆ بە کورتی ئەندازەیەك دراو و پوولی پێدا کە شەو نووست دووبارە دەرمانی بێهۆشی کاری خۆی نواند و دەرخواردی درا و پێچرایەوە بە کوڵێ دوو نۆکەردا ڕەوانەکرایەوە دەس بەجێ کاڵاو پۆشاکی شاباش چی لەبەر داکەندرا و جل و پێخەفی ئاسایی خۆی بۆ هێنرا وەکو جاران کە بەیانی بەخەبەر هات خۆی لە ناو جێگادا بینی دەنگی سەلاوات الحمدلله بەرز بووەوە لە ماڵی وەزیر گوایە وەزیر بە هۆشی خۆی هاتۆتەوە، رووی کردە ژنەکەی وتی ئافرەت خەوم دیوە لە خەومدا بووبووم بە چاوەش لەگەڵ لۆتیدا بانگی شاباشم ئەچریکاند وتی: ئەنجامی هەر خێرە الحمدلله چاك بوویتەوە، دەخیلت بم ئەم قسەیە نەدرکێنی لای کەس وکات پێت ئەڵێن شێت بووە گشت شتێکی بۆ ئەنجام دابوو کار گوزارانەوە بە بلیمەتی ناردییەوە فەرمانگا لە پاش وەی هەواڵ پرسی لێکرا کە گوایە نەخۆش بووە....

سەرە گەیشتە سەر سێهەم خوشکی بچووك ژنی قازی شار ئەمیش لەبەر دەرکی ماڵەوە تا هۆدەکەی خۆی چوار کەنیزەکو نۆکەری دانا تا هۆدەکەی خۆی و ئامۆژگاری کران کە نابێ هیچ هەڵە بکەن بە هیچ جۆر، لەگەڵ قازی پێی نایە بەردەرگا نۆکەرێك و کەنیزەیەك وتیان یاخوا بەخێر هاتیتەوە جەنابی قازی هەی ڕۆ ئەوە خێرە بۆچی ڕەنگت تێك چووە؟! لە دووهەمدا لە دیوی ژوورەوە بە هەمان جۆر دوانی تر لەبەردەم پلیکانەکان دووانی تر دەسیان کرد بە خۆکوتان هەی ڕۆ هەی ڕۆ جەنابی قازی چەند ڕەنگی تێکچووە ڕەنگی لە روو نەماوە هەموویان لە بەردەم ژوورەکەی قازی دەستیان کرد بە خۆکوتان و قژ ڕنینەوە قازی ڕۆ قازی ڕۆ جا ئیتر ئەم کارە دەوری خۆی بینی لە نەخۆشخستنی دەروونی قازی کەوت و لەرزی بێهۆش کەوت: ژنی قازی نووسراوێکی نووسی و ناردی بۆ دادگای شەرعی کە قازی نەختێ نەخۆش و بێ هێزە کەم توانایە بۆ هەفتەیەك ئەحەسێتەوە لە ماڵەوە.

لەملایشەوە ریش و سمێڵی تاشی و زەردەچەوەی لە دەم و چاوی هەڵسوو بێ هۆشی کرد و بەزۆر دەرمانی ڕەوانی بە شلەوە دەرخواردی قازی ئەدا، هەرچێکی خواردبوو لە منداڵیشا داینا یان هەڵی هێنایەوە بە ڕشانەوە قازی وای لێ هات لە هێڵخ و ڕشانەوە و پیسیدا ئەوەندە خۆی پیس کردبوو وەختبوو گیانیشی دەرچێت پزیشکی ئەو ڕۆژەیان هێنایە سەری و ڕایسپارد ئاگاداری بکەن کۆمەڵە دەرمانێکی بۆ نواند کە بیخوات لە کاتی خۆیدا، لە پاش هەفتەیەك قازی نەختێ تووکی هێنایەوە هۆشیار بوو ئەمجا خێزان و نۆکەر و کەنیزەك دەوریان لێدا وتیان: الحمدلله قازی چاك بووەوە سەد شوکر و سوپاس بۆ یەزدان.

ئەمجا خوشکەکانی هێناو ئەمیش بە مەکری ژنانی خۆی خۆی نواند و هەڵشەنگان کە ئەتوانێ کاری لە ڕادەبەدەر لە عەقڵ بکات...

* * *

پیاوێك دڵی بە ژنێکەوە ئەبێ گشت جارێ ئەچووە ژوانی ئەویش بە بیانوویەك خۆی ئەگەیاندە کابرا و کاری خۆیان ئەکرد جارێکیان زۆر سارد ئەبێ و بەڵێنی ئەداتێ کە بچێتە لای دیار نابێت، چونکە میوان دەستی ئەگرن کە دێتە دەرەوە کابرا ئەڵێ:

فیدای باڵات بم موور و لە گەردن
سەرما کوشتمی بێ بۆ گوو کردن

وەڵامی ئەداتەوە

سەرما کوشتیتی چاوت دەربایە
بڕۆ ماڵی خۆت ئێستا گوم نایە

* * *

شێخ ڕەزای تاڵەبانی هەجوی کێری خۆی ئەکات گوایە ژنی هێناوە یەکەم شەو نەبووە بە زاوا، دوای دوو ژن ئەڵێت:

عمرت نەمێنێ سەر زلی بێ خێر
لەعنەت نامەم بێ قەت پێت نەڵێم کێر
سەرت داهێشتووە بە ملی گوندا
گەوادیت هێنا وەشانی مندا
هەر کوس کوست بوو ئەوە تۆ و کوس
لە لات گەوتگە وەك خەرمان مس
گەزافت نەدا ساجەمە سم
تەڕت نەسمی دەست وە گونم
لە تۆ باشترە گونی ڕەش تاڵە
کاری خۆی ئەکا نایکا بە گاڵە

* * *

خاوەن دوو ژنە گشتیان بۆ گیراوخانە!!

کابرایەك نوێژو تاعەت دروست دوکانێکی بچکۆلەی خنجیلانەی هەبوو زۆر باش پێی ئەژیا هەموو رۆژێ بەیانی زوو دوکانی ئەکردەوە تا ئێوارە زەردەپەڕ لەسەری دائەنیشت دراوسێ دوکانێکی هەبوو هەرگیز نەیئەتوانی لێی پێش بکەوێ، هەر ئەو بەر ئەم ئەکەوت.

رۆژێك لێی پرسی ئەرێ برا فلانکەس ئەوە چۆنە تۆ هەموو کاتێ پێش من ئەکەوی، وا گورج و گوڵیت؟ هۆی چییە؟ با منیش چاو لە تۆ بکەم وتی برا تۆ هەرگیز وەکو منت پێت ناکرێ من دوو ژنم هەیە کە هەڵئەسم ئەمیان عەبا ئەدا بە شانمدا ئەویان پێڵاوم بۆ دائەنێ، هەر داوای ئاو بکەم هەردووکیان ملی خۆیان ئەشکێنن پەلامار ئەدەن لەگەڵ هەر کامێکیان بنووم ئەویتریان ئاوم بۆ گەرم ئەکات لەگەڵ هەردووکیاندا بخەوم دەستیان وا لە گەردنمدایە هەرچی بڵێم حازرو ئامادەیە هیچ کاتێك دڵم گەرد ناگرێت چاوت لێیە؟ بەیانیان زوو شەبەقی وام لە مزگەوت تا زوویش ئەچم بۆ بازاڕو دووکان ئەکەمەوە هاوڕێ دوکاندارەکەی تریش بڕوای کردو لە دڵی خۆیدا وتی منیش وا بکەم باشە، داوای ژنێکی کردو بوو بە خاوەن چوار چاو بەلاّم هیچ کاتێك نەبوو تروسکێك ئارام رووبکاتە ماڵەکەی هەر ئاژاوە بوو شەو و رۆژ شەڕ و جنێو ماڵەوەیان کردبوو بە مەزاتخانەو حەمامی ژنان، پیاوی تێگەیشتوو ئەزانێ ماڵی دوو ژنە چ ئاژاوەیەکی تێدایە هەمیشە هەر لە حەوشەکەدا ماڵی بۆ جیاکردنەوە ئیتر وای لێهات بەیانیان زوو پێش مەلابانگدان ئەڕۆیشتە دەرەوە بۆ مزگەوت خێرا نانیشی نەئەخوارد خۆی نەگەیاندە دوکانەکەی لە هاوڕێکەی پێشتر ئەکەوت و ئەچوو، چووەلایەوە وتی خوا بتگرێ وەکو وات لێکردم نان و ئاوت کردم بە زەهری مار. شەوێکیان لەبەر شەڕ و ئاژاوە هەراسان ئەبێ بە سێچوار سەعات پێش مەلا بانگدان دەرئەپەرێت و ئەچێت بۆ مزگەوت، هەرچەند لە دەرگا ئەدات لێی ناکەنەوە ناچار ئەگەڕێتەوە لە رێگە پاسەوان و یاساوڵ تێی ئەخوڕن و ئەیگرن، تومەز لە بەختی رەشی ئەم لەو ناوەدا دزیێك کرابوو ماڵێك بڕابوو بە سۆنگەی ئەوە کردیان بە دزو گرتیان پێشەکی هەندێکیان بێزار کرد ئەمیش ئینکاری نەکرد کە ماڵی نەبڕیوە، لە زۆربەی رووداوەکانی دژی گەل و یاسای ناو شار دەستی ئەمی تیا بووە، کاتێ لێیان کۆڵییەوە دانی پیا نا کە هەرچییێك رووی داوە دەستی ئەمی تیایە. داوایان لێ کرد هاورێکانی پێناس بکات وتی بەڵێ باشە: هەرچی ئەناسی لە شارەکەدا کە دوو ژنی ببوایە گشتیانی پێوەدا، هەرچی دزی کردبوو لە شانی ئەوانی توند کرد، لەو کاتەیشا باری رامیاری کز و شل بوو، ماڵبڕین روتکردنەوە پەرەی سەندبوو، هەموویانی تاوان بارکرد... جا سەیرت ئەکرد حەماڵ و حاجی و پینەچی کاربەدەستانی میری، گەورەپیاوان و ئایندار لە گشت چین و توێژەکانی گەل

هەموویانی راپێچ کرد کە تەحقیقیان لێ ئەکرا حاشایان لێ کرد، هەندێکیش دارکاری ئەکران گاز و ئاوی گەرمیان بەسەر ئەکرا جا هەموویان روویان تێکرد و وتیان حاجی فلان کەی ئێمە دزین و پیاوی ئەوین؟! و شایەنی سزاین، وتی: گشتان هاورێی منن ئەی دوو ژنتان نییە!! ئەمەیش بەسە بۆ تاوانبارکردنتان بەخوا هەم دزن، هەم درۆزنن کاتێ میری بیری لێ کردەوە لەم پیاوە گەورانەی، چۆن عەقڵ ئەیگرێ ئەمانە هاوبەشی دزییان کردبێ؟! بانگی گومان لێکراوی یەکەم کرا پێیان وت: راستیمان بۆ روون بکەرەوە بۆچی ئەمانەت بۆ گیراو خانە کێش کردووە؟! وتی ئەم پیاو ماقوولانە موستەحەقن با بیچە ژن، ئەی من چۆن عەقڵ ئەیگرێ دزبم؟ لە راستیدا من ئەم چەند رۆژە لێرە حەساومەتەوە، دوورم لە ژنەکانم و ئەمانیش پێویستیان بە حەسانەوە و پشوودان هەیە، ئەم هەژارانە لە من پەڕپوت ترن، ئەگینا نە من و نە ئەوانیش دزن، تەنها گوناهو تاوانمان ئەوەیە دوو ژنەین، خوا غەزەبی لە دونیا لێگرتووین کاشکی هەموو کەس وەکو من دانی پیا ئەنا؟!!

* * *

چۆن ئەسپی حکوومەت بارگیرە:

لە کاتی سەردەمی پاشایەتی گۆڕ کراودا، ئەو بارودۆخەی نوری سەعید هێنابوویە کایەوە تا باشتر رژێمی شایەتی جێگیر تر بێت هاتن مخفرێکیان کردەوە لە ئاوەکڵە لە بناری داوێنی قەرەداغ، ئامیر مەخفەرێکی لێ بوو، واتە باش چاوش، بابە ئەم پیاوە زۆر بە گێچەڵ و بخۆری بەرتیل و مفتەخۆر بوو لە نەبوو ئەیتاشی و دروستی ئەکرد بۆ خۆیو ژوورتر لە خۆی پیاوێك ئەبێ لەو شارەزاوورە، مەرەزەیەکی باشی کردبوو، کە وەختی سەروبەری بەست هەڵی گرت هیچ بە خەیاڵیا نەهات بەشی باش چاوش بنێرێت تەنها بیری لە خاوەن زەوی و ئاو کردەوە — دەرەبەگ — کە باش چاوش بەمەی زانی ناردی بە دوایدا هێنای دەستی کرد بە دارکاری کردنی هاواری ئەگەیشتە عەرشی عەزیم هەرچەند لێی ئەدا ئەی وت حیزباب جارێکیتر بە ئەسپی حکوومەت ئەڵێت بارگیر؟!! کابرا هاواری ئەکرد بەخوا نەم وتووە بە گۆڕی شێخی سۆڵە و چرچە قەلاّو پیرانی تەریقەت نەخێر بێ کەڵك بوو دۆستێکی چووە بن دەستی باش چاوش وتی من ئەبم بە کەفیلی. بەیانی هۆرێك چەڵتوکی بۆ نارد جا مەئموور (مخفر) رووناکی کەوتە ناو چاوی داینابوو لەسەر کورسی ئەی وت خاڵە فەرەج خوا ئاگادارە لە کورەکانم لە پێشتری ماڵی پیاوی گەوج وێران بێت وا منی شەرمەزار کرد لای جەنابتان خۆم ئەزانم ئێوە فامیدەن (أصول) ئەزانن

ئەگینا عەرەب ئەڵێ (وشر أيام الديك يوم تغسل وجلاه،) واتە رەشترین رۆژی کەڵەشێر ئەو رۆژەیە کە هەردوو قاچەکانی بشۆن و پاکی بکەن.

* * *

(٣) سێ مامۆستا:

لە ناوچەی گەرمیان سێ مامۆستا پێکەوە ئەژیان و قوتابخانەکەیان بەرێکی ئەبرد بەڕێوە و تا رادەیەکی باشیش چووبوونە دڵی خەڵکەکەوە، رۆژێك کوێخای دێکە بانگیان ئەکات بۆماڵەوە بۆ نان خواردن پاشی چەند رۆژێك مامۆستاکان ئەچنە دەرەوەی ئاوایی بۆ گەردوش و سەیران، بۆ ئەوەی بایێکی باڵی خۆیان بدەن و بێ تاقەتی بەسەر بەرن کاتێ مام کوێخا لە راو دێتەوە و سەلامیان لێ ئەکات و ئەڕوات، هەریەکە لە مامۆستاکان ئەڵێت سەلامی لە من کردووە لێیان ئەبێتە دەمەقاڵێ نزیك ئەبن لەوەی کە یەکتر زیز و زویر بکەن ئەمجا بڕیار ئەدەن بچنە لای کوێخاو لێی بپرسن؟! ئەویش تێ ئەگات ئەمانە گەوجن کەم فامن بیرئەکاتەوە و ئەڵێ با پێیان رابوێرم ئەڵێت فەرموون جارێ ئێوە دانیشن بەزۆر دایان ئەنێت تفەنگەکەی دێنێت و ئەیخاتە سەر پێ و سێ تەلاقەی پیا ئەکێشێت ئەڵێت پەلپە و گرتوومە هەر یەکەتان پێویستە بەسەر هاتی خۆتانم بۆ بگێرنەوە ئەگینا سەرو فیشەکتان لێ ئاراستە ئەکەم و ئەبم بە دژتان هەڵیان ئەپێچێت و دووچاریان ئەکات.

أ/ یەکەمیان ئەڵێت: ساڵێك من مامۆستا بووم لە دێیەك منداڵەکانم فێرکردبوو کە بپشمیمایە منداڵەکان سێ جار دەستیان بەرز ئەکردەوە، لە چەپڵەیان ئەداو ئەیان وت: بژی مامۆستا (رحمك الله — بالفرح والهنا).

جارێکیان چوبووینە سەیران بیرێك لەوێدا هەبوو چوار باڵ قووڵ بوو دۆلکەیان تێ خست و شۆریان کردەوە ویستیان بیهێننە دەرەوە، رایانکێشا لە رێگەدا بچڕاو کەوتە ناو بیرەکەوە ناچار منیش خۆم ئامادە کرد و چوومە ناو بیرەکە دۆلکەکە دەربێنم کە قوتابییەکان رایان کێشام گەیشتمە لێواری بیرەکە و پژمیم قوتابییەکان لەسەر رەوشتی خۆیان دایان لە چەپڵە و بژی مامۆستا: (رحمك الله — بالصحه والهنأ) گوریسەکەیان لە دەست بەربوو، کەوتمە ناو بیرەکەوە دووبارە ئەوەندەی دابووم بەمبەرو ئەو بەری بیرەکەدا سێچوار پەراسووم شکا لەگەڵ دەست و سەرمدا سێ مانگ لە خەستەخانە و ماڵەوەدا چارەکرام تا چاك بوومەوە لەلای پزیشك ئەمە بەسەرهاتم بوو.

ب/ مامۆستای دووەم: وتی منیش سەرتان نەئێشێنم لەو گەرمیانە مامۆستا بووم پاشی دەوامی قوتابخانە خۆم ئەگۆڕی دیشداشەیەکم ئەکردە بەر لەگەڵ دەرپێیکی زۆر کوڵ

و جارجاریش ئەم پێویست نەبوو جارێکیان پیاو ماقوڵێکی دێیەکە خەڵکێکی زۆری بانگ کردبوو بۆ نان خواردن، منیش وەك ئەوان بانگ کرابووم لەسەر کورسی دانیشتن لەو ناوچەیە باو بوو نیشانەی رێزگرتن بوو لە دوای نان خواردن هەموو چووین دانیشتین و پاڵمان دابوو بە دیوارەوە هەر یەکێ لە ئێمە خۆی هەریەك کردبوو بە تەسبیح و سەرگوزەشتەیەکەوە منیش تەسبیحم پێ نەبوو چۆن خۆم خەریك بکەم؟! ئاگام لە خۆم نەبوو دەستم بردبوو یاریم بە گونی خۆم ئەکرد.

بۆچی لە تۆی بۆشایی و کونی کورسییەکە گونم ناچێتە خوارەوە و لە درزی تەختە گیر ئەخوات منیش نەم ئەزانی چۆنی بیهێنمە دەرەوە ئەم ئەهات و ئەو ئەڕۆیشت وایش رێك ئەکەوت ئەبوایە لەبەر خەڵکی هەڵسم بەکورتی خەڵکەکە هەڵسان منیش لەبیرم نەبوو گیرم خواردووە بەپەلە وەکو ئەوان هەڵسام و راست بوومەوە بەخێرا تەکانم بە خۆمدا یەك ئازارم پێ گەیشت و هاوارم کردو زریکاندم: برا رۆ مردم خەڵکەکە بەسەرم دا خرۆشان بە هەزار بگرەو بەردە رزگاریان کردم لەبەر خەجاڵەت و ئازار مردنم بە چاوی خۆم دیت و شەرمەزاربووم ئیتر بوو بە پێکەنین و مقۆمقۆی ژن و پیاو و منداڵ بەسەرمدا چران حەیای بەرو دوام چوو.

ج / مامۆستای سێیەم وتی:

منیش مام کوێخا راستیت بۆ ئەگێڕمەوە: مامۆستا بووم دایان نام لەلادێیەکی نەختێ پێشکەوتوو هەروا لەوێدا برین پێچێکی لێهاتووی لێ دامەزرابوو، زۆر بە گورج و گۆڵی و چالاکی کاری خۆی بە ئەنجام ئەگەیاند، خوا هەڵناگرێ زۆر دڵسۆز بوو بۆ کارو فەرمانی خۆی، دۆستایەتی کەوتە نێوانمانەوە، هاتوچۆی یەکترمان ئەکرد جارێکیان لەسەر چەند کەم بایەخ دڵمان لە یەك ئێشاو زیز بووین ئیتر نە ئەو نەمن یەکترمان نەدوان و دەنگمان لە یەکتر دابڕی رۆژێك لە ناو ماڵ و منالی خۆمدا دانیشتبووم نان و خۆراکی چاکمان دروستکردبوو چەند تیکەیەکم خوارد لە خۆمەوە سکم دەستی کرد بە ژان و ئازار منداڵەکان رایانکرد بە دوای دکتۆری برین پێچدا بە پەلە هێنایانە سەرم منیش قسەم لەگەڵیدا نەبوو، هاتە پێشەوە وتی: کوێت دێشێ و چیتە؟! چونکە من قسەم لەگەڵیان نەبوو {و پارووێکی گەورەی شفتەم لە دەمدا بوو} ئیشارەم بۆ کرد پەنجەم دا لە گوێم ویستم تێبگات پارووم لە دەمدایە، با قوتی بدەم و نەیشم ئەیویست قسەی لەگەڵدا بکەم ئەویش دڵنیا بوو کە مەبەستم گوێمەو ئاوساوە و تیکە لە گەرووم گیراوە ئەویش بێ یەك و دوو نیشتەرێکی تیژی کرد بە گوێماو شفتەکەی دەرهێنا ئەمەیش جێگەی برینەکەیە کە سیمای گۆڕیوم، ناشرینی کردووم.

ئەمجا کوێخا وتی کەوابوو سەلاوم لە هیچتان نەکردووە کە ئێوە عەقڵتان وا بێ!!!

* * *

لەوبەر کێوەدا لە ناوچەی سیوەیل دوو پیاو هەبوون هەردووکیان ناویان خدر بوو و زۆر برادەر بوون یەکیان خۆش ئەویست جارجار کە ئەکەوتنە ناو گەرمەی گفتوگۆوە یەکێکیان بەویتریانی ئەوت دەبێ دەنگ بە خلە خلە ئەویش وەلامی ئەدایەوە: خوا هەڵ ناگرێ تۆ (محمدت) ناوە و لەو (محمد) ناوانەیش نیت سەلاواتت لێ بدرێت.

* * *

چیرۆکی گەڕان بە دوای حەزرەتی خدرا!

پیاوێکی ساویلکە هەبوو نوێژ و تاعەت دروست خواپەرستی زۆر بەجێ بوو هەمیشە خەریکی زیکر و فیکر و چاکە بوو ناوی سۆفی مراد بوو لە مەلای دێی بیستبوو کە حەزرەتی خدر هەیەو هەمیشە زیندووە، یەکێکە لە پیاوە گەورەکانی خوا ئارەزووی ببێ لە هەر جێگایێک ئەتوانێ حازر بێت هەموو مرۆڤێکی راستی پەروەر داوا بکات ئەی بینێت کە داوا بکات و بگەرێت بە دوایانا ئەیدۆزێتەوە جارێکیان بە خێزانەکەی وت من نیازی گەرانێکم هەیە ئەرۆم خەزرەتی خدر ئەدۆزمەوە هەندێك نان و پێ خۆرم بۆ بکە تێ شووێکەوە کە بەشی پێنج شەش رۆژێك بکات هەرچەند ژنەکەی ویستی پاشگەز بێتەوە لە نیازەکەی بێ کەڵك بووە بەڵێ بەیانی رێگای گرتە بەر پشت بەخوا جیهان بمگرە هاتم خدر گیان تۆ لە کوێیت؟! رۆیشت بۆ ماوەی چوار رۆژ هەر دوعای ئەخوێند و ئەپارایەوە بە سوورەی: قول هو الله أحد، وە ألم نشرح... تاد راگوزاری لەگەڵ خۆیا خستبووە جووڵە بە: یا حیی یا قیوم یا باقی أنت الباقی.. لە دەشتێکی کاکی بە کاکیدا ئەرۆیشت و بیری لە مام خدر ئەکردەوە کاتێ پیاوێکی لێ پەیدا بوو پاش ماندوو بوون و هەواڵ پرسین وتی: خاڵۆ لەچی ئەگەرێیت؟! بۆچی وێڵیت؟ وەلامی دایەوە لە خدری زیندە ئەگەرێم وتی چییە پێی؟! وتی ئەمەوێت پێی بڵێم ئەم دونیایە تاکەی وا بە چەوتی و خواری ئەڕوات؟! تاکەی ئەم ناحەقیانە چاو پۆشی لێ ئەکرێت؟! تاکەی ئەم خەڵکە بە ناوی ئەوەی پیاوی خوان دەستی هەژارو ساویلکە ئەبڕن؟ ئێمە تا کەی پشت ریشی باری گرانی زوڵم و زۆری کاربەدەستانی بێ داد بین؟ ئەم خەڵکە وان کە خۆیان نیشان ئەدەن بە دیمەن چاك؟! وتی کاکە من خدری زیندەم دانیشە با وەلامت بدەمەوە، وتی نەخێر تۆ ئەو نیت کێ ئەڵێت تۆیش راست ئەکەیت؟؟ ئایا تۆش تەفرەم نادەیت؟ زۆری لەگەڵ وت نەیبیست وتی نیشانەو بەڵگەت چییە؟ کە تۆ ئەوی وتی لێرەوە رووەو قیبلە ماوەی چوار یەکە سەعاتێك برۆ دانیشە سێ سەلاوات لێ بدە

چاوت بنووقێنە هاورێك بکە چاوت هەڵێنە شارێکت لێ دەرئەکەوێ برۆ لەوێ دوو پیاو بێنە ئەوان شاهیدیم بۆ ئەدەن من خدرم هەر کەسێك بێت تۆ حەقت نەبێ، وتی باشە و چاکی لێ هەڵکردو رۆیشت وای کرد و چووە ناو شارەکەوە. شار چ شار!! گەورە و ئاوەدان و خۆش، شەقام و شۆستە رێك و پێك و دروست هەموو شت جوان و گونجاو چەشەدار، بەلام سەیر لەوەدابوو مرۆڤی لە قەوارە دیمەنی خەڵکی ئاسایی بەرچاو نەئەکەوت جارجارو بە دەگمەن ئەبوونەوە بە ئادەمیزاد ئەگینا گیان لەبەری درِوند و ناشرینی ئەبینی گشت قیزەون و بۆگەن مرۆڤی ئەخستە هێڵنج دان و رشانەوە گورگ چەقەڵ رێوی بەراز سەگ پشیلە جرج مشك پڵینگ ئەسپێ گەنە.. تاد بە گەورەیی ئەمانە بی سڵەمینەوە لە هیچ بە کورتی ئەمانە بۆ خۆیان ئەسوورانەوە بە کام و ئارەزوو نەختێ رۆیشت چاوی کەوت بە مرۆڤێکی ئاسایی جل دروو — خیاط — ویستی پرسیاری لێ بکات مەقەستێکی دوو گاردی ئاراستە کرد وتی بێیتە پێشەوە چاوت بەم مقەستە دەردێنم لاچۆ تاقەتی شایەتی تۆم نییە کە خدر بە تۆ بناسم سێ چوارێکی وای بینی گوێیان ئاو دا بەم جۆرە وشانە و بابەتی وا کە تێینەئەگەیشت پاشان رێگای کەوتەلای یەکێ تر تکای لێکرد وتی: لە گەڵمدا نایەیت حەزرەتی خدر بە من بناسێنی، بەلام تکا ئەکەم وەلامی پرسیارەکانم بدەرەوە وتی فەرموو وتی بۆچی ئەم شاری ئێوە بە ئەم گشت جانەوەرو درِوندانەی تێدا ئەسوورێتەوە بەزۆری؟ جارجار نەبێ شکڵ و شێوەیان بەسەرا ئەکشێ وەکو مرۆڤ وان ئەگینا بەسەگ و بەراز و پشیلە و رێوی دێنە بەرچاوم گیان لەبەری زۆر دیمەن پیس و ناشرین و ترسناك؟! ئەویش وتی: برا گیان ئەمانە یەشتا نەبوون بە ئینسان ئەمە دیمەنی کردارو نەفسیانە خۆی وا نابێت کە تۆ ئەی بینێ دیمەنی سروشتیان بێ کرداریان جوانە یان کرداریان بە پاکی بێتە دیوانی نووسینگەوە هەیانە خۆی وا ئەبینێ و دانی پیا نانێت یەکێ لەم وێنەیانە بۆ خۆی هەڵ ئەبژێرێت بۆ وێنە و تێگەیشتنی تۆ رێوی پیاوی فێڵباز و ساختە چییە لە هەموو بارێکیدا ئەتوانێ بژیت و هەر خۆی مەبەستە مەیموون چاولێکەرە، هەروا ئەوانی تریش بەو پێوانەیەیە تازە ئیتر بینینەوەی مامۆستا خدر لە دەستی تۆ چوو بچۆرەوە بۆ ناو ماڵ و خێزانی خۆت لەم رێگەوە وەلامی پرسیارەکانی ترت لە خدر لای خەڵکی خۆیەتی بە گۆرانی رەوشت و رەفتاری خۆیان. خوات لەگەڵ...

چاوێکی کوێرە بە نۆبە:

کابرایەك بانگ ئەکرێت بۆ دائیرەی نفووس و تەجنید بۆ ئەوەی بیکەن بە سەرباز، ئەچێتە پێشەوە ئەیانەوێ نیشانە زەقەکانی بە جیاوازی بنووسن بۆ وێنە بالای (١٧٠) سم گەنم رەنگە، خاڵێك لە روویدایە کابرای بنووس کە پیا ئەروانی چاوێك لێك ئەنێ و قیچی ئەکات ئەنووسێت چاوی راستی کوێرە کە سەر هەڵ ئەبرێت تەماشا ئەکات چاوی چەپی لێك ناوە و

قوچاندوویەتی ئەوی پێشوو ڕەش ئەکاتەوە ئەنووسێت چاوی چەپی کوێرە سەر هەڵئەبڕێتەوە ئەبینێ ڕاستی قوچاندووە ئەمیش ڕەش ئەکاتەوە بەم جۆرە یەك لە دوای یەك لە پاشان بۆی ئەنووسێت چاوێکی کوێرە بەنۆبە کە ئارەزووی بێت .

* * *

خۆم بە خۆمم کرد بەرد بارانم کەن.

ئەمە بنچینەی چیرۆکێکە ئەیگێڕینەوە وەکو خۆی:!

لە شارێك لە وڵاتە ئیسلامییەکان وتیان پیاوێك وەکو شێت ئەڕوات و هاوار ئەکات و بەسەری خۆیدا ئەدات و ئەکێشێ بە خۆیداو ئەڵێت خۆم بە خۆمم کرد بەردبارانم کەن، توخوا خەڵکینە شار بەدەرم کەن هەر ئەڕۆیشت و ئەمەی دووپات ئەکردەوە پیاوێك توند سەر شانی گرت و ڕایکێشا وتی مەسئلە چییە!!

چی ڕوویداوە بۆ وا ئەکەیت و وا ئەڵێیت؟ وتی بچۆ بۆ فلانە مزگەوت لەوێ منارەیەك هەیە دوو سێ پێ پیلکە سەرکەوە پەنجەرێك هەیە پیاوێك ئەکێشێت تەماشا بکە ئەمجا تێ ئەگەی کابرا لە دڵی خۆیدا وتی با تاقی بکەمەوە بزانم چییە و چی نییە؟!

هەڵساو ڕۆیشت تا گەیشتە مزگەوتەکە و منارەکەی بەدی کرد ڕۆیشتە پێشەوە چی بۆ دیاریکرابوو لەگەڵ وێردو دوعا خوێندن بە ئەنجامی گەیاند کاتێ تەماشای کرد چووە ئەو دیوەوە شارێکی گەورەی ڕازاوەی لێ دەرکەوت هەر وێنەی نەبوو هیچ ئاگای لێ نەبوو گەیشتە ناو شارەکەو دەستی کرد بە گەڕان بە کۆڵان و شەقامەکانیدا ڕووانی گشت شت بەجێیە و ڕێکو پێکە ڕەفتار و کرداری خەڵك لە خەڵکی ئاسایی ناچێت، هەموو کەسێك فەرمانی خۆی بەجێ دینێ بەو پەڕی دڵسۆزییەوە هیچ کەسێك بێ کار نییە کەمێك سووڕایەوە تەماشای کرد خەڵکی ئەچنە بەر دووکانی گۆشتفرۆش سەلامێك ئەکەن و ئەڵێن: (لاإله الا الله محمد رسول الله) ئەوەندە گۆشتی فلانە حەیوانم بدەرێ، دەسبەجێ بۆی ئەکێشن و ئەیدەنێ لە پاداشتا ئەمیش ئەڵێت: (الحمد لله والشکر له) سوپاسی ئەکات و ئەڕوات بێ ئەوەی پارە بدات. کە هەستی لێگرتن گشت دوکاندارەکان ئەمە کاریان بوو لە کڕین و فرۆشتنا، گەیشتە نیوەڕۆ برسیبوو ڕۆیشتە لای نانەواخانەیەك بینی خەڵکی بەسەرە ڕاوەستاون هەموو لەسەرەی خۆیدا وا ئەڵێن و نانی خۆیان بەقەد پێویست وەرئەگرن و ئەڕۆن ئەمیش وەك ئەوانی کرد، نانێکی گەورەی برژاوی جوانی وەرگرت بیری کردەوە بەچییەوە بیخوات ئارەزووی چووە سەر هەنگوین ڕۆیشتە لای بەقاڵێك ئەندازەی گوندکێکی بۆ خستەسەر کولێرەکەی لە پەنایەکدا پاڵی دایەوە

تێری خوارد ئەمجا دەستی کرد بە گەڕان تینووی بوو ویستی کەمێك ئاو بخواتەوە لەو کاتەدا هەندێك ئافرەت و کچۆڵە هاتن گۆزەی ئاو بەسەر شانیانەوە بوو لە خۆیەوە داوای لە یەکێکیان کرد جامێك ئاوی بداتێ هەموو ژنەکان دەستیان کرد بە قاقای پێکەنین و ڕۆیشتن تەنها ئەو ئافرەتە نەبێ جامێك ئاوی بۆ ڕۆ کرد و دای پێی نۆشی کرد ئافرەتەکە ڕووی تێکرد وتی وەرە لەگەڵما با بڕۆین وتی بۆ کوێ بێم وتی بۆ ماڵی خۆمان و لای دایکم و باوکم وتی، چونکە تۆ لەم شارەدا ئاوارەی و یەکەمجار داوای ئاوت لە من کرد من ئەبمە خێزان و هاوسەری تۆ تەنها بڕیاری دایکم و باوکم و قازی وەخت ماوەتەوە وەرە لەگەڵما دوام کەوە حەقت نەبێ ئەمیش سەری سووڕما کەوتە تەکی بۆ ماڵەوە کاتێك لەبەردەم قەسرێکی ڕازاوەی قەشەنگا خۆیان گرتەوە پێکەوە چوونە ژوورەوە دایك و باوکی خۆش هاتنیان و پیرۆزباییان لێکرد بۆ بەیانی وتیان هەڵسە بابچین بۆ لای قازی هەر ئەو ڕۆژە هەموو شتێك بە ئەنجام گەیشت و ژمارەی خانوویەکیان پێدا کە هەرچی پێویست هەبوو تیابوو پێکرا ئێوارە بووکو زاوا بە کامەرانی ڕۆیشتنەوە بۆ ماڵی خۆیان. جوانی و ناسکی میهرەبانی و هۆشیاری، خۆڕەوشتی بەرز هی ئەم ئافرەتە هەر باس ناکرێت و بێ وێنە بوو لەخوا ناسی و دڵنوازی دا وەکو ئەڵێن: حور مقصورات في الخيام نەك هەر ئەم ئافرەتە لەم شارە ناوازەیە وابوو بەڵکو گشت دانیشتوانی لەم بابەتە بوون. لە پاش هەفتەیەك ژنەکە پێی وت پیاوەکە پێویستە تۆیش، وەکو خەڵکی ئەم شارە کارێك بکەیت و فەرمانێ بدۆزیتەوە، چونکە لێرەدا مرۆڤی بێ فرمان و کار نییە وتی نازانم چی بکەم شتی وا نازانم؟ پێی وت هەرچی بتوانی و بیزانی و لێت بوەشێتەوە گرینگ و بایەخدارە تەمەڵی و تەوەزەلی و خۆدزینەوە نییە مووچە و مانگانە نادرێت بەکەس بۆ هەڵگرتن و شاردنەوە هەرچیت پێویست بێت ڕۆژانە وەری ئەگریت و ئەچیتەوە ناو خێزانی خۆت شەڕو ئاژاوە و تاوان نییە.

ئەمیش هەڵسا چووە لای بەڕێوەبەری شارەوانی و دابەش و دابینی کردنی فەرمان کارگوزار ناردیانە سەر ئیشێکی سووك تا وردە وردە ڕا بێت ڕۆژێك ڕۆیشتە بازاڕ دوو کیلۆ گۆشتی هێنایەوە لەگەڵ هەندێ سەوزە و شتی تر ژنەکەی لێی پرسی بۆچی دوو کیلۆت هێناوەتەوە وەڵامی داوە قەی چی ئەکات با بمێنێتەوە هەڵی بگرە بۆ سبەینێ ئەیخۆین، وتی ئاخ چیت کرد، تازە تەڵاقت کەوت من لە تۆ حەرام بووم، وتی بۆ ژنەکە بۆ خاتری خوا چیم کردووە چیم وتووە؟ وتی مەعنای وایە تۆ توکلت نییە بە خوا بۆیە زەخیرە ئەخەیت و هەڵی ئەگریت خوا حافیزت بێت ڕێگای خۆت بگرە و بڕۆ لێرە مەمێنە هاتە دەرەوە بە خەم و خەفەتێکی زۆرەوە ڕووی کردە دەری شار و بیری ئەکردەوە کاتێکی زانی وا لە لێواری شارەکەی خۆیا و نەوز ئەیبیاتەوە

لەلاپاسارێکدا هەر چەند رۆیشتەوە بۆ پاڵ منارەکە ئیتر هەرچی کرد بێ سوود بوو ئەو خۆشی و شادییەی نەبینییەوە جارێکی تر. بۆیە حەق وایە هەر بڵێ ئەمیش

خۆم بە خۆمم کرد بەرد بارانم کەن

توخوا خەڵکینە لە شار دەرم کەن

* * *

باجێ حەیران ژنێکی قۆشمە و گاڵتەچی بوو بۆی گێڕامەوە وتی شێتێك هەبوو ئەم ویست پێی رابوێرم گوایە شێتەکان پاکو خاوێنن؟ دووسێ ژنم هێنا خستمە ژێر قەرەوێڵەکەمەوە خۆیان مەلاسدا لە ژێریدا و چووم شێتەکەم هێناو تێرم کرد وتم فلان گیان با پێکەوە بنوین حەز ئەکەم لەگەڵتا بخەوم وتی چۆن؟ وتم وەرە سەر ئەم قەرەوێڵەیە پێکەوە رائەکشێین وتی کەریلە باشە کە راکشاین وتی من فێرنیم سەر لەسەر سەرینی کەس بێ، چونکە خەوم لێ ناکەوێت، وتم ئەی چۆن باشە؟! وتی تۆ سەر بکەرە خوارەوە منیش سەر ئەکەمە سەرەوە جا لە خۆیەوە پێ ئەکەنی و ئەیوت: سەرم سوڕ ئەمێنێ!! ئەم نووستنە لە خۆش ئەچێ، بەلام راستییەکەی ناخۆشە ئەنجامی بەکورتی راکشاین قاچم ئەبرد بۆلای ئەی وت کەریلە وا نابێ منیش ئەم وت بۆچی تێدایە؟! ئەی وت قەت وا نەنوستووم وەکو تۆ ئەلێیت بەدەنم پێی تێك ئەچێ و کێریشم بەقسەم ناکات وەرە کەریلە یەکێك پەیدا بکە وەکو من نەبێ {ژنەکانیش لە ژێر قەرەوێڵەکەدا لە پێکەنیندا پچرابوون} وتی ئەوانەی پێ ئەکەنن لە ژێرمانەوە چین بۆ سەریان سوڕماوە؟! بەخوا من عەقڵم ئەمە ناگرێت!! ئەی مێردەکەت ئاوا لەگەڵتا نانوێت ئەی چۆن ئەنوێت؟! ئا تێگەیشتم ئەو کێری بە قسەی ئەکات.

* * *

مەلا شێخ ئەلییە پەڕۆ:

مەلا شێخ ئەلیە پەڕۆ هەبوو پێشەوای نوێژ خوێن بوو لە مزگەوتێکی سلێمانی لەم دوایەشدا چاوی کوێر بووبوو چوو بۆوە سەر ئەو باوەڕو عەقڵەوە عیلمانییەکان هەرچی هەیە ئەیزانێ هەرچیت لێ بپرسییایە وەلامی ئەدایەوە هەرگیز دانەئەما، بەلام هیچیشی نەئەزانی بگرە هیچ فێر نەبوو بوو و کەمێك عەقڵیشی دابەزی بوو پاش نوێژی عیشا فاتحەی رەوانە ئەکرد بۆ خۆشەویست و ناسیاوەکانی بۆ وێنە ئەی وت: خوایە نیازم وایە ئەم فاتیحایە کە ئێستا ئەیخوێنم بۆ رەوانی پاکی پێغەمبەر و ئاڵ و هاورێکانی و بۆ گشت پیاوکان و موسڵمانان بە تایبەتی بۆ

فلان پیاو و فیسارە ژن و حاجی وە بۆ فاتمە خان و رەعنا خان و ئامینە خان بەلام بۆ سەلمە خان، نەء چونکی داوای ماچێکم لێکرد نەی دامێ وە بۆ بەهێی کچی فلان حاجیش نا، چونکە هەر داوای یەکێکم لێکرد نەیدامێ، بەلام بۆ فلان و فلان رەحمەتی خوایان لێ بێ دەستیان نەنا بە رومەوە هەرچیم بوویستایە، بەلام فلان قەیناکە گەلێ و کەفلێکی باشی پێوە بوو..

لێیان ئەپرسی فەقێکان؟! معنای چییە {قل هو الله احد} ئەیوت یەعنی {الله الصمد} هەروا... تاد (مەلا عبدالرحمن)ی گۆج شەرعی لا ئەخوێند لە باسی زەکاتدا ئەم ئەیخوێندەوە ئەویش مەعنای ئەکرد ئەیوت: واتە کوڕم گا زەکاتی لێ ناکەوێ تا عمری نەگاتە چڵ ئەویش ئەیوت مامۆستا کوا گا چڵ ساڵ ئەژیت؟ ئەی وت ئاخر بۆیە زەکاتی لێ ناکەوێت کوا کێ زەکاتی گا ئەدات؟ ئەم مەلایە بە هەزاران شتی سەیری هەیە.

* * *

کابرایەکی شێت هەبوو خەڵکی ئەو گەرمیانە بوو گل و داوودە، زۆر حەزی لە خزمەتی شێخ محمودی گەورەی کورد پەروەر ئەکرد ناویشی لە خۆی نابوو بولبولی کوردستان. جارێکیان لە خزمەتی شێخ دا ئەبێت فەرد فەرد شیعر و هۆنراوەیشی ئەوت خەڵکیش بە شێتیان ئەزانی قسەی حەلەق و مەلەقی ئەکرد جارێکیان شێخ داوای لێکرد کە فەردەیەك لە شیعرەکانی بۆ بخوێنێتەوە ئەویش وتی قوربان کوێ بگرە لەم فەردەم:

سەگ لە بەهاران چاوی لە هاری — نێرەکەر شاخی کرد ریشەی دەرباری

شێخ وتی بولبولی کوردستان تێی ناگەم وتی قوربان زۆر ئاشکرایە تێ بگەیشتیتایە خۆت بەلام چونکە قافیەم سوارە ئەتوانم بڵێم دابڕاوی ملی کێرە ، یان کەشتی حەزرەتی نووحە شێخیش کەمێك بیری کردەوە دای لە قاقای پێکەنین وتی: ئافەرین بولبولی کوردستان بۆ خۆت و فەردەت. واتە پیاوی گەوج دەوڵەمەند بوو خۆی بە تاشێکدا ئەدات، دەمار ئەکات و سەری گەرم ئەبێ.

* * *

شێخێکی ناسراوی ئەم دەورە وەفاتی کرد عالەمێکی زۆریش رۆیشتن بۆ سەرخۆشی کردن لە جێ نیشینی کە کوڕەکەی بوو ، دەروێشێکی ساویلکەی هەژار و سادە ئەگریا و سۆزی ئەکرد بە کوڵ کوڕەکەی شێخ بانگی کردە لای خۆیەوە وتی دەروێش ئەوەی پێ ناوێ خوا جەزای

خێرمان بداتەوە، ناوی خوا بێنە گشتمان ئەمرین. وتی یا شێخ بۆ ئەو ناگریم بۆ تۆ ئەگریم وتی بۆچی؟ وتی چونکە تۆ کەری ئەو بارە نیت.

❊ ❊ ❊

قالە شێت هەبوو لە سلێمانی شێتێکی زۆر خۆش بوو، زۆر حەزی لە سواری ئوتۆمبێلی (مصلحە) ئەکرد ئەوانیش سواریان ئەکرد و پارەیان لێ ئەسەند جارێکیان سوار بوو بۆ گەڕەکی عقاری (شۆڕش) زۆری پێ نەچوو کچێك و دایکێك سەرکەوتن، بەڵام کچە پۆشاکێکی پۆشیبوو مرخ بزوێنی پیری ئیفتادەی هەشتا ساڵەبوو قالەش لە خۆیەوە وتی هەی کێرم بە قو.... کابرای جابی توند دەستی نا بە دەمییەوە و گرتی سەری راپسکاند و رووی تێ کرد و وتی: ئەی کێرم بەچی؟! ئەمجا هەڵسا چووە بەردەمیان وتی (١٠) فلسم بدەنێ هیچتان لێ ناکەم ئەوانیش وتیان: بە پێکەنینەوە هەیرۆ چیمان لێ ئەکات؟ قالە مەبەستی وابوو دەسیان لێ ناوەشێنێ نەك ئەویتریان.

❊ ❊ ❊

ئافرەتێکی بێوە ژن ئەبێ جوان و هەرزەکار ئەبێ و دیانەتیشی دروست ئەبێ (دائیم الأستعاضة ئەبێ)، واتە هەمیشە خوێنی حەیزی بێ نوێژی هەیە ئەچێتە خزمەت شێخی ماویلیان پرسی پێ ئەکاو ئەیەوێ دوعای بۆ بنووسێت بە مەعناوە پێی ئەڵێت: قوربان زەوییێکم هەیە هەمیشە زۆنگە و ئاو دەڵێنێ چارەی چییە؟ ئەویش تێئەگات ئەڵێت ئەو زەوییە بیدە بە من ئەمەندەی مێخ پیا ئەکوتم لە هەر کوێوە بیدەڵێنێ مێخێکی پیا ئەچەقێنم تا وشك ئەکات، ئەمجا بە مارە بڕین کۆتایی دێت وشکی ئەکات و ئاوی تێ بەرئەدات.

❊ ❊ ❊

کابرایەك ئەچێتە خزمەت مامۆستا شێخ مستەفا نەجیب لە مەجلیسدا دائەنیشێت جگەرەیەکی ئەداتێ کە مامۆستا دای ئەگیرسێنێ ئەپەڕێتە قورگی زۆری ئەکۆکێنێ و ئاو بە چاویدا دێتە خوارێ ئەڵێ فلان کەس ئەمە چی بوو؟ دیارە زۆر توند و گەرمە ئەڵێت بەڵێ قوربان وایە نێرەکەر پژێنە نێرەکەر ترێنە زۆر چاکە.

❊ ❊ ❊

ساڵە شێت هەبوو لە سلێمانی شێتێکی سەیر بوو رەفتار و کردارو بەسەر هاتی زۆر بوو باوکی پیاوێکی هەژار بوو لەگەڵ خۆیا ئەیگێڕا تا منداڵان ئازاری نەدەن و سەمونیشی ئەفرۆشت بانگی ئەکرد سمونی جوان و گەرم و هەرزان خەڵکینە وەرن بیکڕن نامێنێ، ئەمیش دوا بەدوای باوکی ئەیوت واللە درۆ ئەکات سارد و سڕە، ناشرینە لە دوێنێوە ماوەتەوە سەگ نایخوات و قوت ناچێت مەیکڕن و درۆ ئەکات.

❊ ❊ ❊

ئافرەتێکی کردار و رەفتار جوان، نوێژ و رۆژ و دروست. بڕوای بە ساڵە شێت بوو خۆشی ئەویست لای وابوو پیاوی خوایە وەلییێکی نەزانە رۆژێکی منداڵان بەر پەلیان دابوو ئەمیش رای ئەکرد ژنەکەیش دەرگای حەوشەی لێ کردەوە نان و چاو خواردنی بۆ دانا دەستی کرد بە خواردن لەبەر خۆیەوە ئەی وت پووریێ گشتی بخۆم ئەویش ئەی وت ئا ساڵە گیان ژنێکی جوان خاسیش منداڵێکی بە بەرەوە بوو هاتە ژوورەوە ژنە خاوەن ماڵەکە وتی ساڵە گیان دوعایەکی خێرم بۆ بکە وتی بڵێم چی؟! وتی بڵێ خوا لێت خۆش بێت عەفوت بکا، وتی یارەبی خوا لێت خۆشبێت عەفوت بکات، ژنەکەی کە منداڵی بە بەرەوە بوو وتی دوعایەکیش بۆ من بکە وتی بڵێم چی؟ وتی بڵێ یارەبی خوا ئەم کوڕەت لێ نەسێنێ هەر بۆت بمێنێ وتی هەی کێرم بە ( ) خوا بە گوێی من چۆن ئەکات هەر وای وت هەڵساو رۆیشت.

❊ ❊ ❊

لە هەولێر مەلایەك هەبوو هەمیشە مارە بە جاشی ئەکرد کوێرێکی هەڵبژاردبوو تەرخان بوو بۆ ئەوەی بیکات بە جاش ژنانی تەڵاق کەوتووی لێ مارە ئەبڕی تا پاش زاوابوونی بە پارە تەڵاقی بداتەوە بۆ شووە کۆنەکەی جاش پێ کردنی لە ژمارە تێپەری و کوێرە بۆ خۆی خەنی بوو بوو بە پارە گانی ئەکرد و بە کرێ ئەگێرا ژنەکانیان بگێت.

رۆژێ کوێرە دێت بۆ مزگەوت مامۆستا چاك و چۆنی لەگەڵدا کرد، وتی فلان چۆنی؟! وتی قوربان زۆر چاکم، بەڵام هەرچەند چاوم بە جەنابتان ئەکەوێ کێرم رەپ ئەبێ....

❊ ❊ ❊

پیاوێك هەبوو لە ئالی بەیان کە دێیەکە لە بناری شێخ بزانی سەر بە ناوچەی رێدار - ناحیەی شوان — ژنێکی زۆر جوانیش هەبوو، ئەو پیاوە زۆر حەزی ئەکرد لەم ژنە بە دەوریا ئەهات و ئەچوو بۆی بخەڵەتێ رۆژێك لەو شیوو دۆڵانە یەك ئەگرن پێی ئەسەلمێنێ لەگەڵیا جوت

و دروست بێت، کە ئەچێتە مەسافی جەنگەوە نەبەرد ئەدۆڕێنێ دەعباکەی هەڵناستێ و سەر شۆڕ ئەکات کابرا ئەڵێ: هەڵسە دایکم تۆ پیاوەتی خۆتت کرد، بەڵام ئێمە سەگ و سەگباب بووین ناپیاو دەرچووین گوو بە ریشی خۆم و باب و باپیرم بۆ دڵدارییێك کردم!!!!!

* * *

پیاوێك هەبوو مام ئەحمەدی ناوبوو وەکو کوفرە ئەحمەد وابوو هەمیشە لەگەڵ خۆی و خوایا لە کێشەدا بوو، کە هەژارێکی ئەبینی بێ هێز و تینێکی بەرچاو ئەکەوت، سەری بەرز ئەکردەوە روو لە خوا ئەیوت: دە ئەوەندە بەندەو عەبدی خۆت دروست بکە کە پێت بەخێو بکرێت یام دروستی مەکە یان بارێك و جوان و کەساس نەبێت، جارێکیان ئەیویست شاخێك ببڕێت و بەسەریا سەر بکەوێ دوعای کرد خوایە یەکێك بنێریت ولاخێکی زیادی پێ بێت هەڵم بگرێت تا سەر بکەوم کەچی لەو کاتەدا دەرەبەگێك دێت بە ماینێکی ئاوسەوە دەسبەجێ لەوێدا ئەزێت و جوانوێکی ئەبێ پاش نیو سەعات کابرای ئاغا بانگی ئەکات ئەڵێ ئادەی سەگباب ئەم جوانووە هەڵ بگرە بیدە بە کۆڵتا ئەمیش هەڵی ئەگرێت تا سەر ئەگەوێت روو ئەکاتە خواو ئەڵێ: - نعوذ باللە — کە تۆ دوعای خەڵکی تێ ناگەیت بۆ قبوڵی ئەکەیت؟

* * *

لە کەرکوك پیاوێکی دوو ژنە:

پیاوێك ئەبێ لە کەرکوك دوو ژنی ئەبێ هەرگیز رێك نەئەکەوتن هەمیشە لە شەڕ و جەنگا ئەبن، ئەمیش بە راستی لە هیچیان ئارەزووی ناشکێت و تێر نابێ بۆ لای هەرکامیان ئەڕوات ئەویتریان لێی تێکی ئەدات، جا دێتە سەر ئەو باوەڕە فێڵێك دروستبکات ئەچێتە لای ژنە گەورەکەی پێی ئەڵێت ئەمەوێت هەوێکەت بخنکێنم، بەڵام تۆ خۆت بکە بە تۆراو و بڕۆ ماڵی باوکت، ئەم شەو مەیەرەوە تا سبەینێ منیش ئەیخنکێنم لە کۆڵمان ئەبێتەوە ئەمیش ئەڵێت باشە شەو بیر ئەکاتەوە لە دڵی خۆیدا ئەڵێت ئەگەر فێڵ بێت با ئاگام لێ بێت و ئەگەر راستیش بێت تووخوا باچاوم لێ بێت چۆنی ئەخنکێنی، دڵم پێی خۆش بێت. ئەیکات بە بیانوو شەڕ لەگەڵ ژنە بچکۆلەکەدا عەبا ئەدات بەسەریا گوایە ئەڕوات!! دێت خۆی ئەئاخنێتە ناو پووش و سوتەمەنی کە گزریان خستووە لەبەر تەنوورخانەکەدا خۆی لەوێ مەڵاس ئەدات، کاتێ پیاوەکەی دێتەوە لە ژنەکەی ئەپرسێت: ئەڵێت تۆراو رۆیشتەوە بۆ ماڵی باوکی جا ئەمانیش

دوو بە دوو دەس ئەکەن بە کاری خێر نە جارێك و نە دوان و نە سیان، ئەمیش لێرەوە چاوی لێیەتی وەختە دیق بکات، ئاڵوش ئەمیشی بزواندووە ناچار دڵی شەق ئەبات و دێتە دەرەوە ئەڵێت: حیزبابی سەگباب جارێکیش من وا بخنکێنە وا سوێم بووەوە ئەمە چەند جار ئەوت لەسەر یەك خنکاند؟!!

ئاخ لە دەس مەکری ژنی حیلەباز
هەزار مەلا و شێخ دەرئەکا لە راز

* * *

مام مەتران و مامۆستا مەلا محمد امینی شێت:

پیاوێك هەبوو لای خۆی عاقڵ و دونیا گەڕیدە بوو بە ناوە پینە چی بوو کۆنە و شتی ئەفرۆشت نوێژی ئەکرد و رۆژوویشی ئەگرت، بەرگ و کالآیەکی سەیری ئەپۆشی لەخانەقای مەولەوی ژوورێکی بچووکی پێ درابوو تیا ئەژیاو خێریان پێ ئەکرد کلاش و قۆندەرەی پێکەوە لەپێ ئەکرد کەوێك و کورتەکێکی بە سەرا ئەپۆشی پشتێنێکی دووسێ رەنگی ئەبەستە پشتی لە باتی دەرپێ پانتۆڵێکی باریکی ئەکردە پێی سوخمەیەکی قەدەیفەی لە ژێرەوە ئەکردە بەر، مێزەرێکی سپی مەلایانەی ئەکردە سەر، ریشێکی درێژی دوو فاقی ئەهێشتەوە، چاوەکانی بە کلی سورمە خەست خەست ئەرشت، ریشی لە خەنە ئەگرت ناو بەناو سمێڵی لە کۆتەرە ئەداو ئەیتاشی دانەکانی وەری بوون تەنها دوو دانی پێشەوەی نەبێ، درێژ سەریان دەرهێنابوو لە شفرە ئەچوو، لوتیشی هەمیشە دڵۆپەی ئەکرد، پاڵتاوەکەی هاوین و زستان بە بەریا دوورابوو، لە جوببەی مەترانی ئەکرد چاوێکی پووك بوو، مەگەر هەر دەستی کردگار بتوانێ وای دروست بکات، بەخۆیو رەفتار و بێ وێنەیی، گشت پیشەیێکی کالآیی بەخۆیەوە گرتبوو.

مامۆستا مەلا محمد امین: شێت بوو پیاویەکی پاك و خاوێن، نوێژ و رۆژوو دروست بوو، هەر لە هەمان خانەقای ناوبراو ئەژیا، شێتیش بوو، تەواو لەسەر خۆی نەبوو، یەخەی ئەم و ئەوی زۆر ئەگرت، شەڕانی بوو هەر کەسێکی بگرتایە ئەیوت: قوربان جەنابتان کێن و چین؟! بەخوا ئەحمەقیت، زۆر کەری رەنگت پێ ئەچێ زۆر خوا ناسی ناکەیت کە شەڕێکیشی بکردایەو بگەیشتایە تینی ئەی وت بەخوا کەر و سەگبابی قوربان خۆ کفرم نەکرد دەواز بێنە کە پتر ئەبوو شەڕەکەی هاواری ئەکرد گەوادێ نییە لە یەکمان بکاتەوە؟! قوربان با خۆمان ئەم شەڕەمان دوابخەین!! پەلەمان چییە؟ دانیشە باوکم من شەڕ ناکەم ئەم پیاوە لای خەڵکی خۆشەویست بوو

ڕێزیان لێ ئەنا، چونکە هەمیشە بەراستی عیبادەتی ئەکرد دونیای بەهەند نەگرتبوو، بەرگو پۆشاکێکی مەلایانەی جوانی ئەپۆشی ئەم مامۆستا مەلا محمد ئەمینە و مام مەتران ڕۆژی پتر لە پێنج جار ئەکەوتنە دەمەتەقێ لەگەڵ یەکتر و یەکتریان ئەخستە گریان گریانێکی زۆر بە کوڵ لەگەڵ خۆرهەڵاتا مامۆستا ئەچووە تەنیشت مام مەتران ئەی وت: تووخوا تۆ بەچی مەشهوری و ناوت چییە؟ خەڵکی چیت پێ ئەڵێن؟ ئەوە بۆچی منداڵ دوات ئەکەون و ڕاوت ئەنێن؟! ئەویش ئەی وت: توخوا وازم لێ بێنە مەلا محمد امین هەرچیم پێ ئەڵێن بڵێم چی؟! ئەی وت ئاخر حەز ئەکەم بزانم تێبگەم وەڵامی ئەدایەوە پێم ئەڵێن مەتران ئەی وت جا مەتران مەعنای چییە؟ ئەی وت یەعنی گاور ئەمیش ئەیوت جا توخوا تۆ گاوری چۆن دێیتە ناو مزگەوتی موسڵمانەوە؟! هەر هەردووکیان پەرستگایە وەڵامی ئەدایەوە کوڕە خۆ گاور نیم هەر وام پێ ئەڵێن ئەی وت ئەی گاور نابێ لە خوا بترسێت؟! ئەی ئێمە بۆ ناچینە کەنیسەی گاور؟ ئەی وت: کوڕە گاور نیم هەر پێم ئەڵێن مەتران تۆ لات وایە لای خوا لە من گەورەتری کێ ئەزانێ وەکو خۆت ئەڵێیت وابێ؟!! مەلا محمد امین دەستی ئەکرد بە گریان ئەی وت واللە ڕاست ئەفەرموویت توخوا عەفوم بکە چۆن ئەبێ موسڵمان دڵی یەکتری ئازار بدەن و زیزی بکەن؟! جا هەڵ ئەستا دەستی ئەکردە ملی هەر دووکیان پێکرا ئەگریان جا کە ژیر ئەبوونەوە هەر دەسبەجێ ئەی وت: ئەوە منداڵەکان پێت ئەگەن چۆن ڕزگارت ئەبێ لە دەستیان واللە مەگەر تانجی ئەوەندە ئازابێ؟! بەخوا سەیرە لام وایە وەکو گۆڵە بەراز وابیت ماڵۆس بە دواتەوە بێ کە کاتێ ڕائەکەی!! پشوویەکیان ئەدا دیسان ئەرۆیشتنەوە بن دەستی و ئەی وت ئەی هیچ کەس و کارت نییە؟! جا توخوا عەیب و شوورەیی ناکەی سواڵ ئەکەی؟ کردەوەکانت ڕەفتارت وەکو مەتران وایە ڕەنگە خۆت نەزانی هەر مەترانی؟ جا توخوا لە قیامەت تا تۆ مەتران بی چی ئەکەی؟! ئەی هاوار لەو ڕۆژە سەختە!! ئیتر هەردووکیان بە کوڵ ئەگریانەوە ئەمە پیشەیان بوو ڕۆژی چەند جارێك.

* * *

حەز لەو کەر بازاڕە ئەکات:

لەو سەردەمەی جەنابی مەلا مستەفای بارزانی، پێش ئەوەی بڕوات بۆ وڵاتی شۆرەوی، وەکە کۆماری مهاباد دروست ئەبێ پیاوێکی هەژاری عەقڵ سووك ئەبێ بە ئاشنای ئەمیش لە ترسی خواونێك نەفسی خۆی گرژی لە ڕوودا نانوێنێ ئەو پیاوەش بە عەقڵی خۆی هەر تەنها ئەمی خۆش ویستووە جا کە گەڕایەوە عێراق و شۆڕشی دووبارە هەڵ گیرساندەوە ئەوەبوو

سەرکەوتنی باشی بە دەسهێنا ناوچەکانی کوردستان زۆربەیان ڕزگاریان بە خۆیانەوە بینی ناو بەناو وتووێژێك ئەکەوتە نێوان میری و مەلا مستەفاوە و مێژوو بەسەر هات ڕۆژنامەکانی عالەمی ئەم گەواهییە ئەدەن، واتە هیچ کەس وێنەی ئەم نەبووە سەرکردە بێ و ئەوەندە فەرمان بەرداری ئەبوون، گوێ ڕایەڵی لە ناو پردان و حاجی ئۆمەراندا بنکە و بارەگای ئەمی گرتبووە خۆی و مەلا مستەفا زوو زوو سەری ئەو ناوەی ئەدا.

کابرای ناوبراوی کۆنە ئاشنای بارزانی کە زانی مەلا مستەفا وا دەسەڵاتی پەیدا کردووە و سەرۆکی حیزب و شۆڕشێکی وا گەورەیە هەر لە ئێرانەوە قەلەندەر ئاسا ئەکەوێتە ڕێگاو دێت بۆلای و بە خزمەتی دۆستی ئازیزی شاد ئەبێ ئەمیش زۆر ڕێزی ئەگرێ و ڕووی پێ ئەدات بۆ خۆی مایەوە لەوێ؟ هەرچەند مەلا مستەفا بەخشش و دڵسۆزی و میهرەبانی بۆ نواند، پارەو شتی پێدا نەیویست داوای لێکرد کە بچێتەوە نیشتیمانی خۆی نەی بیست. دوکانێکی بۆ خۆی دانا، شەکر و چاو شتی بەقاڵی لێ دانا سەربەستانا بۆ خۆی ئەژیا خەڵکیش بە گومانەوە تەماشایان ئەکرد گوایە جاسووسی شای ئێرانە گوێی لێ نەبوو هەروا باری ژێری تەواو نەبوو هەرچی بەدەمدا بهاتایە ئەی وت جنێوی بە حکوومەتی عێراق و ئێران و پێشمەرگە وەکو یەك ئەدا. مەلا مستەفا هەرچەند ڕێگای بکەوتایەتە ئەوێ کەمێك لای ئەم ئاشنایەی پشووی ئەدا و پرسیار و ئەهواڵی ئەپرسێ ئەمی بە هاوڕێیکی بچووکی خۆی ئەزانی و شەرمی لێ نەئەکرد.

ڕۆژێ بارزانی داوای لێ ئەکات کە بچێتەوە بۆ ئێران ئەم گشت گێر و گرفتێکی بۆ تەخت ئەکات و یارمەتیشی ئەدات وتی نایکەم وتی ببە بە تەتەر وتی نایکەم: وتی بچۆ بۆ بەغداد لەوێ دات ئەمەزرێنم بۆ خۆت دانیشە و بحەسێرەوە وتی نایکەم وتی ئەی چیت ئەوێ و لات باشە؟! وتی بارزانی وازم لێ بێنە با چاوێکم لێتان بێت، چونکە حەز لەم کەر بازاڕە ئەکەم ئەویش زۆر پێئەکەنێ و ئەڵێ بە خودای ئەتوو ڕاست ئەکەی ئەمەی ئێمە دەیکەین کەر بازارییە ئەگینا....؟! ئێمە لامان وایە ئەم باری عەقڵی لارە سەنگە.

* * *

ئەو کونە کونی خۆی نەبوو:

خانمی وەسمان پاشا جارێکیان لە دیوەخان دائەنیشێت لەگەڵ سەرەك هۆز و عەشیرەتی جافەکان دەست و پێوەند و نۆکەر لە خزمەتیا ئەبێ وا زانراوە ئافرەتێکی زۆر لێهاتوو بووە لە گشت مەیدانێکا سوار چاك بووە، بەپێی جێگا و شکۆی خۆی جلوبەرگی چاکی پۆشیوە

ئەوەڵکراسێکی پان و پۆری لە پێدا ئەبێ هیچ ئاگای لە خۆی نابێ کاتێك ئەزانێ مارێکی درێژ خۆی ئەکات بە ناو دەرپێکەیدا دیواخانیش جمەی دێت لە پیاو، ئەمیش هیچ خۆی تێك نادات دەس ئەبات توند سەری ئەگرێت هەرچەند گینگڵ ئەدات و پێچ ئەخوات رزگاری نابێ و دەس شل ناکات تا شل ئەبێ بە تەواوی پاشان داوا ئەکات دیوەخان چۆڵ ئەکەن، چونکە مەسئەلەکە ئاوایە، ئیتر ئەبێ بە مقۆمقۆ و لەغوە پیاوێکی هەژاری جووتیار ئەپرسێت و ئەڵێت قوربان ئەوە نیازی چی بووبێ؟! ئەویش هیچ شەرمەزاری ناکات و ئەڵێت رۆڵە بۆ کون ئەگەڕا خۆی بۆ ئەوێ ئەکوتا، نەمان هێشت بگاتە ئەو کونەی، چونکە کونی ئەو نەبوو.

* * *

ئەمەیش جۆرێکە لە گەوادی:

پیاوێ هەبوو لە مۆریاس ناوی سەعدوون بوو ئەم پیاوە زۆر ژیر و دونیا گەڕیدە بوو، چاك و خەراپی هەڵسەنگاندبوو هیچ دانە ئەما بۆ وەڵام و پرسیار چیرۆکی خۆش و سەیری لابوو قسەی قوت پەندو بەسەرهاتی زۆر لەبەر بوو چاوپۆشی لەکەس نەئەکرد.

جارێکیان ئەحمەد موختار (ئەحمەد موختار بەگ) بە خۆی و چەند خزمەتکارێکەوە دێتە دێی مۆریاس و ئەبێ بە میوان، دوو دۆشەکی بۆ راخرابوو لەسەر یەك جەنابی بەگی لەسەر دانیشت خەڵکی مۆریاسیش تێکرا لە خزمەتیا دەسە و کەمەر وەستابوون چاوەرێی فەرمانی ئەو بوون چوار پێنج ملی خۆیان ئەشکاند ئەمیش دانیشتبوو قسەی بەرز و کەڵەکەڵەی ئەکرد.

جا کاتێ هەڵسا ئۆغر بکات و دوعا بخوازێت چوون ئەسپەکانیان بۆ زین کرد هەر ئەسپێك سێ و چوار پیاوی دارسکابوو رایان ئەکێشا یەکێك پێلاوی دائەنا یەکێتریاکی ئەکردەوە مام سەعدونیش لە خۆیەوە کە میر هەڵسا، واتە ئەحمەد بەگ رۆیشتە پێشەوە سێ چوار پەلاپیتکەی لە شان و بە رۆکیدا بەگ وتی مام سەعدون ئەوە چییە؟! وتی ئەمەیش جۆرێکە لە گەوادی، هیچ بۆ من نەمایەوە هەر ئەمەیان نەبێ جەنابتانیش ئەبێ لێم قەبووڵ کات، دڵگیر نەبن هەر کەسێك جۆرێك سووڕ و پێچی پیا ئەدات باریکان و قەویان ئەرێسن. ئەم خەڵکە لێی رازی نابن تا منیش وەکو خۆیان لێ نەکەن منیش بەم منالی خۆمەوە هەر ئەوەندە عەقڵم پیا ئەشکێت برۆمە پەنای ئەو شاخ و پاڵە ئەمکەن بە رایەڵ چیخ و هەرزاڵە شێخ و بەگ خۆش بن هەر من ئەمساڵە ئەبم بە کوێخای درۆی گۆپاڵە...

* * *

من لە خزمەت مامۆستا مەلا شێخ محمدی بالیساندا بووم پێکەوە ئەچووین بۆ شەقلاوە لە رێگا تووشی مامۆستا مەلا محی الدین شێت بووین زۆر ئەدوا، هەمەجۆر، مامۆستا لێی پرسی: مامۆستا ئەوە مەعنای چییە؟ خوا لە قورئانی پیرۆزدا ئەفەرمووێت: (لا یسئل عمل یفعل وهم یسئلون)؟! وتی بەسەری ئێوە تەفسیرێکی لێ ئەکەم بیضاوی نەیزانی و پەی پێ نەبردبێ، یەعنی خوا ئەوەندە ئیشی قۆڕ و فەرمانی هیچ و بێ کەڵك ئەکات پێت ناکرێ بپرسیت: ئەمەت بۆ وا کرد؟ ئەوەت بۆ والێکرد؟ چونکە بە هەزاران پرسیار هەیە وەڵام ناداتەوە هەمووی غەڵەتە، بەلاّم ئێمە لە ماوەی ژیاندا هەر یەکێ یان دووان کاری بێ جێ ئەکەین لێمان ئەپرسێتەوە بگرە و بکوژە لەسەر ئەم ئیشانەی کەسێك نییە چاوێکی لێ زیت بکاتەوە چاوێکی لێ سوور بکاتەوە، رێگای نیشانبدات، چاکە هەر وایش ئەویستێ {أستغفرالله نعوذ بالله}.

* * *

ئەحەی جاو هەبوو لە سلێمانی شێت بوو بەلاّم شێتێکی سەیر بوو قسەکانی نەستەق و پەند و جێگیر بوو، خەڵکیش حەزیان لە قسەی ئەکرد بۆیە سەریان ئەخستە سەری ئەم شێتە هەژار و لەسەرخۆ بوو، تا تەواو گیانە سارت نەکردایە هەڵ نەئەچوو، رۆژێکیان منداڵێکی جوانکیلە زۆری ئازاری ئەدات و جنێوی پێ ئەدات ئەویش ئەیگرێت و ئەیدات بە زەویدا ئەیخولۆفێنێتەوە زۆر چاك، پۆلیس ئەیگرن و ئەیبەن بۆ بەندیخانە و بەندی ئەکەن، گوایە ویستوویەتی لە ناو خەڵکا سواری ببێت.

پاش چەند رۆژێك ئەیبەن بۆ دادگا و بە ئارەزووی خۆیان لەسەری ئەنووسن و بۆی ئەهۆننەوە، پتریش مەبەستیان ئەوە ئەبێ، بەڵکو حاکم حوکمی بدات و بینێرن بۆ شێتخانە کە ئەیکەن بە ژووری دادگادا حاکم هەڵ ئەچێت و توورە ئەبێ پێی ئەڵێت: سەگباب بۆچی ویستوتە ئەم منداڵە فەساد بکەی؟! هیچ وەڵامی ناداتەوە و تا سێ چوار جار پاشان ئەڵێ سەگباب بۆ وەڵام نادەیتەوە؟! ئەویش لەسەر خۆ ئەڵێ: قوربان بۆ توورە ئەبی!! ئەو گەڵ و قنگوکەفەڵە بەوەوە هەیە بە تۆیشەوە بوایە تۆیشم هەر ئەگا رزگارم نەئەکردی بێ قەزابی.

* * *

ئەو خەڵووز بە مێوژ تێ ئەگات:

جارێتر ئەحەی جاو قیر تەبەقێکی دانابوو هەندێك نوقڵ و چکلێت و مێـوژ و خـەڵوزی پیس و تۆز لێ نیشتووی دانابوو لەسەری بەیەکەوە ریزی کردبوو، گوایە پیاوەکـە کەسـابەت ئەکات و شت ئەفرۆشێت، جا یەکێ لە کـوڕ و کـاڵ و قۆشمەچییەکانی سـلێمانی دەوری لێ ئەدەن و مامەڵەی لێ ئەکەن ئەمە بە چەند و ئەوە دانەی بە چەندە؟! ئەویش هەر یەکێکی بە (١٠) قڕان یان یەك روپیە ئەفرۆشت یەکێك (١٠) فلسی ئەداتێ و لـە بـاتی ئـەوەی مێـوژ هەڵبگرێ و بیخوات، ئەچوو خەڵوزەکـەی دانـە دانـە هەڵئـەگرت و ئەینایـە ژێـر ددانـی و ئەیکرمان هاورێییەکی پێی ئەڵێت: ئـەرێ کـابرا ئـەوە چـی ئەکـەیت؟! تـۆ نـازانی خـەڵووز ئەکرمێنێ ئەحەی جاویش ئەڵێت: باوکم بۆچی نایەڵێ ئەم خەڵکە کەسابەت بۆ خۆی بکات؟ پیاوەکە واتێ ئەگات و وای لاخۆشە مێوژ بە خەڵووز تێ ئەگات!! دەبڕۆن خواتان لەگەڵ.

* * *

لە شێخ بزێنی دێیەك هەیە ناوی تولکییە منیش رێم کەوتە ئەوێ پیاوێکی زۆر پیری سـەد ساڵ تەمەنی لێ بوو کەمێك لەسەر خـۆ نـەبوو بـە هـۆی پیربوونـەوە خوێندەواریـشی هـەبوو، بەقسەی خۆی زۆر برادەری شێخ رەزای تاڵەبانی شاعیر بووە ئێمەش دووانـدمان شـیعری ئـەوی زۆر لەبەر بوو، بـەلاّم شـیعرێکی بـۆ وتـین، منـیش خێـرا دەسـبەجێ نووسـیمەوە، بەداخـەوە بەرێکوپێکی زەبت نەئەکرا ئەمەیش شیعرەکەی شێخ رەزایە کە لە دیوانەکەیدا نییە:

لاف بەرلاف ئەلف راستەی دەرخانەی کاف

دوو شاخی ئەرخەوانی دەرهەوا کەرد

گوڵی سورخ و سفید لێکدی جودا کەرد

قەرەبینای پێوە ناو خۆی بەکونا کەرد

لە خۆشیی پڕ کۆشی ئەشرەسی رەواکەرد

هەرواگێرایـەوە جارێـك شـێخ رەزا ئەچـێتە ئێـران و لـەوێوە رێگـای ئەکەوێتـە لای شێخەکانی بالاّگیر کە جێگایەکە لەو ئێرانە لە ناکاو خۆی ئەکات بە ماڵی شێخدا ئـەبینێ شێخ وابەسەر دەروێش ژنێکەوە پێچاڵی جۆلاّیی ئەنێتەوە شێخ رەزایش ئەم شیعرە ئەڵێ:

بەهبەهە لە سایەی قطبی بالاّ گیرەوە

گون ئەکا تاقمانە جوتو کوس بە کەللەی کیرەوە

ئەم چوار خشتەکیەی بۆ خوێندمەوە منیش نووسیمەوە کە لە تورکیا وتوویە:

بۆ نیشانەی کوز بچووکی دەم ئەگەر نیشانە بێ

خەڵکی ئەم شارە کوزی ژنیان ئەبێ زەنگیانە بێ

چاوی مهزوم کزە لەم سیڕە ناگا عاجیزە

بێت و گەر وابێ نەسیبی ئەم خڕەی سەر پانە بێ

* * *

جارێك شێخ رەزا ئەیەوێت مەلای جەباری تاقی بکاتەوە و تا چ رادەیەك ئەتوانێ شـان لـە شانی بدات، دێت کاغەزێ ئەنێرێت بۆ مەلای جەباری و تیایدا ئەنووسێت: دێم بۆ میوانداریتان بە هەموو شتێکەوە حازر بن بۆمان: بە نان و گانەوە ئەویش خێرا وەلاّمی ئەداتەوە ئەچێت ئەم شیعرەی خوارەوە ئەنێرێت:

وەك قەومی لوطن هۆزی جەباری

هەردەم حازرن بۆ میوانداری

* * *

ئەگێڕنەوە جارێك تەیموری لەنگ بانگی مەلای مـشهوور ئـەکات ئـەڵێت: جـەنابی مامۆستا ئەگەر من لە نەژاد و نەوەی عباس بوومایـە بـەرای تـۆ ئەبوایـە مـن لەقـەبم چی بوایە؟

چونکە ئەوان هەموویان ناویان وابووە؟

الناصر لدين الله، المعتصم بالله، الواثق بالله....... تاد ئەویش خێرا وەلاّم ئەداتەوە ئەڵێت: قوربان زۆر ئاسانە تۆ ئەبوایە لەقەبت: نعوذ بالله بوایە.

* * *

جەنابی مەولەوی جارێك رێی ئەکەوێتە سلێمانی و لە مزگەوتی گـەورە میـوان ئـەبێت دەسنوێژ ئەشـوات و ئەچـێتە پـاڵ سـۆپاکەوە خـۆی گـەرم بکاتـەوە، پـاڵی لێ ئەداتـەوەو ڕائەکشێ، یەکێك لەوێدا ئەبێ بڕوای وا نابێ کە مەولەوی ئەو پیاوە گرینگە مەزنەیە ئـەم شیعرە تاقی ئەکاتەوە کابرا ریشێکی دوو فاقی ئەبێ و سۆفی ئەبێ:

خەراپ کەفتگی عەجەب بێ خۆفی

بابێك بەر ئەدەی بۆ كێری سۆفی

ئەویش خێرا وەڵاّم ئەداتەوە:

ئەندازەم گرتووە رحیمم مرێ

دوو فاقەی ریشی مام سۆفی ئەگرێ

❊ ❊ ❊

پیاوێك ناوی حەمەی زاڵە ئەبێ خەڵكی ئەو شارەزوورە سوێند بە تەڵاّق ئەخوات، ئەچێتە لای مەلا كاكە حەمەی بیلۆ (مەولەوی) بزانێت تەڵاّقی كەوتووە یان نا؟! ئەپرسێت چیت وتووە. ئەڵێت: وتوویە دوو ترِو نیو لە كێری بدات ئەگینا تەڵاّقی بكەوێ مەولەویش ئەم فەرموودەیە ئەڵێت:

دوو ترِ و بەهەر حاڵ نیو ترِ مەحاڵە

دوو ترِ و نیو ترِ بە گۆڕی زاڵە

❊ ❊ ❊

كابرایەك لە لادێدا دڵی بە كچێكەوە ئەبێ، ئاگری ئەوین و دڵداری ئەیسووتێنێ كچەیش ئەمی زۆر خۆش ئەوێ، كاتێ هەواڵ ئەگات بە كوڕەكە دڵدارەكەی زۆر نەخۆشە پیا بگات یان نا؟! خێرا رێگا ئەگرێتەبەر ئەبینێ پەرێشانە ئەم فەرموودەیەی بۆ ئەڵێت:

سەر جەزانووی خەم بكێشۆ وەدەر

هەر پەی دووری یار بكەرۆ سەفەر

ئەویش چاو هەڵ ئەبرێت و ئەڵێت.

مقدمەی خەم تاڵیش مەراقەن

وە خێر نەیامای وادەی فیراقەن

ئیتر گیانی بە یەزدان ئەسپێرێت..

❊ ❊ ❊

چیرۆكی شێخولكە و فەقێیكی لەخۆبردوو سەربوردێكی بە نرخ:

كات چێشتەنگاوە، ئاخرو ئۆخری پایزە، ساردی تەواو بزواوە زەخیرە بەرەو قات و قڕی ئەڕوات، بێ دەرامەتی و هەژرای خۆی كێشاوەتە ناو ماڵ و دێهاتی ناوچەكە گەلێك خێزان

دابەش كرابوو بەسەر هاوماڵەكاندا، تاوەكو لە برسا نەمرن و بگەنە وەرزی تازە، چونكە جەنگی دووەمی گشتی جیهانی بە جێنەهێشتبوو بە تەواوی، گەلی عێراق دەروونی كەیلی خەم بوو لە كڵپە و گڕی قین و تووڕەیی قوڵپە ئەدا، لەو لایشەوە تاوانی جوولەكەكان لە فەلەستینا دڵی مووسڵمانانی خاوەن هەستی هێنابووە جووڵە و هەژان.

شتێكی سروشتیە هەژاری و بێ دادی بلاّوبێتەوە ئاسایش لە خەڵكی هەڵ ئەگیرێت چڵكاو خۆرو بێگانە تەشەنە ئەكات گیاكەڵەی دەرەبەگایەتی ئەڕوێت و بە خۆی و مەرامە پیسە چەپەڵەكانیانەوە سەر هەڵئەدەن هەر یەك بەڕەنگ و جۆرێك چرۆ ئەكەن، زەهر و بەدرەوشتی چرۆ ئەكات و كوشندە ئەبێت جا وڵاّت ئەبێت بە مۆڵگای جرِو جانەوەری بێگانە وردە وردە سەر هەڵئەدەن و كنە ئەكەن ئەتەننەوە رێگا خۆش ئەكەن بۆ دروستكردنی كۆڕ و كۆمەڵەیان، پەردە لەسەر رووی خۆیان لائەدەن، مرۆڤی زیرەك تێ ئەگات و هەستی پێ ئەكات هەندێك لەمانە بە ناوی ئاینەوە دەس ئەكەن بە راو روت، سواری گای شێت ئەبن خۆیان لە زۆنك و مێرگی تاوان هەڵئەكێشن كار و فەرمانی وا ئەكەن لە ژێر پەردەی دینا لە راستیدا شەیتان خەجاڵەت و روو زەرد ئەبێ دەست و پێوەند بە جۆرەها خورافات ریزەكانی گەل ئەتەنن، وڵاّت ژەهراوی ئەكەن تۆوی نەزانین و گەوجی ئەچێنن رووی پاكی مرۆڤایەتی گلاّوو چەپەڵ ئەكەن بەو جۆرە بەرهەمێكی بێ ئارەق و رەنج ئەچننەوە، لە سایەی وڵاّتێكی دواكەوتووی تاریكدا ئەژین بۆ خۆیان وەك بەرزەكی بانان لە بە هەشتێكی بەریندا وەچش لەو خەڵكەی هەمیشە تاس بردو و ماندوو نەزیندوو نەمردوو.

❊ ❊ ❊

لە گەرمكدا كە دێیەكە لە خۆرئاوای ناحیەی تەقتەق سەر بە قەسەبچەی كۆی سنجاق نزیكی (٣٠) ماڵێكی تێدا نیشتەجێیە جووتیارن بە كشتوكاڵەوە خەریكن ئەژین رێگای شارو بەریان بە زۆری تەقتەق بوو یان كۆیە.

دەنگوباسی هەندەران وای ئەگەیاند لە شاری كۆییدا خۆپیشاندان هاتۆتە مەیدان جم و جۆڵ و بزووتنەوە دەستی پێ كردووە زۆر بووە لە ناو قوتابیان و رۆشنبیران وەك ئاگر و پووش ئەی سوتان و ئەی هەژان دەنگی وا خۆش و رەوان بە گەرمییەوە ئەچووە ناو گوێی جووتیاران، ئەم گەلە لە بەدبەخت و سەر سەختە گیرۆدەی پیلانی بەگوو شێخی جادوو گەرە، هەر بەوان ئەخەڵەتێن و لە تەوەر ئەبرێ لەبەر خودی سوودی تایبەتی ئەو كاتە، و

جەنگی گشتی جیهانی، واتە بۆ بەرژەوەندی مەبەستی ئیمپریالیست شێخێکی دروست کردبوو بەرەڵای ناو خەڵکی کردبوو، گەلی بە قاو هێنابوو زۆر کەس ریشی تێنابوو، گەلی چاوبەست کردبوو چاکەی لە بیر بردبوو ناوی لێنابوو شێخ محەمەد سالحی کەس نەزان دەنگی وەها زڕابوو جاسووسێکی کارامەی لێهاتووی کارگوزار بوو، لە ناو گەلدا خۆی وا نیشان ئەدا شێخی تەریقەتی قادرییە لە بنەماڵەی بوزورگەواری ئەوانە خزمەتکاری تەریقەت و دینە هەمیشە دەستی بەچاکە و زوبانی بە زیکری خوا رەنگینە ئەمیش توانیبووی چەند هەژاری ساویلکە بگرێتە خۆی و بیکات بە کەرەسەی پڕوپاگەندە بەناوچەکەدا بلاوبکاتەوە بسووڕێتەوە و ئەم و ئەو لە خشتە بەرێت ئەنجام گوایە ئەتوانێت مەڵبەندە دێرینەکەی حاجی قادری بۆگەن و بیگەن بکات گەر خوا دەستی بدات شکور خوا نەیکرد ڕێی بەمەبەست نەبرد، ئەمجارەش وەکو جاری جاران دەنگوباس گەیشتە ئەو پەڕی دێهات و کۆنە هەواران دەوارنیشنی نەزان کە شێخێك پەیدا بووە کەشف و کەراماتی زۆرو زیندووە لە دەس دەرچووە بگرە مردوو زیندوو ئەکاتەوە دەرگای خێر ئەکاتەوە بەرەکەت و فەر ئەخاتە دەغڵ و دان لە وڵات ئەتارێنێ شەیتان کچ ئەباتە سەر باری نیازی شووکردن، نەخۆش ئەکا بە پۆلا وەکو کوێزی ساغ ژنی نەزۆك ئەخاتە بەر. لەکوڕ بەولاوە هەر نایبێ، دوژمن و ناحەز قڕ ئەکات ژن و مێرد لای یەك خۆشەویست ئەکات، لە چاوی پیس بە دووریان ئەکات، جنۆکە و دێو بنبڕ ئەکات خێوو شەیتان لە ناو دەرئەکات باوك و دایك، خزم و خوێش لەو دونیا لە جهەنم رزگار ئەکات مسۆگەر ئەبێت بەهەشت بۆیان، واتە کوێخایەکی تەواوە لەلایەن خواوە ئەم گشت باس و خواسە ئەگەیشت هەروایش مەلا چاکەکانی وڵات لە وتو وێژ بەزیوون سەریان دانواندووە بۆ حەزرەتی شێخ و بوون بە دەروێش بۆری داون سنك کراون دەس بۆ هەر نهێنییێك ببا لە خۆرا دەکرێتەوە مافی خۆیەتی بسووڕێتەوە زاناو مووچە خۆرانی میری دووی دەکەون گشت پێشوازی لێ دەکەن بە حەدیث و شەرع ئەدوێ، إبن حجر وەکو قورئان راڤە دەکات رێزی لە دێهات گرتووە گەلی بۆ تەریقەت بردووە بۆ جەنگی فەلەستین رایان دێنێ حەقی ئیسلام ئەستێنێ، هەر ئەمەیە پیاوی خوا نوور لە نێو چاوی بریسکە دەدا ئەم دەنگوباسە وایکرد بڕوای پێ بکرێ باو بە مەکرو تەزویری بدرێ شێخی سەر ژنانی خەڵکی فریودا، بەڵام یەزدان پشتیوان بوو بەو شێخە نەبووم بەدخوو..

* * *

فێرخوازێك و مەلایەك دانیشتبوون لەمزگەوت وانەی شەرعیان رافە و شی ئەکردەوە ئەیان خوێند جا با خوێنەر لێی روون بێت کە فێرخوازەکە وریاو بزێو بوو، لەوبارەوە زۆری وانە کردبوو سرنجی وردی لێ دابوو لە خزمەت زانادا پێ گەیشتبوو تێگەیشتبوو تا رادەیێك رۆژنامە و پەرتووکی تازە بابەتی ئەم دیو دیو کردبوو راستی و هەڵەی لە یەك جیا کردبووەوە پەروەردە بوو بە جوانترین سەرچاوە هۆگربوو توانیبووی بچێتە ناو جوتیارەکان و ئاشنایان بکات بە خۆشەویستی و ڕێزگرتن لە رۆشنبیران وتا رادەیەك شێخ و مڕەو حایو لای پەشم بوو لە خواو پێغەمبەر و قورئان بەولاوە هیچ شتێك نییە بە کەڵك و کاریگەر نییە بۆ ئادەمیزاد هەر خۆی بۆ خۆی گشت شتێکە واتە شێخی درۆ دین ئەدۆڕێنێ.

لە دێکەدا دوو لاوی فاصیدە هەبوو برابوون پتر لە خەڵکی بڕوایان پێی بوو لە ناکاو هاتنە ژوورەوە، ئەو شێخەی ناوی دەرکردووە ئەم شەوی لە تەقتەق بەسەر بردووە جوابی بۆ ئێرەش ناردووە کە خۆی و دەروێشەکانی بۆ ئێرە دێن، ئەوا بۆ ناو گوند هاتن و بەڕێن زەرگو خەنجەر ئەوەشێنن کورەی ئاگر ساز ئەکەن خەڵکی سەر کێش بەزۆر ملکەچ ئەکەن دوعا لەبەرد بکا ئەتوێتەوە ناحەزی بە دەوری خۆیدا ئەخولێتەوە ماڵ و پارە کۆئەکاتەوە بۆ تەکییە ئەیباتەوە، جا نەك لەبەر خۆشەویستی شێخ، بەڵام بۆ پاراستنی ناو و شۆرەتی خەڵکی دێیەکە با شتێك خۆمان ئامادە بکەین پێشوازییان لێ بکەین، مامۆستای دێ بانگی دانیشتوانی دێی کرد رایەخ راخەن، میوان بەڕێکەن خۆیشی رۆیشتەوە بۆ ماڵەوە تا تەدبیری پێشوازی حەزرەتی شێخ بکات کاتێ دەنگی تەپڵ و دەف گوێی گەردوونی کەڕ ئەکرد، هانای بۆ ماوەی دوور ئەبرد کاکەی فێرخواز وەکو خەڵك تەماشای حەشاماتی دەکرد سەر و سەکوتی شێخی هەڵ ئەسەنگان بە هێسترە شێخی ئەچوان، واتە دەس بڕێکە رەسەنترین جاسووسی چاکی ئینگلیزەکان.

ئەم قوتابییە دینییە کالاو بەرگی جوانی نەئەلوان سەر پێچی شڕ و شیتاڵ بوو بوخچەی جلەکانی ماڵ بوو دیواژو بەرگی پۆشی بوو لە خوێندن بەولاوە دونیای مەبەست نەبوو، بە هیچ دەربەست نەبوو کە شێخ گەیشتە ناو دێ لەگەڵ خەڵکی تاوان کەوتەرێ وەکو ئەوان دەستی ماچ نەکرد تەوقەیەکی لەگەڵ کرد رۆیشتن تا گەیشتنە مزگەوت شێخ پێش دەروێشەکان کەوت چوونە سەربان کردیان زیکری سبحان، بە هەڵپەرین و خۆبادان شێخ مەدەدی ئەباران بەهیمەتی پیران سەرپەرشتی ئەکردن نووری بۆ ئەناردن ئەی پاراستن لە شەیتان لە خوا گرتووی وەك خۆیان.

حەمە رسوڵ و حمەئەمین: هاتنە خزمەتی وتیان فەرموو قوربان پشوو بدە بخە سیرەوە دەروێشەکان با زیکری خۆیان بکەن هەروایش مامۆستا تەشریفی هێناوە لە خزمەتا وێستاوە

شێخ وەڵامی داوە هەروا بە پاوە من مەلا نابینم با مەلایش من نەبینێ ئێمەومانان ئیشمان بەوان نییە مامۆستا بۆچییە؟ کاك محمد امین هاتە ئەملاوە وتی بەخوا ئەم شێخە فاسقەو کەرە ماکی شەڕو دەس بڕە بۆیە وا بەگیانی خەڵکی خڕە، فێرخواز وتی: ئەترسم لەگەڵیا بکەومە کێشەوە کەسم لە پشتەوە نییە ناوێرم وتی مەترسە هەر کەسێك دەستت بۆ بێنێ دەستی ئەشکێنم بەخەنجەر جەرگی دەردێنم پشتت بەمن ئەستووربێ وەك فەرموودەی مووربێ وا گوێ هەڵ ئەخەین بزانن ئەگات بەچی؟!!

ذیکر بەتاڵ بوو چوونە بەرهەیوانی مزگەوت رایەخ و دۆشەك بۆ شێخ و مەلا فەراهەم کرابوو، بەڵام شێخ نەچووە لای سەرەوە بۆ دانیشتن لە خوارەوە دانیشت منداڵ و مەزمی ناردە لای مەلا صدیق خۆی بە پێڵاوەوە سەر رایەخ کەوت، بە مۆنیوە کەڵفیش بوو، نوقمی بیری خەم کێش بوو کەفی ئەچاند لە روو شێخ چۆن بوو:

پیاوێکی باڵا بەرزی رەش تاڵە دەم و چاوێکی درێژی پووچەڵ قژێکی بەپرچ کردوو سمێڵێکی تاشراو هەزار قورئانی بخوێندایە رووناکی نەئەکەوتە ناوچەوانی چاوی هەڵنەئەهات حەشیشە و بەنگ گێژی کردبوو، ئەمە جەنابی شێخ بوو هەر کەسێکی بەرچاو ئەکەوت بە قەستی و بە وردی پیا ئەڕوانی وەك بۆ مەبەستێك بگەڕێت بەدوایدا وێڵ بێت لە گشت کەس و لە خۆی گومانی هەبوو جامانێکی لەسەر بوو یەکێکی کردبووە ملی شەدەیەکی لە پشت کردبوو، کەوایەکی بە سەڵتەوە پۆشیبوو شووشەیەك عەتری بەخۆدا کردبوو، ئەنگوچکێکی زلی بەردابووەوە.

کە دونیا ئارام بوو پڕەوحایوحوو نیشتەوە مامۆستا ویستی رێزی بگرێت، پاکەتێکی دەرهاورد جگەرەیەکی بۆ شێخ رەوانەکرد شێخ وەری نەگرت و نەیویست، خۆی تووڕە کرد وتی: نازانم ئەم مەلایانە چییان ئەوێ لە شێخ و دەروێش و پیرانی تەریقەت و غەوسی گەیلانی، بۆچی هەر کۆلکە مەلایەك دێت پڕوپاگەندەمان لە دژ ئەکات؟!! ئێمەومانان هەر ئەبێ ئەمە بەشمان بێت، شەریعەت و تەریقەت لەیەك جیایە ئەمانە چییان لە خەڵك ئەوێت؟! خووڕی لە دەروێش حەوێز کوا بێنە ئەو إبن الحجرە، بزانم درۆو دەلەسەی مەلاکان چی تێدایە؟! با بۆ ئەم خەڵکە روون بێتەوە تاکەی رێگا لە پیرانی تەریقەت ئەگرن؟! قینەبەری ئەکەن ئەمجا قیژاندی و تووڕەبوو مستەکۆڵەیێکی کێشا بە زەویدا چاوی پەڕییە پشتی سەری.

مەلای بەستەزمان ووڕ بوو، دەستێکی برد بۆ فەقیانەکەی وەکو بیەوێت دەستنوێژ بشوات هەڵسا و پێڵاوەکانی کێش کرد بۆ ماڵەوە بۆی دەرچوو، حەیای خۆی پاراست،، دانیشتووەکان خوێنەواریان تیا نەما تەنها فێرخوازی فەقێ نەبێ کە هیچ شتێکی لە خوێنەوار نەئەچوو گوێی

گرتبوو جلێکی شڕی لەبەر بوو چەکە پێڵاوێکی لە پێدابوو خۆی مات و کزەڵ مەلاس دابوو، هەستی ئەگرت چاوەڕێی کۆتایی و ئەنجامی ئەکرد، شێخ بەچی ئەگەیەنێ؟!! خەڵکی سەریان سووڕما، بۆچی ئەم کابرایە وای کرد؟! مەلای بۆچی خەجاڵەت کرد؟ کوڕی شێخ ساردەوە بوو، جا شێخ کە بینی کەس نییە بەرهەڵستی بکات هەرچی بڵێ راستە بۆی ئەچێتە سەر دەستی کرد بەدووان دووانێکی ناشرین بێگومان: هەر بێچووە شێخێك بگریت بگرە تا گەورەکەیان وا تێ ئەگات، مادام چەند رەش و روتێك دەوری لێ داوە زەبەلاح و مل قەوی ئیش نەکەر و تەوەزل دەم و دەس ئەو ناپاکە خۆی بە غەوێ زەمان و قتبی مەدار ئەزانێ و ئەو خەڵکەیش بەکەر تێ ئەگات هەرچی بڵێ ئەو خەڵکە ئەبێ گوێ رایەڵی بن ئەمری ئەو ئەمری خوایە ئەو سێبەری خوایە لە زەوی هەر کەس لابدا لە فەرمانی ئەو لە دین و ئاین دەرئەچێ و گومرا ئەبێ هەرچەند نەخوێنەوار و بێ نرخ بێت هەر پیاوی خوان و چاکن لایان وایە یاساکانی شەرع ئەوان ناگرێتەوە، چاکیان خۆشەویستی خوایە و خەراپیان پێغەمبەر لێی بەرپرسیارە بێ پرسینەوە شەفاعەتیان ئەکات گوناهیان بە تاعەت حیسابە هەزاران حەدیث بەدەم حەزرەتەوە هەڵ ئەبەستن وەری ئەگێڕن بۆ بەرژەوەندی خۆیان بەقسەی خۆیان رەگەزێکی خاوێن کاکڵە و پاڵاوتەی چاکترین توخمی ئادەمیزادن خوا بەدی هێناون و و ئافەریدەی کردوون لەسەر زەوی ئەوان چاکە لەگەڵ ئەو خەڵکە ئەکەن کە لەگەڵیان ئەژین فەیز و فەڕی ئەوانە ئادەمیزاد ئافەریدەکراوە حەدیث و ئایەت ئەرکەکانی ئاین هەر بۆ رەش و رووتەی گەلەو ئەوانی لێ بێ بەرین...

کاکە شێخ وتی: ئەی خەڵکینە ئەم مەلایانە چاك دینیان گۆڕیوە نازانن راستی شەرع لە ئێوە بگەینن هەر دەس پان ئەکەنەوە هەمیشە لە شێخ و تەریقەت و ئەولیاکان ئەدوێن، دەماخی ئێوەیان تێك داوە رێگای تەکیەی لێ گۆڕیون زیارەتی پیاوچاکان قەدەخە ئەکەن، زۆر باش بزانن ئەگەر نەخۆش و تەنگ و چەڵەمە و گیروگرفت هاتە رێتان یام فکری شێخ رێگەی پێ گرتن خێرا خۆتان بگەیننە ئەو مەرقەدانە هاوار بکەن پیران دێن بە هاوارتانەوە و خێرێکی بۆ قەرار بدەن سەر لە تەکیە بدەن چاوتان لە پیر و مەشایخ بێت ئیتر دکتۆر و قسەی سەرچەورەکان ئەچێتە گوێتان مەلاو مەکتەبی دژی تەکیە و تەریقەتن بە گوێیان مەکەن ئەمانە ئەتان کەن بە گژ ئاغاکانی خۆتانا هەڵتان ئەگێڕنەوە لە دژی داب و دام و دەسگای پێشینان گەورە و بچووك هەربوە (نظری) پیران هەزارانی وەك ئەمانەی لە پیاوەتی خست شێت و شل بوون ئێوە دەروێشن گوێ شل مەکەن بۆ مەلاکان فێری ئاژاوەتان ئەکەن لە ناکاو شیڕاندی وتی: ئا دەروێش حەوێز ئەو إبن الحجرەم بۆ بێنە بزانم مەلاکان چییان ئەوێ لە جێگە داروپیرانی

تەریقەت، دەرویشیش بە یاهو کێشان وتی ئەمر ئەکەی یا شێخ هەر ئێستا ئەیهێنم، دەستی کرد بە گەڕان خورجەکەی شێخی پشکنی وتی قوربان کلیلەکە گوم بووە ئارامبە تا ئەیدۆزمەوە لەخۆیەوە دەستیکرد بە ئامۆژگاری بە هیچ جۆرێك پەیوەندی نەبوو بە دینەوە گشتی بریتیبوون لە نوێژ و حەج و زەکات و ڕۆژوو، خزمەتی شێخی گەورە پیاوان و قەناعەت کردن بە بەشی خوا چی دابێ، مەلاو خوێندن و مەکتەب کوفر و حەرامە و حەدیسی بە ئارەزووی خۆی دائەڕشت بەم جۆرە درۆو دەلەسەی هەڵڕشت ئەی پەنا بەخوا!!

فەقێیەکیش لەولاوە چاوی ئاسمانی نەئەدی، تفی لە زەوی و زۆنگاو ئەکرد گینگڵی ئەدا وەکو مار لەسەر پشکۆ قین و تووڕەیی سووری هەڵگێڕا لە ناکاو بەرگی کزەڵ تووڕدا، بە سیمایەکەوە لە شێخ هاتە پێشەوە وتی سلام علیك یا شێخ دەستێکی گرت و توند قیژاندی بەسەریا ئەبێ ئێستا ڕوونی بکەیتەوە ڕووی ڕاستی و ناوەخنی دەروونت ئەپرسم وەڵامم بدەرەوە لە هەر کوێدا وێستای یان وەڵامی بێ ڕێ و شوێن، یا قسەی ناشرین بکەیت لە جێگەی خۆتا نەستەقت ئەکەم دەمت دەشکێنم قورگت هەڵئەبڕم ئەم هەموو هەژارو جووتیارانە ئەبێ گوێ لە هەردووکمان بگرن، کام لامان ڕاستی کرد بچینە سەر قسەی ئەویترمان و ئەبێ بۆر بخوات:

١. ئایا دینی ئێمە لە قورئان بەولاوە هیچی تر هەیە؟! ئەگەر زیاتر هەیە!! ئایا جەنابتان تازەی پێی زانیوە؟ ئەوە چییە؟! یان زووتر هەبووە کەس پێی نەزانیوە؟ چۆن ئێوە پەیتان پێ برد؟ و لە کوێوە؟!

٢. ئایا ئەم ڕێگەی ئێوە لە قورئاندا هەیە؟ کامەیە؟ ئایا دین بە علیم و زانین ئەپارێزرێت؟ یام بە نەخوێنەواری و لاجانگی ڕشکاوی و کوڵکنی؟!

٣. ئایا تەریقەت لەسەر چ بناغەیێك هاتووە؟! مار و مشك و زەرگ وەشاندنە؟ خۆ بە گەوج کردن و سك بە کالا کردنە؟! بە مانا دین زیاد ئەکات؟! وەکو ئێوە پێی ئەکەن پێغەمبەری خوا هەر خەریکی ئەم شتانە بووە؟

٤. ئایا کەسێك نەبێ بە دەروێش بۆ کافر ئەبێ، وبینا لەسەر چی؟! بەبەڵگەی کام ئایەت ئەمە هەیە؟!

٥. ئایا جەنابتان کەشف و کەرامەتی هەیە؟! هەقتان بەم خەڵکە چی؟! ئایا کەرامەت بۆ ئەوەیە سامان و دارایی پێ کۆ بکرێتەوە؟ هیچ گومانم لەوەدا نییە هەر بەم ناوە ئەم ڕەش و ڕوتانە ماڵوێران ئەکەن؟ ئێوە دەوڵەمەند ئەکەن پاشان ئێوە دێهاتەکانیان داگیر ئەکەن، و ئەبن

بە ئاغا لێیان ئەمانیش وەچەیان ئەبێ بە مسکێن و ژێردەسەی ئێوە ئەیان چەوسێننەوە هەی ترحێو لەم خۆ بە گەوج کردنە.

٦. ئایا جەنابتان بۆ ئەوەندە دڵسۆزی دینن؟ دڵتان بۆچی بەم خەڵکە ئەسوتێ؟ بۆ ئێوە کوێخای خوان؟

٧. ئەی بۆچی ناچن بۆ لە ماڵی خۆتانا عبادەت بکەن؟ ڕووبکەنە خوا بۆ کەسابەت ناکەن؟ واز لە سواڵ کردن بێنن؟ خوا مزاهەرەو فاکو فیکی بۆ چییە؟ دین ڕەفتاری باش و کرداری بە کەڵکە جوانی ڕەوشتە ئەم جووتیارانە لای خوا لە ئێوە پیرۆزترن عەقڵیان پێ ناشکێت خۆیان وان.. ئەمانەی وتمان لە قورئان و لە شەرعا بە ئاشکرا ڕوونە کاکە شێخ گیان خەڵکی کەر نییە زۆر چاك بزانن.

٨. ئایا کەشف و کەرامەت زانینی نهێنی نیشانەی پیاو چاکییە؟ ئەی چی ئەکەن لە گا پەرستەکانی هیندستان؟ یا ئەوانەی گاورن ئەچنە ناو ئاگر و شێر و پڵنگ و مار خەو لێ ئەخەن یان خۆیان ئەنوێنن ئەمرێنن بۆ شەش مانگ لە گۆڕا خۆیان دەفن ئەکەن دوواجار زیندوو ئەبنەوە شتی وا ئەکەن عەقڵ تیا سەری سوڕ ئەمێنێ و عیلمیش لە شیتاڵ کردنی دەسەوەسانە..

٩. یا شێخ: بۆ ئەوەی متمانە بکەم و دڵم پاڵ بداتەوە دان بنێم بە پیرۆزیتانا ولای خوا پایەدارن ئەمە چییە لە دەستما؟!! واتە دەنگە مووروویەك بوو شاردبوومەوە بێگومان وەڵامی یەك پرسیاریشی نەبوو فەقێی ڕۆشنبیر وتی: ڕات چییە دەربارەی شافعی و غەزالی و هەزارانی وەك ئەوان؟! وەك ئێوە ئەفەرموون با کتێبەکان بدڕێنین و بیان سوتێنین، تەنها ئێوە بەسن بۆ ئەم خەڵکە دینی پێ ڕابگەینن ئەگەر خوا کردی ئێوەش نەزۆك بوون یان کتێبەکان نەمان شەیتان ئەبێ بە پێشەوای گەل ئەی ئافەرین هەر بژی سێ جرتوو نیو!!!! من هەر لە ئێستاوە ناحەزی ئێوەم ئێوەش درێغی مەکەن بۆچی بە تەنها خوا هەر هی ئێوەیە؟! بەشی ئێمەی پێوە نییە؟ ئەی ئێمە چی بکەین.

یا شێخ زۆر چاك بزانە " ئەدیسۆن و ئەنشتاین ئەوانەی شتی تازەیان دۆزییەوە بۆ خزمەتی ئادەمیزاد بە گشتی لە ئێوە چاکترن تەنها بڕوایان نەبێ، ڕادیۆ، تەلەفۆن، پەنسلین، چاپ گەری، لاسلکی ڕەنگە جەنابتان ئەوانەی دروست کردبێ، بەڵام لە نەزانیندا ئەوان دروستیان کردو هیچیان لە کەس ناوێ ئێوەش بەهەشت ئەفرۆشن وەکو تاپۆی باوکتان بێت، ئامۆزای قەشە و پاپان لام وایە ئێوە مار و مشکو پرچ و ئەسپمان بۆ زۆر ئەکەن هەی نەفرەت لە کردارتان دواتان بڕێ نەختێ بفامن. ئێوەش و ئاغا و مەلاو بەگو هەزاران بێ کاری تەوەزەلی ناپیرۆزی نا

میهرەبان، و پیاوانی میری تێکرا نان خۆری ئەم گەلە رەش و روتەن کەچی ئێوە چاویان دائەبەستن و دەم ئەخەنە ناو خوێنیان ئەی مژن هەر خۆتان بن هەی بێ ئەمەکینە!!

پاشان قۆڵی شێخی گرت و رایوەشان دووجار لەسەر یەك بە توندی هاواری کرد دەی بیهێنە ئەو إبن الحجرەی کە تۆ پێی ئەنازیت ئەم لاو ئەولا کە هێنایان إبن الحجری عسقلانی بوو..

١٠. دە پەڕە بوو تا دە حەدیسی حەزرەتی تیا بوو لەگەڵ قسەی نەستەق جوان کاری خەڵکی پێ ئەترسان شێخ بە دەستییەوە زەرد هەڵ گەڕابوو زەندەقی چووبوو ئەمجا رووی کردە دەروێشەکان وتی ئەی کەرینە ئەزانن دەروێش یەعنی چی؟ واتە شێت و وێت بەرەڵلاو بێ کارەو گەوج ئێوە بۆ ناچن خزمەتی ماڵ و منداڵی خۆتان بکەن!! ئەگەر سواڵکەرن بۆچی بۆ خۆتانی ناکەن؟ ئەم خۆ بە شێخ کردووە وەکو ئاگر وان دەستی بۆ ئەبەن ئەتان سوتێنێ، وازی لێ دێنن بسوتێ ئەکەوێتەوە دونیا قڕ ئەکات تاکو زووە بیکوژێننەوە رزگارتان ببێ لە چەپەڵییان پوختەی باسەکە ئەوە بوو شێخ دەمی بەسرا یەك دوو دێی تر گەڕان ئەو خەڵکەی لەگەڵیابوو یەك یەکو دوو دوو جێیان هێشت و رۆیشتن ئەویش ناچار بوو گەڕایەوە لە دێیێك چەند مانگێك مایەوە کچێکی هەڵگرت و رۆیشت و هەندێ پارە و پوولی بۆ خۆی کۆکردەوە لە کیسەی نەزانا دەری هێنا ئەمەیە کاری شێخەکانی ئێمە واتێ ئەگات کەس بە کاریان نازانێ.....

* * *

پیاوێك کوڕێکی زیرەك و بێ عەقڵی ئەبێ زەکای زۆر لە رادەبەدەر ئەبێ دەرفەتی ئەدەنێ بچێتە ئەمریکا خوێندن تەواو بکا. کە دێتەوە باوکی داوای لێ ئەکات قسەی بە جێ بکات کە لە مەجلیس دائەنیشێت کوڕە دێتە دواندن و فەلسەفە ئەنوێنێ و ئەڵێت: لە ئەمریکا مانگا ئەکەن بەمەکینەدا واتە - کارخانە — لەوسەرەوە ماست و شیر و پەنیر دێتە دەر باوکیشی لە توانایدا نامێنێ ئەڵێت " رۆڵە خۆ ئەو کارە زۆر ئاسانە منیش لە کاتی خۆیدا لێرە مەکینەیەکم کڕی شیرم تێ ئەکرد گا دەرئەچوو؟!!

* * *

بالۆرەی گەورە کچێك

گەورە کچێك ئەدەن بە مێرد و شووەکەی بەدڵ نابێ کاتێ ئەچێتە ئەو دەشتە بۆ دار و چیلکە کردن دەس ئەکا بە بالۆرە: ئەم رێیە دوو رێیە، لانکی ساوام پێیە ماڵی بابی یارم لە کوێیە، رێی درێژ و باریك دونیام لێ بوو تاریك نەمدی بەژنێ باریك ئەرۆم پشتەو شاری دەخۆم زەهری ماری

ناکەم هەوێ باری هەوێی سەربەقوڕ جێگەم گەرم و گوڕ جێگام لێ دەستێنێ بە جلە گا دەم خەوێنێ لانکۆڵەم پێ دەژێنێ..

* * *

لەسەر بیر ئەمانخوێند، فەقێیەکمان نارد بۆ ناو دێ کە ماست و نان بێنێ بۆ ئەمیش ناچێت خۆی ئەکا بە ماڵێکا تا ناوەڕاستی ژوورەکە راناوەستێت کە سەر هەڵئەبڕێت ئەبینێ خاوەن ماڵ و ژنەکەی وان لە کاری خێر دایە!! ئەمیش ئەگەڕێتەوە بۆ دوواوە لە شەرمەزاریدا سەری ئەکێشێت بە دیوارا سەری ئەشکێت و رێی لێ گوم ئەبێ ئەملا ئەکات ئەولا ئەکات دەرگا نادۆزێتەوە جا کابرا دێت پەلی ئەگرێت و ئەڵێ لێرە بڕۆ ماڵت وێران بێ کاتێ هاتەوە خوێن بالآی ئەندامی سوور کردبوو زامێکی گەورەی تێ کردبوو کەچی یەشتا پێ ئەکەنی و خەشی کردبوو فەقێیش دەوریان دابوو: کوڕە کێ سەری شکاندی و بۆچی؟!!

* * *

مەلایەك لەبەری سرۆچکە زۆر ناحەزی شێخ و تەکیە بوو ئەچێت بۆ تەکیەی یەکێك لە شێخە ناودارەکانی کوردستان و فەسالّی شێخ لای ناشرین بوو شەو شێخ دێت بۆ ناو دەروێشەکان و بانگی مەلا ئەکا ببێ بە خەلیفە، ئەویش ئەڵێ قوربان من بتوانم تەفسیری (بیضاوی) و (بوخاری) بکەم بۆ دەروێشەکانت ئەمەندە بەس، ئەویش ئەڵێ هەر مەلایەك نەبێ بە خەلیفە دەروێش کەری پێ ناگێت مەلایش دەسبەجێ وەلام ئەداتەوە ئەڵێ قوربان زۆر راستە هەر بە شێخی ئەگێن پیرۆزی خۆتان بێت..

* * *

جارێکیان شێخ رەزای شاعیر لە تەمەنی لاویدا دێت بۆ سلێمانی بۆ دیدەنی و سەردانی شێخە ناودارەکانی ئەو سەردەمە کۆمەڵە فەقێی هاوچەرخی خۆی دەوری لێ ئەدەن و پێشوازی ئەکەن و رێزی لێ ئەگرن بڕیار ئەدەن بچنە دەرەوەی شار بۆ تۆپێن و سێباز کردن، کاتێ تەماشا ئەکات یەکێك بەرەو کۆڕەکەیان دێت سمێڵێکی زۆر زل و قەبەی بەدەم و قەپۆزی خۆیدا هەڵواسیوە شێخ رەزایش بڕیار ئەدات شیعرێکی پیا بڵێت لەوکاتەدا کابرا ئەیەوێت سەلام بکات دەس بۆ سەر و سەقەلی درێژ ئەکات و ئەڵێت:

لێم ئەپرسن بۆچی ناویەتە سەر ریشی سمێڵ
تا بڵێن سامی هەیە تڕ رەشەبای فس کلکە بیێڵ

کاتێ دائەنیشن باس و خواسی لێ ئەپرسن بۆی دەرئەکەوێ ئەم پیاوە خەڵکی رانیییە. ئەم شیعرەیشی پیا ئەڵێ

رانییە رانییە رانییە   نسائها فاحشە و رجالها زانیە

جارێتر ئارەزووی دیدەنی و بەزمی ئەبێ و ئەیەوێ بچێت بۆ ناو هۆز و خزمی {حسن کەنۆش} کاغەزێك ئەنووسێت بۆ سەرەك هۆزەکەیان ئەڵێت دێم بۆ دیدەنیتان هەموو شتێکم ئەوێ لێتان ئەو ماوەی لاتان ئەمێنمەوە ئەمانیش ناویان بیستبووە ئەیناس شەرٍ فرۆش و جنێو بازە، خۆیان ئامادە ئەکەن کە کەمو کووڕیان نەبێ {حسن کەنۆش} ئەڵێت هیچ حەقتان نەبێ من وەڵامی ئەدەمەوە ئەگەر گێچەڵ بکات و بیەوێ حەق بکاتەوە لێمان!! بەڵێ لە ناکاودا دێت و ئەمێنێتەوە شەو هیچ کەم و کوڕی نابینێ بەیانی رۆژهەڵات کە وەختێ قاوەڵتی دێت خۆی عاجز ئەکات و تووڕە ئەبێت ئەڵێن قوربان بۆچی زویرو پەستی؟! ئەویش ئەڵێ! ئێوە شوورەیی ناکەن شەرمەزار نابن؟! ئەم شەو کێرم دزراوە، ئێوە بردوتانە هەزار بۆڵە ئەکات و سەرزەنشتیان ئەکات.

{حسن کەنۆش} لەسەرخۆ ئەڵێ قوربان ئێوە قاوەڵتی بکەن خوا کەریمە لە پاشان روو ئەکاتە شێخ رەزاو ئەڵێ قوربان ئەم کێری تۆ بەراستە دزراوە، بەڵام ئێمە وامان زانیوە دوو قاڵبی تایبەتی خۆی هەیە {شێخ دوو ژنی ئەبێ} بیان هێنە کوڕ و کاڵ پیاوی هۆزەکەیش هەر هەموویان دێنمە خزمەتت، بابە قاڵبەکان تاقی بکەنەوە کامیان پڕٍ بە قاڵبەکە بوو ئەوە هی تۆیە؟ بیبەرەوە چیش ئەفەرمووی باری سزای ئەکێشین؟ ئەویش بەراستی و یەکجاری قینی دادێت و تووڕٍ ئەبێ، ئەڕوات خوا حافیزی ناکات.

* * *

جارێك مامۆستایەکی قوتابخانەی زەمانی عوسمانلی (مفالطة) لە شێخ رەزا ئەکات و لێی ئەپرسێت: مامۆستا: ئەم رستەیە إعرابی چۆنە (یا أحمق الحمار) ئەویش بە شیعر وەڵامی ئەداتەوە:

یا حەرفی نیدا ئەحمە تەرخیمە
مونادای مفرد معریفەی میمە
ق فعل و فاعل بینا مجهولە
مەکتەبلی و حمار هەردوو مفعولە

حمار بە هەر حاڵ هەر ساڵەو ساڵە
بەڵام مەکتەبلی دائیم بە فاڵە

* * *

بۆیان گێڕامەوە پیاوێك ئەبێ داوای پێغەمبەرێتی ئەکات هەروا وەحی و الهامی بۆ دێت لەلایەن خواوە پاشان کاربەدەستان پێی ئەزانن ئەنێرن بە دوایدا پێی ئەڵێن ئێستایش وەحیت بۆ دێت؟ ئەڵێت بەڵێ: ئەڵێن پەشیمان بەرەوە ئەڵێت کێ بیستویە، یام کامن پێغەمبەر هەیە پەشیمان بووبێتەوە؟ فەرمان ئەدەن بیبەنە چێشتخانە و لەوێ حەپسی بکەن و تێری بکەن، پاش ماوەیەك ئەنێرنەوە بە دوایدا کە دێتەڕوو لێی ئەپرسن: لە ماوەی ئەم مانگەدا جوبرائیل هات بۆ لات؟ سورووشی هیچ بۆ هێنایت؟ ئەڵێت بەڵێ ئەڵێن چی بۆ هێنایت و چی پێ وتیت؟ وتی: وەحی هێناو پێی وتم لەم چێشتخانەیە دەرمەچۆ، لێرەوە دینەکەت بڵاوبکەنەوە.

* * *

ژنێکی گەنجی جوان دێتەلای کۆلکە مەلاییێکی سەعبەت چی و پرسیاری شتی لێ ئەکات، کۆمەڵی فەقێ و خوێنەواری لا بێت ئەمانیش داوای هێلکەو ماستی لێ ئەکەن، ئەویش قەولیان ئەداتێ؟ کابرای کۆلکەیش وەکو دوعای خێری بۆ بکات ئەڵێت یا خوا دایکە بەر حەشەفەی حیمار بکەوی رۆژی سێجار ئەویش وەڵامی ئەداتەوە " یا خوا لەگەڵ دایکو باوکی ئێوەش.

* * *

چیرۆکی مێش

دێتە یادم ئەمخوێند لە دێی کتکە نزیك ئاڵتون کۆپری کە ئێستا چۆڵکراوە عەرەب نشینە بە پێی داب و نەریتی کوردان لەو کاتەدا، واتە لە زۆربەی دێییەکان مەلاو مەدرەسە و فەقێی تیا هەبوو لەسەر حیسابی ئەو جوتیارانە و خەڵکی دێ ئەژیان و ئەیان خوێند هەر ئەم نەریتەیشە بۆتە هۆی بڵاوبوونەوەی رۆشنبیری ئایینی لەناو دێهاتییەکاندا لە کوردستان، و لە ناو زۆربەی زۆری جەماوەری گەل.

* * *

مامۆستا مەلا عبدالرحمن بوو خەڵکی یارمجە و مەلا حسن خەڵکی دێی کاریتانی لای دیبەگە یەکەمیان گاڵتە چی بوو زۆر بگرە گوێدرێژی حەلیمی شێت و توورە ئەکرد دووەمیان هەرگیز بێ تاقەت و توورە نەئەبوو، ئەم ئەی وت سەرم سڕ ئەمێنێ لە کەسانی تر بۆچی توورە ئەبن؟ بۆ میزەڵدانی حەوسەڵەیان پف هەڵدێت و تەنگ ئەبێ؟

سەرجەمی فەقێکان (١٦) کەس بوون یەکەم وەڵامی دایەوە ئارەزوو بکەم تۆیش توورە ئەکەم خۆت بە پاڵەوان نەزانی!! وتی چۆن؟ ناتوانی!! ئەگەر لەسەر سکم یا دڵم هەڵپەریت وەڵامی دایەوە " وات لێ ئەکەم شێت بیت بە چەپۆك بماڵیت بەسەر خۆتا وتی ناتوانی یەکەم بیری کردەوە چیرۆکی مێشی بۆ هێنایە پێشەوە هەرچی دووەم بیکردایە دەمەلاسکێی ئەکردەوە ئەیکرد دەستی ئەجووڵاند ئەویش دەستی خۆی ئەجووڵاند چاوی ئەتروکاند ئەیتروکاند قسەی بکردایە قسەکەی ئەوی ئەکردەوە ئەچوو بۆ ئاودەس ئەمیش ئەچوو لەگەڵیا ئەنووست ئەمیشی رائەکشا بە کورتی بوو بە پارچەیەك لەو، دووەم هەڵسا چوو قورئانی خوێند ئەمیش هەر وشەیەکی بوتایە ئەیوتەوە ئەمە دوو شەوی خایاند یەشتا کەسی دووەم نەشێوا، بەڵام لە دواییدا بێ تاقەت بوو زۆر دانیشتووی دێیەکە هاتنە تکا کاری وازی لێ بێنێ بێ کەڵك بوو کەسی دووەم وەخت بوو شێت بێت، ناچار بوو دەستی داخەنجەرو پەلاماری دا وتی هەی ژنی بابت دبگێم خۆ من شەقم برد وازم لێ بێنە ئەویش بە وێنەی ئەو پەلاماری دا، خەڵك و خوا کەوتنە بەینەوە لێکیان کردنەوە، بەڵام هەربێ کەڵك بوو بوو بە یەکپارچە لەو یان بە سێبەری ئەو، جا شەخسی دووەم کە مەلا حسن بوو هەڵسا شتومەك و جل و پێخەف هەرچییەکی هەبوو پێچایەوە دای بە شانیداو رۆیشت، یەکەمیش وەکو ئەو چی هەبوو پێچایەوە دایبە شانیدا لەگەڵ ئەو ملی رێگەیان گرت و لە دێ دەرچوون پێکەوە ماوەی دوو کاتژمێر بەسەرچوو لەو ماوەیەدا پێکرا ئەڕۆن شەخسی دووەم ماندوو ئەبێ و دانیشت ئەمیش پاڵی پێوە ئەدات جا مەلا حسن بوخچە ئەکاتەوە قورئان دەردێنێ و ئەڵێ "بیکە بە خاتری خاوەنی ئەم قورئانە ئەمە کەلامی خوایە واز بێنە و دەس هەڵگرە، دەس ئەکا بە گریان و ئەڵێ" باوکم ناما قووڵیم کرد، ئەو کەسەی توورە ئەبێ حەوسەڵەی تەنگ ئەبێ لەوێدا دەس ئەکەنە ملی یەکترو ئاشت ئەبنەوە کاتێك بە پێکەنینەوە لە سەرەوە هاتنە خوارەوە بۆ ناو دێ تۆبەی بەروو دوای مەرگی پێکرد. بەداخەوە گەلی کوردی میهرەبان کەمێکیان نەبێ لە چیرۆکی مێشدا ئەژین دەمەلاسکێی یەکتر ئەکەنەوە کە بینیان یەکێك گۆرانی بلێ چەقەنە لێ بدات، یان شینی خۆی

بگێڕێت، یا شەوارەی ساڵانەی خۆی بگرێت یا شایی بۆ مردوو بکات هەر خێرا ئەتەنێتەوە چاوی لێ ئەکەن وای لێ دێت کەسێك ئەیکات بەسووك شاز تەماشای ئەکەن.

❊ ❊ ❊

مامۆستا بیگوڕە ئەم خەڵکە بەساڵانە نایەن بۆ نوێژی جومعە، مەلایێ هەبوو لە دەشتی دزەیی نوێژی جومعە و وتاری بۆ خەڵکی ئەکردو ئەدا هەرچەند ئەچووە سەربانی مزگەوت سەلای ئەکرد کەم کەس بەو بانگ داهێشتنە ئەهاتن و جومعەکەی پێ تەواو نەئەبوو، فەقێ جەوهەری گاڵتەجاری قۆشمە و گۆبەندچی و دەنگ هات و ئەبێتە میوانی، مەلا گلەیی و بێزاری حاڵی خۆی دەرئەبڕی کە خەڵکی بە سەلانایەن بۆ جومعە کردن شێخ جەوهەری فەقێ وتی قوربان "ئەگەر جەنابتان مریشکێکی قەڵەو سەر ئەبڕن وەکو ئاهەنگ و ئیجازەی منیش بدەن ئەوا ئەمڕۆکە نوێژێکی جومعەی راست و دروست ئەکەین، مەلا وتی هەردوو مەرجەکەم قەبوولکرد کاتی نیوەڕۆ چووە سەربانی مزگەوت یەکدو سەلای کرد کەس دیار نەبوو بێت، ئەمجا دای لە چەپڵەو، بە نەزمێکی خۆش وتی هەی کوڵەندە کوڵەندە ، وەی بالای بەرز و بڵندە"- کیژێ بێنە ماچت کەم ئەو تیرەت بۆ لە مندا مەمکت هەناری نەورەس خڕو توند پڕ بەدەس بە ماچێکو سیان و چوار قەت تێر نابم مەلێ بەس هەی کوڵەندە......تاد ئەمجا هەرچی خەڵکی دێ بوو هەموویان دەوریان لە مزگەوتدا نوێژێکی دروستیان کرد مەلا جەوهەریش چی خوا حەز نەکا پێی کردن.

❊ ❊ ❊

مەلا حسن هەبوو، زۆر قسە خۆش و بەزم بوو بێژەکانی جێگر و لە جێگای خۆیدا بوو، ورد و زیرەك بوو، پیاوێکی خێڵ نشین دێتە میوانیان، ئەبینێ مەلا ژن رێکو پێکو خاوێنە جوان و بە زەوقە عەقڵی وا برِ ئەکات روو ئەکاتە مامۆستا و ئەڵێت " قوروبان من حەز لە ژنی تۆ ئەکەم کە مەلا ژنە، نازانم چۆن ئەوبێ، ئەویش هیچ تێك ناچێت ئەڵێت: بۆیە حەزت لە مەلا ژنە، چونکە پاکو خاوێنە؟! یا ژنی منە بۆیە ئەڵێت قوروبان هەر کامیان هەس ئەڵێت " من ژنی خۆم نادەم بە تۆ، بەڵام تۆ ژنەکەی خۆت بێنە بۆ ئێرە یەکدوو شەوێك یا هەفتەیێك لێرە بێ بۆت ئەکەم بە مەلا ژن رێکو پێك.

❊ ❊ ❊

مەلا ئەحمەد قسرت بە مامرەکەی خۆیدا هەڵئەدات مەلا ئەحمەد مریـشکێکی ئـەدزرێت و زۆر پێی ناخۆش ئەبێت ئەم شیعرانەی پێدا هەڵئەدات.

مرم مر نەبوو بەناو مامر بوو
لە گاو لە گامێش گەلێ چاتر بوو
سێ تەختەی دەوار لایی جلی بوو
دەگوریسی جافی گیزی ملی بوو
وەختێ لێم ئەنا سەد و چل من خوێ
هەیهۆ ئەم لە کوێ و گا پەڵخە لە کوێ
دانم ئەدایێ جەمی تەغارێ
سەدو چل هێلکەی ئەکرد بە جارێ
بۆ بەگ و ئاغا و شێخ و گەوج و کەر
سەری شۆڕ نەبوو بە پارەو بەزەڕ
لە مالاَن گەڕی سەری خۆی دانا
بۆ کەڵەشێرێ وەکو خۆی زانا
شەرتە لە دوای تۆ گلاراوم بێ
گوشت مر حەرام کوێری چاوم بێ
هەوار بە گومیر دزی شارەزوور
بە قوربانی بێ لە نزدیکو دوور

* * *

تەڵقینی مردوو بە کوردی

کابرایەك ئەبێ کار و پیشەی هەر دزی ئەبێ، بیر ئەکاتەوە هیچیان نییە وا سالێش خەریکە بگاتە بهار و زەخیرە ئەکەوێتە قات و قڕی ڕۆیشت مەندیلێکی سپی کرد بە سەراو خـۆی کـرد بە مەلا لە دڵی خۆیدا وتی وا چاکە خۆم بخلافێنم لە نزدیك خێڵێکەوە کە بەزیبوون لە دەم ئاوو مێرگێکدا کە زۆریش بژون بوو بۆ ئەوەی تاریك دابێت و شەو دەستی خۆی بوەشێنێ تومەز لـە خێڵەکە شەو یەکێکیان لێ ئەمرێت مەلایان پێویست ئەبێ بۆ تەڵقین کردنی دیـارە مەلایـشیان دەس گیرنابێ وا کوتوپڕ بیبەن بۆ گۆرستان، بە ڕێکەوت چاویان ئەکەوێت بـە کـابرای مەنـدیل بەسەر سەرەك خێڵ فەرمان ئەدات " ئا بچن ئەو مەلایە بێـنن مێـزەری سـپی وا بـە سـەرەوە

ئەچن کێشی ئەکەن و ئەیهێنن پێی ئەڵێن ئا مەلای شەمڵە بەسەر دەی!! تەڵقینی ئەم مردگـە بکە دەی خێرا بێژە دەویت باوك، ئەمیش بێگومان هیچ نـازانێ ئەگـەر بلـێ مـەلا نـیم هـیچ نازانم، باری کوتەك ئەکەن لە دڵی خۆیدا ئەڵێ چارێکی خۆم نەکەم سەرم تیا ئەچێت، ئەپرسێت ئەم پیاوە مردووە ناوی چییە؟! ئەڵێن ناوی ئالاَیی گوێ خڕە جا دێتە پـشت سـەری بـۆ تـەڵقین ئەڵێت: ئەی ئالاَی گوێ خڕ هیچ مەکە جڕەجڕ دوو مەلایکەی خوات دێنـە سـەر کوتـوپڕ گـەر جوابیان نەدەیتەوە وەکو کوڕ کوتەك لێدانە و تڕتڕ باڵت پێ ئـەگرن بـە شـەق، هـەردوو چـاوت ئەکەن زەق هەی ئەحمەقی کوڕی ئەحمەق، ئەڵێن ئـا ئەمەیـە مـەلای خاسە کـەس نەیئـەزانی ئەوانیتر چییان ئەفلتاند؟! دێن چەند سەرێکی بۆ پیتاك ئەکەن و خەلاتێکی باشی ئەکەن.

* * *

کابرایەك ئەبێ ژنێك و کوڕێکی ئەبێ کوڕەکەی زۆر حـەز لـە ژن ئـەکات، لای برادەرێکـی ئەیدرکێنێ هانی ئەدات کە بە باوکی بڵێت، ئەمیش زۆر لەگەڵ باوکیا خەریك ئەبێ هیـچی لێ نابیستێت، برادەرەکەی ئەڵێ ها چیت کرد؟! ئەڵێ هیچ، بەلاَم قەی ناکات با دایکم بمرێت باوکم ژن بێنێتـەوە ئەوسـا منـیش لەگـەڵیا ڕێـك ئەکـەوم ژنم ناوێـت، پـاش بـەینێك هاورێکـەی ئەیبینێتەوە ئەڵێ ها چیت کرد؟! دایکت نەمرد یا ژنت نەهێنا؟! وتـی نـەخێر بـە پێـچەوانەوە باوکم مرد ئەڵێ کەوابوو ژن و رابواردنت مایە پووچ بوو، ئەڵێ ئـەویش هـەر بـە پێـچەوانەوە، ئەڵێ یەعنی چی تێناگەم؟! ئەڵێت برادەر قەی ناکات کابرای زڕ بـاوکم دایکـم ئـەگێت، بـەلاَم منیشی پێوە ئەگێت.

* * *

زیندە خەونێکی کچێکی موراهیق:

دایك و کچێك ئەبێ کچەکە فەریکە ئەبێ خەو ئەگێرێتەوە بۆ دایکی بەم جۆرە:

خەوێکم دی بەوێمەوە مشەمش ئەهات لەلای جێمەوە لە باوەش کوڕێ ئەخولێمـەوە کـاتێ دیم ئاخرم شەڕ بی وەختێ زانیم ناو گەڵم تەڕ بی، دایکی وتی: ڕۆڵە هیچ نییە خێرە ئەم خـەوە خۆشەیش بە من فێرە منیش ئەوسا وەك تۆ وا بیم بۆ کوڕ و کاڵ بە جیا بیم، هـەر بـۆ باوکـت بەرەڵاَ بیم کورگەل یەك یەکو دوو دوو ئەهاتنە باڵینم زوو زوو هەر بەو مشەمشە تۆم بوو کچان بە محاڵە چوونە نیشانەی بلوغ بوونە بەشمان هەر شەپلە قوونە.

* * *

مەلا جەلالی حاجی مەلا عەلی هەبوو لە سلێمانی دوو کچۆڵەی جوانی ئەبێ زۆر لەیەك ئەچن کەم کەس لە یەکیان جیا ئەکاتەوە هاتوو چۆی لای باوکیان ئەکەن لە مزگەوتا، چونکە یەشتا منداڵ کار ئەبن شێخ محمدێکیش لەوێدا ئەبێ جوتێ پێڵاوی کڕیبوو پێی ئەبێ وتی قوربان ئەم کچانە هی جەنابتانە رەنگە لفانە بن وا لێك ناکرێنەوە ئەویش لەسەر خۆ ئەفەرمووێت بەڵێ وایە، بەڵاَم بە ئێوە نا و پیاوی خۆیان ساڵێ دوایتر لێکیان ئەکاتەوە. ئەی ئێوە بۆ جووتێ پێڵاوی چاکتان کڕیوە؟! ئەبوایە دووان بووایە قوربان پێویستتان ئەبێ! کەچی یەشتا لە هیچ کامیان ناگات.

* * *

کاکەی دز کەی تەشریف دێنێتەوە؟!

لەوبەری کۆیەدا پیاوێکی خۆش حاڵ ئەبێ تا رادەیەك باری گوزەران و دارایی رێك ئەبێ و ئەو کاتە زۆربەی گەل هەژار ئەبێ بە هۆی زاڵبوونی دەسەلاتی دەرەبەگایەتی، دزی کردنیش لە بۆگەنی رەوشتی ئەوانەوە چەکەرە ئەکاو بلاَوئەبێتەوە، شەو دزێك دێتە سەر کەنێراوی ئاغا ئەبێت ژنەکەی پێی ئەزانێت مێردەکەی هەڵ ئەسێنێ و پێی ئەڵێت: سەگەلەکە دەم لێك نانێن ئەویش هەست رائەگرێت خەریکن وا ماڵەکەی ئەبڕن دەنگ ناکات پیشەی دزیش وایە کە خانووی بڕی لە پێشا سمت و کلۆکی دائەکێشێتە ژوورەوە پاشان وردە وردە ئەڕواتە خوارەوە ئەمیش دەرفەت دێنێ توند سمت و کلۆکی ئەگرێت و شەرواڵەکەی دێنێتە خوارەوە بێ سلەمینەوە پیا ئەکێشێت حەقی بەرەو دوای لێ ئەکاتەوە دزەیش ماوەی هیچی نابێ و هیچی پێ ناکرێت کابرای خاوەن ماڵ لێ ئەبێتەوە دەرپێکەی هەڵ ئەکێشێتەوە دزە ئەڕوات خاوەن ماڵ بەخێر هاتنی ئەکات و ئەڵێت کاکی برا بەخێرکەی دێیتەوە؟! ئەویش وەڵاَم ئەداتەوە کەی حەزم لە گاندان کرد ئەوا دێمەوە.

* * *

قەزای قولی هاتە ملی:

لەوبەری کۆیەدا رێبوارێك رێی ئەکەوێتە دێیك بیر ئەکاتەوە لە دڵی خۆیدا ئەڵێ ئەم شەو ئەچمە ناو کادێنی ماڵێك رەنگە شەو دەرم نەکەن؟ بەدزییەوە لە بەینی مەغریب و شێوان هەلی دەس ئەکەوێ ئەچێتە ناو کادێنەوە شەو کەمێك رائەکشێت یەکێك بە دزییەوە دێتە ژوورەوە ئەمیش تا ملی خۆی ناوەتە ناو کا، پاش کەمێك ژنی خاوەن کادێن ئەویش دێتە جێگەی ژووان. باوەش بەیەکدا ئەکەن ئەڵێ فلاَن کەس ئەوە چۆن حەزت لە من کرد؟! ئەویش

ئەڵێ: چونکە فلاَن رۆژ شەرتان بوو لەگەڵ فلاَن ماڵدا تۆیش تێلاَیکت گرتبوو بە دەستەوە ئەتوەشاند بۆچی بەرچیغێك لەوێدا ناکەوی!! کابرا هەڵی ئەگرێ و رای ئەوەشێنێ بۆ بەفیزێکەوە نایکێشێت بە کایەکەدا، بەر سەری کابرای رێبوار ئەکەوێت کابرا هاوار ئەکا ئای باوکە رۆ برا رۆ کوژراو خۆم هەی هاوار خەڵکینە بمگەنێ، ئیتر خەڵکی دێ دەوری لێ ئەدەن و دێن بە دەنگییەوە تیماریان کرد وتی: ژن و پیاوێك بوو وایان لە من کرد نەمناسین ژنێکی قۆشمە وتی: قەزای قولی نای لە ملی.

* * *

شێخ علی برای شێخ رەزا بانگی شێخ رەزا ئەکات ئەڵێ: رەزا دوو شەوە نیو شیعرم بۆ هاتووە نیوەکەی تریم بۆ تەواو بکە ئەویش ئەڵێ بفەرموو:

مەی ئۆمەی ساقی ئۆ ساقی حالەت ئۆ حالەت دوگل

ئەویش ئەڵێ: گوێت ئۆ گوێت تفرج ئۆ تفرج ئالەت ئۆ ئالەت دوگل

* * *

ماڵی خۆ نەخۆر بۆ چەکمە بۆر:

پیاوێك ژنێکی ئەبێ بێزوو ئەکات و زۆریش دەوڵەمەند ئەبێ تا بڵێی رژدو رەزیل ئەبێ، ژنەکەی داوای گۆشت یا سیوجگەر ئەکات ئەویش دێتە شار و لای قەساب مامەڵەی ئەکات ئەڵێت بە درهەمێکە ئەڵێ خاڵۆ زۆر گرانە قەساب ئەڵێ بۆ ناچیت بۆ کەرکوك لەوێ هەرزانە بە نیو درهەمە؟! کابرا ئەی گوتێ بۆ کەرکوك لەوێش پێی ئەڵێن بچۆ بۆ هەولێر لەوێ زۆر هەرزانە بیکڕە ئەچێت بۆ هەولێر شەوی بەسەر دێت رێی ئەکەوێتە ماڵێك کابرای خانە خوێ خۆش هاتن و رێزی لێ ئەگرێت خواردن و جێگای چاکو پاکی بۆ دابینئەکات پاش ئەوەی شەو ڕائەکشێ ژنەکە بە مێردەکەی ئەڵێت: بیکوژن جا بیکەن یان بیکەین جا بیکوژین؟! کابرای میوان رۆح دێتە سەر لوتی ئەڵێت بە خۆی بۆ سیوجگەری چۆن خۆم بە کوشتدا؟! کە گوێی گرت وا زرم و کوت دێت رووانی گۆرێك هەڵبەستراوە لە ژوورەکەدا وا بە هەردووکیان دارکەری ئەکەن خۆی مەڵاَس ئەدا تا بەیانی خانە خوێ هەڵی ئەسێنێ نوێژ و قاوەڵتی ئەکەن کابرا رووئەکاتە خاوەن ماڵ تووخوا پێم بڵێن مەعنای چی بوو گوێم لێ بوو بیکوژین جا بیکەین؟! پێچەوانەیشی وەڵاَمی ئەداتەوە:

برام ئەم ژنە وەختی خۆی خێزان و حەلاڵی پیاوێکی تر بوو، منیش ڕەنجبەریان بووم، زۆر دەوڵەمەند بوو قەت تێری نەئەخوارد لە ماڵی خۆی گۆشتێکی بۆ ماڵەوە نەئەکڕی میوانێکی بەریێ نەئەکرد هەر کۆی ئەکردەوە و جاغی کوێر بوو کاتێك مرد لەسەر سپاردەی خۆی لەو ژوورە ناشتمان بەلای نەختینەکانییەوە ئەم ژنە بانگی کردم وتی وەرە شوت پێ ئەکەم، بەڵام هەرچیت پێ ئەڵێم ئەبێ بە قسەم بکەی وتم باشە وتی ئەم پیاوە یەکجار دەوڵەمەندە هەرچیش هەیە لای منەو گەردەنیشی ئازاد کردووم، بەڵام ئێمە درێغی نابێ بکەین لە خواردن و چاکە کردن بە ڕاست و چەپدا لەسەری منیش بە شەرعی خوا مارەم کرد و هیچ درێغیمان لە خواردنی و پیاوەتی و چاکە نەکردووە، بەڵام هەموو شەوێك پێش ئەوەی بیچنە جێگەوە و ئیشی شەرعی بکەین دوو لیستمان داناوە جارێ وا ئەبێ پێش کارەکە گۆرەکەی دارکاری ئەکەین جاری وایش ئەبێ دووای کارەکە لیس کوژی ئەکەین پێی ئەڵێین: ماڵی خۆنە خۆر بۆ چەکمە بۆر بە کوێرایی چاوتەوە ئێمە ئەیخۆین و ئەیکەین، ئا لێرەدا کابرا تاس بردییەوە لێی بوو بە دەرس و عیبرەت خێرا گەڕایەوە هەر کە گەیشتەوە ماڵەوە خێرا مەرێکی دا بە زەوی داو سەری بڕی ژنەکەی سەری سووڕما وتی ئەوە چییە پیاوەکە؟! وتی ژنەکە وازبێنە تۆ گێو من کوژ پەیابووە با بیخۆین.

* * *

خێزانێك هەیە ئەژین لە بەغداد لە نەژادا کوردن سەرەك خێزان ناوی مەغدوورە یەك ڕستە کوردی نازانێ، ژنەکەی کەمێك تێ ئەگات برایەکی هەیە یەك ڕستە عەرەبی نازانێ دایکیان عەرەبییەکەی شکاوەیە کە دائەنیشن گوێیان لێ بگرێت سەرت سڕ ئەمێنێ. برا کوردەکەی کە باسی کوردایەتی کورد و عەرەب ئەکرێت ئەڵێت من بڕوام پێی نییە تەنها برایەتی کوردو عەرەبی من و مغدووری برام نەبێ ئەشهەدو من و ئەو براین.

* * *

لە (کەرکوك) دا کۆمەڵێك ئافرەت دائەنیشن لە یەکتر ئەپرسن: ئەوە مەعنای چییە؟! فلاَن شافعییە فیسار حەنەفییە؟! یەکێکیان، وەڵام ئەداتەوە شافعی لایان وایە لە کاتی بێنوێژیدا چوونە لای ژن دروست نییە تا پاك نەبێتەوە، بەڵام حەنەفی لەو ماوەدا لە دواوە کاری خۆی ئەکات تا پێشەوە بە کەڵك ئەشێ و خاوێن ئەبێتەوە یەکیتر ئەڵێت: ئەحمەد بە باسی هەم شافعی درهەم حەنەفی در بیروەختی بۆ خدر، واتە باوکی ئەحمەد هەم شافعییە هەم حەنەفییە هیچ وەخت پاش و پێشی نییە.

* * *

ژنێك کوڕێکی شێتی ئەبێ شێتێکی قسە نەستەق، بردی بۆ لای شێخ کە لەوێ چاك ببێتەوە جەنابی شێخیش چەکداری هەبوو پاڵپشتی میری ئەکرد لە دژی جەنگی ئێران و عێراق و بە شێخێکی زۆر گەورە ناسرابوو کە ئەچنە لای شێخ دەست ئەکات بە دواندنی شێتە وتی ئینشاالله چاك ئەبیتەوە کوڕم عاقڵ بە ژیر بە شێتە وتی یا شێخ جا چاك ئەبمەوە وتی بۆ چاك نابیتەوە وتی: چونکە کەریان بۆلای جاش هێناوە جەنابت جاشی ئەوەتا بە چاوی خۆمان ئەبینین جا شێخ عارەقی کرد وتی بیبەنە دەرەوە؟!

* * *

حیکایەتی خۆ زۆڵ نین

تەکیە گەرمە بازاڕی سۆزی دەروێشە هەر کەسێك لە بارێکەوە ئەدوێت قسە هاتە سەر ژن هێنان (١ – ٢ – ٣ – ٤) یەکێك ڕووی کردە مەجلیسی شێخان و وتی قوربان بۆ ئێوە هەمیشە پتر لە دوو ژن دێنن؟! شێخێك لە هەرە گەورەکان وتی ئاخر ئێمە زۆر گان کەرین شێخین شێخ!! وتی قوربان زۆر ڕاستە مێینەکانتان لە خۆتان ئەچێت ئەگینا ئەبوایە زۆڵ بن چونکە هیچ لاتان قسوور ناکەن ڕەگ بە ریشەو گەنم بە بنەتۆو لە هەر کوێ بن و جاختان ڕوونە.

* * *

حیکایەتی ماشاالله

ماشاالله (جهنم) بووە بە {دار شهداء} لە زەمانی کەریم قاسم گەلی کورد دەستی دایە چەك بە ناوی شۆڕشەوە کۆڕ و کۆمەڵیش هەبوو زۆر لایەنگیری میری ئەکرد، ئێوارە وەختە هەندێك لە پێشمەرگەکان خۆیان ئەکەن بە دێی هۆرێناو ئەچنە ماڵی مامۆستا مەلا حەسەنی هۆرێنی کە شەو دائەنیشن مامۆستا ئەپرسێت: ئایا ڕۆڵە هیچ خەسارەت و زیانتان بووە وا پەرۆشن؟! ئەوانیش ئەڵێن بەڵێ قوربان: ئەڵێت چۆن بوو؟! ئەڵێت ئێمە دوو شەهیدمان بوو میری سێ تا چوار شەهید جاشەکان دوو شەهید شوعییەکان یەك شەهید مامۆستا ئەفەرمووێت ئەمانە هەموو هەر شەهید بوون؟! ئەڵێت بەڵێ مامۆستایش ئەفەرموێت ماشاالله چۆن جەهەنم بووە بە {دار شهداء}.

* * *

بۆ گێرانەوە باشە: حەمە چەكوشی زیندە بەچاڵ كرا!! شێتێك دانیشتبوو لەبەر خۆیەوە ئەی وت: ئەم كەژاوەیە بووكی تیا سوار ناكرێ لەبەر خۆیەوە ئەی بۆلاند لەگەڵ بۆڵەكەیشا بەردێكی بچووكی فڕێ ئەدا ئەیدا لە بنگی كولەكەكە زرەی لێوە نەئەهات ئەی وت یا شێخ قوربانت بم بیخۆ لە من خەرابتر كاكەی كرێكار تۆ بەدەس بەگو ئاغاو شێخ منیش بە دەس ژنەوە: ئاخ ژنان داخ ژنان مردم لە داختان ئاخۆ بەسەر كێدا ؟! ئەرێژن قەرەزاختان بەخوا سەیرە ئارام و ئاسایش بۆ لەم خەڵكە هەڵگیراوە ؟! خۆ ئێمە ئاشت بووین؟! ئاشتی خۆراكی هەست و گیانی مرۆڤە مەل و باڵندە لە هێلانەكانیاندا بە ئارام بوون؟! بۆ كوێ چوون؟! زیندەوەر بە كام و ئارەزوو ئەهات و ئەچوو لە پێش ئێستا ئەریڤان و مەریوان بادینان و هەورامان یەكیان ئەگرت لە گەرمیان و لە كوێستان گەشەو بزە خەندەو پێكەنین بوو بوون بە پەپوولەی سەری شكۆفە گوڵی دەم و لێوی ئەو خەڵكەی جێ نەئەهێشت. خۆزگە بەو كاتە بەو وەختە بەوەدەمە هەر كەس بە ئاواتێك بە هیوایەك بۆ خۆی خلەفابوو بەروبووم هەڵگیرابوو تازەیش چەكەرەی كردبوو رووابوو، حەمە چەكوش بیری لە رۆژی رەشی وا نەئەكردەوە كلاوی ئەنایە قنجی سەریەوە بەكاوە خۆ لەسەر كار ئەهاتەوە پشووی حەسانەوەی تەواوی لە ناو خێزانەكەیدا ئەدا ژنەكەی و كچەكەی و دایكە پیرە ژنەكەی كە تەنها هەر ئەمی هەبوو زۆری دڵ پێ خۆش بوو دونیایەكی سەیرە!! پەلاری قەدەر شەلم و كوێرم نا پارێزم گیانی ئەم خەڵكەی ئەدوورییەوە بە هەزارانی دائەپلۆسی ئەیكات بە خۆراك و دەرخواردی ئەژدەهاكی ئەم شەرخەی ئەدات بێ بەزەییانە دەرخواردی ئەو مارانە ئەدرێن بە قۆچی قوربانی ئەكرێن ئەژدەهاكی ئەم سەردەمە پەشتا رووباری خوێن و خەمی لا كەمە. چ رۆژێكی رەشە هاونیشتمانی خۆزگە و ئاوات بە مردن ئەخوازێت كەچی مەرگ پێ خەفی ئارام و هێمنی ئەسوتێنێ گوڵی ئاسایش ئەوەرێنێ تۆوی دووبەرەكی ئەوەشێنێ رووداوێكی جگەربڕ بوو تەنها ئیمپریالیزم كور بوو وەك بەرزەكی بانان دەرچوو. دروستكردنی ئاژاوە بە دەست چەپەڵانی ئەم لاو ئەولا كەوتنە كۆشش پیاو خراپان مەرگەوەر جامی تاوانی شكان لەسەر كاسەی سەری بێ تاوان بێ پەروا خۆی لە ناو خەڵكا پێ ئەشارێتەوە ئەڵێت پەكوو!! بەخودای سەلامەتە:

پیاو چاكێك نییە دوعاگیر بێ نزیكی میر بێ رەفتاری ژیر بێ... (٢٧٠) قاسمی مشترك نیهادی نەگۆڕابوو دەستەو كۆرە رامیارییەكان جۆر بوون گشتیان بە خەستی مۆر بوون كلێپەی ناكۆكی گڕی سەندبوو ویژدانی نەبردبوو، لە تان و بۆی برایەتی نە بووردەبوو،

ئەو كاتە دەستی برایەتی بڕا، حەمە چەكوش زیندە بەچاڵ كرا، لێرە و لەوێ ئەڵقە لە گوێ دەنگی وەك زەنگی دیر ئەزرینگایەوە، شقڵی دۆلاری پیس ئەچریكایەوە، لە جۆركەكان

ئەبریسكایەوە، كڕینی هەندێكی مسۆگەر كرد، شالاوی بۆ زۆر لای تر برد، بۆ تامی تامی ئاو ئەزایە دەمی جنۆكەكان ببوون بە یەك شەیتان جنۆكەكان ئەتوت خورمای بابییە هەر كەس دەنكێكی بخواردایە ئیتر ئەبوو بە دەروێش و سۆفی ئەو خانەقایە لەو مەزاتخانەیە كڕین و فرۆشتن بوو هەر تەنها پیلانی تالان و كوشتن بوو و ئەبوو بەسەر چۆپی كێشی ئەو زەماوەندە شاباشی سەری مەیموونەوانی ئەكرد.

مەزات هەی مەزات هەراجە هەراج سەرو سامانی كوردی لا مەبەست بوو جا هێدی هێدی لەسەرخۆ فوویان كرد بە فیقنە و زووڕنادا شێخ و بێوەژن خۆیان بادا با مەست و سەرخۆش براوێنێ، ئەمە چاكترە دڵی داخورپێنێ ئەوانەی كرمی كینە بەری ئاوێنەی دڵی گرتبوون لەسەرخۆ چووبوون هەمیشە ماندوو بوون مرۆڤ دۆستیش كرمۆڵ بوون وەكو ئەسپ لە سمكۆڵ بوون ئەیان نووسی دوو توخمی رەگەز جیاواز لە بۆتەیەكدا ئاوێتە ئەكرێت و ئەتوێتەوە ئیتر لە قالب نادرێتەوە كێشە و بەربەرەكانی ئەبڕێتەوە هەندێك كەوتنە بیركردنەوە كتێبی فاڵ بگرنەوە بەختی خۆیان تاقی كردەوە لە ئەستێرە و خورشیدا تاسی بردەوە چارەسەری مەبەستە ئاڵۆزەكان لای مەلای كتێب سوورەكان هێماكانی باش هەڵنەسەنگاند تێی نەگەیشتن بۆیە دۆڕان.

جا گیراوخانە بوو بە مۆڵگەی پیاسەی قەڵەو یانەی بێتاوانی رۆژ و شەو ئەیان پێوا بست بە بست قولانج بە قولانج نەئەگەیشتنە ئامانج هەنگاوی نائاسایی گەف كردن لە سڕینەوەی مەڵبەندی خۆرسكی یەزدان شێوانی سروشت و روشتەی ژیان سێ دێڕی برایەتی خووم شێواوە قەی ناكات چییە ؟! منیش وتم رێگا دركەزییە هەر فیقەنەیەك لێ بدرێ دەنگی دیوار ناسمێ گۆبەندە باوك دوژمنی فرزەندە سوقرات دووبارە ئەبێ پیاڵەی مەرگ بنۆشێ بە زەهرەوە، بەداخەوە قوتابییەكان دووبارە كۆستیان كەوتەوە پانی و درێژی چوار گۆشەی گشت ژوورەكان بوو بە ماتەمینگا، بەسرایەوە رێگا داخە جگەر بڕە كسپەیە ماتەمین كۆست ئەكەوێ، چی نەشێوێ.

هەوری رەش باڵی كێشاوە بەسەر دۆڵ و چیاوە شاخە سەركەشەكان تەم و مژی گرتووە ترس و لەرزو بیم گەشەی لە روخسار پڕوكاندووە دڵی بێوەژن هەتیوی بێ باوك دایكی جگەر سوتاو دەروون و ویژدانی ئەخستە ئازار زۆریش لە خۆ ولاتی یەكتریان لە گیراوخانە ئەناسییەوە كەسانی خاوەن بیروباوەڕ بە سەلكی سیر و قنچكی پیاز نەئەچوون هی وایش هەبوو سەری تێكچووبوو سەرەو خوار سەرەو ژوور ئەچوو، بەردی بۆ ئاسمان فڕێ ئەدا تفی بۆ ناوچاوی خۆی ئەكرد بە زەنگوڵ لە بوونەوەری ئەكرد سڵ ماكانی مشكی سەر خەزینە بوو عیلمی لا پەڵپینە

بوو تازە کەی کێ دەمەلاسکێی کوڕی ئازار ئەکاتەوە مەنجەنیق تاو دراوە گلّپە ئەکا ئەیەوێ بتخاتە ئاوەدان کاتەوە خۆی ببێ بە موغ و پیری موغان لە ئاتەش کە دەدا لەگەڵ کەشیشاتیکەی چەور و نەرم بگلّمێنێ بووکی هیوا لە ئاسۆدا بگلێنێ و بگەوزێنێ هەی ئافەریم کەری دێزە کاری وات لا پیرۆزە.

بەڵێ پاشگەزبوونەوە لەو مافەی خۆیان بەڵێنیان دابوو ڕۆژنامەیەك زوو ئەگەیشتە بازاڕ پێنووسی نووکی شکابوو لە تۆمارکردنی دەنگوباس، پاڵەپەستۆ خەڵکی تووشی تەنگەنەفەسی کردبوو بە توندوتیژی دووبارە میزڵدانی فیتنە تەقییەوە کێشە و ناکۆکی دیسان بێ لایەن و بێ تاوانی کرد بە مەلەوانی کوندە لە دەس بەربوو لە مانگی ڕەمەزاندا {الله أکبر} مانگیراوە، نەخێر بینراوە لە دێی سیارە قۆچی قوربان بە زەویدا درا هەژدە بەران سەر بڕان لەولاوە کاکم کاڵەك و شوتی بە چنگاڵی مەرگ شەق ئەکات و قوتی ئەدات.

ئاخر زەمانە: خەرمان و مەڵۆی برایەتی پاکۆی ئەدا بنبڕی ئەکا پێنووس ئەشکێنێ مێژوو لەلایەن خۆیەوە ڕووداوی تۆمارکرد قیامەتی ڕەگەزپەرست هەڵسا خوێن بە ڕووبار ڕژێنرا ئێسقان شکێنرا هەلپەرستان لە گۆمی مەنگ و لێلاودا هاتنەدەر رایەڵیان تەنی، کەفیان ئەچەنی لە بۆگەنی، لەم لایشەوە ئەوەندە شەکوشی و زیندان کوورەی بۆ دانرابوو بێ ئەندازە فووی تێکرابوو لالغاوەی مووشە دەمەی دەمیان تەقەڵی هەڵپچڕابوو بۆ بەرژەوەندی خۆیان ماری کینەییان گینگڵی پێ ئەدان.

دەستەیەکی تر بە نهێنی لە ژێر سەردا بەکان ئیشیان ئەکرد، بانگی گەلیان ئەکرد بە پێی سەرنجی تایبەتی لای خۆیان بۆ خودی وڵات و کوردستان شەقڵی پەنجەیان ئەنا بە گوزاریش نامەدا بۆ بەرگری کردن لەلافاوی مردنە واتە بڕینەوەی کێشەکان بە ئاشتیخوازانە بە گفتەگۆو برایانە ئەوەی مۆری کرد ناوەکانیان هێڵی سووری بە ژێرداهات و پێچرایەوە لە ئەرشیفی تایبەتی بۆ کاتی پێویست دانرا تا دەزگایەکی لەبارتر دێتە کایەوە و بۆ لێپرسینەوە هەرچی مایەوە، بەڵێ هات پێشوو سەرەو نخوون کرا ڕەنگەکان لە جێگەی خۆیان کاڵ بوونەوە دیسان پیاچوونەوە هەندێکیش وەك نەهەنگ لە خۆی بچووکتری قوت ئەدا رووکەشێك پێك هێنرا، ئۆخەی ئۆخەی ئاشت بووینەوە.

نەخێر وچانە کوڕدانە، خۆئامادەکردنە بۆ تەکانێکی تر سەری مارەکان لای خۆیان پان بکەنەوە ئەمجا بە ئێمەدا بچنەوە زۆر شت کرا لەناو برا ئەو پەیمانە دیسان دڕا ئەگەر بڕێکیش لە مردن ڕزگاری بووبوو لە بەندیخانە ئاخنرا پەلّپ و بیانووی دروست کراو بوون بە مایەی قۆچی

قوربانی لە کەشتییە کۆنەکەی حەزرەتی نووح (أستغفرالله العظیم) ڕووباری دیجلە و فورات پۆل پۆل ئەواهات.

کزۆڵ و حەمە چەکوش لە پاڵی یەکتر جوت کران، چونکە یاداشتی ئاشتیان مۆرکردووە کاکە حەمە ئەی وت: نەخێر بابە بە قورئان هیچم نەکردووە لێتان تەنها (إستعمار) ئەبوغزێنم گەر کاڵەك بە ئەژنۆ بشکێنم.

دەنگوباس خۆی ئاخنی بە ژوورا: خەڵکی دڵخۆشە هەموو شت بە کامی دڵی دۆستانە خەڵك بە ئاوی زەمزەم شۆراوەتەوە هەموو تاوانی لە بیر ئەباتەوە کەڵەبابی سەر لە ئێوارە دیسان بانگ ئەداتەوە لەولایشەوە پەپوو ئەخوێنێ دەنگی وێرانی وڵات دێنێ.

ڕۆژ و شەو هەفتە و مانگ تێئەپەڕێت ماوە خۆش ئەبێت هەندێ ئەستێرە بەخشیان کز ئەبێت چرایان ئەکوژێتەوە کە ڕۆیشتن ئیتر نایەنەوە تا کۆمەڵێکی تر دێنە سەر شانۆی ژین و کارگوزاری ئەکەن ماوە بۆ هەندێکی تر چۆڵ ئەبێت خولیای کاوە جارێکی تر ئەروێت بۆیە سەرلەنوێ جومگە و پێشەی کوردی سەردەم بە ئاگر و ئاسن بە سووتان و وێرانکاری ئەدرێتەوە دەس یاسای ڕامیاری تا قین و داخی دڵیان بڕێژن پاشان وەڵامی مافی ژێر پێ خراو ئەدەنەوە هەزاران کۆستی زیندوو ئەخەنەوە بە پاکۆ دانی ویژدان و دەروون و بارستەی لاشەی ژێر گڵ خراو بە گزرە کردی ژن و پیاو کچ و کوڕ و لاو... تا خوێن نەبێ بە ئاو مرۆڤ گەیشتە رادەیەك ئاواتی بە مردن ئەخواست ئاسمان بەرگی ماتەمینی پۆشی تەمومژ زەوی کێو و کەژی داگرت ترس و بێم عەقڵی ژێری شێت کردبوو شێتی پەتیا ڕیش بووبوو بە شێت چەخماخەی ئەدا ئاسمان زەوی کلّپەی گڕی سەندبوو بە گشت لادا پەرەی سەند بوو مرۆڤ لە خۆی و لە کەس و کاری بە گومان بوو بگرە سڵی لە سێبەری خۆیشی ئەکردەوە ڕۆژێ چەند جار هەڵئەساو ئەمردەوە پۆرخز بووبوو بە چەتری سەری خەڵکی بەرادەیەك خۆفرۆشیش ڕاپۆرتێکی لەسەر ئەدرا بۆ پێی حیساب و پرسیار ئەبرا ئەگەر یاخییەکان زۆر باشیان لە یەکێ کردبێ، یا شەوێکی کوردایەتی درکاندبێ ئەبێ مامەڵەی یاخی لەگەڵ بکرێت لە هەڵێکا بە دادگای کاتی بدرێت کەمترین سزا کە بدرێت بەستوونی کارەبادا هەڵواسرێت.

سەمەرەیە: شێت و دێوانە لە بەندیخانە خزا دەستیان بە ئاگر چزا برێك ئاوی ناشیاوی پیالکێنرا ئاوا حەمەچەکوشی پێ زیندە بەچاڵ کرا، یەکەم تاوان بوو لەو دەربەندیخانەدا کرا.

* * *

کاکەی بروسکەچی

ئازار و ئەشکەنجە بروسکەچی هەڵئەقرچان وەك ژارەماسی خواردبێ وابوو دەنگوباسی قەلاچۆی کورد پێوەی دابوو هات وتی رۆژی گەل ئاوابوو پاشە رۆژێکی تاریك چاوەڕوان ئەکرێ پاکۆ دان و خوێن شتن دەشت و شاخ، دێهات سووتاندن لاشەی مرۆڤ بۆ خۆراکی مردن ماڵ و سامان بەتالانکردن ئاوەدانی بە وێرانکردن، بە ئەنجام ئەدرێ ئەمەیە باسی رامیاری بە نهێنی راگەیاندرا ئێوەش بە خزم و کەستان رای بگەیێنن، هاتووچۆتان نەکەن ئەوانیش بە خەڵکی بڵێن: ترسێکی لە ناکاو لە پێشەوەیە ئەم پەلاماردانە لە پاش و لە پێشەوەیە سووپاگا ئەبێتە دادگا.

سەر و فەساڵ ناشرین بوو هیوای خۆشی بڕا کزەی گەشی لە دڵ و دەروونی گشتلا پەنگی خواردەوە وەیشوومە بوو گشتی بردەوە لە ناکاو رێگا داخرا هاتووچۆ بڕا گیان ماڵئاوایی لە میوانداریەتی ئەندام و تەن کرد پەنای بۆ یەزدان برد بارانی مردن حەشری پێ کردن.

مووچە خۆرەکان رەوانەکران: رۆژێکی دژوار و ستەم بوو، هەموو چاوێك فرمێسکی گەرم و بەکوڵی ئەرشت ویژدانی نەمردوو نەکراو کسپەی لێوە ئەهات خۆڵ و گەردی گۆڕستانی بێژرابوو بەسەر ئەو خەڵکەدا مووچە خۆرەکان پێکرا هێنرانە فەرمانگا، هاتووچۆ قەدەغەکرا، چوار دەوریان بە تانك گیرا سەرباز کالای غەزەبی پۆشی، ماوەیان نەدان بچنەوە ناو ماڵ و خێزان، پەل بەست کران توند سەپێنرانە ناو زیلەوە رەوانەی ناوچەکانی خواروو کران کە پێیان زانی کەس و کاریان خوا هاوار نایەتە ئەژمار دانیشتوانی ناوچەکە: ژن و دایك و باب و منداڵ، کردیان بە زاری و فغان، لە داخا خەجاڵەت ئەبوو شەیتان لە ناڵە گوێی کەڕ بووبوو ئاسمان، هەر لەو بەیانییە زووەدا سووپا کەوتە پشکنین بە پێشرەوی ئەوانەی زۆر جانەوەرو دڕندە بوون، واتە ئەوانەی لە پێستی مەڕا نووستبوون خۆیان حەشاردابوو کزو مات وێستابوو لەگەڵ عابدی خەڵوەتخانەی هەژاران بەناو مەولوودی سیخور، پڵنگی جانەوەری جگەر دڕە دەمانچە بە دەست و ستەمکار، نەبەردی پیسی تاوانبار ئەم مرۆڤە گشت زاراوەیەکی عێراقی ئەزانی میچی قومارخانەی شەوەزەنگی وێرانی بوو هەڵبژاردەی شانەی بێگانی بوو مامۆستای موخابەراتی جیهانی بوو، ئەمیش لەگەڵ ئەوان ئاوێتە بوو، چالاکانە ئەهات و ئەچوو راشکانە پشکنین هەرچی دروشم کرابوو بە نووسین گرتیان و هێنایان بە قۆڵ بەسراوی خزاندیانە ناو ژوورێکی بچووك پیس و چرووك سەد کەسی تێخرا بە سوپا و سەرباز دەورەدرا بۆ رۆژی دادگا هەروا

شارەکانی گشت کوردستان گەمارۆدران بە هەزاران گیانی پاکی بێ تاوان زیندە بەچاڵ کرا بۆ ئەو دونیا رەوانەکرا بۆیە گۆڕستانی شەهیدان ئەبێتە بەڵگەو نیشان بۆ زیکری وتارمان سبحان الله، کردەوەی ئاوا تاوانە تاوان ئەی گەلانی جیهان (حەمە چەکوشی قور بەسەر) هێنایانە دەر زیندە بە چاڵیان کرد بابە چی بوو خۆی مرد لە تەنها دایك و کچێك دوعا خوازی ئەکرد میوانی ئەم سەر زەمینە بوو بۆ کوردستان نەختینە بوو ئەمە ساڵی (١٩٦٢) بوو تۆمارم کردبوو نەم زانی خەو ئەبینم وام ئەزانی گوڵ ئەچینم.

* * *

کەرە کۆتەرە

مایاوا دێیەکە سەر بە ناوچەی سروچك پیاوێکی ئەو دێیە گوێدرێژێکی هەبوو ناوی نابوو کەرە کۆتەرە، هەرچی گوێدرێژ هەبوو لێی ئەترسا بار بکرایە لەگەڵ کەر گەلدا، خاوەنەکانیان ئەبوون بە چوارپا، کە گازی لە هەر کەرێك ئەگرت باڵی لێ پەیدا ئەکرد بەرلا بوایە ماین و بارگیری راو ئەنا ئەیویست لێیان هەڵ بێت چەند جارێك تاقی کراوەتەوە خۆپیشاندانی پێ ئەکردن: ولاخی دێی کۆئەکردەوە بە زەرە زەر پێشیان ئەکەوت، ئەیکرد بەرەوت چوار دەوری ئاوایی پێ ئەکردن منیش ئەم کۆلکە شیعرەم پێدا وت:

کەرەکۆتەرەی بە کام نەگەییوو
بۆ ماین و بارگیر گەڕای دۆڵ و شیو
بەماکەر رازی نەبووی تا تۆپیت
جارێك لە ماین بۆ خۆت هەڵ نەچوویت
لە ناو کەرانا بەگزادەی کەر بووی
لە دەمار و فیز و لەحەد بەدەربووی
لە ئیش نەکەری تەمەڵی و سستی
پیتی بۆرجوای کردبووە دەستی
سەیریش بوو کەر و ماین و بارگیر
لە ئەم ئەترسان وەك دەروێش لە پیر
فیتۆزە ئەبوو لە سەرووی کۆڵان
دڵداری ئەکرد لەگەڵ جاشوولان

وەك چكمەرەقی شێخ و بەگزادە

لا قرتێ بكا بە كیژی سادە

ئارەزووی بوایە بە لوشكە و زەڕین

چوار پێ لە ترسی گشت دەرئەپەڕین

ئەیكرد بە بەزم و بە موزاهەرە

بە دەوری دێدا فركە و مەسخەرە

دیوار و پەرژین خانووی بنە بان

وەكو مامۆستا بازی پێ ئەدان

نە جوتكە و لوشكە نەلەقەی ماین

چەپۆكێ ئەسپ نەی ئەكرد غەمگین

نەسوخرە كێشی شێخ و مەلا بوو

نەزیانە حزۆی گەل و بەلاً بوو

هیچ كەسێ نەبوو باری پێ بێنێ

یا نەقیزە پشت كلكی بخورێنێ

قور بەسەر ئێمە چیمان بەسەر هات

بووینە مەسخەرەی سەر سەری وڵات

شینی ئەو رۆژە ئەگێڕم بەدڵ

خۆزگە بەو رۆژە نەئەبووین خجل

یەكتر ئەكوژین جەنگیش بەرپایە

كەرە كۆتەرەیش زەڕینی نایە

ئەو رۆژە تێكچوو دونیا لە كزەڵ

كەر و جاش ئەبنە پێشەوا بۆ گەل

ترحێو هەی ترحیۆ لە سەرمایەدار

حەسانەوە قەت نابینێ زۆردار

* * *

چاكە بۆ خوا هەر ئەبێ وابێ

فەقێ محمد هەژارەو قادری مری وەیس

خاڵۆ قادری مری وەیس ئەبێ لەوبەری زەهاوەدا زۆر دەس رۆیشتوو ئەبێ و سەرەك هۆز و بە پیاوەتی و جوامێری ناوی دەركردبوو كوڕێكی ئەبێ رۆژی بەگژ ئەمدا ئەچێ و بیانوو بە هاو ماڵێك ئەگرێ رووی لەسەر چڵی ئەبێ، لە هۆزێكی هاوماڵیاندا كوڕێك ئەبێ ناوی فەقێ محەمەد هەژارە ئەبێ پیاوێكی هەژار لەسەرخۆ، بێ وەی ئەبێ پشت لە خراپە و ئاژاوەكاری روو لە چاكە ئەبێ.

رۆژێك تووشی كوڕی خاڵۆ قادر ئەبێ لەو دەشتە رێگا ئەكەن بۆ هۆزەكەی خۆیان كەچی كوڕی خاڵۆ قادر هەواو لوت بەرزی ئەیگرێت دەس بە لاقرتێ كردن ئەكا پێی و سەرەچەنەی ئەدات بێ ئەندازە ئەمیش خۆی زۆر ئەپارێزێت لێی بێ كەڵك ئەبێ هەروا لەبەر چاوی خەڵكی هۆزەكە بە قامچی دای ئەگرێت گوایە كوڕە ئازایە و خۆی پێوە ئەنوێنێ فەقێ محەمەد هەژارە لە دڵی ئەدات، دەستێكی لێ ئەوەشێنێ كاریگەر ئەبێ و ئەیكوژێت ناچار خۆی ئەشارێتەوە هەر رۆژ لە جێگا ئەنجام خۆی ئەگەیەنێتە خاناقای بیارە لە دەوری شێخ (عمر ضیاءالدین...) هۆزی خاڵۆ قادر جەنازەی كورەكە ئەبەنەوە و ئەی سپێرن، بەڵام باوكی چاوی تێوە ئەبێ كە پرسە تەواو ئەبێ دوشمنایەتی نێوان هەردوو هۆزەكە گەرم ئەبێ و خاڵۆ قادر خۆی نایەڵێ زۆر گڕ بگرێت و بتەنێتەوە... پاش ماوەیەك خزم و خۆیشی هەژارە ئەچن دەس و داوێنی بەگزادە پیاو ماقووڵانی ناوچەكە ئەبن بۆ مەسلەحەت خاڵۆ قادر ئەمانە داوا ئەكات:

دوو ژن، دوو ماین، دوو تفەنگ، دوو كیسە لیرەی خالیس، ئەگینا كوڕەكەی بۆ بینن بیكوژێتەوە لە بار تەقای كوڕەكەی و ئەمانیش مەیسەر نابێ و عقڵ نایگرێت و ناگەنە ئەنجام.. پاشان شێخ (عمر) بانگی شێخ (علاءالدین) كوڕی ئەكات، ئەفەرموێت ئەرۆیت لە خزمەت مەلا (فتح الله) و فەقێ هەژاردا ئەیبەیت بۆ لای خاڵۆ قادر مری وەیس و كۆتایی بەم مەسئلەیە دێنێ و ئەیبڕێتەوە، ئەمیش تەشریف ئەبات تا ئەگاتە لای خاڵۆ قادر پاش نوێژی عیشاو نان خواردن و خزمەتگوزاری بێ پایان شێخ (علاءالدین) روو ئەكاتە خاڵۆ قادر ئەفەرموێت خاڵۆ ئەمە فەقێ هەژارە هێناومەتە خزمەتت یام عەفوی بكە یام چارێكی بكە و باوكم سڵاوی هەیە و ئەڵێ خوا لە قورئاندا ئەفەرموێت {والكاظمین الفیظ والعافین عن الناس والله یحب المحسنین} با دوژمنایەتی ئەم دوو هۆزە چەڵەكە بڕ نەكات.

خالۆ قادر وتی مەبەستی ئایەتەکە چییە؟! وەلاَمی ئەداتەوە خوا داوا لە ئێمە ئەکات: قینی خۆمان قوت دەینەوە لە تاوانی خەڵکی خۆش بین هەروا خوا حەز ئەکات کە چاکەیشی لەگەڵدا بکەین ئەویش ئەڵێ: یا شێخ وەخێر هاتی و سەرچاوان، هەرسێکیان ئەکەین، جەنابت پشتی داگە بەو چیغەوە خێزان ئێستا گوێیان لە ئێمە گرتگە با مامۆستا مەلا (فتح الله) بچێتە دیوی حەرەم کچێکی جوانم هەیە یاسای شەرع بەجێ بێنن و تەقلیدی پێ بکات.. کە مامۆستا هاتەوە بانگی فەقێ محمد هەژاری کرد لێی مارە بڕی پاشان بۆ بەیانی هانیدا دەوارێکیان بۆ هەڵدا هەرچی پێویستی ماڵ بێت ناردیە ئەوێ و ئەندازەیەك باش حەیوان و ئاژەڵی کردە بەردەم دەوارەکە پاشان کچەکەی خۆی رازاندەوە وەکو بووکێکی رێکوپێك بردیانە ناو دەوارەکە، پاش نان خواردنی مەغریب و بانگی، فەقێ محەمەد هەژارەی کرد وتی رۆڵە بچۆرە ناو ماڵ و منداڵی خۆت، ئەمجا رووی کردە حەزرەتی شێخ و دانیشتوانی دیوان وتی ئێوە بە شاهیدبن ئەگەر مردم پاش مردنم ئەم فەقێ محەمەد هەژارەیە لە ئێستاوە یەکێکە وەکو کوڕەکانم، بگرە لە بارەی کەلەپووری ئیرثەوە پاش خۆم لە گشت شتێکا و لە ئێستاش بە دواوە تا ماوەیەکی کە وەکو کوڕەکانم، جیاوازیەك دەربارەی تێبینی ناکرێ..

شێخ عەرزی کرد ئەی لەوە بەر بۆچی عفوت نەکرد خالۆ قادر؟! وتی یا شێخ ئەوانەی ئەهاتن پیاوی دونیا بوون، مرۆڤ ئەبێ بۆ خوا ئاوا رەفتار بکات و شەیتان شەق پێ بەرێ، ئەگینا تا ئێستا پەلپم ئەگرت لێیان، یا خوا بەخێر بێن سەر هەردوو چاوان چاوەڕوانی ئەم خێرو چاکەیەم ئەکرد..

* * *

میوان داری و پاداشتی مەردانە،، حەمە ئاغای دەربەند فەقرە!! باوەڕپێکراوێك بۆی گێرامەوە: لە کاتی دەسەلاَتی عوسمانییەکان حەمە ئاغای دەربەند فەقرە قایمقام ئەبێ لەلایەن میری شاهانەی عوسمانلی لە دەربەند فەقرە ئەم پیاوە مرۆڤێکی چاکە خوازو دەسەلاَت و دیوەخان و میوان پەرێز ئەبێ، چونکە رۆشنبیربووە لە قەڵەم رەوی خۆیدا جێگای لە دڵی خەڵکی ناوچەکە کردۆتەوە شەوێك دیوەخان گەرم ئەبێ، لە میهمان پەزێری خۆی نامەیەکی پێ ئەگات لە دۆستێکییەوە لە سلێمانی، ناوەڕۆکی ئەوەیە کە سولتان فەرمانی داوە بەهەر جۆرێك ئەبێ حەمەد ئاغای قایمقام بگرن و نەیخەنە سەر شك و گومان و پەل بەستی بکەن و لە ناوی بەرن بەهەر هۆیێك بێت جا پێویست ئەکات چاری خۆی بکات، و خۆی بشارێتەوە تا خوا دەروو

ئەکاتەوە ئەویش دەنگ ناکات تا میوانەکان ئەنوون و خێرا ئەچێتە ماڵەوە، بە خێزانەکەی ئەڵێت بەپەلە خۆت کۆکەرەوە و چی سووك بێت بە دەستییەوە بێت لە نەختینە و پارە و جل و بەرگ و بێچوە کچەکەی هەڵی ئەگرن و بۆی دەرئەچن، بێ ئەوەی کەس بزانێ زەهاو خۆت بگرە وا هاتم دوو بە دوو خێڵ بە خێڵ ئەگەنە دێیەك ئەچنە ماڵی مەلای دێ، ئەوانیش دێن بە دەمیەوە بەرووخۆشی و هیچ لێی ناپرسن چیت و چ کارەی هەروا مەلایش بەرەنجی خۆی ژیاوە و زۆریش رێز گیراوە، وەك سەرەك هۆز تەماشا کراوە، بەیانی مەلا ئەچێت بۆ جووت، حەمە ئاغای کۆنە قایمقام گوێدرێژ دەرئەکات و ئەچێت بارە دارێك دێنێ بێ ئەوەی کەس پێی بلێ و ئاغا ژنیش لەگەڵ مەلا ژنا دەس ئەکات بە فەرمان و مەشکە ژەنین و بەکونە ئاو هێنان، وەك ماڵی خۆیان بێ جیاوازی هەروا ئەبن بە خێزانێکی ئاوێتەکراو مەلا ژنیش هیچ ناپرسێت لە ئاغا ژن بە هیچ جۆرێك هەروا لەو پەڕی خۆش و خۆشەویستیدا ئەژین تا هەشت مانگێك. چێشتانێك حەمە ئاغا کابراییێك بەدی ئەکات ئەیناسێتەوە خەڵکی لای خۆیان ئەبێت ئەچێت بەدەمیەوە، لە دوورەوە ئەڵێت لێم مەپرسە و ناوم مەبە، ئەگەر نامەت پێیە ئا لەوێدا داینێ و بچۆرە ئەو ماڵە، سبەینێ وەلاَمەکەی ئەنووسمەوە لەسەر ئەو بەردە دای ئەنێم، هەڵی بگرەو بیبەرەوە. ئەویش کاغەزێك دائەنێت و ئەڕوات کە هەڵی ئەگرێت تێ ئەگات فەرمانێکی شاهانەی تێدایە، عفوو کراوە و کراویشە بە متەسەریفی سلێمانی، ئەویش وەلاَمی ئەنووسێتەوە: کە سێچوار ولاَغ بێنن تا خێزانی پێی بگەڕێنەوە پاش چەند رۆژێك دێن بە دوایدا، حەمە ئاغا دوعا خوازی ئەکات لە مامۆستا و مامۆستا ژن، ئەوانیش خواحافیزی لێ ئەکەن بەشتا ناپرسن چین و چ کارەن؟ بۆ ئەڕۆن؟ خەڵکی کوێن؟! زۆر ئاسایی ئەبێ لایان دەستیان ئەکەنە مل و ماچیان ئەکەن حەمە ئاغا ئەگاتەوە ولاَتی خۆی پاش یەك دوو ساڵێك ناوچەی زەهاو تووشی نەهاتی دێت و پەرێشان ئەبن بۆ زەخیرە خەڵکەکە دێنە خزمەتی مامۆستاو پێی ئەڵێن: ناوچەی شارەزوور قەراخ بەهاتە زەخیرە و گەنم و جۆیان زۆرە ئەگەر لە گەڵمان تەشریف بێنی؟؟! ئەڵێت باشە دێن هەر دێن تا رێگەیان ئەکەوێتە دەربەن فەقرە و تا سێ ولاَخێکیان پێ ئەبێ، حەمە ئاغا ئەیان ناسێتەوە باش میوانداریان ئەکات عەرزی مامۆستا ئەکات رەنگە بۆ زەخیرە و ئازووقە هاتبن؟! ئەڵێت بەڵێ ئەویش باریان بۆ دائەگرێت تا ولاَخ بتوانێت و پێیان رائەگەیەنێ کە مامۆستا پارەی گشتیانی داوە هیچ لەکەس وەرناگرێت و پاش دوو شەو بەڕێیان ئەکات کە دوور ئەکەونە ئەڵێن با پارەکەی مامۆستا بدەنەوە ئەڵێت پارەی چی؟! بەخوا من فلسم نەداوە و نایشمەوێت و کابرایش ناناسم هەر تەنها پێی ئەڵێن حمە ئاغای دەربەن فەقرە.

که شەو دادێ جەردە دەوریـان ئـەگرێت، مـەلایش ئەچـێتە پیـشەوە ئـەڵێت ئێـوە چیـتان ئەوێت؟! ئەڵێن ئەم گەنم و زەخیرەتان لە کوێ دەسکەوتووە؟! راست بڵێن مـەلایش ئـەڵێت بـرا چووینە دەربەن فەقرە حەمە ئاغا بە خۆرایی بۆی داگرتووین و لەوێ هێناومانە ئـەڵێت ئێـوەو ئەوان چیتان لە بەینە؟! بتان داتێ و بەخۆرایی مەلا ئەڵێت بچن لەو بپرسن. هەر ئەوەندە هەیە ئێمەو ئەو هەردووك موسڵمانین و خوایش دڵی ئەوی بۆ ئێمە نەرم کردووە سەر تەریـدە ئـەڵێت نەخێر وانییە ئێوە ناسیوتانە بۆیە چاکەی لەگەڵ کـردوون مـەلا ئـەڵێت مەبەسـتت چـییە؟! و ئەتەوێ چی بێژیت؟! ئەڵێت ئاخر ئەو حەمە ئاغایە ساڵێك لە ناو ئێـوەدا ژیـاوە خزمـەتکاری مامۆسـتا بـووە ژنەکەیـشی کارەکـەری بـووە ئێـوەو مامۆسـتا پـەناتان داوە!! ئێـستا چـۆن سەرکۆنەتان کردووە، ئەویش ویستوویە پاداشتی چاکەتان بداتەوە، منـیش روتتـان ئەکەمـەوە مەلا ئەڵێت برا گیان با پێت بێژم شتی وانییە، چەند مانگێك یەکێك لامـان ماوەتـەوە لێمـان نەپرسیوە چییە و چ کارەیە و بۆچی هاتووە وەك برا لامان میوان بووە کـە رۆیـشتووشە نـەمان پرسیوە بۆچی ئەڕوات؟! تەنها ئەوەندە بە موسوڵمانێك بووە ئەو ماوەیە بە ئێمـە رازی بـووە و چەند بمایایەتەوە هەر هەمان رێزی ئەبوو، چونکە موسوڵمان برای موسوڵمانە حەقی لەسـەرمان بووە کە رۆیشتووە مەعنای وایە کاری بەم برا موسوڵمانەی نەماوە ئـیتر ئێمـە حەمـە ئاغـای دەربەند فەقرەو خلە و بلە ناناسین، ئەو پیاوەتی و چاکەی خۆی کردووە، خوا پاداشتی بداتـەوە و ئێمە بەتەمای سوپاسی ئەو ژن و پیاوە نین و سووپاسی ئەم حەمە ئاغایەیش ناکەین گشتمان موسوڵمانین و براییەوە، ماڵی موسوڵمان هی موسوڵمانە ئەمجا خـۆی ئاشـکرا ئـەکات کـە ئـەم جەردەیە حمە ئاغا خۆیەتی دەس ئەکاتە ملی مامۆستاو تێرتێر ماچی ئەکات ئـەڵێ مامۆسـتا موسڵمان و برای وەکو تۆم چۆن دەس ئەکەوێ؟! بە قوربانت بم مـن میوانەکـەت بـووم ویـستم تاقیت بکەمەوە بەخوا نارۆیت پیاو ئەنێریت مامۆستا ژنیش بێـنن خـاو خێـزان تێکـرا ئـەڵێ مامۆستا من و خێزانم برا بچووکو خوشکە بچووکین پێنج مانگێك لای خۆیان گلیان ئەداتـەوە بەو پەڕی رێزو میهرەبانییەوە.

حەمە ئاغا خۆی ئەڵێت: تا ئێستا ئەوەندەم خۆش رانـەبواردووە و نـەژیاوم بـێ خـەم و غائیلە بە قەد ئەوەی لای مامۆستا بچووکی بووم خـۆم و خێـزانم و ئـەوانیش هیـچیان لێ درێغ نەکردووین..

* * *

ژنێکی مەرد و داوێن پاك:

کاك - هوما - خولێکی کردم بچمەوە شێوی لەگەڵ بکـەم و ژن و مێردێـك لـەوێ بـوو بـە میوانی وتی بیانناسە و بێ بە ئاشنا کە چووینەوە ژنەکە هات دەستی کردە ملی وەکو خوشـك و برا و لەگەڵ کابرادا ئەملاو لای یەکیان ماچ کرد وۆر بە تاسووقەوە مرۆڤ وای ئەزانی لـەم ژن و مێردە خۆشەویستی تری نییە گومانیش لەوەدا نییە نەخوشك و نـەبرابێ نییـەتی و هـەردوو لایان گەش بوونەوە بە بینینی یەکتر کاك هوما رووی تێکردم ها ئەڵێی دالْغەت هەیە؟! ئـەزانم ئەتەوێ بپرسیت ئەمانە کێن؟!

ئەم ژنە مامۆستا و خوشکی دونیا و قیامەتی منە و مێردەکەیشی برامە هەتا هەم و هەتا ئەمرم و خاوەنی هیچ نیم لە عاستی ئەمان و دەسنوێژیش لەم خویشکەیشم ناشۆمەوە، چونکە فێری رەوشت و دین و ئەخلاقی کردووم، بەلاّم ژن و مێردەکە دایان لە قاقای پێکـەنین وتم بـۆم بگێڕنەوە چییە کارەسات؟! وتی خوشکم بابیگێڕێتەوە، وتی ناواللّه خۆت باسـی بکـە دەی بـرا وازبێنە هەرچی بوو بەسەرچوو الحمداللّه. کاك هوما وتی: پۆلیس بووم بە واجب رەوانە کرام بـۆ دێیەکەی ئەمان... شەو ماینەوە کوێخا منی ناردە ماڵی ئەم براو خوشکەم ئەمانیش لە دەوارا ئەژیان سەگەلێکی زۆریـان هـەبوو، خۆیـشت ئـەزانی لـە (٣٠)یەکانـدا پۆلیـسێك دەسـەلاّتی حاکمێکی هەبوو، کە ئێمە ئەچووینە دێهاتەکان خەڵکی بێ هـیچ تاوانێـك ئەلـەرزین، لێمـان ئەترسان، ئێمەش خۆمان گیڤ و فش ئەکردەوە خۆمان بە کەش و فشێکەوە ئەنواند زۆر شـتی بێ جێمان ئەکرد بۆمان نەچووە سەر، چونکە خەڵك نەزان بوو، ئەو خەڵکە نەی ئـەوێرا دەنـگ بکات. منیش کە چوومە ماڵی ئەم برایەم لە ماڵ نەبوو ئێوارە نانی باشم بۆ کـراو خـواردم بـە ئارەزوو حەسامەوە، شەو کاتی نووستن هات، شەیتان چووە بن دەستم، هانی دام چـوومە سـەر جێگەی ئەم خوشکەم، بە نیازی چەپەڵی گلاّومەوە، ئەویش وتی: ئـەوە کێیـە؟! ئەمـە تـۆی؟! دەباشە راکشێ تا ئێستا دێمەوە پاڵت کاتێکم زانی حەلەلەی لەسەگەل کرد لە خۆیەوە کردی بە هەرا ئا بیگرەو بەری مەدە، گاگەلەکەی بەرەڵلاّ کرد ئەمجا هاتە وێـزەم بـەر لیـسی دام کوێـت دێشێ هەموو گیانی تێك شکاندم دەست و سەر و چاو شل کوت کرام و هیچ جم و جولێشم بـۆ نەکرا هەر لە خۆیشییەوە دەنگی لە سەگەل ئەکرد ها بیگرە حەلەلە هەلەلە خەڵکینـە بمگـەنێ دزو جەردە ماڵیان تالاّنکردین ئەی هاوار کاکە هومایـان کوشـت، ئەمـە لەسـەر یـەك پیامـا ئەکێشێت ئەوە خۆی وانەبوو ئەویش پێ ئەکەنی و ئەی وت بەڵێ وابوو، بۆ بەدبەختی من ئـەو شەوە بەفرێکی یەکجار قورس باری پتر لە دوو بالاّ (٢٠) رۆژ رێگای بـڕی باڵنـدە دەرنەئەچوو

خەڵکیش هاتن بە دەنگییەوە، بەڵام من لیس کوژراو کرابووم رایکێشامە سەر جێگاکەی خۆم وای شەپرزە کردم یەکەم گورز لە تەوەرەی بردم ئەمجا ئاوی هێنا دەست و دەم و چاوی شۆریم برینەکانی تیمارکردم برژاندییەوە رای کێشام بۆی کەوتم گشت رۆژێك رێکو پێك لەشی تەداوی ئەکردم پیاوەکەی ئەم برایەم هاتەوە و هات بەلامەوە دڵخۆشی دامەوە و هیچیشی بۆ ئەم نەگێڕایەوە کە راستییەکەی چۆن بووە هەر ئەیوت دز هاتە سەرمان ئەمیشیان وا شەپرزە کرد رووی بابیان رەش بێت منیش هەر شەرمەزار ئەبووم، مردن بەدەستی خۆم بوایە ئەم کڕی جار جاریش ئەهات بەلامەوە ئەی وت خۆ شکور چاکی گوێ مەدەرێ.. ئەمجارەیش رزگارت بوو تۆبە بکە خوا لێت ناگرێت، کە هاتمە سەر چاکبوونەوە پەیمانم کرد و بەڵێنمدا بەم وەبەخوا تا ماووم کەم و کوڕی و خەوش نەبێ لە رەوشتما بە هیچ جۆر وە نوێژو رۆژ و تەرك نەکەم هەرگیز و لە چاکە بەولاوە نەیکەم.. منیش بانگی ئەم برایەم کرد واتێ گەیشتبووم زانیویە ئاوی بۆ هێنام دەسنوێژم شۆری قورئانێك هەڵواسرابوو دام گرت سێ جار دەستم پیادا کە تۆبەم بێت وەهەڵسام دەستی ئەمم ماچ کرد وتم عەفوم بکەن تۆبەم بێت لەسەر دەستی تۆدا وا تۆیشم قەبووڵ کرد بە خوشکی خۆم خوشکی راستەقینە و ئەمیش بە برام ئەم خوشکەم وتی گەردەنت ئازابێ هەر رەنجێکم داوە لەگەڵتا واجبی خۆم بووە من خەجاڵەتم کە لێرە لە ماڵی ئێمە دز وایان لێکردی و بەفر رێگەی لێ گرتی تۆ گلەیی مەکە، ئەم برایەم وتی تێناگەم قسەکان بەراورد ئەکەم یەك ناگرنەوە!! وتم کوڕە وەرە پێشەوە بێ شەرەفی ناپیاوی خۆمت بۆ بگێڕمەوە حاڵ و مەسئەلە وابوو، ئیتر چیم لێ ئەکەی بیکە، ئەویش ئەی وت پیاوەکە پێی بڕوا مەکە درۆ ئەکات لە ژێریشەوە بزە ئەیگرت، بە کوردی و بە کورتی بی بڕمەوە گەردەنیان ئازاد کردم و منیش پاکانەم بۆیان کرد لەو رۆژەوە ئەو خوشکی منە و ئەمیش برامە ئەچم لەوان میوان ئەبم و ئەوانیش دێن بۆ ماڵی برای خۆیان هەتا هەم هەر مەمنوونی خوشکی دڵسۆزی مەردی داوێن پاکی خۆمم کە منی کرد بەم پیاوە لە خوا بەزیاد بێ، ئەمجا منیش بەوان ئاشنا بووم، کە چاکترین ژن و مێردن سیوان بە زێڕ و دڵنوازن خاوەنی دین و شەرەف و ئەخلاقن من قوتابی ئەمانم خوا یارمەتیان بدات.

* * *

خەڵکی لە پیاو ئەترسێت:

کات زستانە وەکو چووزەرەی رێواس چلوورە بە گوێسوانەدا هاتۆتە خوارێ تا بڵێیت سارده سالحە شێت هەبوو رێگای ئەکەوێتە دێی قەیتوول ئەو شەوە کەس نایباتەوە لە مزگەوتی بێ ئاگر و

سوتەمەنیدا لە سەرما هەر گینگڵ ئەدا کە بەیانی خەڵك و خوا دێن بۆ مزگەوت لێی ئەپرسن چۆنی؟! چاکی؟! ئەویش ئەڵێت: ئەم شەو عەقڵم بەکارهێنا، زانیم ئەم خەڵکە گەوجن، ئەگەر من ژن بوومایە زۆر کەس هەبوو ئەیبردمەوە بۆ ماڵەوە، بەڵام وادیارە پیاوم، خەڵکیش لە پیاو ئەترسێت.

* * *

کێ ئەتوانێت ئەوەندە جوامێر و مرۆڤ بێت:

لەو مەریوانەدا مەلایێکی گەنج هەبوو دڵی بە کچێکەوە ئەبێ زۆر و زۆریشی خۆش ئەوێت و گرفتاری دڵدار و ئەوینی یەك ئەبن لە رادەبەدەر مەلاکە مەشهور ناسراو ئەبێ لە مەلاچاکەکان، بەڵام لەو کاتەدا هەژار و دەسکورت ئەبێ کچیش وەسفی نایەتە گوفتار لە جوانی شەنگ و شۆخیدا بێ وێنە بووە، باوکیشی بەگزادە و دەس رۆیشتوو سەربەست ئەبێ ناوی خێزانیان بێ لەکەو شەرەفمەند بووە، رێزو ئیحترامی مەلای زۆر لابوو بەگزادە خانێکی ئەو ناوچەیە دەسەڵات دار و خاوەن بازوو بووە چاوی بەم کچە ئەکەوێ کە خزمی خۆیشێتی دڵی تێی ئەچێت و داوای ئەکات باوکیشی پێشکەشی ئەکات بێ گوێدانە دڵی کچەکەی و پرسیار پێ کردنی نەریتی ئەو خانەوادەیە تانەی گوێزنەوە مارەی نابڕن بە شەرعی بێگومان هەردووکیان لەو ماوەیەدا کە خەریکی تەدارەك و جیهاز و گوێزانەوەی ئەبن زۆر بێ ئارام و قەرار ئەبن، رێگای دەربازبوون شك نابەن و نایدۆزنەوە. کاتێ دێنە سەر گوێزانەوەی ئەیرازێننەوە بە گشت جۆرە خشڵی گرینگ و بەهادار بۆ خان دێن بە دوای مەلادا کە بچێت مارەی ببڕێت و ئیقراری لە دەم وەرگرێت ئەم خۆی ئەشارێتەوە لە داخا خۆی گوم ئەکات، هەرچەند ئەگەڕێن هیچ نییە پەکیان وەختە بکەوێت بیر ئەکەنەوە ئەم مەلایە شێواز منداڵ و هەرزە نییە ئەی چی لێهات؟! یەکێك دێتە بن دەست خانەوە عەرزی ئەکات: لام وایە دەس لە مەلا بشۆرن بە تەمای مەبن، ئەپرسێت بۆچی؟! وەڵامی ئەداتەوە ئەمە راستییەکەی ئەوەیە مەلا خۆی زۆر دڵی بەم دەستگیرانەی تۆوە بوو ئەی ویست بیخوازێت و داوای بکات چاوەڕوانی ئەوە بوو سەرمایەیەکی ببێ کە بتوانێ جهازو ماڵی بۆ بکات، بەڵام ئێستا چارەی نەماوە خۆی شاردۆتەوە. ئەم خانەیش دەماری مرۆڤایەتی و پیاوەتی لە ناخدا ئەجووڵێت، بانگی باوکی کچە ئەکات ئەڵێت داخوازیت لێ ئەکەم ئەم بووکی منە بدەیت بە مەلا بە گشت جهاز و حاڵ و باڵێکەوە کە بۆم داناوە هەر ئێستا ئەیبەین بۆ ماڵی مامۆستا لێی پیرۆز بێت کاتێك ئەبێت بە شایی و سەرلەنوێ ئاهەنگ و مەلا ئەدۆزنەوە لێی مارە ئەبڕن بە تەوازعەوە ئەیکەنە پەردەوە ئەم پیاوەتییە نابڕێتەوە.

* * *

خەپە شێت هەبوو لە دزەیی زۆر خۆشبوو بۆ هیچ وەڵامێك دانەئەما دونیا بەهار بوو، گوێ درێژ بەرەڵڵا کرابوو لە گژ و گیاو پووش تێریان خواردبوو، نێرەکەر و جاشوولە بە ئارەزوو یاریان ئەکرد، قەپیان لە یەکتر ئەگرت، خەپە رووی کردە فەقێکان وتی: ئەوە کامیان منم؟! دێزەکە یا سپییەکە؟! پێیان وت دێزەکە تۆی، جا کە خەپە — دێزەکە — قەپی لەویتر بگرتایە ئەی وت ئافەریم بەخوا خەپە ئازایە دەی ئاوای لێ بکە حەقی خۆیەتی. کە وەختێ ئەویتر گازی لەم بگرتایە، واتە سپییەکە لە دێزەکە پڕ بە دونیا هاواری ئەکرد: توخوا مەیەڵن خواردمی برا رۆ، برا رۆ، ملی بچریم خواردمی گیانم هاوار ئەکا ئەزیرێنێ لە کۆڵمی بکەنەوە، کە دێزەکە دووبارە سەرئەکەوت ئەی وت ئافەریم حەقی خۆم ئەکەمەوە بەخوا ئەبێ گوێت لە بن دەربێنم خۆ دونیا هەروا نابێ: هەی ئاغای دایکت بگێم خۆ ئێمە یەکمان خوارد بۆ بەرەڵڵای کردووە دەنگ ناکات لە شەویشدا هاواری ئەکرد ئەی وت: ماندووم گیانم دێشێ ئەی هاوار لە خۆم کەر خواردمی ئێوە جاش ئەتان خوات {دایکی فەقێ ئیبراهیم نوێژان ناکات}.

* * *

مەلا عومەری شێت:

مەلا عومەری شێت هەبوو هەر وشەیەك گافی تێدا بوایە قینی پێ هەڵئەسا وەکو: گا، مانگا، لنگ، سنگ.... تاد ئەی وت دایکە حەوا لە مەکر بازی خۆیدا ئەم وشانەی داتاشیوە بۆ باوکە گەورە ئادەم تا گانی لە بیر نەچێت و هەمیشە چەشی لێوەرگرێت بۆیە کچەکانیش بەم مەکرە سەودا گەرن هەر چاویان لێیە.

چاری غەزیرە هی نێر بۆ مێیە — تا رادەیەکیش ئەمە بەجێیە
بەڵام ئێستاکە نێر بە نێر فێرە — قاش و دەسپەری مێینگە کێرە
ئاخر زەمانە سروشت گۆڕاوە — کوڕ بە کچ ئەبێ هەر ژن خۆی پیاوە

* * *

ئەفەندی حەسەن دەروێش:

پیاوێك هەبوو ناوی حەسەن دەروێش بوو، بۆ وەڵام هەرگیز دانەماوە، جارێکیان بەزۆر ئەیان بەن بۆ دەنگدان بۆ (سالح جبر) (موسی بن سدر) گوایە (بنی صدر) شیعە بووە نەئەبوو ئەم دەنگی خۆی بدۆڕێنێ بۆ جەعفەری و شیعە و باری رامیاری ئەو کاتە ئەمیان مەبەست بووە دەرچێت سەرزنشتی ئەکەن ئەویش لەوەڵامدا ئەڵێت:

کە بەرز و نزمی بووبێ بە نۆرە
ناقوس خراپترە لە بەردە مۆرە

کابتەنێکی ئینگلیز لێی ئەپرسێت: ئایا مسی یا مسافری موسوڵمانی یا کافری؟ ئەویش ئەڵێت: بە پێ مسم بە خەیاڵ مسافرم، بە دڵ موسوڵمانم بە نەفس کافرم.

* * *

مام محمود هەبوو وەڵامی لە جێگەی خۆی دابوو:

جارێکیان ئەچێتە کەرکوك، لە پیاوێکی بەگی تورکمان میوان ئەبێ ئەم بەگەیش زۆر حەزی لە قسەی خۆش و میوان و حەق بووە، ئەم بەگە دیوەخانی ئەبێ لە بەیانی تا شەو هەر زەمی کورد ئەکەن هەر بەسەر و گوێلاکی کوردا دێن ئەمیش هیچ دەنگ ناکات، لێی ئەپرسن قسەیەك بکە وانییە؟! ئەویش ئەڵێ خەڵکمان لێ دڵگیر ئەبێ!! ئەوانیش ئەڵێن ئیشتە جانم قسەیەك بیکە ئێمە تووڕە نابین لە خۆت. ئەویش ئەڵێت: پیرەژنێکی نەنکم هەبوو، بۆی ئەگێڕامەوە وتی کە عەقڵ بەشکرا لە نێوان کورد و عەرەب و تورك، دایان بە عەرەب بەشە عەقڵەکەی خۆی خستە ژێر زووبانی کە وتی:

{أعوذ بالله من الشیطان الرحیم} ئیتر لێی مەترسە کە دایان بە کورد بەشەکەی خۆی خستە پشت گوێی ژێر کڵاوەکەی بۆیە هەر شتێك بڵێ یا بیکات، پێشەکی دەس بۆ پشت ئەبات، پرسی پێ ئەکات، بەڵام کە دایان بە تورکمان نەیزانی چی لێ بکات بردییەوە بۆ ماڵەوە، دایە دەستی ژنەکەی، جا هەر ئیشێك یان شتێك ببێ ناتوانێ رای خۆی دەربڕێت تا خانم رێی بۆ نەکێشێت نایکات بگرە پیاو کوشتنیش هەر بە خانم حەل ئەکرێت، جا دانیشتوان هەر بە یەکیانا رووانی هەندێکیش دڵگیربوون، خانە خوێی خاوەن دیوەخان وتی جانم ئیشتە راست دەیکات ئێمە ئیشمان وا لە دەس ژنەکانماندایە.

* * *

لەو هەورامانە دێیەك هەیە پێی ئەڵێن دێلێ، لەکاتی خۆی خێڵ گەرمیان و کوێستانی ئەکرد، خالۆی کۆماسی دۆستی مەولەوی ئەبێت خێڵەکەیان لە دێلێ ئەبەزێت، جەنابی مەولەوی ئەم شیعرەی بۆ ئەنووسێت:

گەر حەپەی گەماڵ و کوردە ماڵ بێڵێ
لەززەت ئەوینی خاڵۆ لە دێڵێ

ئەویش بەم شیعرە وەڵامی ئەداتەوە:

ماڵمان باری کرد ئەو بەری ماڵەکان
دێڵێمان جێهێشت بۆ گەماڵەکان

❊ ❊ ❊

تەڵاق کەوتووە!!!

کابرایەك ژنێکی جوانی ئەبێ لەفزی تەڵاقی بە دەمیا دێت، ئەچێتە لای مەلا باسی بۆ ئەکاو پرسی پێ ئەکات مەلایش پێی ئەڵێ تەلاقت کەوتووە کابرا ئەڵێ چارم چییە؟! عیلاجێکم بکە! ئەڵێت هیچ چارت نییە هەر تکای لێ ئەکات و ئەیلێتەوە، ئەڵێ بچۆ بۆلای قازی، ئەو ئەتوانێ چارت بکات ئەویش ئەڵێ قوربان هەر ئەو گووە ئەخوات کە جەنابت خواردی.

❊ ❊ ❊

پرسیاری بەزین لە شێخ ڕەزا!!

جارێك برادەرێکی شێخ ڕەزا ئەپرسێت ئایا ناحەزەکانت هیچ تۆیان بەزاندووە؟! وتی بەڵێ ئێستایش هەر ئازارم ئەدات جارێکیان مەحمود پادشای جاف ناردی بە دواما کە بچم بۆ لای کاتێ گەیشتمە ئەوێ کابرایەکی دەستە پیاوی دانابوو لای خۆی دانیشتبوون پێیان ئەوت حەمەی ئەوزا گوایە ئەمە زۆر شاعیرە، منیش گێچەڵم پێ کرد یەکدوو شیعر و توانجم تێگرت ئەویش لەسەرخۆ وتی شێخ ڕەزا وسبە:

هەی کەم لە زوورنا بکوتمە ژێرت
وەك چەقەنەی ئاش هەڵپەڕێ کێرت

❊ ❊ ❊

هەم بەرانە هەم نێرییە!!

میرێکی زۆرداری ستەم کار هەبوو، لە خوانەئەترسا، ویژدانی نەبوو، وەکو گشت دەسدارەکانی تر، هیچ کۆیشی لەگەڵ و دانیشتووی وڵات نەئەکرد، چاکو خەراپی دەم کوت کردبوو بە داپڵۆسینی کوێرانە و ستەمکردنی گشت دەنگێکی بێزاری و هوشیار کردنەوە ورەتاندنی خەڵك و هەڵواسین و

گیراوخانە لەسەرانسەری وڵاتا. ئاگاداریان کردەوە کە دارایی و بۆجەی وڵات خەریکە خاڵی و پووچەڵ ئەبێ، هیچی تیانەماوە، قەوارەی ڕژێم و دەستەڵاتداری بەرەو رووخان ئەچێت، ئەگەر هەروا بڕوات میری وڵات فەرمان ئەدات: نێرییێکو بەرانێکی بۆ بێنی دایان ببەستێ لە ژوورێکدا. بانگی مەلاو ئاغا و شێخ و قەشەی کرد لێیانی پرسی؟! دەستی درێژ کرد بۆتەگەکە وتی ئەمە بەرانە یان تەگەیە وتیان تەگەیە، وتی ئاغا چییە؟! وتی تەگەیە وتی گاڵتە بە بەرانی پادشا ئەکەن؟! ئەمە بەرانە ئەبێ ئەوەندە.......... پارە بدەن جەزای درۆکەتان، وتی یا شێخ چییە؟! وتی نازانم وتی ئەوەندە گەوجی ئەبێ ئەوەندە... بدەی جەریمە بکرێیت وتی مەلا چییە؟! وتی بەرانە وتی ئەمە تەگەکەیە یان بەرانە؟! چۆن خۆت بەنەزان ئەکەی؟ تۆلای خۆت مەلای، ئەبێ ئەوەندە... پارە بدەی راست ناکەیت و شەرع ئەگۆڕیت، وتی جەنابی قەشە ئەمە چییە؟! وتی قوربان ئەگەر بەران بێت سی هەزار هەڵ ئەگرێت ئەگەر تەگە بێت؟! سی و پێنج سەد ئەهێنێ، ئەگەر هەردووکیان بێت ئەوا چوار هەزار هەڵ ئەگرێت، بەڵام من لام وایە بە پێنج هەزار هەڵ ئەسەنگێنیت، فەرموون: ئەك دوو، سێ... تاد تا پێنج هەزار لێیان پرسی چۆنت وا هەڵ سەنگاندوو؟! خۆت رزگار کرد وتی لە دارکاری کردنی ئەوان فێری نرخاندنی بووم بە سەمەلات هەم نێرییە هەم بەرانە.

❊ ❊ ❊

بریارێکی پڕ لە دادا!!

ئەگێڕنەوە کابرایەك ئەچێتە لای جوولەکەیەك داوای هەندێك پارەی لێ ئەکات بیکات بە کشتوکاڵ بەشەریکی، بەهەر فرت و فێڵێك ئەبێ جووە لە خشتە ئەبات، کۆتایی ساڵ دێت چاوی بە شەریکەکەی ئەکەوێت ئەڵێت بۆچی دیار نەبووی؟! هیچت بۆ نەهێنام قەرز و پارەکەم کەی بۆ دێنیتەوە؟! ئەویش ئەڵێت مام ئیسحاق ئەمساڵ نەهاتبوو هیچم دەسنەکەوت، ئەوەندەی تر پارەم بدەرێ ئەمساڵیش لە کشتوکاڵدا خەرجی ئەکەم، بەڵکو بتوانم لە ساڵی داهاتوو ئەویتریشت بۆ عەوێزە بکەمەوە و لە قەرزەکەت رزگارم ببێ، بێگومان ئەویتریشی خواردووە ئەیەوێ ئەمیش بقرمێنێ وتی نایدەم، پارەی خۆم ئەوێت، شکاتت لێ ئەکەم لای حاکم، حاکم زۆر ناوازە بوو لە بێ دادی و ستەمکاریدا، کابرای موسوڵمان راپێچ ئەکات لەگەڵ خۆیدا بۆ دادگای ئەبات، لە رێگا ئەرۆیشتن پیاوێك ماینێکی لە دەس بەربوو بوو بۆی نەئەگیرا هاواری کرد فریام کەون بۆم بگرنەوە هەرچۆنێك بێت کابرای موسوڵمان پێشی ئەگرێت بۆی ناگیرێت بەردێکی تێ ئەسرەوێنێ بەر چاوی ئەکەوێت کوێری ئەکات، کابرای خاوەن ماین ئەیکا بە هەراو سمڕ ئەیکوژم کابرای جووە وتی نابێ

بیکوژیت، تۆیش وەرە لەگەڵ مندا شکاتی خۆت لە دادگادا بکە کەوتە گەڵیان، کابرا لە دڵی خۆیـدا وتی ئەگەر لە جوولەکە رزگارم بێت، لە چاو کوێرکردنی ماینی ئەم رزگارم نابێ وا چـاکە راکـەم لـە دەسیان هەڵاٚت و خۆی کرد بە ناو دێدا کۆڵانە و کۆڵان کاتێ لەسەر بانێکەوە بازیـدا کـەوت بەسـەر کابرایەکی پیری نەخۆش کەوتوو گیانی دەرچوو دەسبەجێ کەس و کاری مرد و توند گرتیان، ویستیان بیکوژن جوولەکە نەیهێشت وتی: پارەکەی من و حەقی ئەم پیاوە ماین کوێر کراوە تیا ئەچـێت مـن ئەو کاتە شکات لە ئێوە ئەکەم بۆ پارەکەم، ئێوەش وەرن بۆ دادگا حەقی خوێنی باوکتان داوا بکـەن، ئەوانیش رۆیشتن لە رێگا دایان بەلای دێیەکدا هەر بیری کردەوە لە دەستیان راکات چونکە سەری تیا ئەچێت خۆی کرد بە دێیەکەدا لەم ماڵ بۆ ئەو ماڵ لە ترسا بە پرتاو بۆ ژنێك دوو گیان لەبـەر دەرگـا راناوەستێ لەترسا ئەیەوێ دەرگاکە پێوە بدات ئەمیش خۆی ئەماڵێ بە قاپییەکەداو ئەیماڵێ بەسـکی ژنە دووگیانەکەدا، دەسبەجێ بەراویتە ئەبێ و سکی لەبار ئەچێ ئەیگرنەوە دیسان ئـەویش ئەکەوتـە تەکیان لە رێگا ئەرۆن تووشی کابرایەك دێن کەرەکەی بە بارەوە لە قوڕا چەقیوە بـە تـۆبزی گـشتیان زۆری لێ ئەکەن لەگەڵیا دەربێنێ ئەچێت: لە داخی دەردی گرانی خـۆی پـەلاماری ئـەدات و کلکـی ئەگرێت و رای ئەکێشێت بە توندی کلکی کەرەکە ئەپچڕێت بەدەستییەوە خاوەن گوێدرێژ ئەیکات بە قیڕە قیڕو بۆڵە بۆڵ گشتیان پێی ئەڵێن: تۆیش وەرە بۆ دادگا لای حـاکم شـکاتی خـۆت بکـە ئـەرۆن بەیانی زوو ئەبێ ئەیکەن بە دادگدا ئەمیش لە تاو دەردو خەفەتی خـۆی بـە پرتـاو خـۆی ئـەکا بـە دادگادا و بە ژووری خودی خۆی بێ پرس و لە دەرگادان کاتێك ئەبینێ فەراشەکەی کورێکی جـوان وا بەسەر حاکمەوە وان لە بیرێکی ناشیریندا ئەمیش ئەکشێتە دواوە حاکم خـۆی کـۆ ئەکاتـەوە ئـەڵێ، کابرا چیتە؟! ئەڵێ قوربان هێنراوم بۆ دادپەروەری، بەناچاری و بە زۆر کراوم بە ژووردا. حاکم بـانگی جوولەکە ئەکات و پێی ئەڵێت: ئەم هەژارە راست ئەکات یا ئەبێ پارەی بدەیتێ تا بتوانێ کشتوکاڵی پێ بکات و پارەکەت بداتەوە، ئەگینا زیانی لە دەستی تۆ کردووە چۆنی بداتـەوە؟! جـووەیش ئـەڵێ نایدەم ئەڵێ کەوابوو ئیهانەی مەحکەمە ئەکەیت ئەم پیاوەت لەکار و کەسابەت کردووە ئەبێ (١٠٠) دیناری بدەیتێ ئادەی هەر ئێستە بانگی ماین کوێر ئەکا لێی ئەپرسێت؟! باشە تۆ لەسەر حەقی بەڵاٚم ئەم رابکات و تۆیش بەردێك هەڵگریت بیمالچی بەو چاوەیدا وەکو ماینەکە کـوێری بکـەی و ئەگـەر لێی نەکەوت، یان بەر سەری، یان لەشی، یان چاوەکەی تری کەوت ئەبێ چاوت دەربێنی هـەر چـەند هاوار ئەکا تۆڵەم ناوێت جا حاکم ئەڵێت (٥٠) دیناری بدەرێ ئادەی بانگی باوك کوژراو ئـەکا ئـەڵێ تۆیش حەقتە ئەبێ ئەم پیاوە راکشێت لە جێگەکەی باوکتان، تۆیش لەوێوە رابکـەی و بـاز بـدەی و ئەبێ بێ کەم و کورت بکەویتە سەر ئەو جێگەیە کە باوکتی پێ مردووە ئەگەر نـەیکوژیت یـان بـەر

جێگایێ تری بکەوێ یەك هەزار دینارت لێ ئەسێنم جا هەرچەند هاوار ئەکات خوێنی بـاوکم ناوێـت (١٠٠) دیناریش لەو ئەسێنێ بۆی کابرای ژن بەراوێتە کراو بانگ ئەکات لێی ئەپرسێت حاکم ئـەمر ئەکات ژنەکەی بداتێ تا شەش مانگ لای بێت تا سکی پڕ ئەبێتەوە بۆی بنێرێتەوە ئەگەر سکیـشی پڕ نەبوو ئەبێ هەزار دیناری بداتێ هەرچەند هاوار ئەکات (١٠٠) دیناریش لەو وەرئەگرن بۆی کابرای کەر کلك بڕاو بانگ ئەکات و لێی ئەپرسێت ئەویش ئەڵێت قوربان من هیچ داوایەکم نییە لەم پیـاوە هەر بۆ ئەوە هاتووم کە فێر بیم و بزانم دادپەروەری چۆن ئەکرێت؟ چونکە لە راستیدا ئەم گوێدرێژەم لە دزای بەرماڵی خۆمانە شهادەت ئەدەم کە هەر لە دایك بوو کلکی نەبوو وەکو ئێستای خـۆی وابـوو من بوختانی ناحەق چۆن ئەکەم جا هەموو پارەکانی دایە دەستی وتی بڕۆ حیز بـاب هەرچیت دیـوە نەیگێڕیتەوە تەنها مەحکەمەی دادکوستەری نەبێ!

* * *

مەلایشە و زوڕنا ژەنە

دوو برادەری خۆشەویستی یەك ئەبن پێکەوە فەقێیەتی و خوێندن تەواو ئەکەن و مـەلای چاك ئەبن و پێکەوەش بڕوانامەی مـەلایەتی وەرئەگرن هەر یەکـەیان ژن دێنـێ و ئـەبێ بـە مەلا لە دێیەکدا ئیتر یەکتر نابیننەوە تا چەند سـاڵێك یـەکێکیان بـاری ژیـانی زۆر سـازو گونجاو ئەبێ و ئەویتریان بە پێچەوانەوە مەلای بار ساز بار ئەکات بۆ دەوروبەری ئەمیتریان دێت بە خەیاڵیا کە بچێت بۆ دیدەنی هاورێکەی خۆیو دوو فـەقێ ئەچـن مـەلا ژن زۆر بـە ماریفەت بەخێرهاتنیان ئەکات ئەمانیش ئەپرسن کوا مامۆستا؟! ئەڵێت رۆیشتووە بۆ ئـەو دێیە هەر ئێستە دێتەوە فەرموون دانیشن زۆر ناخاینێ مەلا دێتەوە خۆشحاڵی دەرئـەبڕێت پریاسکە بزگورێك ئەداتە دەس مەلا ژن لێی ئەپرسن لە کوێ بوویت؟! وەڵاٚم ئەداتەوە چووم بۆ ئەو دێیە ژنم بۆ مارە بڕین زوڕناژەنیشیان نەبوو ناچار زوڕنایشم بۆیان ژەند و بەسـترابوو دوعایشم بۆ کرد تا خەلیفە داخڵی بەغداد بوو، وا ئێستە هاتمەوە ئەوانیش ئەڵێن کورە وا نەڵێییت؟! ئەویش ئەڵێت: باوکم بەخوا بەدەم مەلایەتییەوە زوڕنا ئەژەنم ئیدارە ناکـەم ئـەی چیبکەم؟! کە مەلا ژن بانگ ئەکەن پریاسکە ئەکەنەوە زوونایـەکی تێدایـە هـیچ چاوشـێك نییەتی. مەلای زوڕنا بێژ ئەڵێت: کە عیلم و دین بایەخی نەما ئێمە ئەبێ یا زوڕنا ژەن بین یا جادووگەر یا لە دیوەخانی بەگدا هەر بڵێین (أشهد بالله) راست ئەفەرموویت لـە کـوفری نەمردوو چاو بپۆشین، سزای دۆزەخ بنۆشین.

* * *

ماتەمینی مامۆستایەکی قوتابخانە بۆ نەناسراوێك!!

ئەگێڕنەوە مامۆستایەکی قوتابخانە زوو هەبووە لەوانەدا سەرکەوتوو بووە سروشت و شێوازو ڕەفتاری تایبەتی هەبووە خۆی ئەچوو لە خەڵکی ئەپرسی: ئێوە چ خەوشێك لەمن بەدی ئەکەن؟! و بۆچی ئەڵێن زۆربەی مامۆستایان دەبەنگ و کەودەنن؟! دۆستەکانی ئەیان وت راست نییە بوختانە، چەند رۆژێك بەرچاوی دۆستێکی ناکەوێ و نابینێ ئەچێت هەواڵی ئەپرسێت پێی ئەڵێن: لە ماڵەوەیە لە ماتەمینی پرسەدایە مردووی لێ مردووە، ئەمیش ئەچێت بۆ لای مەرحەبا خوا پاداشتی خێرتان بداتەوە (الفاتحە)..... ئەمجا برا نەئەبوو ئاگادارت بکردمایە؟! لەم کۆستە ناوادەدا ئەمە کێ بوو؟ بەرەحمەتی خوا شاد بوو باوکتە نەء؟ دایکتە نەء؟خوشکتە نەء؟ براتانە نەء؟ خێزانتە نەء؟، ئەی گوایە کێیە؟! پێم بڵێ واللە برا گیان دۆستێکمە لێرەیە؟! نەء: لە دڵی خۆمدا گرتوومەو ناوم لێ ناوە، وا دێتە دڵم مردووە ئەمیش رووی تێکردوو گوتی: زۆر راستە مامۆستایان لە (٢٥٪) یان بێ عەقڵ و گەوجن، ئەگینا ئەمە قسەیە هەی کەودەنی گەوج و نەزان.

* * *

جنێوبازی لە نێوان دوو کەسی خوێنەواردا.
زانایەك و نەزانێك:

زانا بەویتری وت (علی) ناو بوو ژاوە ژاوت لابە لاچۆ لەبەر چاوم، بەدوانی وەکو تۆ ئەمجا کەرێکی تیا ئەبێ (علی) تۆ نیوە کەرێکی، واتە: علی بە حیسابی أبجد ئەکاتە (١١٠) ئەمەی مەبەست بوو ئەویش کەفی ئەچەند تۆ خۆت کەری تووڕە بوو بوو چۆن من نیوە کەرێکم هەیە کەری تەواوی نەفام.

* * *

کاشکی لە ژێرەوە بوایە نەتریبایە:

کابرایەك لە دەشتێکی چۆڵا ڕاکشابوو نووستبوو ڕێگرێکی مەشهوری پاڵەوان ئەگەڕێ خەڵك رووتکاتەوە تووشی ئەم ئەبێ خۆی ئەدا بە سەریا و ئەڵێ: هەی بەدبەخت رووت بەرەوە، تەسلیم بە چیت پێیە بیدە دەستم؟!

ئەویش پیرۆزت بێ باشە دەست ئەبات هەردوو دەست و پەنجەی لە ژێرەوە بۆ سەرەوە تێك ئەپەرێنێ توند ئەیگوشێ وردە وردە کابرای پاڵەوان لەسەرەوە لە تاوانا ئەترێت

ئەمەی ژێرەوە وتی ها برا! تۆ وایت لەسەرەوە کەچی تڕ راگیر ناکەیت؟! وتی کاشکی لە ژێرەوە بوومایە بەلاّم نەترپایە.

* * *

لە حوجرەی فەقێکان دانیشتبووین گاڵتە و گەپ دەستی پێ کرد هەریەکەیان فێڵێکی لە شەیتان کردبوو یەکێکیان وتی وا فلاّن کەس هات ئەیکەمە گریان پیاوە، تەمەنی (٢٥) ساڵانە باوکی منداڵانە هات دانیشت و سەلامی کرد. وتی ئەرێ کابرا بۆچی ئەگریت؟ چیت لێ قەوماوە کێ زوڵمی لێ کردوویت؟ راست بڕۆ؟ بۆچی ئەگریت براینە تەماشاکەن وا ئاو بە چاویا دێتە خوارەوە؟ ئەوە نییە؟!

چەند جارێك وای وت: کابار گریاو ئاو بە چاویا ئەهاتە خوارەوە تووڕە بوو هەڵسا گوتی گشتتان سەگو فێڵبازن خۆمنیان کردە گریان.

* * *

یاسای جازیبە درۆیە!!

پیاوێکی زۆر زەبەلاح هاتە حوجرە رایان کێشا وتیان چرچ لە خۆت بڕە هەناسە بگرە تا ئەتوانی یان زۆر کز و بێدەنگ بیت، سووك وابزانە مردوویت، دوو کەس هاتنە ئەم بەرو ئەو بەری لای شانییەوە سەرو دوو پەنجەیان خستە ژێر ناو شانی دوانیتریش لای سمت و کلۆکی سەرو پەنجەیان خستە ژێری ئەمەی لای راستی بەبێ دەنگ دەمی خستە بن گوێی بەرانبەرکەی وتی: ئەم خەبەرە چ خەبەرە، خەبەری شای ئەجندانە مردوویەکمان لێ مردووە لە مردووانە نیوەی لە ئێمە و نیوەی لە شای ئەجندانە هەڵی بگرن بە چوار دەستانە ئەی بەین بۆ سەر قەبرانە فیکە پێکرا فیکەیەك لێ ئەدەن هەڵی ئەگرن.

جۆرێکی تر: پیاوێك مردووە لەم ناوە ئەمیش بەوی لای خۆی ئەوت: پیاوێك مردووە لەم ناوە ئەویش بەوی یەکەمی ئەوتەوە.

دیسان: ئەمە تەرمی شای ئەجندانە، دەورەیان پێ کردەوە، وتی بانگ بکەن لەو جنۆکانە دووبارە دەورەی پێکرایەوە تا گەیشتەوە یەکەم وتی یەکجار درەنگمانە دەوریان پێ کردەوە وتی با هەڵی بگرن بۆ گۆڕستانە، دەوریان پێ کردەوە دیسان: با نەزانن ئەو خەڵکانە دەوریان پێ کردەوە دیسان وتی: بە دزیوە ئەینێژن، دەوری پێ کرایەوە هەڵی ئەگرین بەکەس نابێژین، دەوری پێ کریاوە فیکەیێکی کرد ئەوانیش فیکەیان کردەوە بۆیان سەندەوە بە ئەسپایی

هەڵیان گرت ئەتوت پووشە بردیان بۆ بەردەرگای حەوشەکە، هەر چواریان بێ یارمەتی کەسیتر، واتە بە (٨) پەنجە.

* * *

بە ئارەزووی خۆت چ لە پاش و چ لە پێش!

مەولەوی فەقێ ئەبێ لە شاری سنەی کوردستان ئەخوێنێ وەکو پیاوێکی دەوڵەمەندی بازرگانی ناسراوی ئەو رۆژەیش لەگەڵیا فەقێ ئەبێ پێکەوە ئەخوێنن، بێگومان عبدالرحیم مەولەوی هەژار و دەستکورت ئەبێ کەوایشی لەبەر نابێ کە زستان بیپۆشێ و گەرمی کاتەوە، ئەم کورە مەولەوی زۆر خۆش ئەوێ بە باوکی ئەڵێت: بابە ئەمجارە کە چوویت بۆ تەهران و ماڵی بازرگانیت هێنا پشتە کەوایێکیش بێنە بۆ (فەقێ عبدالرحیم) ی هاورێم، چونکە هەژارە و نییەتی پاش ماوەیەك بۆی دێنێ و مەولەوی بانگ ئەکەنە ماڵەوە پارچە قوماشەکەی نیشان ئەدەن لای پەسند ئەبێ دایکی کورەکە پێی ئەڵێت: منیش بەری پێوە ئەنێم و بۆت ئەدوورم بەڵێ بە دووراوی و ئامادەکراوی ئەیدەنە دەستی و ئەیکاتە بەری، رۆژێك ئەچنە دەرەوەی شار بۆ سەیران و تۆپێن و کەوشەك کردن کورەکە ئەبینێ زۆر جوانە لەبەریا بۆ شۆخی و توانج ئاسا بە مەولەوی ئەڵێت: ئەمجارە منیش لە پشتی ئەم کەوایە یەکێك ئەکەم، ئەویش خێرا وەڵامی ئەداتەوە: چیتی هی باوکتەو بەریشی هی دایکتە تۆیش ئارەزووی خۆتە لە پاشی ئەکەیت یا لە پێش (لە پشی ئەکەیت با لەبەری کەیفی خۆتە).

* * *

مەحمود پاشای جاف ئەچێتە تاران لەوێ ددان بۆ خۆی دروستئەکات، دێتەوە پیاوێکی گەوجی ئەبێ و ئەپرسێ قوربان: ئەو ددانە گوێزی پێ ئەخورێت؟! ئەڵێ نەء ئەڵێ کەشکی پێ ئەخورێت ئەڵێ نەء، ئەی قەزوان ئەڵێ نەء ئەڵێ ساگوی سەگی تێ بێت بەکەڵکی چی دێت؟!

* * *

هەر هەمان پیاوی مەحمود پاشای جاف:

هەمیشە شەڕی ئەبێ لەگەڵ ژنەکەی، پادشا ئاشتیان ئەکاتەوە و گشت جارێك، ئەمجارە ئەبێتە شەڕیان پادشا بانگی ژنەکەیشی ئەکات ئەڵێت بۆ بەقسەی مێردەکەت ناکەیت؟ ئەڵێت قوروبان نازیشی ئەکێشم ئەڵێت رەنگە شەو نەچیتە پاڵی بۆیە ئەم پیاوە شێت بووە، کابرا

ئەڵێت قوروبان خوا بیورێت ئەو گانەی ئەم بە منی ئەدات تۆ بە سەیە کوڵی نادەیت ئەویش پێ ئەکەنێ و ئاشتیان ئەکاتەوە...

* * *

لە نێوان مەلا ئەبوبەکری باقلانی و پاپادا:

مەلا ئەبوبەکری پاقلانی کورد ئەبێ و خەڵکی باقلان ئەبێ، پایەیەکی بەرزی هەیە لە زانیاری و وەڵامی دەست و برد، هەر وایش بەرێز بوو لەلای خەلیفەی وەخت و جێگایێکی دیاری ئەبێ و زۆریش ئەینێرن وەکو نوێنەر بۆ وتووێژ بۆ حکومەتەکانی دراوسێ، بەتایبەتی بەرپرسیار ئەبێ لە وەڵامدانەوەی گیروگرفتی ئایینی و مەزهەبی ... جارێك سەلیبیەکان: واتە خاچ پەرستەکانی مەسیحی داوای زانایەکی ئایینی ئەکەن لەسەر خواستی پاپا، بۆ ئەوەی پاپا لەگەڵیا بدوێت و ئەمیش لە باتی حکوومەتی ئیسلام وەڵام بداتەوە، پاپایش زۆری خوێندبووەوە، وە زۆر سەرچاوەی پشکنی بوو لە دڵی خۆیدا ئەڵێت بە سەریا زاڵ ئەبم، و ئایینی ئیسلامی پێ پووچەڵ ئەکەمەوە وە ئیتر رزگاری یەکجاری ئەبێ لە کوشتن و برین و ناچار ئەبێ ئایینی مەسیح بەراست بزانێ، ئەمانیش مەلا: قازی ئەبوبەکری باقلانی هەڵ ئەبژێرن و ئەینێرن ئەمیش کە ئەگاتە ئەوێ لە باتی سەلام کردن ئەڵێت (حیاکم الله علی حق والخیر)، واتە خوا بتان هێڵێ لەسەر خێر و حەق سروشتییە رێزی ئەگرن، چونکە نومایندەی، و نوێنەری خەلیفەی ئیسلامە پاشان روو ئەکاتە پاپاو ئەڵێت چۆنی چاکی؟! ژنەکەت چۆنە؟ ئەویش پێ ئەکەنێ و ئەڵێ: گوایە ئیسلام نازانێ ئێمە و مانان ژنمان نییە؟! وەڵام ئەداتەوە: هەڵبەت خۆتان بەخوا ئەوانن (ولم یلد ولم یولد...) یان کچ و ژنی مەسیحییەکان بۆ ئێوە منت و خۆراییە؟! ئێوە پرسیارتان لەسەر نییە؟! بێشك خواو فریشتە نین ئادەمیزادن و ئەبێ ئادەمیزاد لە خۆرسکا سروشتی بێ وەکو مرۆڤ، مرۆڤ بێت.

جا پاپا وتی: قورئان بێژە و کەلامی خوایە وا ئەزانن، بەڵام پێغەمبەرەکەتان رازی نییە باسی ژنەکەی بکرێت خۆشیان پێ نەئەوت؟! من ئەگەر ژنیشم ببوایە چۆن باسی ژنی من ئەبێ بکرێت لە دانیشتنێکی وادا؟! ئایا شوورەیی نییە؟! باقەلانی وتی راستە وەکو ئەفەرموون، بەڵام قورئان باسی دوو ئافرەتی پیرۆزی بۆ کردووین کە ئێمە لامان وایە قورئان هەردووکیانی لە تهمەو بوختان پاك کردووەتەوە، بە هیچ جۆرێك لەکەدارنین، یەکێکیان عائشەی (رض) هاوسەری پێغەمبەری ئێمەیە ئەویتریان حەزرەتی مەریەمەیە دایکی عیسای پێغەمبەری

ئێوەیە بەڵام خێزانی پێغەمبەرەکەی ئێمە هاتەوە هیچی لەگەڵ خۆیدا نەهێنایەوە، بەڵام حەزرەتی مەریەمە کۆرپەیەکی بە باوەشەوە بوو وڵاشمان وایە پێغەمبەرێکی بێ گەردە.

* * *

لەبەر حەیاو نامووس خۆی حەیایی چوو:

لە ئافرەتێکی سۆزانیان پرسی تۆ بۆچی وابێ حەیاو نامووس بوویت؟! وتی لەبەر پاراستنی شەرەف و نامووسی خۆم لەبەر حەیای خۆم، چونکە هەر کەسێك هات دەستێکی بۆ هێنام نەمکرد بەهەراو قیژە قیژ تا حەیام نەچێت و ناوم نەزرێت و کەس پێم نەزانێ تا گەیشتم بەم حاڵە و بووم بە پەند حەیام چوو.

* * *

ئەم شیعرەی خوارەوە بۆ حەمەی ئەولاً ئەخوێننەوە:

لیت الشباب یعود یوماً   فأخبره بما فعل المشیب

واتاکەیشی بۆ شی ئەکەنەوە ئەویش هەر دەستبەجێ ئەڵێ منیش وتوومە بە کوردی:

کاشکی لاوێتیم ئەهاتە دواوە
گلەیی پیریم ئەکرد بەلاوە

* * *

حەسەنە فەندی شاعیر:

پیاوێك هەبوو لە سلێمانی ئەژیا ناوی حەسەنە فەندی بوو زۆر خۆی بە شاعیر ئەزانی گلەیی لەو خەڵکە ئەوەبوو کە ڕێز و بایەخ بە شعیرەکانی نادەن ئەمیش نموونەی شیعرێکێتی:

جەنابی خطیب شێخ محمد أفندی   تۆ خاوەنی عیلم و ئەدەبی
خاوەنی وەکانی ڕێز و حەیایە   بۆیە هەرچی ئەڵێم وایە
تۆ هەر خۆت ئەدەبی   یا خوا هەر ببی

لێمان پرسی ئەم شیعرە لەسەر کام کێش و سەرەوایە؟! وتی شیعر و شیعری سوورە، لەبەحری پانە، زۆر ڕێکو جوانە بە بست ئەممان پێوا خاڵی بوو لە کێش و مەعناو سەرەوا.

ئەیوت خەڵك ئەبێ بۆ خۆی مەعنای بۆ دانێ من هەر شیعرەکە دائەنێم، کەڵە شاعیرەکانی کۆنی بە شاعیر نەزانی داوایشی لە شاعیرەکان ئەکرد بۆی بکەین بە پێنج خشتەکی!!

* * *

مامۆستا مەلا (محمد امین) شێت هەبوو، لە خانەقای مەولانا ژیانی بردە سەر ژنێکی هێناو تەڵاقیدا کە کوڕی دانیشتن ببوایە باسی ژن بکرایە ئەی وت: قوربان بۆچی ژنەکەی من ناخوازن بەخوا ژنێکی زۆر چاکە، ئەو ژنی منە بێ عەیبە.

* * *

جارێکی کوڕێکی مەلاکان یەك ئەگرن باسی ژن ئەکەن چۆن و بە چ زەحمەتێك منداڵی لێ ئەبێتەوە، یەکێکیان مەلاییێکی چاك ئەبێ ئەڵێت هەرچی ئەفەرموون وایە، بەڵام لە کاتی بووندا فریشتەیەکی خوا دێت وەکو پوزو ئەیڕەوێنێتەوە و پاش بوونیشی دیسان دێت گورجی ئەکاتەوە تەنگ ئەبێت، وێك دێتەوە یەکێکیان کە زۆر قسە خۆش بوو وتی بەسەری ئێوە لەوەتی فلان منداڵمان بوو هەر یەکەمجار ماڵی ئێمەی دیوە تا ئێستا بۆ دووەم جار نەهاتووەتەوە.

* * *

گوایە تەیمووری لەنگ نومایشگایکی ساڵانەی بووە گشت ساڵێك شتی ناوازەی تیا پیشان دراوە، هەر چینێك هی خۆی هاوردووە خەلاتی پێ وەرگرتووە مەلایش ئەڵێ قوربان منیش هەنجیری باشم بۆت حازر کردووە نۆبەرەیەێتی تازەگەیشتووە لە ئەو ڕۆژا جەنابت تاسووقە بیخوات، ئەویش ئەڵێت مامۆستا: ئێستا پێ ناگات هاوین ئەبێ؟! ئەڵێت تۆ حەقت چییە؟! ئەچێت ئەیپێچێتەوە لە قەرتاڵەیەکدا: بەرچنە تەیمووریش پیاوێك ئەنێرێت هەنجیرە خووساوەکەی بدزن و لە باتی ئەوە کەروێشکێك بخەنە ناو بەرچنەکە و دای پۆشنەوە کە ئەتاسێت ڕۆژی دیاری کراو گشت ئەچنە گۆڕەپانی پیشاندان هەر کەسێك شتی خۆی ئەنوێنێ سەرە دێتە سەر مامۆستای ناوبراو کە بەرچنەکە سەر هەڵ ئەداتەوە کەروێشکێك ئەپەڕێت و عالەم ئەشڵەژێنێ و ئەبێ بە پێکەنین مەلایش هیچ تێك ناچێت و ئەڵێت: قوربان (حەوتی بەمە نەگە شەشی ربەیەکە) بەسەری تۆ هیچ درۆی تیا نییە، بەڵام منیش خەلاتی خۆم هەر ئەوێت.

* * *

یەزیدی وا ژن مارە ئەبڕن:
کریف گێ بتەکینە: شێخ ئادی شێخی مەیە هەرچی دەڵێی هەروەیە، کچێك لە کوڕێ مارەیە. ئەوە نەسیبی تەیە گەر تەنگەو گەر فرەیە، مەلەك تا دبێژی، ئەتو هیچ نەدبێژی، قەبیلت کرد؟! قەبیلم کرد.

* * *

جارێکیان مڵکە زەوییێك ئەکەوێتە نێوان مزگەوت و تەکیە و نیزاعی ئەکەوێتە سەر ئەگاتە دادگا حاکم بانگی پیاوێك ئەکات تێی بگەیەنێ رووی تێ ئەکات: مەعنای چییە تەکیە؟! ئەڵێت تەکیە هی دەروێشانە، خانەقاهی سوفیانە، مزگەوت هی موسوڵمانانە، حوسەینییە جێگای ئەوانەیە نە کافرن نە موسوڵمانن ئیتر جەنابی حاکم کەیفی خۆتە.

* * *

کەوابوو من میاو
دەمە تەقێ لە نێوان ژن و مێردی قسە رەواندا هەر بۆ گاڵتە و گەپ ئەدوان پیاوەکە هەر گازندەی بوو لە دەس ژن و یاسا هیچ مافی بۆ پیاو دانەناوە وتی ئێستا ژن مافی هەیە:
١/ شوو بەهەر کەس بکات ، ٢/ هەر کاتێ بیەوێ بەجێی دێڵێ ، ٣/ هەر جۆرە پۆشاکێك لەبەر بکات کێ ئەتوانێ بڵێ عەیبە یا گوناهە ، ٤/ لەگەڵ هەر کەسێك بدوێ، یا دەرچێتە دەرەوە بەهەر بیانوویێك بێت ، ٥ / لە فەرمانگادا لەگەڵ نامحرم خۆی و شیری، ٦/دەم درێژی و بۆڵە کردن، بە ئارەزوو هەڵسوکەوت، ٧/ بیانوو پەڵپ گرتن لە مێرد ، ٨/ ئیشکردن بە مێرد دوای یەکسانی، بگرە لە بەخێوکردنی منداڵ و خاوێن کردنەوەی ، ٩/ هەر کاتێ ویستی مێردەکەیشی تەلاق ئەدات، هەرپیشی هەبێت ئەیبات و ئەڕوات، چەند سەد لیرەیەکش لەسەر ئەکات بە ماڵ لە دادگا لەسەریەتی بیدات بە قەرز و حازر یاسایش پشت گیریەتی.
ئەی مافی پیاو چییە؟! خەڵکینە بزانن ئێمە میاو ژنە وتی مەعنای چییە ئێوە میاو؟!
وتی کابرایەك خەڵکی سلێمانی چێشت و گۆشتی ئەخوارد پشیلەیەك هاتە بەرانبەری وتی میاو، پارچە گۆشتێکی بۆ هەڵدا، خێرا قوتی دا، وتی میاو پارچەیەکی تریش بۆ هەڵدا خواردی، وتی میاو بە ئەسپایی دەستی گرتەوە وتی: مام پشی تۆ وەرە سەر سفرەکەو منیش دێمە جێگەی تۆ، من میاو.

ژنەکە وتی تێ ناگەم وتی یەعنی ئێمە بۆ چێشتخانە و ئێوە بۆ دەرەوە وتی یەعنی چی؟ وتی یەعنی ئێمە ئەکەوین بۆ ئێوە، ئێوە سواری ئێمە بن ئێمە میاو ئێوە پیاو، بەڵکو یاسایەکیش بۆ مافی ئێمە بێتە کایەوە ئەگەر بۆ چەند بەرەیەکی تریش بێت ئێمە میاو ئێمە میاو.

* * *

کابراییێك سادە پەرست ئەبێ چاوی بە منداڵێکی (٧ — ٨) ساڵان ئەکەوێ، شەیتان گینگڵی پێ ئەدات ئەڵێت ئەم کورە ناوی چییە؟! ئەڵێن: ناوی محەمەدە خێرا سەڵاواتێك لێ ئەدات ئەڵێت لەبەر خاتری حەزرەتی محەمەد ماچێکی ئەکات پاش نیو سەعات منداڵێکی تریش دێتە ئەوێ چڵمن و پیس ئەبێت کابرای هاوڕێی کە لە نیازی چاك تێ ئەگات ئەڵێ ئەم منداڵەیش ناوی محەمەدە بۆچی لەبەر خاتری حەزرەتی محەمەد ماچی ناکەیت؟! ئەویش ئەڵێت: بۆ هەر من موسوڵمانم؟! با یەکێکی تر ماچی بکات لەبەر خاتری ئەو.

* * *

حیکایەتی کابرای مەڕ گێ
کابرایەك دڵی بە ژنێکەوە ئەبێت چەند جارێك رێگەی پێ ئەگرێت رۆژێکیان پێی ئەڵێت: ئەم شەو وەرە بۆ ماڵەوە بێ ترس کابرای مێردی چووە بۆ سەفەر لە ماڵ نییە، بە مێردەکەیشی ئەڵێت: لە کاتی دیاریکراو شەو بێتەوە لە دەرگا بدات با پەنێکی پێ بدەین
بەڵێ: پاش مەغریب دێتە لای ژنەکەو خۆی روت ئەکاتەوە تەنها بە کراسی و دەرپێوە ئەمێنێتەوە دائەنیشێت لەو کاتەدا مێردەکەی لە دەرگا ئەدات خێرا خێرا لەسەر یەك ژنە ئەڵێ حەیام چوو خۆ، مێردەکەم هاتەوە کابرا چیت لێ بکەم؟! وەرە بچۆرە ناو ئەو مەڕو ئاژاڵانەوە، بەڵکو لە دەرفەتێکدا رزگارت بکەم، دەرگا لە مێردەکەی ئەکاتەوە و خێر هاتنەوەی ئەکات چی بۆ ئەو ئامادە کردبوو بۆ ئەمی دائەنێ و ئەیخوات مێردە روو ئەکاتە ژنەکەی و ئەڵێت راکشێ با پێکەوە دروست بین!! ئەم ملی بۆ نادات و هەرچی هەوڵەدات ئەڵێ نەم دەیتێ ئەچم مەڕێك ئەگێم، ئەڵێ کەیفی خۆتە جا ئەنیشێت بە کابراوە جووڵەی ئەبرێت دێتەوە نەختێ تری پێ ئەچێت ئەڵێ ژنەکە لەکەلی شەیتان بێرە خوارەوە حەزم لێیە راکشێ، ئەڵێ ناتوانم خۆم بشۆم، برۆ مەڕێکی تر بگێ، ئەچێت لایەك دەرگا ئەکاتەوە و

دێتەوە گیانی کابراو لێی قایم ئەکات، ئەباڕێنێ و ئەڵێت باع بۆ هەر من مەڕم؟! دەرئەپەڕێت و رائەکات.

* * *

لە سلێمانی کابرایەکی مەسیحی ئیسلام ئەبێت و ئەچێت بۆ خەستەخانە تا خەتەنەی بکەن. حوسەین هەبوو لەوێ قسە خۆش و جنێو فرۆش بوو، لەو کاتەدا ئەچێتە بن دەستی و ئەڵێ دایکت دەگێم بۆ ئێمە حیز و دزمان کەم هەبوو؟! تۆیش هاتی یەکێکت زیاد کرد ئەویش ئەڵێ هاتم جێگای تۆ بگرمەوە.

* * *

کابرایەك لە کاتی هەنجیر گەیاندن تەفسیری ئایەی (والتین)ی (والزیتون)ی ئەپرسێتەوە، وەڵامی ئەدەنەوە یەکێتر گوێی لێ ئەبێت خێرا ئەچێت خۆی بە باخێکدا ئەکات و دەس ئەکات بە هەنجیر خواردن زۆری پێ خۆش ئەبێت، هەر لەوێدا ئەچێتە لای بنکە زەیتونێك سێ چوار دانە و قل هەڵئەدات، زۆر تفت و تاڵ ئەبێت روو ئەکاتە خواو ئەڵێت نەئەبوایە لێت بچەشتایە ئەمجا سوێندت پێ خواردایە؟ بارغ وەکو هەنجیرەکە بوایە؟ سوێند بە شتی وا تاڵ چۆن ئەخورێت؟

* * *

باپیرەیان خۆی کوێر ئەکات بە درۆ!!

خاڵۆ زێدان هەبوو لە کەرکوك خانووبەرەیەکی هەبوو دوو کوڕی مرد بە جارێك کەماڵ و ژندار بوون کچێك و کوڕێکیان لێ بەجێما سێچوار ساڵانە بوون، باپیرەیان بەسەریانەوە دانیشت و بەخێویانی کرد تا گەیشتنە رادەی بلوغ بوون و رەسیدەیی، کاتێ سەرنج و هەستی لێ گرتن، تەماشای کرد زۆر بەیەکدا ئەچن و چنکە یۆشەی یەك ئەبن، لێیان ئەکەوێتە شکەوە زۆری لاستەم ئەبێت و گینگڵ ئەدات بە دەم مەراق و بیرکردنەوە ئەنجام بانگی هەردووکیان ئەکات دەرگای وتووێژ ئەکاتەوە ئامۆژگارییێکی چاکیان ئەکات بە کچەکە ئەڵێت: وا پێ گەیشتوویت ئەتدەم بە ئامۆزای خۆت کچە بەرد هەڵئەدات و سەری ئەداتە بەر خەریك ئەبێت بیکات بە گۆبەند و خەڵکی بێنێتە سەر، بە کوڕەیش ئەڵێت هەر هەمان وەڵامی ساردو سڕ ئەداتەوە زۆریان لەگەڵ ماندوو ئەبێ ملی نادەنێ، جا پێیان ئەڵێت: تا دوو رۆژ مۆڵەتتان ئەدەمێ بیری لێ بکەنەوە: خەبەرم بدەنەوە ئەگینا چاوتان لێ ناپۆشم سزایەکتان ئەدەم کەس

نەیکردبێ نەکەن بە حەرام لەگەڵ یەك دروست و جۆر بن، پاشی دوو رۆژەکە ئاگاداری ئەکەن کە بەیەك قائیل نین هەر خوشك و بران باپیرەیش چەند رۆژێك هەست ئەگرێت و بێ دەنگ ئەبێت، کاتێك هەر لە خۆیەوە دەست ئەکات بە هاوار هاوار گوایە سەری دێشێ، خەریکە چاوی دەربێت هەڵیان ئەپێچێت بۆ لای پزیشکی بەرن ئەیبەن بۆ لای پزیشکی تایبەتی و هی چاو هیچی لێ بەدی ناکرێت ئەمجا وا دێتە بیری پزیشکەکانەوە کە نەخۆشێکی تایبەتی تووش هاتووە وا زەق ئەڕوانێت و نابینێت ئەبێ لە دەماغدا چینێك رووی دابێ پزیشك لە خشتە ئەبات و بە درۆ ئیتر خۆی بێ دەنگ ئەکات گوایە کوێر و نابینایە چاوەکانی رەق ئەیڕوانی، بەڵام ملی بە دار و دیوارەوە ئەناو سەرسمی ئەدا هەمیشە دارە کوتێی بوو تا خەڵکی گەرەك و ناسیار و دۆست هاتنە لای بۆ دەربڕینی خەم و داخ ئەمیش هەرداخی بۆ خۆی ئەخواردو بە خۆیا ئەماڵی خاڵۆ زێدان دنیا دیدەو میچی قومارخانە بوو لە زۆر بواریدا بوو خەڵکی زۆر هەڵسەنگاندبوو، ئەیزانی نەوسی دەمکوت کراو کە بواری دەسکەوێ وەکو مار وایە و زەنی خۆی ئەکات سل لە قەوارەی شوورەیی ناکات و پێ شێلی ئەکات بەڵێ رۆژو هەفتە بەرێ بوو، مژی بیری باپیرە بەجێ بوو ئەم کوێرە کۆتەرەی بەر ئاگردانە بەردی گرفتی سەر دڵانە دڕکی چزو داری مەموو زینە تا بڵێیت لە رەفتاریان بە قینە، جا ئەم کچ و کوڕە شەیتان لە خشتەی بردن بە پەنی کردن لەبەر دەمی باپیرە کوێرەدا هەموو شتێکیان ئەکرد و ئەبرد، پەردەی ناموسیان دڕی دەرفەتی تۆمەتیان بڕی هەرچی خوا حەز نەکات کردیان بە چری، مام زێدانی باپیرە کوێرە سەری خۆی دائەخست چاوی خۆی هەڵ ئەبەست، سەری پەنجەی خۆی ئەگەزت، لە حەوشەکەدا بیرێك هەبوو زۆر کۆن بوو بیست مەترێك قووڵ بوو شەوێك نیوە شەو، ئەم دوانە لەیەك ئاڵا بوون شەکەتی سەودا بوون مەست بوون لەگەرمەی خەو نەیان بوو ترسی ئەم و ئەو، مام زێدان غیرەت بزوێن هاتەدەر لە پێخەف و نوێن چەقۆی کافرمانی خستە سەر گەردەن، ئاکامی کوڕی دایە دەس مردن، ئەمجا هاتە سەر کچی جوان، ناسك و میهرەبان درۆشم بە سۆزانی بێ خشپە مرانی هەتا بەیانی هیچ کەس پێی نەزانی بە لنگی رووتی هەردووکیان خستە ناو بیری زیندان بۆ جەهەنەمی ناردن بە شەیتانی سپاردن، خۆیشی پاش چەند رۆژێك رۆیشت بۆ پۆلیسخانە دانی بەو تاوانەدا نا کە بێ شەرەفی لەسەر خۆی لابرد، ئەم کارەی بەرپاکرد خەڵکیش چی پێ ئەڵێن با بیڵێن.

هەردوو تاوانباری خیانەتکار
نەمان لە ناو دەرچوون لە شار
بە مارەیی زۆر وا کچ ئەفرۆشن

حیز و بێ نامووس بۆی تێ ئەکۆشن

شار و دێهاتی ئەواگرتەوە

هەر داوێن پیسە وا لەبەرتەوە

* * *

کابرایەك ئەچێت بۆ حەج، مەرجەکانی حەج ئەوەیە کە بگەرێت بە دەوری کەعبەدا، شتێکی ئاشکرایە زۆر قەرەباڵغە، واتە خەڵکێکی زۆری ژن و پیاو لە ژمارە بەدەر ئەسوورێنەوە تەواف ئەکەن چر و سفت و پڕن بە تێکەڵاوی کابرایەك لەو کاتەدا ژنێکی قەڵەو، سمت و کەفەڵ پان ئەکەوێتە ئامێزی و باوەشی هیچ چاری نابێ لە دەستی دەرباز نابێ روو ئەکاتە ئاسمان و ئەڵێت خوایە گوایە من وتم دوعاکەم لێرەدا قەبووڵبکە؟ ئێرە جێگەی ئەوەیە؟

* * *

تۆیش هەر لە ئێستاوە چاویلکە پەیاکە

ئەم چیرۆکە پۆڵۆنییە:

هەرزەکارێ گورج و گۆڵ جەنتل، زۆر پەل و پۆ ئەستوور زبر و تێکسمراوو خەلکی لادێ، هەر چۆن ئافرەت بیر و خەیاڵی لێ بکاتەوە ئاوا ئەبێ دێتە شار و فەرمانێك ئەدۆزێتەوە، باری ژیانی پێ دابینئەکات. چاوی بە کچێك ئەکەوێت زۆر جوان و قەشەنگ ئەبێ تا ئەو پەری ناسکی و دڵ رفێنی ئەچنە دڵی یەکترو داوای ئەکات و ئەیخوازێت و رێك ئەکەون ئەیبات بۆ مانگی شیرینی بۆ لادێ ئەچنە ئوتێلێك میوانخانە دائەبەزن کورەکە ئەچێتە پاڵ پەنجەرەکەوە تەماشای سروشت و ولات ئەکات زۆری لا جوان ئەبێ دیمەنی هەور و باران و گژ و گیاو بەهارو چەم و قەڵبەزی بانگی دەزگیرانی ئەکات ئەڵێت وەرە بنوارە ئەو دەشت و گوڵزارە چەند رەنگین و دڵفرێنە ئەفسووناوییە دڵگیرە مرۆڤ لێی تێر نابێت ئەویش، واتە کچەکە هەر خەریکی ئارایشت و خۆی ئەبێ نایێت ئەنجام بانگی ئەکات وەرە تا ئەمرۆت لەدەس نەرۆیشتووە ئەگینا لە ئێستا بەدواوە تووشی کورت بینی ئەبێ (قصر النظر) هەر بنمیچەکە بەولاوە زیاتر نابینی ئەویش لەسەرخۆ وەڵامی ئەداتەوە الحمد لله کەوابوو چاویلکەیشت بۆ خۆت هێناوە کەاوبوو من دەستت راناکێشم!!

* * *

قوربان ئەڵێن بوگیت بە بۆراق

لەم ناوچەی خۆمانەدا شێخێك هەبوو پایە بڵند و ناوداربوو، دەست و پێوەند و دەروێشێکی زۆری هەبوو و لەلایەن میری و زۆر بەرێز و پشتگیری ئەکرا، خەڵکیش بە راست یا بەدرۆ پێیان ئەوت جاشە مریدەکانیشی لایان ناخۆشبوو ئەم وشە ناشرینە بلکێت بە شێخەکەیانەوە کە لایان وابوو لە حەزرەتی غەوس کەمتر نییە. دەروێشێکی حاڵی لێ هاتبوو ئەی وت قوربان:

وەقوروانت بم شێخەکەی سەنگاو

نظر کا لە قورِ ئەبێ بە دۆشاو

پێت دێژن ناحەز، بووگیت بە بۆراق

پێم بێژە توخوا وا کردم فیراق

بە گیانی پاکی پیری تەریقەت

وە بۆراق ناوێ شێخی حەقیقەت

ئەوانە مونکیر شێخ و دەروێشن

هەر خۆیان جاشن ریشەی دەرکێشن

واتە رووی نەئەهات کە بڵێ

شێخ بووە بە جاشی میری

* * *

ئەوەی عەلی کردی ئەبوبەکر نەیکردووە، عومەر نەیکردووە عوسمان نەیکردوە لە عەلی مەپرسە لە یەکێ لە مزگەوتەکانی تەهران چوار فەقێ ئەخوێنن بە ناو و مەزهەبی خوازراوە — مستعار —وە ئاخوێنکیش زۆر قینی لە سێ خەلیفەی پێشەوەی پێغەمبەر ئەبێ بەیانیان پێش سلاو کردن دەس ئەکا بە جنێودانی: (أبوبکر، عمر، عوسمان) هەرچی خوا حەز ئەکا ئەوەیان پێ ئەڵێت سەعاتێ پێش کازیوەی بەیانی لەسەر منارەی گەورەی مزگەوتەکە ئەمانیش سوونی مەزهەب ئەبن زۆریان لا ناخۆش ئەبێت نازانن چۆن حەقی لێ بکەنەوە؟! یەکێکیان ئەڵێت ئەگەر ئێوە بڕیار بدەن خۆمانی لێ ئەگۆڕین پەنێکی باشی پێ ئەدەین نەمان ناسی ئەڵێت هەوڵبدەن لە دوکانەکانی تەهراندا کێرە لاستیکێکم بۆ بکرن بیبەستم بە خۆمەوە بەڵێ هەوڵ ئەدەن دەسگیری ئەکەن، خۆیان ئەگۆڕن: بەرگ و کالاو پۆشاك و ریش و سمێڵ و رەنگ و روخساریش بە ئارایشتێکی زۆر چاك یەکێکیان ئەبێ بە ئەبوبکر ئەویتریان ئەبێ بە عومەر یەکێتریان بە عوسمان ئەمیشیان ئەبێ بە عەلی. کە بەیانی زوو ئاخوون سەرئەکەوێ بۆ سەر

مناره ئەمانیش ئەچن بە دوایدا چاوی پێیان ئەکەوێ ئەڵێت ئێوە چین؟! واتە بە فارسی ئەدوێت ئەڵێین ئێمە هەر چوار خەلیفەکەین یەکەمیان ئەڵێت من ئەبوبکرم.... تا ئەمجا ئەبوبکر رووئەکاتە حەزرەتی عەلی ئەڵێت من لە دونیا دۆستی راستەقینەم تۆ بوویت و خۆشەویستم بوویت من چیم کردووە لە تۆ یا لە یەکێکیتر؟ وا ئەم ئاخونە کە شیعەی تۆیە هەموو بەیانییێك وا جنێو بارانم ئەکات محاکمەمان بکە یا عەلی هەروایش عومەر ئەم سکالآیەی خۆی ئەکات پاشان عوسمانیش، عەلی ئەڵێت دارێکم بۆ بێنن بەهەرسێکیان ئەڵێت داری حەدی لێ دەربکەن (حدی قذف) یەکێ سەروو (٨٠) جلدەی لێ ئەدەن کە تەواو ئەبن ئەڵێت: ئەی ئاخون کەی من مردم وەسییەتم کرد ئێوە ئەم ئیشە قۆرانە بکەن جنێو بە جبرائیل و هەرسێ خەلیفەی پێغەمبەر بدەن؟! ئێمە و جماعەت ئەگەر ناکۆکیمان بووبێ لەبەر خاتری ئایینی ئیسلام بووە ئەم درۆو قومار بازییە ئێوە دروستتان کردووە بیگرن دەرپێی لە پێ داکەنن چاوی ببەستنەوە زۆر چاك بە کێرە لاستیك دەست ئەکات بە گاینی لەسەر منارەکەیشەوە بەرەو خوار فرێی ئەدەنە خوارەوە بەپلیکانەکاندا زیارت ئەندامی لەشی تێك ئەشکێت و بێهۆش ئەکەوێ ئەمانیش دەرنگانێك هەڵی ئەگرنەوە بە بەرگی فەقێیەتی ئاسایی خۆیان و ئەیبەنە ماڵەوە، جا دۆست و مەلاو ئاخون دێن لێی ئەپرسن یەکێك ئەڵێت ئەی هاوارت بۆ نەکرد بۆ عەلی؟! ئەویش ئەڵێت: أز علی مپرس أن کاری کە علی کردە ئەبوبکر نکردە است عمر نەکردەاست عوسمان نەکردەاست.. واتە ئەو کارەی عەلی پێی کردوم نە ئەبوبکر کردوویە نە عومەر کردوویە نە عوسمان کردوویە عەلی دوشمنا نشانەمی گاید، واتە علی دوشمنەکانی ئەوان ئەگێت بەراستی دیگر من عەلی نخوایم ئیتر من علیم ناوێت..

* * *

لە ١٢ و ١٣ی مانگی ١٩٨٤/٥ مانگرتنێك لە شاری سلێمانی روویدا خوێناوی بوو چەند کەسێکی تیا کوژرا، لە پیاوانی میری و خەڵکی خۆپیشاندەر جا کابرایەك ئەچێت بۆ فاتحە خوێندنی فرسانێك یەکێك پێی ئەڵێت بۆ کوێ ئەچیت؟! ئەڵێت بۆ ئەو مزگەوتە فاتحەی بخوێنم ئەڵێت ماڵت وێران بێ ئەوە سێ قوتابی مانگرتووە پێت بزانن لەت و پەتت ئەکەن ئەویش ئەڵێت ئەمجا کێرم بە گۆڕی با پێی نەزانن گوی بۆ ئەنێرم.

* * *

پەروەردە گەوج و زەبەلاح رۆشنبیر ئەکات

ئەگێڕنەوە پادشایەك لەگەڵ وەزیرێکیا بۆ گەردوش ئەچنە دەرەوە بە وڵاتی خۆیاندا ئەسوورێنەوە ئەیانەوێ سروشت و دیمەنی نیشتیمان ببینن و کەڵکیش لەو گەردوشە وەرگرن. ئەڕۆن چەند شەو و رۆژێك ئەگەرێن زۆر دەشت و بیابان دەوار نشین و هۆز و خێڵ بەرهەوێڵیان ئەکەوێ و پادشایش یەکەمجار ئەبێ لە شارستانی و نیعمەت دائەبڕێت لە خێڵێکی رەوتەنیدا چاویان بە پیاویەکی نەزان و زۆر گەوج ئەکەوێ، تەنها شکل و دیمەنی لە ئادەمیزاد ئەچێت پادشا بەسەرو سیمایکەوە بانگی ئەکات و لێی ئەپرسێت:

کابرا تۆ چیت و چ کارەیت و بەچییەوە خەریکیت؟! ئەویش ئەڵێت: جا تۆ چ کارێکت هەیە بەمن ئەم پرسیارە ئەیکەیت؟! ئەم پیاوە لە تەمەنی پەنجا ساڵیدا بوو زۆر نەزان و گەلحۆ ئەبێ لە منالییەوە هەر بەرخەوان و شوان و ئاژەڵ لەوەڕێن ئەبێ لە هۆزەکەی خۆی بەولاوە هیچی نەدیبوو. پادشا روو ئەکاتە وەزیری زاناو پێی ئەڵێ: وەزیری ژیر عەقڵ ئەیگرێت ئەم کابرایە ببێتە مرۆڤێکی کارامە و هۆشمەند و ژیر بێژەو وێژەو گفتوگۆی رێکو بەجێ بێ؟! ئەویش لە وەڵامدا ئەڵێت بێگومان پادشا ئەڵێت بیسەلمێنەو تاقی بکەرەوە ئەم مرۆڤە زهنی رەپکەی کردووە هەرگیز فێر نابێت و تێناگات وەزیر ئەڵێت شا بەرقەرار بێت و رێگام بدات بۆ دوو ساڵێك (إثباتی ئەکەم)، جا کە دێنەوە پادشاو وەزیر، وەزیر چەند یاساوڵێك لەگەڵ خۆی ئەبات و ئەڕواتە لای سەرەك هۆز و خێڵ بە فەرمانی پادشا داوای ئەو پیاوەیان لێ ئەکات بە دەستەبەر بۆ ماوەی دوو ساڵ ئەیهێنێت بۆ لای خۆی بەخۆیو گالۆکییەوە بەکەپەنکو پێتاڵییەوە، لەولایشەوە وەزیر عەرزی پادشا ئەکات کە سبەینێ ئێوارە پادشا تەشریف بەرێتە ناو باغی هەمیشە بەهار کە گوایە دووباری سەرنج بداتە هەمان پیاوی ناوبراو تا رادەی عەقڵ و ژیری گەوجی و نەفامی هەڵ سەنگینێتەوە دووبارە و لەگەڵیشیا بدوێت بەیانی پادشا ئەچێتە ناو باغ و گوڵزاری هەمەرەنگ و رازاوە بەخۆیو کەنیزەکو نۆکەرەوە دائەنیشێت لەسەر تەختی جەواهیر و مرواری کابرای خێڵەکی ئەکەنە ژوورەوە بەخۆیو گالۆکەوە بەکەپەنکی شۆڕەوە کە ئەچێت و چاوی بە پادشا ئەکەوێ سەرسام ئەبێت ئەچێتە پێشەوە ئەڵێت سەلامون عەلەیك ئەی بینایی چاوان، پادشایش ئەڵێت: (أستغفرالله من خوا نیم) ئەویش ئەڵێت کەوای سەلامون عەلەیك ئەی پێغەمبەر ئەویش ئەڵێت: (أستغفرالله من محمد) نیم کابرای خێڵەکی ئەڵێت: تۆ خوا نیت و پێغەمبەر نیت ئەی چیت؟! کەوابوو تۆ شەیتانی گالۆکی لێ ئەبات بە ئاسمانا کە بێتە وێزەی لە پشتەوە ئەیگرن و دای ئەنێن بە کەنەفت کراوی. پادشا زۆر بیری لێ ئەکاتەوە بە وەحش و جانەوەری دێتە بەر چاو رووی تێ ئەکات و ئەڵێت تۆ چیت ئەڵێت: من خەڵقندە و ئافەریدی خوام ناوت چییە؟! ئەڵێت دەك فەساڵت

خواتەوە ئەی نازانی من ناوم پەهلووە؟! کارت چییە؟! بزگەل و ئاژەڵ بەخێو ئەکەم و شوانم هەمیشە پادشا ئەڵێت بۆ بەخێوی ئەکەیت؟! ئەڵێت کابرا بەخوا گەوج و دەم درێژی ئەی شوانی نەکەم چی بکەم و بە چی بژیم؟! پادشا ئەڵێ وەرە لای من ئەتکەم بە خزمەتکاری خۆم، مەن پادشام ببە بە پیاوی من ئەویش ئەڵێت: ئای خوا هەڵێ تۆی نەگری پیاو وەکو سەگ پەتی بکەن ئەبێ بە پیاوی خەڵکی؟! کابرا تۆیش و هەرچیت هەیە ئەیکەم بە بەلاّ گێری پارێنێك و بزنێکم با تۆ پادشای ئەم ولاّتە بیت منیش پادشای ماڵی خۆم بەرم بدەن با بڕۆم بە کاری خۆمەوە. جا پادشا لە گەوجی و وشکی ئەم کابرایە سەری سوڕ ئەمێنێ و فەرمان ئەدات کە بیدەنە دەس وەزیری ژیر و بەڵێن دەر.. وەزیر فەرمانی ئەدات بیبەنە حەمام و جلوبەرگ و پۆشاکی جوان و چاکی نایابی بەبەرا بکرێت و رۆژ نا رۆژێك حەمام بکرێت و بگۆڕێت و سێ جەمە خواردنی تایبەتی بدرێتێ و گشت شتێکی لە ژێر چاودێری پزیشکا بێت و دوو مامۆستای فێرکەری بۆ تەرخان بکرێت شەو و رۆژ هەشت سەعاتێك لەگەڵیا خەریك بن، نەریت و رەوشت و ژیانی کۆشك و دواندن لەگەڵ گەورە پیاوانی فێرکەن و بتوانێت بدوێت لە کات و جێگەدا و هەر کەس لە پلەی خۆیدا هەمیشە ئارم و میهرەبان بێت تا ئەیخەنە سەر باری ژیانی تازە هەڵسان و دانیشتن و نوستنی بەکاتژمێر دائەنرێت و دیاری ئەکرێت رۆژ بە رۆژ بەرچاویان روون کردەوە لە پێگەیاندن و تێگەیاندنی چالاکی ئەکرا، ئەم پەروەردەیەی ساڵێك و چوار مانگی خایاند هەروا گشت هەفتەیەك وەزیر سەرپەرشتی ئەکرد و لەگەڵیا ئەدوا، و ئەیبرد لەگەڵ خۆیا بۆ سەیرن و گەڕان لە باوك و برا میهرەبان تر بوو لەگەڵیدا و دڵنەوایی ئەکرد کە پاش ماوەیەك ئەچێتەوە ناو خێزان و هۆزەکەی نەیان ئەهێشت دڵ گران بێت.

مامۆستاکانی هاتنە خزمەت وەزیر و وتیان: گەورەم لە پەروەردەکردن و گۆڕانی رەوشت و رەفتار و شێوازی ئەو پەری ماندووبوونیان نواندووە و بەتەواوی کردوویانەتەوە بە مرۆڤێکی تازەی لێهاتووی کارامەو ژیر، ئەتوانێ لە گشت مەیدانێکدا بێژەری رەسەن و ناسك و رەسەن و ناسك و تەڕ رستەی جوان و جوانکاری ببێژێ و ئەتوانێ بەسەرکەوتوویی لەگەڵ پادشادا بدوێ و هەڵە نەکات و نەشلەژێت و وەلاّمی پرسیاری رێك و پێك بداتەوە، چونکە لە خۆرسکدا تا رادەیێك رەوانبێژ و نەترس و لێهاتوویی تێدا هەبووە کە لێی دڵنیابوون عەرزی وەزیریان کرد ئێمە ئیتر کاری خۆمان بە ئەنجام گەیاندووە و توانیومانە لە ماوەیەکی کەمدا شایەنی ئەوە بێت بیگەیننە خزمەتی پادشا، بۆ سەلماندن و تاقیکردنەوەی بەکێنەکە بەراستی و دروستی و تا رادەیەکی باشیش دەماغی پاك کراوەتەوە و شۆراوەتەوە لە رەبکەی زهن و وشکی سروشتی. بەڵێ رۆژێك وەزیر عەرزی پادشای کرد: لام خۆشە خاوەن شکۆتان تەشریفی بەرێتە ناو گولزار و

باغی رابووردوو تا ئەو مرۆڤە گەوجەی پێشی بەچاوی خۆتان ببینن، و تاقی بکەنەوە تا چ رادەیەك گۆڕانی بەسەردا هاتووە و پەروەردە کاری لێ کردووە؟!!

پادشا بەڵێنی دا لە دەرفەتی رۆژێکی هەینیدا ئەم تاقیکردنەوە بە ئەنجام بگا لە پاش نوێژی عەسرێ.

هەروا کابرای خێڵکیان نارده ناو باغ بۆ لای پادشا بینی پادشا دانیشتووە لە نێوان دەست و پێوەندی شاهانەی خۆیدا بە شەرمێکەوە چووە پێشەوە سەلامێکی داخست کە شایانی شان و شکۆی پادشا بێت لەولاوە بەرێزەوە وەستاو وتی پادشام بەرقەرار بێت هەتا هەتا ئەی سێبەری سەری هەژاران و بێ نەوایان دۆستی دڵسۆزی گەلی بێ پشت و پەنا، ئەی پارێزگاری ولاّت و مرۆڤ، دڵسۆزی بەرژەوەندی گشت لا بە یەکسانی خوا نەکات جەنابتان پەنادەری دزو درۆزن بن، لانەی و پشتیوانی زۆرداران و چەوسێنەران بن، ئاوەدان وێران نەکەن بەداد و یەکسانی ولاّت ئارامە پادشا داوای کرد دانیشە بەرانبەرم سوپاست ئەکەم مەبەستەکانت شیتاڵ بکەرەوە بێ هیچ ترس و سامێك وتی گەورەم خاوەن شکۆتان بپرسیت بەندەتان وەلاّم ئەداتەوە.

پادشا وتی کۆمەڵە رستەی دوای سەلام دیار و ئاشکرایە کە پتر لە دوعاو نزای بەرقەرارێمان بوو بۆ هەژار و خەڵکی رەشۆکی گەل و ولاّت و تێبینی بەرژەوەندی و یەکسانی، بەلاّم لە بەشی رستەکانی دوایی برگەکانی ناوەخنیان هەیە مەبەستت چییە؟! وتی بەرێزتان ئەگەر چاو بپۆشن لە خزم و دۆست و پیاوانی ناو تەلار ئەوا ئیتر ئەبێتە کانی دزو درۆزن و بێ رەوشتی ولاّت سەرجەم بەرەو وێرانی ئەڕوات و بێ ئەوەی ئێوە پێ بزانن ئەبنە سەرکردە یان هەموویشی بە ناوی ئێوەوە ئەکرێت و ئەنجام ئەدرێت پادشا وتی زۆر راستە، ئەی مەبەستت لە پشتیوانی زۆرداران و چەوسێنەران چییە؟! کە خوا نەکا ئێمە وابین وتی گەورەم لە ناو کۆمەڵدا دەستەیەك هەن هەر شتێك بکەن هەر بە ناوی یاساو شەرعەوە ئەیکەن یا خاوەن مڵك و زەوی و زاری باشن چۆنیان بوێ وا مامەڵە بە گیان و سامانی ژێر دەستەکانی خۆیان بکەن، تیکەی چەور ئەگلێنن، ئارەقێك نارژێن شەریکی دز و دۆستی ماڵ براون فرمێسکی درۆ ئەرێژن هەزار فیتنە ئەنێژن وتی زۆر راستە پادشا وتی ئەی بە رای تۆ چ بکرێت چاکە؟! وتی پادشام هەرچیت ئەوێ بکرێت پێشەکی بەسەرخۆتا تاقیبکەرەوە دەرگا بخە سەر پشت بچۆ بە دەنگی گەلەوە سەرفی نەزەر لە هیچ کەس مەکە هەرچیت بەخۆت رەوابینی بۆ خەڵکیش رەوا ببینە، وەختێك خاوەن شکۆتان پادشان کە گەل هەبێ وەختی گەل ئەبێ کە داد هەبێ ئەمجا ولاّت ئاوەدانە، پادشا سەرنجی دا لەم کابرا خێڵەکییە هاتە سەر ئەو بڕوایە کە چاك پەروەردە کاری تێکردووە لەو

گەوجییە رزگاری بووە و شایەنی ئەوەیە سەرەك هۆز بێت و کاری گرینگیش پێ بسپێرێت، ودانی پیا نا کە وەزیر راستی کردووە هونەری نواندووە و پلەی شالیاری نەدۆراندووە مافی خۆیەتی ئەمجا هاتن کابرایان بە دۆستی و خۆشی و میهرەبانی و خەلاَت کراوی رەوانەی ناو هۆزەکەی خۆی کرایەوە و ئەمیش تا مابوو بووبوو بە نموونەیەکی خێر و بەرپرسیاری قەڵەم ڕەوی ناوچەکەی خۆی و پادشاو وەزیریش ساڵە و ساڵ سەردانیان ئەکرد لە بەرگی خەڵکی ئاساییدا ماوەییەکیان لا بەسەر ئەبرد و بوو بە مرۆڤێکی مەردو هەڵکەوتوو.

*   *   *

کەم هەیە کاری مرۆڤایەتی وا بکات!!

کاتێکی زانی وا لە میوان خانەیەکدایە بۆیە لە پاش نیوەڕوان خزمەتی میوانەکانی میوانخانەکە ئەکات، ژوورەکان پاك ئەکاتەوە لەمزی رۆژانەیێکی کەم بژیت و نەمرێت، بەیانیان خێرا خۆی ئەپێچایەوە زرینگانە ئەڕۆیشت بۆ فێرگە لە پۆلی شەشدا بەردەوام بوو، دایکیشی هەر ئەو ساڵە بۆ یەکجاری سەر نایەوە ئەم کلۆکەیە تێر نەخوارد بوو لە دیداری باوکی، منداڵەکانی ئارام و حەوانەوەی هەرگیز بەچاو نەدی سەربارەی هەژاری و کلۆڵی و تێر نەخواردوو، باوکی ئەم کوڕە چەند ساڵێك بوو لە سێدارە ئاوەژوو کرابوو، واتە هەر یەکەم تاقم لەسەر ئاژاوەی کەرکوك گوایە بەراست یا بە درۆ لایەنگیری پەت لە مل خراوو راکێشراوەکان بووە، راستییەکەی ئەم کرێکاری شارەوانی بووە ئەوانەی شاردۆتەوە بە بارستەکراوی خوشکەکەی پێش مردنی دایکی بە سێچوار مانگێك چارەنووسی خۆی لای کرێکارێکی رۆژانە دۆزییەوە هەر ئەم نەی ئەزانی چی بکات و روو لە کێ بکات نەیئەگرتە خۆی؟!! وا نەبوو قۆڵ و بازوو قەوی مەچەك ئەستوور بتوانێ کرێکاری بکات و خۆی پێ بژێنێ، و دەرۆزە و ماڵاَن گەڕانی بەرەو نەئەزانی و ئەبوو بەڵگەی رەش بۆ خێزانەکەیان بەتەنگ و سەر شۆری و سووکی ئەزانی بۆیە لە میوانخانەکە بوو گوێ رایەڵی میوان و خاوەن میوان خانەکە بوو لە قوتابخانەیشدا کەوتنی بە خۆیەوە نەدیبوو بنەماڵەی خێزانیان بە چاکە کردار و رەفتار ناوی دەرکردبوو، بەتایبەتی باوکی خوالێخۆشبووی، زۆریش ئەم ماڵ و ئەو ماڵی کردبوو خزم و خۆیش، برادەرانی باوکی رەحمەتی تەنها ئەوانە سکیان پێ ئەسوتا کە لە بیرۆکەی باوکیا تواببوونەوە بۆچینە رەنج کێشەکەی و بۆ سەر گەردانی هەزارانی وەکو ئەم خێزانە، میوانێکی بەغدایی دائەبەزێت لەم میوانخانەیەدا گوایە هاتووە لیستەی ناو نووسی گشتی وەرگرێت مەزەنە لە کاتی خۆیدا لەم شارە مووچە خۆر بووە وتی: تۆ لێرە ئیش ئەکەیت؟! بۆیەیت؟! بەڵێ وتی عارەبی ئەزانیت؟! وتی: بەڵێ تا رادەیەك وتی باوکت هەیە؟! کاری چییە؟!

بە گریانەوە من لێ قەوماوم لە من مەپرسە باوکم چەند ساڵێك لەسەر ئاژاوەی کەرکوك و تەبەقچەلی ئەم شارە لە سێدارە دراوە، دایکیشم مێردی کردووە لە برسا، ئەوجا مرد خوشکیشم شووی کرد هەر من ماوم لە ناو خێزانەکەم لێ قەوماوم سەر شێواوم وێڵم نازانم چی ئەکەم چی بکەم؟! بە پاکوخاوێنی و بە سەربەرزی بژیم و پێ بگەم، و رێبازی باوکم بۆ تۆڵە سەندنەوە بگرم؟ ئەمەیش گوێی بە خەستی و بە سەختی بۆ گرتبوو نیشتەری وشەکانی لە ناخی کاری کردبوو ئاوی فرمێسك لە چاویا زابوو پەژمەردە و قەتیس مابوو.

وتی: ئایا ئەتوانی ببی بە کوڕی من، چاکتر و جێگیر تر؟! من لە باتی باوکت هەموو شتێکت بۆ فەراهەم دێنم لەنەبوون بۆت ئەخولقێنم خوا یارمەتی بدات، ئەو پەڕی یارمەتیت ئەدەم تا پێ ئەگەیت بە ناموس و شانازییەوە ئەتخەمە ناو خێزانی خۆم تەنها لەبەر خواو دڵنەوازی بۆ ئەو، چونکە منیش رۆژێك لە رۆژان لەگەڵ بیری باوکی تۆدا ژیاوم بەو زانینە روواوم زۆر سەیریشە ماوم هیچ دوو دڵیش مەبە لە پێش نیاز و نیازم بۆ یەکێکی وەکو تۆ ئاواتە خوازم. پێت بڵێم من لە ماڵەوە تەنها ژنێکم هەیە هەرچی ترم هەبێ قەل فڕی کردووە بەشی خۆی بردووە، ئەو ژنە ئەبێتە دایکت دوو کچیشم هەیە یەکێکیان پزیشکە شووی کردووە، ئەویتریان کارکێری قوتابخانەی ئامادەیی کچانە ئەمیش هەر شووی کردووە دوو کوڕیشم هەیە ماڵ و ژنیان هەیە، یەکەمیان کارگێڕی گەورەیە لە دادگای گشتیدا، ئەویتریشیان پارێزەرێکی دیاری ناسراوە، ئەمانە ئەبن بە براو خوشکت و چاکتریش ئەگەر بڕیار بدەی!! بەیانی ژوورەکانی پاك کردەوە و چی شت و مەکی هەبوو چایەوە، و زۆر چاك دڵنیای کرد ئۆتۆمبێلەکەی هێنا دوو بە دوو رۆیشتن بۆ ماڵی خوشکی پێی وت کچەکەم تۆ بە ماڵ و مێردی خۆت گەیشتوویت ئەم برایەت سەر گەردانە کەس نییە پەنای بۆ بەرێت، ئەنجامیش لە بێکەسی و هەژاری تووشی گاشێك ئەبێت، من ئەیبەمە لای خۆم بۆ بەغداد، ئەبێت بە کوڕی من بە جینسییە و بە دەفتەری نفووس و منیش پشت بە یەزدان درێخی لێ ناکەم. خوشکی لە پێشدا نارازی بوو، بەلاَم توانی کاری تێبکات و بیسەلمێنێ کە نیاز پاکە لەم کارەی هیچ مەبەستێکی گلاَوی نییە چاکە خوازی نەبێ. بە خوشکی کورەی وت: شەش مانگ جارێك ئەیهێنمەوە بۆ دیدەنیت، ئەگەر تۆیش بێ تاقەت بوویت بۆ براکەت وەرە بۆ لای ئەوەیش بزانە لە ژێر چاودێری ئێوە پەروەردە نابێت ئەم کوڕە من لەگەڵیا ئەڕۆم قابیلییەتی هەڵ ئەسەنگێنم بە چارەنووسی خۆی ئەرەخسێنم هەردووکیان سواری ئۆتۆمبێل بوون، کاتێك لەبەردەم مامۆستای خانەنشین

کراو خۆیان دۆزییەوە هەر خۆی دەرگای کردەوە بانگی دایکی مندالّەکانی کرد، ئا فلانّــە!! وەرە بۆ لای کوڕی کوڕی تازەمان کە ناوی "فلانە" سـەرخۆش و دلّگـەش بـە، ئـەویش هـەر لـە دوورەوە سەری کێشا و هاتە دەرەوە دای لە هەلّ هەلّەو چەپلّە، وتی یـاخوا بـەخێر بێنـەوە ئای!! چەند تاسەم ئەکردن زوو بێنـەوە!! هاتـە بـەرەوە زۆر بـە سـۆزەوە باوەشـی کـرد بـە کورەداو وتی "فدوە" بەقوربانت بم ئەوە بۆچی لە دایکی خۆت تـۆراوی ئاشـت نابیتـەوە وا درەنگ هاتیتەوە؟! تێر ماچی کرد نووسانی بە سنگی خۆیەوە هەر ناو بە ناو تێـی رائـەما وەك یەکێك ئازیزێکی لێ دابڕێت و تازەی چـاو پـێ کـەوتبێت، ئـەمجا خێـرا خـواردنی بـۆ سازکردن پاشان دەستی کورەی گرت و بردییە ناو گەرماوەکە چاك خۆت بشۆ خاوێن بەرەوە گشت شتێك والە بەردەستتایە، کە هاتییە تەواو بوون بانگی دایکی خۆت بکە با دەستێك لە پشتت بخەم ئا ئەوەیش پیبجامە و سۆلی باوکتە بیپۆشە تا سبەی هی تازەت بـۆ ئەکـەم دلّ بەدایەکی تازەی خۆت بدە دایکی خوالێخۆشبووت لـە بـیر بـچێتەوە بـە خێـر و دوعـا ئەپرێتەوە خوالێی ببورێت، ئەمیش رۆیشت پاك خۆی شۆری و گۆڕی تا عەسـرێکی کامـلّ باوکی کورەی لەگەلّ خۆیا بردی بۆ بازاڕ بردی بـۆ لای جـل دوورێـك دوو قـات بیجامـە و دیشداشەی بۆ رادان دا دوو جووت سۆل "نعل" دوو پێلاّوی چاکی بۆ کڕی هەر وا دوو قات چاکەت و پانتۆلّ چاکترین قوماشی، بەلاّم بیجامەکـەی ئـەبێ دەسـت و بـردی لێ بکرێـت هەروا فانیلەو ژێر دەرپێ و بردی بۆ لای سـەرتاش سـەری پـاك کـردەوە رەنگـی هـاوردەوە پێکرا ئێوارە هاتنەوە پاش نان خواردن حەسانەوە و سەربووردەی ئـەم کـوڕەی بـۆ ژنەکـەی گێڕایەوە ئەویش بە پیرۆزی لێکـردن وەلاّمـی دایـەوە و پـتر ورەی بـەرزکردەوە، گـەرمتری کردەوە ئافەرینی لێ کرد، بەیانی بە ئۆتۆمبێلەکەی خۆی بردی بۆ قوتابخانە لە پۆلی خـۆی دایمەزراند تا بڕوانامەی پێ ئەگات ئیتر ئەمەی پیشەبوو بـەیانی و ئێـوارەی هاتووچـوو و هێنانەوە بۆ مالّ هەر بە هەمان حالّ. ئەکەم ئێـوارە رووی هۆدەکـانی شـارەزا کـرد چـاکو خەراپی کالّی کرد و دارایی و قەبارەی ژیانی پێ راگەیاند وتی: هەرچەند پـارەت پێویـست بوو شەرم مەکە داوا بکە، ئەمەیش سەرەڕای ئەوەی رۆژانە دینارێکی بۆ دانـابوو و گـشت شتێکی لە مالّەوەیە و هەرچیش ئەو بیکات با پـرس بکـات، تـەنها دەسـت و زووبـانی و داوێکی پاك و خاوێن بێت لە هەرکوێدا بێت بەپەلە قاتەکانی پێ تەواو کردن تەلەفۆنی بـۆ کچ و کوڕەکانی کرد، واتـە بـاوك و دایکیـان لەگـەلّ بـاری تازەیانـدا بـۆ دیـدارییان دێـن دیدەنیان ئەکەن کە گەیشتنە ئەوێ هەر خوشکێکی هات بەو پەری رێزەوە دەسـتیان کـردە

مل ماچیان کرد لەوانیش گەیەنرا کارێکی مرۆڤایەتی چاکە و بۆ هەتاهەتایش ئەکرێت بـە برایان، بەلاّم هیچیان بەرچاو تەنگیان پێشان نەدا و هەر یەکەیان سەرو دیارییێکی چـاکیان پێشکەش کرد خۆیانیان پێ ناسی و زوبانیان بە منـدالّیان گـرت بـە خالّـە خالّـە فێرکـرد هـەروایش بـەمجۆرە کـاری لەگـەلّ کوڕەکـانی کـرد و لـە خوشـکەکانی چـاکتر و گـەرمترو دلّسۆزانەتر هاتنە پێشەوە وات ئەزانی هەرگیز لەم مالّە دانەبڕاوە و لەوێ چرۆی کـردووە و خۆیشی رۆیشت بۆ کەرکوك بڕوانامەی بۆ هاورد، و نەقلّی خانەیـشی بـۆ کـرد هێنایەسـەر خانەی خۆی لە دادگادا کردی بە کوڕی خۆی، وەکو کوڕو کچەکانی میراتی لێ ئەگرن هـیچ جیاوازییەك لەم بارەوە نییە، بەلّکو ئەم مافی زیاتری هەیە.

سالّێ دووجار بـە دیـارییێکی زۆرەوە ئـەیبردەوە بـۆ لای خوشـکەکەی لـە کـەرکوك و ئەیهێنایەوە ئەمیش ئەوە لە تۆمارگەی مێشکدا سـرییەوە دایـك و بـاوکی راسـتەقینەی خۆی ئەمانی لە جێگەی ئەوان تۆمار کرد. لـە رۆژا لـە کـاتی بـێ کـاری و حەسـانەوەدا ئەیبرد فێری شوفێری ئەکرد و بڕوانامەی بۆ وەرگرت بۆ بە کوڕی ئـەوان، هەرچـی خـزم و خوێش هەبوو هەمووی تێ گەیاندووە بە دەعوەت و ئاهەنگ بانگی کردن، وتی من و ئـەم ژنە پیربووین خۆم رەبووم هەیە هەر کاتێك عمری ئەمانەتم لێ وەرگیرا، دایکیان ئـەمێنێ هەر با لای ئەم کوڕە بچکۆلّەیەم بمێنێتەوە تا ئەویش ئەگاتە ئاکامی خۆی، من ئەمەوێت سـپاردەیەك راگەێیـەنم هەرچـیم هەیـە رووەکـەم نییـە — وەکـو یـەك لـە نێـوان خۆیـان دابەشبکەن ئەم برایەکە وەکو ئەوان بێ کەم و بێ زیان، و ئەمـەوێت لێـرەدا نووسـراوێك مۆر بکەن پەنجە و ئاکـاری خۆیـانی لێ دەن و گەردەنیـشم ئـازاد بکـەن بـەلّێ پاشـەرۆژ ئەنجامی وابوو، ئەو خێزانە هەروا بەختیار بوون هەتا ئێـستا وا ژیـابوون ئێـستا ئـەمیش خـاوەن مـالّ و ئـەولاد و ژنـە، فەرمانبـەر و مووچـەخۆرە لـە ناویەکـدا لـە یەکـەم رۆژ خۆشەویسترن هەروا ئەمێنێتەوە تا ئەمرن.

❊ ❊ ❊

شیعری مەلا سید رەشید لە خانەقای بورهان:

دوو برا هەبوون لەو ماشایەتییە یەکێکیان بە نێوی یوسفی ئـەویتریان بـە نێـوی یـەعقوبی ناکۆکی لە نێوانیاندا هەبوو یەعقوبییەکان چوونە لای ئاغاکانی مامش وایان لێکـرد جەریمـەی یوسفییەکان بکات، ئەمانیش چاریان نەبوو زولم لێکراوبـون لـە دوولاوە مەغـدور، مـەلا سـید

رەشیدیش ئەچێتە لای میر و ئەم شیعرەی بۆ دەخوێنێتەوە لەسەر راسپاردەی شێخی بورهان بەڵکو وازیان لێ بێنێ: ئەویش ئەم شیعرەی بۆ دەڵێ:

ظاهیرا فەرموتە من سەردارم و ساحیب بەشم
گیرو دارم پێ دەوێ من شێرە کوللەی مامەشم
لانی یوسف بەرمەدە بۆ خەر گەلی یەعقووبیان
بەردەدەی بە گونم چ کێرم پێ دەچێ من چاوەشم

تێبینی: سید رەشید خۆی ناز ناوی شیعری "چاوەش" بووە

* * *

مەلا مارفی کۆکەیی لە مهاباد

سەرۆکی شارەوانی مهاباد مەلا مارفی خۆش نەئەویست و ژنێکی هەبوو ناوی غەزال بووە، خزمەتکارێکی ئەبێ ناوی ئەسەد ئەبێ گوایە حەزی لە غەزال کردووە وبەردەم خەڵکیش کەوتۆتەوە، ئەمیش لە نامەیەکدا ئەم شیعرەی بۆ ئەنێرێت و تۆڵەی خۆی لێ ئەکاتەوە:

ئەی جەنابی ریاسەتی بەلەدی
هل تری ما یقال في البلد
قبل ان الغزال قد وقعت
بين ذراعي وجبهة الأسد

هەر هەمان مەلا مارف ئاگاداری رووداوێك ئەبێ ئەم سێ مەلایانەی خوارەوە مەلا مارفیان خۆشناوێ ئەڵێن بە کەڵکی شاهیدی ناشێت و لێی وەرناگرین.

١. مەلا عبداللەی بورهان ژنی ناوی خورشیدە
٢. مەلا حوسەین مجدی ژنی ناوی زولیخایە
٣. مەلا حەسەنی فاضلی ژنی ناوی زارایە

ئەمیش ئەم شیعرەیان بۆ ئەنووسێت:

شاهیدی شەرعی لە ئەم شارە مەحاڵە و ممتنع
پێت ئەڵێم وەجهی چییە؟ یا ایها القاضی استمع

تاکو رەی خورشید و زەهراو زولەیخا جوش بن
جملة محمل المذاكير أند و ئالەت مرتفع
آلت

* * *

خۆیشم ئەدزن!!

پیاوێکی هەژاری کەم دونیا دیدە بزنێکی ئەبێ بەسواری گوێدرێژێك ئەیهێنێت بۆ شار تا بیفرۆشێت لە رێگا تووشی سێ جەردەی جامباز ئەبێت، یەکێکیان ئەڵێت کەیفم لێبێت ئەو بزنەی لێ ئەدزم، پەتەکەی لە مل دائەکەنم هیچ بە خۆی نەزانێ ئەویتریان ئەڵێت: منیش ئارەزوو بکەم کەرەکەی لێ ئەسێنم ئەویتریش ئەڵێت: رووت و قوتی ئەکەمەوە "کما خلقنی ربي" ئەڵێن با دەس بەکار بکەین لە یەکەمەوە:

ئەچێت پەتەکە لە ملی بزنەکە ئەکاتەوە ئەیبات و ئەڕوات یەکێ لە دزەکان روو بە رووی دێت و پێی ئەڵێت ماندوو نەبیت، ئەوە بۆ کوێ ئەڕۆیت؟! ئەڵێت ئەچم بۆ شارو ئەم بزنە ئەفرۆشم بۆ پێویستی خێزانەکەم ئەمیش پێی ئەڵێت: کوا بزنت لە کوێ بوو؟! کاتێ هەڵ ئەگەڕێتەوە بزن دیار نییە، تەماشای کرد دوورکەوتووەتەوە، بەحاڵ لە چاو دیارە پێلاو دائەکەنێ و رائەکات بە دوای بزندا و کەرەکەی بەجێ دێڵێ. نایگاتێ ئەمیش سواری کەرەکەی ئەبێت و ئەڕوات، و بۆی دەرئەچێت ئەمیشی لە دەس ئەچێت ناچار ملی رێگا ئەگرێت و ئەڕوات لە رێگەیدا بیرێك ئەبێت دزی سێیەم لەوێدا ئەبێت، تەماشا ئەکات ئەگریەت و ئەبارێنێ ئەکێشێ بەسەری خۆیدا باوکە رۆ ئەکات رووی تێ ئەکات خاڵۆ گیان چارم بکە، ئەڵێت چیت لێ قەوماوە؟! ئەڵێت (١٥٠) لیرەم پێ بوو چوومە ناو ئەم بیرەوە ئاو بخۆمەوە لە گیرفانم کەوتە خوارەوە کەوتە ناو بیرەکە خۆیشم ترسنۆکم ناوێرم بچمە ناوی ئەخنکێم ئەگەر بچیتە ناوی بۆم دەربێنی بە نیوەیی زۆر مەمنون ئەبم. ئەمیش بیر ئەکاتەوە ئەڵێت: کەر و بزنەکەم بیست لیرە ناکات وا چاکە بارتەقای بکەمەوە خۆی روت ئەکاتەوە هەرچی لەبەردا ئەبێت دای ئەکەنێ و ئەچێتە ناوی، خۆی بە قوتا ئەبات هەرچی هەوڵئەدات هیچ نادۆزێتەوە کە دێتە دەرەوە جلەکانیشی نەماوە ئەمجا بە دەوری خۆیدا خولی ئەخوارد هاوارە خۆیشم ئەدزن هاوارە بۆ کوێ بچم!!

* * *

ئەمەویَ شێتم بکەی

مەلا فایقی شێت هەبوو جارجار تێك ئەچوو، رەفتاری زۆر لە ساغ نەئەچوو، خۆی گێرایەوە وتی: جارێك شەو رۆیشتمەوە بۆ مزگەوت لە رێگە تووشی یەكێك بووم زۆری خواردبووەوە لالامووی ئەكرد، بانگی كرد مەلا فایق مەرۆ وەرە شێتم بكە، وتم كورە دایكت چاك باوكت چاك بۆ ئەتەویَ شێت بیت من ناتوانم شێتت بكەم وتی هیچ چار نییە هەر ئەبیَ شێتم بكەی منیش بیرم كردەوە خوایە چی بكەم، وتم وەرە دایكت دەگێم شەرتە وات شێت بكەم بگرە بە خۆیشم چاك نەبیتەوە دەسم گرت بردمە بەر دەرگایەك دام لە جەرەس هاوارم كرد ئەمە دزە هەر دەرگایەك جەرەسی هەبوایە لێم ئەداو رام ئەكرد خەڵكی كەوتنە شوێنمان كابراش لە ترسا رای ئەكرد، بەكورتی چوار باغ و سەر كارێزم نەبوارد ئەویش هاواری ئەكرد بۆ خاتری خوا چی بكەم وا شێت بووم واللە بمگرن ئەم كوژن چارم بكە مەلا فایق منیش وتم دایكت دەگێم ئەی ناتەویَ شێت بیت؟! ئاوا شێتت ئەكەم بۆ خۆراییە حیزباب شێتی هونەرە....

❊ ❊ ❊

پیاوێك دەستی پیاوێكی گرت هێنای بۆ خزمەتی حەزرەتی "علی" وتی ئەم پیاوە ئەڵێت: لە خەوما زینام لەگەڵ دایكت كردووە ئەویش فەرمووی: بیبە بەر هەتاو رایگرە (١٠٠) سەد جەڵدە لە سێبەرەكەی بدە.

❊ ❊ ❊

كچێك بە دایكی وت: دایە ئەم شەو لە خەومابوو كەوتمە ناو چاڵێك پڕ بوو لە كێر، وتی رۆڵە خۆت بپارێزە نەچیتە حوجرەی فەقێیان.

❊ ❊ ❊

پیاوێك بێ دەنگ ئەرۆیشت بە دوای یەكێكدا ئەمی پێشەوە بایەكی گەورەی لێ بەربوو وتی بەهارە بەهار نەختێكی تریش رۆیشت یەكێكیتری لێ بەربووەوە وتی بەهارە بەهار تاكو سێجار، هەڵگەڕایەوە كابرای بینی وتی لە كەیەوە وای بە دوامەوە؟ وتی سێ بەهارە.

❊ ❊ ❊

كابرایەكی ملحد هەبوو زۆر خوێنەوار بوو بە تایبەتی لە عەرەبیدا گاڵتەی بە رەوا بێژو فصاحەتی قورئانی پیرۆز ئەهات، دایكێكی ناوازەی جوانی هەبوو جارێكیان ئەچێتە خزمەتی جەنابی مەلا (محمدی جەلی زادە) ئەڵێت قورئان زۆر زیادەرەوی تیایە چیرۆكەكانی پتر لە جارێك دووبارەكراوەتەوە هەروا شتی تریشی تێدایە جەنابی مەلایش فەرمووی وەكو چی؟! ئەویش وتی: قورئان ئەڵێت للذكر مثل حظ الأنثيين: ئەتوانێت كورتكرێتەوە بڵێت: للمرأة نصف الذكر جەنابی مەلایش ئەڵێت بڕۆ ماڵەوە لە دایكت بپرسە بزانە رازی ئەبێ بە نیوەی؟!!

❊ ❊ ❊

لەو ناوچەیەی هەڵەبجە مەلایەك هەبوو زۆر قسە خۆش بوو فەقێیەكی نیوچە مەلای زۆر بەدین دێتە ئەوێ بخوێنن رۆژێك فەقێ هەر هاواری ئەكرد ئەپارایەوە ئەیوت خوا: تەوبەبێ گووم خوارد پەشیمانم، لێم ببوورە... تاد ئەویش وتی ئابرا نعوذ باللە تۆ كوڕی خوات كوشتووە؟! ماڵی خوات سوتاندووە؟! كام پێغەمبەرت كوشتووە وا پەشیمانی ئایا قنگ هەڵپچڕاوی وەكو تۆ ئەبێ چی كردبێ؟! بەسیە برا چیت كردبێ من كە فیلم تا دۆزەخ گەیاندنت.

❊ ❊ ❊

فەقێیەك چووە لای مەلایەك ئەیخوێند پاش هەفتەیەك رۆیشت پێیان وت بۆچی رۆیشتی؟! وتی واللە مەلای چاكە، بەلاّم بە ئیعترافی خۆی فاسق و بێ دینە وتیان چۆن وتی: هەر ئەپارایەوە: خوا من گوناهبارم، فاسقم، بێدینم، روو رەشم، تاوانبارم، عەفوم بكە دیارە ئەم پیاوە ئیعتراف ئەكات فاسق و بێدینە منیش لای پیاوی فاسق و تاوانبار ناخوێنم.

❊ ❊ ❊

ساڵێكیان هەر باران ئەباری و خۆشی نەئەكردەوە خەڵكی وەڕەس بوو بوون لە گیانی خۆیان، ئەحەی جاویش هەبوو شێت بوو جارجار ئەیاندوان وەلاّمی نەستەقی ئەدایەوە وتیان مام ئەحمەد ئەمە چییە ئەم بارانە؟!! مەلائیكەتەكان لە ئاسمان هەموویان دەسیان كردووە بە جل شۆرین و چڵكاوەكەی ئەكەن لەسەر ئێمەدا..

❊ ❊ ❊

هەنارانم بۆ داناگرێ

مامۆستا مەلا عیسی فتاح گەورەی هەرتەل فەقێ ئەبێ و ئەخوێنێ لە بەغداد لەلای مفتی زەهاوی. زۆر مەیەلایەکی زۆر چاك و زاناو تێگەیشتوو ئەبێ و جەنابی مفتی زەهاوی زۆر لێی رازی ئەبێ ئەمیش کچێکی ئەبێ زۆر رەوشت جوان و دیندار ئەبێ هەر وایش تا بلێی زاناو خوێنەوار و جوان و ناسك ئەبێ، مفتی لە دڵی خۆیدا ئەڵێ ئەم کچەم بۆ مەلا فتاح باشە ئەیدەمێ رۆژێك مفتی پێی ئەڵێت و ئەیدرکێنێ ئەویش ئەڵێت بابیری لێ بکەمەوە ئەمشە و ماوە و دەرفەتم بدە!! بەیانی کە ئەچێت بۆ دەرس خوێندن ئەڵێت ها!! بیرت لێ کردەوە؟! وەلاّمی ئەداتەوە بەڵێ نامەوێت، مفتیش لای سەیر ئەبێ و قسەکەی شکاند سەربارەی ئەوەی وەزیر و پیاو ماقولاّن مەمنونی ئەبن کە ئەم کچەیان بداتێ و ببن بە زاوای ئەمیش تێ ئەگات کە مامۆستای پێی دڵ گران ئەبێ ئەڵێت گەورەم زویر مەبە، چونکە هەنارانم لۆ ناکاتەوە من ئەبێ بیبەم لەگەڵ خۆمدا بۆ خۆشناوەتی و بۆ ناو باخ ئەویش رانەهاتووە سەرکەوێتە سەر دار و درەخت و فەرمان و ئیشی دەشت و لادێی و ناو باخی پێ ناکرێت ئەوسا کارەسات رووئەدات.

* * *

نیوەی ئیشەکە کزاوە!!

لە دوای نیوەی ساڵی (١٩٨٤) خەڵکی کوردستان وەرس بووبوون لە دەنگوباسی وتووویژی نێوان یەکێتی نیشتیمانی و میری، بەواتەی خۆیان هەر هیچ شتێك لە ناوا نەماوە وسنووریشیان دابینکردوە خەڵکیش هەر چاوەرێی کرد ئەمڕۆ سبەی بەیان ئەخوێنرێتەوە دونیا ئیتر ئەبێ بە زمانی (محمدی مهدی) گورگ و مەڕ پێکەوە ئاو ئەخۆنەوە مەجلیس گیراوە خەڵکیش دانیشتووە دەنگ و باس گەرمە هەر یەکێك ئاوازێك ئەخوێنێ گشت کەس تینووە بۆ دەنگوباسی پاشەرۆژی وڵات و کورد و باری درێژواری کۆر و کۆمەڵە و پارتەکان یەکێك پرسیاریکرد مافی کورد و یەکیەتی نیشتیمانی بوو بەچی؟! یەکێك وەلاّمی داوە:

کوڕە کەچەڵێك هەبوو زۆر هەژار و ناشرین بوو جارێك چاوی بە کچی کارگوزاری وڵات ئەکەوێ — پادشا — دایکی هەڵ ئەپێچێ بچێتە داخوازی بۆی، دایکی ئەڵێت ئێمە و ئەوان کوجا مەرحەبا، ئەو کچە پادشا زادەیە نایدەن بە تۆ پەڵپی لێ ئەگرێت هەر بچێت، دایکیشی هەڵ ئەسێت و ئەڕوات نۆکەر و دەرگەوان پێی ئەزانن هەموو گیانی دارکاری ئەکەن و

ئەیشکێنن بە دڵی شکاو دێتەوە لە ناو دۆست و برادەرانی کوڕە کەچەڵەدا بڵاو ئەبێتەوە ئەم هەواڵە لێی ئەپرسن ئیشەکەت بەچی گەیشت؟! ئەویش وەلاّم ئەداتەوە نیوەی تەواو بووە نیوەی ماوە ئەم کارە لە نێوان دوو لاماندایە لەلایەن ئێمەوە رازین هەرچۆنێك بێت ئەوان بانارازی بن نیوەی تەواوە جا وتی ئەمیش وەکو ئەو وایە بێ پیاهەڵواسین، یا پاشبەند..

* * *

وا ئەگێڕنەوە: گوایا محمود پادشا سەر کۆماری گشتی هۆزی جاف لە هەڵەبجە لە زەمانی وەسمان پاشای باوکیدا ئەڕواتە ناو بازاڕ ئەمیش لە تافی جوانی و هەرزەکاریدا ئەبێ، ئەبینێ یەکێك کابرایەکی هێناوەتە گاز و گیر، داوای (٢٠) لیرەی لێ ئەکات کە قەرزارەو ئەبێ هەر دەسبەجێ بیداتەوە کابرای قەرزار زۆر بیچم و شەیتان ئەبێ (محمود) پادشایش کە چاوی پێ ئەکەوێت و هانای بۆ دێنێ ئەڵێت من بۆت ئەدەمەوە، بەلاّم کەی ئەیدەیتەوە؟! ئەویش ئەڵێت لە پاش ساڵێکی تر ئەمڕۆ رۆژ و مانگ و ساڵ ئەڕوات هەر گوێی ناداتێ کاتێك تووشی پادشا ئەبێت و ئەمر ئەکات ئەیگرن ئەیباتەوە، ئەیکەنە ژورێکەوە نزیکی ژوورەکەی خۆی کە تیا ئەنوێت هیچ لە بیری نامێنێ ئەم کابرایەی گرتووە، شەو کە کاتی نووستن دێت داوا لە ژنەکەی ئەکات کە خەلیفە داخڵی بەغد بکات و راببوێرن دێت لە ناوکی گیر ئەکات، ژنەکەی ئەڵێت ئەوە چی ئەکەیت؟! ئەڵێت ئەمەوێت کونێکی تازە لێرە بکەم، کابرایش لەو هۆدەکەی ترەوە گوێی لێ ئەبێت ئەڵێت قوربان کونەکە بە من ببەخشن بە کەڵکی ئێوە ناشێت ئەمیش دێتە وێژەی کە لێی بدات دەنگە دەنگ و ئاژاوە و پێکەنین پەیدا ئەبێت، وەسمان پاشا پێی ئەزانێت بانگی ئەکات بە زۆر پێی ئەگێرێتەوە، ئەمیش هیچ تێك ناچێت ئەڵێت حەقی خۆیەتی کابرا بەرەڵلاّ ئەکات و پارەکەی بۆ ئەدات و بە پێکەنینەوە ئەڵێت دیارە ئەوان ئەوەندە بەخشندە نین کۆنە کونیکت بدەنێ خوات لەگەڵ برۆ!!!!

* * *

وتە لە جێگەی خۆیدا بێ لە وێژەی بێ پەردەدا هەر خۆشە..

جارێکیان سەرۆکی تەندروستی پارێزگەی سلێمانی داوا لە خاتوونە ئەکات کە بچێت میوە دەستنیشان بکات بۆ کڕین لە بەڵێندەری ئازووخەی نەخۆشخانە، لەو کاتەدا خاتوونە بەرپرسیاری برینپێچەکانی ئافرەتان ئەبێ، ئەچێت هیچ دەست ناکەوێت لە بازاڕدا تەنها گێزەر

ئەبێ دێتەوە بە سەرۆکی تەندروستی ئەڵێت هەر ئەوە هەبوو ناچار ماین بیکڕین ئەویش ئەڵێت: دیارە خۆیشت هەر حەزت لە گێزەرە ئێستایش!! ئەمیش بێ پێچ و پەنا وەڵام ئەداتەوە: قوربان خۆیشتان هەر لە منداڵییەوە تا ئێستایش بە چاکی ئەزانن و دەس بەرداری نەبوون بۆ ئەبێ هەر منی پێ تاوانبار ببم!!؟ سەربارەی ئەوەیش چاو بەهێز و سروشت نەرم ئەکات ئیتر ئەبێ بە پێکەنین بێ دڵگیرییێك..

❊ ❊ ❊

کاتێك مامۆستا بووم لە دێیەك لەو ناوچەی کوردستانەدا بەڕێوەبەری قوتابخانەکەمان کارگێڕێکی زۆر سەیربوو قوتابییێکمان هەبوو هیچ فێر نەئەبوو، مامۆستایش کە بەڕێوەبەر بوو بڕیاریدا بمێنێتەوە ئەو ساڵە ساڵی داهاتوویش هەر دەرنەچوو مایەوە قەراریدا کە پۆلێکی بێنێتە خوارەوە ساڵی داهاتوویش هەر پۆلێکی تری هێنایە خوارەوە ئەمجا ساڵی چوارەم باوکیان بانگ کرد کە هیچ فێر نابێ، باوکی وتی: قوربان مامۆستا گیان لام وایە ساڵێکی تر ئەبێ بڕیار بدەن بیکەنەوە بە قوزی دایکیا، ئەگەر هەروا کار بڕوات؟! بەڵام داخ ئەوەیە جێگەی نابێت، چونکە یەکێکی وەکو خۆی تێدایە ئەگینا هەر ئێستا ئەمرت بفەرموایە..

❊ ❊ ❊

گوو ئەبارێت!!

کابرایەك ئەچێتە لای سەرتاشێك، بەڵام زۆر تەنگەتاو ئەبێ باوبژی زۆری پێ دێنێ، لەولایشەوە وا لە ژێر برینگەدایە بە سەرتاشەکە ئەڵێت: ڕەحمەتی خوا لە باوکت سەیرێکی ئاسمانم بۆ بکە بزانە لە باراندایە یان ناء؟! ئەویش ئەچێتە دەرەوە تا دێتەوە ئەم خۆی ڕزگار ئەکا کاتێك دێتەوە ئەپرسێت ئاسمان چۆنە؟! ئەویش کە دێتە ژوورەوە ئەڵێت ئەگەر هەر وا بڕوات ئەم شەو گوو ئەبارێت.

❊ ❊ ❊

پادشا پادشای فەقێیان

بە ناوی خوای بەخشندە و میهرەبان، ئەنووسم پادشا پادشای فەقێیان ..

ئەمەی کە ئێستا خوێنەری بەڕێز ئەیخوێنێتەوە، شانۆیەکی سەیرە پڕە لە پەندو ئامۆژگارییە هەر وا یادگار و زیندووکردنەوەی ڕووداوێکی ڕاستییە، زۆر نەریت و کەلەپووری

گرتووەتە خۆی یا فەراهەم هێنانی فۆلکلۆری نەتەوایەتی دێرینی کۆنی کوردمانە جا منیش بۆیە ئەینووسم، چونکە ڕووداوێك بوو لەبەر چاوی خۆم سازکرا و زۆر بەتام و چێژ بوو، بۆ ئەوەی ئەمیش گوم نەبێ، وەکو هەزاران شتی بەنرخ، کە ڕۆژگار لوولی نەداو بیپێچێتەوە بە تۆمار نەکراوی و بیخاتە پشتی پەردەی نهێنی و شاراوە، هەر جارێك بێت و بەس، کەس جارێکیتر گەشە بە خۆیەوە نەبینێ.

ئەم باسە جارێتر بە پێنووسێکی بە پێزو فراوان، و بەپاراوتر نووسیبووم، بەڵام دەرفەتێك نەبوو بڵاوبکرێتەوە هەر بۆ یادگار.

جارێك خۆم ناردم بۆ بەڕێز مامۆستا گیو لە هەولێر، تا بڵاوی بکاتەوە لە گۆڤاری هەتاوی ئەو کاتە، یا لە هەر شتێکی تر کاتێك لە هەولێر بینیمەوە، ڕەزامەندییێکی زۆری پێشاندا لە نووسراوەکە و بەلایەوە پەسەندبوو وتی: نەموێراوە بڵاوی بکەمەوە، بەتایبەتی خاوەنی ئیمتیاز سڵی زۆری لێ کردەوە، گوایە ڕژێمی ئەو سەردەمەی ئەو کاتە زۆر بەوردی شیتاڵی ئەکاتەوە و بە تەشەر و توانجی لە پێنووسی ئەدا. بە زەقی پەلاری ئاراستەبووە بۆ قەوارەی دەسەڵاتی ڕژێم و زۆریان کاربەدەستان ئەنگێوێت و ئەیگرێتەوە و ئەبوو بەمایەی دەردی سەریمان و لە ئەنجامدا هەروا مایەوە نوسخەی دووهەمی لای خۆم تا ساڵی (١٩٦٣) کە ئەو ساڵە ساڵی نەگبەتی کەساسی کورد بوو، کە هێرشی بێ بەزەیی سووپا هێنرایە سەر کوردستان و کردی بە خۆڵەمێشی ئاگری جەنگی ڕەگەزپەرستی کە بۆچورکو دووکەڵی ماڵ و حاڵ ئاسمانی ئەگرت، ئەو نووسینەی منیشە، بوو بە خۆراکی ئەو ئاگرە لە ترسی پەڵپ و بیانوو گرتن لەگەڵ زۆر کتێبی بەهادار و بەنرخ، کە مرۆڤی ڕۆشنبیر ئەکرد و لە تاریکی ئەیبردە ڕووناکی بەناچاری وا دووبارە نووسیمەوە، هەرچیم لە یاد بێت با ببێت لە ڕۆژگار بۆ یادگار هیوام وایە ڕۆژی لە ڕۆژان کەڵکێکی ببێ..

❊ ❊ ❊

لە ساڵی (١٩٤٨)ز فەقێ بووم ئەمخوێند لەو خۆشناوەتییە لە دێی بالیسان وا ڕێکەوت مەلا..... ئەبوایە ئیجازەی عیلمی وەربگرتایە، ئیجازەی مەلایەتی ئەمەیش وەختێ ئەکرا — بە پێی باوی کوردەواری — هەر مەلایەك خوێندنی تەواو بکردایە و بیتوانیایە ببێ بە مەلا ئەبوایە بڕوانامەی هەبوایە، تا خەڵکی بڕوای پێ بکردایە بە تایبەتی کاتێك ئەو مەلایە هەژار بوایە بۆ ئەوەی بتوانن کەمێك سەرمایەی بۆ پەیا بکەن و ماڵێکی بۆ پێکەوە بنێن و ماوەیەك بۆ خۆی بژییت ئەمەیان بۆ ئەکرد یارمەتی و کۆمەکی باشیان ئەکرد لەم

ڕێگەوە، واتە شای و زەماوەند و پادشا پادشایەتی بۆ کردنی، هەروا ئەمە هەڵنانێك و هاندانێك بوو بۆ ڕێزلێنان لە پێشەوا ئایینییەکان لەلایەن میر و پیاوە ناودارەکانی ئەو سەردەمە لەو ناوچەیە هەروایش ئاهەنگێکی زۆر جوان بوو بۆ نیشاندانی بیروباوەڕو گاڵتە و گەپ لە دەمەلاسێیی کردنەوە، لە شانۆی ژێر ئاسمانی بێ سام و ترس لە کوردستانی زانا پەروەر کاتێك بڕیاری تەواو وەرگیرا کە ئەم ئاهەنگە هەر بکرێت؟ من و مامۆستا پێکەوە ڕۆیشتین بۆلای چەند پیاوێکی ناوو خاوەن دەسەلاّت لە ناوچەکە، نزیکی (١٠) دینارێك پارەمان دەسگیر بوو ئەمە بوو بە بۆجەی دانانی بنچینەی هەڵسوڕانی جیفاتی ئاهەنگی کۆبوونەوەکە و ڕازانەوەی زەماوەندەکە، و توانرا چەند شتێکی پێ بکرێت. لەوەدووا نامە نێردرا بۆ مەلا و فەقێ و میر و بەگی ناوچەکە جا پتر لە پێنج سەد کەسێك لەو هەرێمە هاتن بە دەنگمانەوە، ئەوانەی بلیمەت کار دیدە بوون لەم گۆبەندەدا، لێهاتوویی خۆیان بەکارهێنا، ئێمە وامان لێهات هەرچییان بوتایە لەسەرمان بوو جێ بەجێی بکەین و ئەمانرووانی بە دەمی ئەواندا، تا بزانین ئەنجامی بە چی ئەگات؟! هەی ئافەرین بۆ کورد بۆ خۆیو ڕۆڵەی بلیمەتیی لە هەموو مەیدانێکدا و لە گشت زەمانێکدا بە توێشەو زەخیرەی لەبن نەهاتووی خۆی هەیە. لە پێشەوە سێ ڕۆژ خەریکی تفاق خستن بوون، وە بەرنامەی کاریان نووسی و پرۆگرامیان بە وردی بۆ سازدا، بڕیاردرا پادشا و حەوت وەزیر دەستنیشان بکرێن، هەر کەسە بە جل و بەرگی تایبەتی خۆیەوە دێنە سەر شانۆی گۆڕەپان لە بەردەمی جەماوەری وڵات، لە کاغەزی ڕەنگاو ڕەنگ ئامادەکرا، سەربارەی تاجێکی درێژی قووچ بۆ پادشا قەرار دراوە بە جۆرەها پلە و پایەی بەرزی دەسکرد زێوەر کرا، داوەری گشتی لە ناو هەموویاندا دیاری تربوو، بە چەند ملهورێکی گەواهی دەری بێ دڵ و ویژدان بۆ پاکانەو داکۆکی کردن لە شەیتان، بە خۆیان و دەستەی سیخوری مل پان، مەلایەکی باڵا بەرزی جیهان دیدەیان دۆزییەوە کردیان بە پادشا بە وێنەی جارانی تری دانرا، جلوبەرگی پۆلیسیان خواستەوە تا زەماوەند وشکە مەلا تەواو ئەبێ و پەتی مەدیلی مەلا خنکێن لە گەردەن و ملی توەند ئەکرێت، و بانگی کلۆڵی بە گوێدا ئەدرێت.

ئەمجا یاساوڵ و پیاوانی دەم ڕاستی میری دەستنیشان کران، واتە هەر کەس بە فەرمانی خۆی هەڵسێت و بەو پەڕی لێبوردن و وریایی پسپۆری خۆی بنوێنێ و فەرمانی بە ئەنجام بگەینێ. یەکێك دانرا بۆ یاوەرو پێ ڕاگەیدنی پادشا کە ئەمیش زۆر زوبان لووس و قاڵ و ڕەوانبێژ بوو، لەکاری ڕۆژانەی خۆیدا ئەگەر (١٠) کاتژمێر لەسەر یەك بدوایە دووبارەی

نەئەکردەوە گرەوی لە شەیتان ئەبردەوە گیر و گرفتەکانی جێگا ئەکردەوە گرێ کوێرەی ڕامیاری بە بلیمەتی خۆی ئەکردەوە هەڵپەرستی و دوو ڕوویی دەسگردی بۆ خۆی کردبوو بە نەریت سەرت لێی سور ئەما کە ئەتوت دوو گەنجی فەقێی باڵا بەرزی سووری چاوشین تێك سمڕاو کرابوون بە پزیشك دکتۆر یەکێکیان تایبەتی پادشاو دەست و پەیوەند بوو ئەویتریان هی گەل و خەڵکی ئاسایی بوو کەرەسەی پزیشکی و برین پێچیان بۆ ئامادەکرابوو بۆ دۆزینەوەی نەخۆشی درۆ لە ڕاست ئەچوو، دۆ بە ماست ئەچوو پەمپێکی فوو تێکراو هێنرابوو بۆ ڕەچاوکردنی نەخۆش، هەژاری بێ پارەو پوول، بە خۆرایی بۆیان دانرابوو، لەوەدوا ناردیان بە دوای ئاغاو بەگە میری ناوچەکە داوات کران، هەروا دەوڵەمەند و دەستەلاّتدارو، ناسراو بانگە وێژەکە یان قەبووڵ کرد جا بەرنامەی ڕۆژەکەیان دابەش کرد، بەمجۆرەی خوارەوە دەستوبرد.

١.	ئەبێ یاساوڵی تایبەتی پادشا لە (١٠) کەس کەمتر نەبێت هەموو ڕۆژێك لە پشتی سەریوە بن بە چاکیانەوە.

٢.	هەرچییێك پادشای وەخت قبووڵی کرد لە پاش لێکۆڵینەوە هەڵوەشاندنی نییە ئەبێ جێ بەجێ بکرێت.

٣.	ئاهەنگی شاهانە (٣) ڕۆژ ئەبێت، بە مەرجێك ئەو ڕۆژانە شایی و زەماوەندی تیا ئەبێ، و لەشەویشدا چیرۆکی کورت کورت لە شێوەی شانۆ و مەتەڵ و گاڵتە و گەپ ئەنوێنرێت و ئەکرێت بۆ گەشەپێدانی دڵی گەل و جەماوەر و خۆشکردنی کۆڕی میوان و سەیرکەران.

أ/ ڕۆژی یەکەم پەیامی شا ئەخوێنرێتەوە بۆ جەماوەر.

ب/ ڕۆژی دووەم دادگا دائەنرێت بۆ لێپرسینەوەی تاوان کاران، و بۆ ئەوانەی سەرپێچی ئەکەن و و یاخی ئەبن لە یاساو دەستوور و وەڵامی ئەوانە ئەدرێتەوە کە ڕەخنە ئەگرن لەلایەن گەل و چینی خوارەوە.

ج/ سێیەم ڕۆژ گاڵتە و گەپ وپێچینەوەی بارگە و بنکەی شا و توانەوەی شێرە بەفرینە.. بەم جۆرە بڕیاردرا ئەم زەماوەندە بکرێت و ببرێتە سەر.

پانتایەکی پان و بەرین تەرخان کرا بۆ کۆبوونەوەی گشتی و پادشاو فەرمان ڕەوایان و دادوەرەکان و بۆ کاربەدەستانی وەختی، و مێز و کورسی و ڕایەخ ڕاخرا، و هەر کەس بە پێی توانای کاری پێ سپێررا و ئیش و فەرمان دابەش کرا کۆڕی مۆسیقاو ئاهەنگ دانرا، مەجلیشی پادشا ڕازێنرایەوە، دەستەی جەریمە و کوشتن و بڕین ڕێکخرا کاتێك کاك مەلا بەرگی بەبەردا

کراو تاجی لەسەر نرا، بەبەرزترین پلەو پایە ماشاالله، لەراست ئەچوو زیاتر تا لە گەمە مرۆڤ ترسی لێ ئەنیشت و زارەترك ئەبوو، پادشا بەخۆ و بە تاجەوە لە ماڵ هاتەدەر، بەوەزیرو سەرتیپ و یاساول بەدوایەوە لە ڕێگە پێشوازی لێکرا، تۆپی لە تەنەکەو ئاسن دروستکراو تفەنگ ئاگردرا و هەندێکیش بەچەکەوە بە سەلام قوت لە پێشەوە ئەڕۆیشتن ڕێك و پێك، یاساوڵی تایبەتی شا لە دوایەوە، دەس بە خەنجەر و دەمانچە لە خزمەتیا بوون. ئەمجا وەزیرەکان و پیاوانی ئایینی و سەرۆکی هەڵسووڕێنەری کاروباری وڵات لەگەڵ شاعیران و بوێژان و پیاو ماقووڵانی وڵات لە هەموو چینەکانی نیشتیمان و مۆسیقاو گۆرانی بێژ و دەنگخۆش، بە چەپڵە ڕێزان کەوتبوونە تەك پادشا ئەڕۆیشتن بە گۆرانی و سروودی نیشتیمانییەوە... پادشا چاکەتێك و پانتۆڵی لەبەر کردبوو تا بڵێیت فەنتازبوو چاویلکەیەکی لەچاوکرابوو، مرۆڤ بە تەواوی سامی لێ ئەنیشت کە ئەیدیت، بەم جۆرە جەوهەر و شەوکەتی لێ ئەباری بە هەنگاوی ورد ورد ڕۆیشت بە کەش و فشێکەوە تا چووە سەرتەختی شاهی لە یەکەم ڕۆژدا.

پاش بەجێهێنانی سەلامی شاهانە یاوەرەکەی هاتە گۆڕێ لە مەیدان و وتی: پادشا فەرمانی داوە کە گەل بکەوێتە خۆشی و ئاهەنگ و زەماوەند نیازی شاهانەی وایە خۆشترین ژیانیان بۆ دێنمە کایەوەو فەراهەمی دێنم بۆیان، هەرچی چاکە و بەختەوەری بێت بۆ ئەوانی ڕەوا ئەبینم و هەر بۆ ئەوانی ئەخوازم دونیا ئەکەمە بەهەشتێکی گوڵزاری لالە ڕەنگ بۆ گەل.

بەڵێ: دەستکرا بە زەماوەند و هەڵپەرکێ لایەك کچ و ژن تێکەڵ بووبوون لایەکی تریش جوان و هەرزەکار لاوانی تازە پێگەیشتوو لایێ تریش فەقێکان هەر خۆیان هەڵ ئەپەڕین هەندێکجار لەسەر دەنگی ئاواز و جار جاریش لەسەر دەنگی شمشاڵ و چوزەلە بێجگە لە ئادەمیزاد مەل و باڵندە و ئاسمانی هێنابووە جۆش و خرۆش لەلایەکی ترە دوو بەدوو بەرانبەر بەیەك گۆرانی و لاوك و حەیران ئەوترا ئەخوێنرایەوە بە شیعر و سۆزی هەمەرەنگ لەلایەن دەنگ خۆشەکانەوە، هەر لە هەمانکاتدا گۆرانی گاڵتە و گەپ، بەجۆرێکی سەرسوڕهێنەر مەجلیسی هێنابووە فەڕ، بۆ گەشەو جووڵاندنی گوێ گران و بینەران وەختبوو بە پێکەنین خەڵکی بپڕوکێ.

* * *

باسی جێگا و مەجلیسی پادشا:

باخێکی گەورە تەرخان کرابوو بۆ هاودەم و هانشینی پادشا هەتا نیوەڕۆ بە هیچ جۆر خۆرو هەتاو لێی نەئەدا تەنها مەگەر بەقەد پەنجافلسێك هەوایەکی شنە ئاسا دەم و چاوی خەڵکی ئەخوراند و فێنکی ئەکردەوە بە دارمێو دەوری گیرابوو، دارتووەکان سەریان یەك گرتبوو لە

کەشکەلانی ئاسمان باوەشیان بەیەکدا ئەکرد سەرەتاتکێیان لەگەڵ ئەستێرەکاندا ئەکرد و دار هەنارەکان بە وێنەی کچان مەمکی هەناریان پێدا هاتبووە خوارێ لە هەندێك جێگەدا گوڵی هەنار سەرو پۆپی دارەکانیان ڕازاندبووەوە ئەتوت کیژی تازەو نەشمیلەی تازە بزە تێکەوتووە گەرم و گوڕی پیا هەڵچووە، خۆی لە سروشتی خەڵکەکە هەڵ نەبواردووەوە هاژە هاژی چڕی ڕووبارەکان و جۆگەلەکان، بەم دیو و ئەو دیوی باخەکەدا بە ساردی و خێرایی ئەهاتە خوارێ بە خوڕ ئەتووت عاشقە و تازە هەلی دەستکەوتووە بچێت بۆ لای دڵداری پەیمان پێ دراو، ئەچێت و دواکەوتووە، پادشا لەسەرووی مەجلیسەوە دانیشتبوو لەسەر کورسییێك چاویلکەی لە چاودا بوو فەرمانی کردن و نەکردنی ئەدا بکوژ و ببڕ دەستەوکەمەر چاوەڕوانی فەرمانی ئەکرد ئەمیش دەماری نەئەهێنا لەگەڵ کەسدا بدوێت یا ڕوو لە کەس بکات ئەی وت خۆم هەم، هەموو شتێکم کەس بە هیچ نازانم.!! دەمە نا دەمێك چایەکی بۆ ئەهێنرا یەك قومی لێ ئەداو بەس جگەرەێکی پاکەتی غازی یا لۆکسیبی بۆ دائەگیرسا یەکمژی لێ ئەدا، واتە نەفەسێکی لێ ئەداو فڕێی ئەدا، شەربەتێکی دۆشاوی ترێی بە ئاوی ڕووبی هەنارەوە نۆش ئەکرد بێژەو وشەیەك لەدەمی نەئەهاتە دەرەوە پێکەنینێکی لە دەم و لێوی نەئەبینرا، ئەم هەموو گاڵتە و گەپە، فشقیات و سەیرانە بزەێکی لە ڕوخساردا دروست نەئەکرد دڵ ڕەق و بەفیز، بێ بەزەیی مەنگ و ترش و تاڵی مەگەر هەر خۆی بە هۆی بێت، یاوەرێکی هەبوو بۆی دانرابوو لە نهێنیدا سەر بەچینی گەل و بە ئاشکرا پیاوی دەم ڕاستی پادشا بوو زۆر زووبان لووسی چاپووك بوو، ڕەوانبێژ و زانا، لە وتووێژا بە توانا، دوانێکی پاراوی ساکار لەگەڵ پادشادا بە زوبانێك ئەدوا، ئەیتوانی بەردی ڕەق نەرم بکات بەقسەی خۆش و ئاوی زەهر و ناساز دەرخواردی ئادەمیزاد بدات لەگەڵ ئەوەیشا لە ژێرەوە لەگەڵ بەرەی گەل بوو دژی شاو دام دەزگای چەپەڵ بوو بە نهێنی شتە شاراوەکانی ئەگەیاند بە دیموکراتییەکان، بە نوێنەرەکان سروشت و کرداری بۆ گەیاندنی بەو پەڕی تواناوە ڕوونی ئەکردەوە و ئەیزراندەوە بەلەبلەبانی خۆی، بە چاو و بە دەس هیمای ئەکرد، لە تەلی کەوانی خواستەکانی گەلی ئەدا، ئەیزرینگاندەوە لە گوێیاندا دڵی دائەخورپان، حەقیقەتی ڕوون و ئاشکرا ئەکرد بۆ خەڵکی دەس نیشان ئەکرد، دەسگای شاو فەرمانبەرانی وڵات و چڵکاو خۆرەکانی بۆ گەل ڕوت ئەکردەوە ئەوانەی دەسنیشان ئەکرد کە دژی خێر و بەختەوەری نەتەوەن و ئاسوودەگی و خۆشگوزەرانی لە وڵات ئەتارێنن هەرگیزاو هەرگیز ڕووناکی نابینن، بە چاو و بە دڵ هەڕەشی بینن هەر دڵ بە قینن. کە چاو جگەرەو قاوە بۆ پادشا ئەهات: ڕووی ئەکردە ئەو جەماوەرە و ئەیوت: چونکە خۆی پێوە ماندوو نابێ و ئارەقە ناکات پشتی پێیەوە نایەشێت وەك بە سندان و زەهری ئەوە بێت ماڵی خەڵکی بە سفت

ئەوانی و بە سووکی ئەیخوات، کە چایەکی بۆنەهات، دوو قوومی لێ ئەدا ئەی وت تەماشا بکەن ئەم فیز و دەمارە ئاخۆسکی بە کێ بسوتی؟؟ ئەمە خوێنی گەلە ئەیمژێت و نۆش ئەکات.... ڕۆژی یەکەم پەیامی پادشا بلاّوکرایەوە ئەمە دەستووری ولاّت بوو ئەبێ پەیڕە و بکرێت پێش نیوەڕۆ ئەم نومایش و شتانەمان بینی کرا کەوا دێت:

کورێکی فەقێ بووبوو بە کچ یەکێکی تر بووبوو بە دایکی گوایە کچە خەوی دیوە و بۆ دایکی ئەگێڕێتەوە و دایکیشی وەلاّمی ئەداتەوە خەونەکەی بۆ لێك ئەداتەوە، واتە خەوی دیوە، شووی کردووە بە کوڕێك و دراوە پێی و لە راستیشدا شتێکی وای لە خەیالاّیە و ئەیەوێت تێی بگات شوو چییە و قۆناخەکانی و پێویستی ژن و مێرد چییە؟! کچ ئەڵێت دایە خەونم دیوە دەس پێ ئەکات بەم جۆرەی خوارەوە بۆی ئەسێنێتەوە و لێکی ئەداتەوە:

کچ: خەونم دیوە چیم لێ دەکەن چیم لێ دەکەن.

دایك: یا خوا بێت لۆت چا دەکەن لۆت چا دەکەن.

کچ: یەك کوڕم دیت هات بەلاما هات بەلاما دەستی دەبرد لۆ شەمامە لۆ شەمامە.

دایك: هەروا دەکەن هەروا دەبێ هەروا دەبێ خێرو خۆشیت پەیدا دەبێ پەیدا دەبێ.

کچ: دەستە خوشك کیژی کەڕەك کیژی کەڕەك تێکەڵ دەبوون بە رەشبەڵەك بە رەشبەڵەك.

دایك: کاك و بابت خۆشبن لە ناو جاحێلاّن دێن دەکەن سلاّو دەکەن سەلاّو.

کچ: ئەرێ دایە سلاّو چیت بیستووە چیت بیستووە؟! تۆیش وەك کیژان چیت کردووە چیت کردوە؟!

دایك: ئەمن و بابت رامان دەبوارد رامان دەبوارد هەرچی ما بە تۆمان سپارد تۆمان سپارد

کچ: وەکی دەڵێی من وا بکەم من وا بکەم؟ لەگەڵ کوڕان سەودا بکەم سەودا بکەم

دایك: ئەدی کیژم ناتکەم لۆمە ناتکەم لۆمە؟ دڵداری و حەز پیشەی خۆمە پیشەی خۆمە ئەتۆش کیژم مێردی دەکەی مێردی دەکەی

مالۆچکەیەکی لۆ خۆت دەکەی لۆ خۆت دەکەی.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن: چیم لێ دەکەن؟! وەك تۆ دەڵێی لۆ کوێم دەبەن لۆ کوێم دەبەن.

دایك: گازی مەلاو کوێخای دەکەن، کوێخای دەکەن؟! بەڕیت دەکەن ئەمجا مالەبڕیت دەکەن، بڕیت دەکەن.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن چیم لێ دەکەن؟!

دایك: ئەمن و بابت لۆ شار دەبەن لۆ شار دەبەن.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن، چیم لێ دەکەن.

دایك: زەماوەند و شاییت دەکەن شایت دەکەن.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن، چیم لێ دەکەن.

دایك: سواری ماینێ بۆرەت دەکەن بۆرەت دەکەن؟!

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن، چیم لێ دەکەن؟

دایك: لە بۆ ماڵی مێردت دەبەن مێردت دەبەن.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن، چیم لێ دەکەن؟

دایك: شەوی زاوات لە کن دەکەن لەکن دەکەن.

کچ: ئەمجا دایە چیم لێ دەکەن، چیم لێ دەکەن؟

دایك: بە حەیتەیەکی رازیت دەکەن رازیت دەکەن.

هەر لە دوای ئەو کۆرسە بۆ ماوەی چەند چرکەیەك دەستەیەکی تر هاتە پێشەوە بە دوو دارو تەپڵەوە یەکێك ئەیوت ئەوانیتر ئەیان سەندەوە، لەسەر ئاواز و چرکەیان، ئەکێشرا بە تەپڵەکەدا ناوی گۆرانییەکە جۆلاّ جۆلاّیە، گوایە کچێك ئەدرێت بە کابرایەکی جۆلاّ داوا لە دایکی ئەکات پاش گەز ببنەوە نەیدەن بە کابرای جۆلاّ، چونکە دڵی پێوە نییە.

ئەمەیش گۆرانییە فۆلکلۆرییەکەیە:

دایە مەمدەن بە جۆلاّ   دایە مەمدەن بە جۆلاّ
باوە مەمدەن بە جۆلاّ   رەش و پیسە و ناقۆلاّ

چاوم کەوت بە کێری   پێچ پێچ وەك شاخی نێری
کافر نەبێ بە ژنی   دەك قور بەسەری من

جۆلاّ خۆیو میوانی   گووم کردە نێوچەوانی
جۆلاّ خۆیو مەکۆکەی   گووم کردە سەر سەکۆکەی
جۆلاّ داوی بپسێ   وەکی دەڵەك ئەفسێ
جۆلاّ واهات لەولاوا   لەعنەتی وا لە چاوا
دایە مەمدەن بە جۆلاّ   بابە مەمدەن بە جۆلاّ
کێری رەشە و ناقۆلاّ   گونی وەك شوتییە کۆلاّ

جۆلاّ دڵ پیسەو نابار — لە قسەی خۆی نایێتە خوار
ئەمكوژێ بەقین بەقار — بۆ دكتۆر نامبا بۆ شار
چاوم كەوت بە كێری — پێچ پێچ وەك شاخە نێری
گاور نەكەوتە ژێری — بمرم مۆم نەكا خێری

چاوم كەوتە بەرانی — وەك خەراری سەپانی
ملهور ناكات گەمانی — بمرم نابمە خێزانی

ئەمانەیش ڕۆیشتن تاقمێكی تر هاتنەكایەوە دوو دوو ئەیان وت گۆرانی بێوەژن:

ئاخ لە بێوەژن داخ لە بێوەژن
داخ لە دەس شێخ ژن ئۆف لە كوێخا ژن
بێوەژن دەڵێ من شوو ناكەم
داك و باب و كەس ریش بە گووناكەم
بەمەكر بێوەژن چویتە سەر داری
هەر لە من دەگری توانج و پەلاری
بێوەژن ئەڵێ ئەڕۆم هەر ئەڕۆم
یەكێ پەیداكەم بۆ شەوچەرەی خۆم
ولاّت تەی ئەكەم تا ئەچمە بازاڕ
یەكێ پەیداكەم مل وەكو هەوجار
لە پێناوی من ماڵ و گیانی خۆی
لەلا هەرزان بێ شەوی هام و شۆی
بێوەژن مەكر و ناز و نووكی ئەو
تەڵە تەقێنە بەرۆژ و بەشەو

ئەمجا كابرایەكی كوڵەبنەی شایەریان هێنایە پێشەوە كە گوایە بەیتی دەوڵەمەندی رەزیل و پیسكە بڵێ، ئەویش جوان هات بە تانوپۆی پیاوی رەزیل و پیسكەدا، ئەوەی ئەیوت دووبارەی نەئەكردەوە: ئەوانیش دەستی شاییان گرت:

خزمینە گوێم لێ بگرن — هەستن دەستانیش بگرن

رەزیلێكم بۆ بێنن — لەگەڵ سەگی رابگرن
هاوملی بەرازی كەن — بەتف بە شەق رازی كەن
قەت رەحمانی پێ مەكەن — وەك گول لە دیی دەربكەن
رەزیل وەكی ولاّخە — بێ نرخە بێ دەماغە
ئەگەر نانێكی بخورێ — لۆ خۆی لە داخا دەمرێ
خێرو ئیحسانی ناكا — فلسێ بەبابی نادا
تا بڵێن پیاوی خوایە — دائیم لە مزگەوتایە
سەد فاتحە و سەلاّوات — بە ریاو بە درۆ لێ دەدات
پشتی مەلا بەرنادا — عز و نامووس بەلادا
ئەچێ بۆ خزمەتی شێخ — مل ناكا لە مار و مێخ
ماڵی دزی حەل دەكا — قووتی دەدا وەك حەلوا
زەكات و شیربایی خۆر — بە مێرد دەدا كچ بەزۆر
سیواك و مێزەری پان — بەرماڵ ئەپێچێ لەشان
تەسبیح درێژ سەد دانە — دزی بۆ كلكە وانە
پێست و خوری مرداری — ئەو ئەفرۆشێ لە شاری
گەوادی شێخ و بەگلەر — ماكو هەوێنی سەد شەڕ
جاسووس و پیس و بەدكار — خۆیشی نابینێ یەكجار
ماڵ و منداڵی بێ تووك — روت و قوت برسی مەهنوك
بەخوا هەركەس وەهایە — هەرگیز نەیێ لەكایە

پاش نیوەڕۆ {راوێژگەر} هاتەوە رووی مەیدان رۆیشتە سەر بەرزاییێك لەبەردەم شاوە رووی كردە گوێگران وتی بەناوی پادشاوە بۆتان ئەدوێم و گوێم لێ بگرن:

خەڵكینە: بەناوی خوای میهرەبان، ئێمە كە شاری ولاّتی كوردەوارین ئەم سفاریشە رائەگەینین بە گەورەو بچووك تكامان وایە هەموو لایەك پەسندی بكات و پەیڕەو بكرێت.

١. ئەبێ داد و دادگاو پەرەپێدانی و بەراورد كردنی پێویستی سەرشانی گشت كوردێك بێت دوور بێت لە دەستێوەردانی ئەم و ئەو.

٢. پادشایش بەرپرسیارە لە كار و فەرمانی خۆی و سەرۆك و بەرێوەبەرانی ولاّت و زیادەرۆیشتنی خودی شا ئەبێتە هۆی بەر كەناری و بردنی بۆ بەردەمی دادگا، و هەرچیشی

هەبێ لە دارایی و پارەو پوول لە ئێستاوە دەستی بەسەرا ئەگیرێت و موڵکی دەوڵەتە بۆ ئەوەی لە سنووری خۆیدا خەرج بکات و زیادەی نەبێ ملڵك و ماڵ پێکەوە بنێت و خانەوادەکەیشی وەها ئەبێ.

٣. خوێندن و خوێنەواری موڵکی گەلە و ئەبێ سەرجەمی خوێنەوار بێت بە خۆرایی.

٤. ئافرەت تەنها لە فێرگە و پزیشکیدا وەرئەگیرێن و رۆڵی خۆیان ئەبینن بە جل و بەرگی پۆشاکی کوردایەتییەوە.

٥. میری بەرپرسیارە لە دروستکردنی خێزان و ژن هێنان و بەشوودان بەرەزامەندی هەردوولا و یاسا ئەیبڕێتەوە لە سەرانسەری ولاّتا.

٦. زەوی و زار بە گشتی موڵکی دەوڵەتە، وهی ئەو کەسە ئەبێ بیهێنێتە بەرهەم، وچەوسانەوە بە هیچ جۆرێك نییە و نابێ: گەل گشتیان یەکسانن و بەرێزن لە بەرانبەری یاسادا و گەل بۆی هەیە رەخنە بگرێت لە بالاّترین کارگێڕ دەوڵەت بەرپرسیارە لە کار دۆزینەوە بۆ بێ کارو بێ ئیش و بۆ نیشتەجێکردنی ئەوانەی بێ خان و بەرەن لە یەکەم رۆژی دروستکردنی خێزانەوە.

٧. بەبێ رۆژانی هەینی و جەژن تەنها دوو رۆژ هەیە بۆ شاهەنگێڕانی گشتی، نەورۆزو رۆژی سەرکەوتنی شۆڕشی گەل ئەویتر بە وتارێکی یادکردنەوە لە دوای نیوەڕۆ کۆتایی پێ دێت.

٨. بیرو باوەڕ بلاّوکردنەوە رەوایە بۆ دیراسە و وانەکردن و رۆشنبیری کردن لە زانستگاکاندا و بۆ نوێنەری گشت کۆڕ و کۆمەڵێك هەیە بێتە مەیدانی وتووێژکردن لە گەڵمان بۆ وەرگرتنی بیروڕای پەسندیان و بۆ چارەسەری گیروگرفتی ولاّت.

٩. تەکیە و خاناقا ئەکرێن بە مزگەوت یا بە قوتابخانە و خاوەنەکانیان ئەخرێنە کار بۆ کارکردن و بەخێوکردنی ماڵ و خێزانی خۆیان، لە عیلم و زانیاری بەولاوە تێکۆشین قەدەغەیە بە کۆمەڵ.

١٠. چاوپۆشی ناکرێت لە بستێك زەوی نیشتیمان بە پێی جوغرافیا و مێژووی کۆن، بێ گوێدانە جیاوازی ئایینی و مەزهەبی. هەموو کوردێك بۆی هەیە بگەڕێتەوە ولاّتی کوردستانی خۆی، تا بەشداری بکات لە جێگیرکردنی نەتەوایەتی کوردی و دامەزراندنی و چەسپانی رژێمی دادپەروەری نموونەیی کوردایەتی و ئەبێ گشت نیشتەجێکی نا کورد بگەڕێتەوە بۆ ولاّتی خۆی پشتی سنووری کوردستان مەگەر هاوکاری و بەشداری کردبێت لە شۆڕشی دادپەروەری نەتەوایەتیمان و برایەتی سەلماندبێ بە کردەوە لەگەڵمان.

١١. دۆستی هەموو گەلێکین بەتایبەتی گەلە ئیسلامەکان و بەبرای خۆمانی ئەزانین ئەگەر دۆستایەتیمان بکەن.

١٢. ئایینەکانی ئاسمانی لامان پیرۆزە و رێزی لێ ئەگرین نەك کوێرانە، دروشمی ئێمە دادپەروەرییە.

١٣. پەرلەمان بە هەڵبژاردنی ئازاد ئەبێ بە پێی یاساو بەرپرسیاریشە هەر یەکەیان لە ئێش و ئازار کۆڵینەوەی یەکە یەکەی گەل و رەخنە گەیاندنی گەل بە دەوڵەت و ئاگادارکردنەوەی مەجلیسی پەرلەمان و بنکەیەکی سەربەخۆ ئەبێت لە ناو گەلدا تا چوار ساڵ

١٤. خواردنەوەی سەرخۆشی، گشت جۆرەکانی قومار، جاسووسی بێگانە، زیناکردن و لیوات، کوشتنی ئەنقەست، دزی کردن سەنگو تەرازو گۆڕین تا چوار ساڵ پاداشتی تەنها هەڵواسینە و مل قرتاندن.

ئەمەیە کاری دەوڵەت لە رۆژێکی تەنگی وەکو ئیمرۆمان لەشەوی یەکەمدا، گەنج و لاوو جوان دەستیان کرد بە شایی و هەڵپەرکێ لە سێچوارلاوە ئەمجا مەجلیس رازایەوە بە گۆرانی و حەیران و لاووك، ئەمە لە کاتێکدا وابوو کە پادشا بەرگی مەلایەتی ئاسایی خۆی لەبەرکردبوو هەر تەنها ئاهەنگ بوو پاشان دەستکرا بە گێڕانەوەی چیرۆك و مەتەڵ و سەربووردی کوردان، لە هی خۆماڵی و هەندەران تا شەو راشکاو ئەستێرەکانیش وەکو ئەم حەشاماتە چاویان چووە خەو.

بۆ رۆژی دوایی کە بەیانی گزنگی دا: هەر کەس لە خەو رابوو بە نوێژەوە خەریکبوون و بەرچاییان خوارد، دیسان جەنابی مەلایان کردەوە بە پادشا، هەروایش وەزیر و کاربەدەستان و بەرنامە پێشکەشکەر بە خۆیان و یاساوەڵەکانەوە کەوتنە رێگا بە سروودی نیشتیمانی و چەپڵە لێدان بەرەو گۆرەپانی دوێنێی رابووردو ئینسان سامی لێ ئەنیشت لە شان و شکۆی پادشای کوردان، هەر دڵێك سەد ئاواتی ئەخواست ئەیان وت کاشکی ئەم درۆیە بەراست بگەڕایە کە ئەتبینی ئەم جەماوەرە بەم زۆرییە ملکەچی ئەم دام و دەزگایەیە کەس دەنگی سەرپێچی لێوە نایەت.

بەلاّم بە جۆرێکی ترو رەنگ و روخسارێکی گرژ و مۆن پادشا دانیشت و یاوەر دەستی کرد بە دواندن لەسەر پێو و شوێنی دوو روویی خۆی، رووێکی لەگەڵ پادشاو دام و دەزگایەتی ئەویتر لەگەڵ بەرەی گەلدا بوو گوایە دڵسۆزی گەلە و بەرژەوەندی گەلی مەبەستە. جگەرەیەکی داگیرسان بۆ پادشا قومێکی لێدا یان دوومژ بە فیزێکەوە فرێیدا، بەلاّم بەدەستی راوێژکار وتی پێی

ناخورێت تەماشاکەن یەشتا جگەرەکە هەرتەواوە باوکم حەقیەتی خۆ حەماڵی نەکردووە؟ بەرەنجی شان بیکرێت دەك لەبەر بینی گیر بێت و نیشانی خەڵکەکەی ئەدا چای داواکرد، بۆی هێنا دوو قومی لێدا پیاڵەکەی هەڵگرت یەشتا سێبەشی تیامابوو رووی کردە جەماوەر ئەمە پادشایە وا ئەژیت کێ هەیە دەنگ بکات دەك بە زەهری بێت کەی ئەمە چای خواردنە؟!

پادشا پارچەیەك کاغەزی دەرهێناو دای بەراوێژکار بۆ خەڵکی بخوێنێتەوە ئیتر بێ ئەوەی پرسیار بکات لە پیاوانی دەوڵەت و کاربەدەستان و وەزیرەکان ئەمیش وەریگرت هاتە ناو جەماوەرەکەو دەستی کرد بە خوێندنەوەی:

وتار خوێن وتی: پادشا فەرمانیداوە ئەم راگەیدیانە بۆ گەلی کورد بخوێنرێتەوە ئەڵێت ئێمە کە پادشای وڵاتی کوردەوارین ئەم راگەیدنەمان مۆر کرد.

١. بۆ دامەزراندن و جێگیربوونی ئاسایش لە وڵاتا پێویستە گەل هۆشیار بێت، ئەو پێنووسەی لە دژی ئێمە بنووسێت ئەشکێنرێت ئەو چاوەی حەق ببینێ هەڵی ئەکۆڵین و دەری ئەهێنین ئەو گوێیەی راستی ببیستێ کەڕ ئەکرێت، بە قورقوشم پڕ ئەکرێتەوە ئەو زوبانەی راستی بڵێت و بدوێت لەبن قت ئەکرێت و ئەبڕێت ئەو مێشك و دەماغەی بیری سەر پێچی و یاخی گەری بکات: ئەی پژێنین و لە لەشی جیا ئەکرێتەوە سەربەستی درۆیە لە دونیادا نییە ئەبێ پێشێل بکرێت داری ئازادی لەبن ئەبڕم نووسەر و رۆشنبیر جێگەیان بەندیخانەیە سەری بەرز و گەرم سارد و نەوی ئەکەم ملی پێ شۆر ئەکەم و دای ئەنوێنم، گۆرانی سرود بێجگە لە خۆم و دام و دەسگای شایەتی، تاوانی بێ لێخۆشبوونە میهرەبانی و دڵسۆزی درۆیە تەونی بێ پۆیە، بێ تاوان ئەلکێنم بە تاواندارا، ئاسمانی هیوا بە خوێنی گەل ئەنەخشێنم زیندوو بە مردوو مۆر ئەکەم، هەرچی خۆمان نەیبەخشین کەس خاوەنی شت نییە دەستی سیخور و پۆلیسم بەرەڵلاً کردووە مافی خۆیانە هەرچی بکەن بێ پرسینەوەیە.

٢. لەباتی ئەم مەجلیس و وزەرایانە کۆمەڵێك دانراوە کە پیاوی دڵسۆزی خۆمانە و هەرچیم بوێ بۆمانی ئەکەن یاسا بە پێی بەرژەوەندی رۆژانە دەسکاری ئەکرێت هەرچی بگونجێ لەگەڵ باوەڕی ئێمە ئەوە جێگیر ئەکرێت کەس خۆی بە چاك و بی لایەن نەزانی، زوبانی لە پشت ملیەوە دەردێنم. حەقی پێ ئەسەلمێنم خێزان و خزم و خوێشێك لە تاوانی یەکێکدا زیندە بە چاڵ ئەکەم.

٣. ئەوا بڕیارماندا لە ئێستاوە دادگای کاتی بکەوێتە کارەوە بۆ پاکودانی ئەو مێشکانەی وەکو کاڵەکی بڵیان لێهاتووە با لەلەش بکرێنەوە، و سەرمایەدارەکان بخرێنە بەر جەریمەوە بودجەی دەوڵەت پیر بکرێتەوە بەوان.

٤. ئاغا و دەوڵەمەند و پارەدارەکان هەروەك خۆیان ئەمێننەوە تا یاسایان بۆ تێبینی ئەکرێت.

٥. هەموو کەسێك ئەبێ ناوی ئێمە بنووسێت و هەڵی بگرێت بۆ پیرۆزی و ئەبێ رۆژی پێنج جار لە مزگەوتا دوعام بۆ بکەن و بپارێنەوە دروشمی ئێمە وەکو نوێژ فەرزە.

٦. هەموو شت گومرگ و دەیەکی لەسەرە، ئەبێ بدرێت.

٧. خۆمان ئەزانین چۆن وڵات بەڕێوە ئەبەین کەس مافی رەخنە سازی نییە و پێویستمان بە رێگە پێشاندان نییە لەلایەن کەسەوە.

هەر لە ئێستاوە ئەم یاسا کاتییە جێ بەجێ ئەکرێت بێ چەند و چوون.

ئەمجا (یاوەر) وانە راوێژکار رووی کردە خەڵکە وتی ئێوەش خۆتان ئامادەبکەن بۆ رۆژی رەش، ژیانی تاڵ هیوای قەرەم خوێن و بەندیخانە، قورپێوان ئەمەیە شای ئاخرزەمان. خوادەستی نەدا، ئەگەر ئێوەیش سەری خۆتان شۆر بکەن خۆی ئەکات بە بت و ئەبێ کڕنووشی بۆ بەرن، و رزگاربوونتان نییە بە فریای خۆتان بکەون، تا تۆزێ نەرەویوەتەوە کۆر و کۆمەڵە و گروپ بۆ خۆتان بنیاتبنێن ئەگینا مەرگ چاوەرێتانە، نامووس و شەرەفتان پایە ماڵ ئەکات، بنکە و بارەگای شاخەکان جێ مەهێڵن تێکی مەدەن با پەرەبسێنێ یەشتا قاڵی سەربەستی و ئازادی نەبوون ئەگەر قازی مهابادی وای بکردایە ئاخەکانی چۆڵ نەکردایە، شای ئێران ئەو ئازادیخوازانەی کوردیانی بە دارانەئەکرد، ئێمە رێگەمان یەجگار دوورە ئەبێ خائنانی ناو خۆو چڵکاو خۆرەکان گەمارۆ بدرێن و پەڕووباڵ بکرێن. ئەمجا هاتەوە خزمەت پادشا وتی قوربان فەرمایشتان راگەیەنرا و لەلایەن گەلەوە پەسندکرا و گەل بەگوێدا درا راست ئەفەرموون جەنابتان ئەم رەش و رووتانە بۆ خزمەتکاری نەبێ بە کەڵك هیچ نایەن هەرچی سەری ببزوێت ملی بقرتێنە ئەمجا قاپی دادگا کرایە، داوەرەکان کەوتنە نوێژکردن کە چۆن بڕۆن لەگەڵ مەرام و ئارەزووی پادشاو قبووڵیان کرد ئەمانە هەموو شتێك ئەکەن لە پێناو مانەوەی خۆیاندا.

١. یەکێکیان هێنایە پای دادگا تاوانی نەکردبوو تەنها ئەوەندە نەبێ لووتی گەورەو فش بوو لەواشەییێکیان دا لە لووت و قەپۆزی هاوارو باوکەرۆی ئەگەیشتە ئاسمانی بەرین ناچار دینارێکی جەزا داو بەرەڵلاً کرا.

٢. یەکێتریان هێنا قۆچ و درێژ بوو دایان بە ئەرزاو رایان کێشا مشاریان هێنا قاچی ببرنەوە هاوار و پاڕانەوە بێ کەڵك بوو (٢) دیناریان جەریمە کرد.

کابرایەکی نەخۆشیان هێنا گوایە هەم دزەو هەم نەخۆشە ئەبێ چاکبکرێتەوە و مەحکەمە بکرێت رایان کێشاو چاك پشکنیان دکتۆر وتی تاو لەرزی پێستی قەرسە قولێکیان لە ماست هەڵکێشا خستیانە دەمیەوە و بە جامانەکەی توند شەتەکیان داو نیو دیناریان جەریمە کرد

یەکیتریان هێنا بە پاڵەپەستۆی سیخورەکان و پۆلیسی تایبەتی تاواندۆزەرەوە کە گوایە لە دژی میری دواوە سەرۆکی دادگا لێی پرسی گوێتان لێ بوو قسە بکات لە دژی رژێم؟! هەموو پێکرا وتیان ئەشهەدوو..... وتوویە رۆژێکی هەراپە ئاخرزەمانە مەبەستی ئەم پادشایە بووە کابرایش هاواری ئەکرد قوربان من لەسەر کێلکەی خۆم دابووم بە تەنها، کاتێکم زانیوە منیان راپێچ کرد بۆ ئێرە هیچم نەوتووە. حاکم ئەمری کرد بیکەن بە دارا بۆ چاو شکاندنی خەڵکی تر.

دارتوویەکی بەرز لەوێدا بوو، دووپەتی پیا هەڵخرابوو ملی کابرایان پیاکرد لاشەی هاتوو چۆی ئەکرد بە ئاسمانەوە ئەمجا (٥) دینار لە خزم و کەسی کابرایان سەند بە تاوانی ئەو، پاش سەعاتێك دایانگرت. سەیر ئەوەبوو قەرارو بڕیاری حوکم راوێژکار ئەیخوێندەوە و گشت جارێك لە چەپڵە ئەدرا بژی پادشای کوردان ئەمەیە دادپەروەری!!

❖ یاساوڵ و سیخورەکان جوولەکەیەکیان پەت کردبوو بە دوای کەرێکەوە کێشیان کردوو هێنایان هاواری ئەکرد بەخودا بە مووسا پێغەمبەر، بە عیسا، بە محمد، هیچی خەراپم نەکردووە تەنها بارەکەم لە گوێدرێژەکەم بارکردووە و سوواری بووم ئاگام لە هیچ شتێك نییە داوەر: وتی ئاخر بێ ئاگاداری میری کڕین و فرۆشتن ئەکەیت، و جەریمەیەکی گەورەیشت کردووە کە سواری ئەو کەرە ئەبێ و باری گرانی لێ ئەنێیت ئەمیش وتی ئاخر خۆ ئێوە ئەم مەبەستەتان بلاوئەکردۆتەوە من لە خۆمەوە بێم داوای چی بکەم؟! حاکم وتی دیارە ئەمانە هەر دەم درێژن دوو رێگا هەیە یا ئەبێ (٣) دینار جەریمە بدەیت یا ئەبێ ئەو کەرە لەبەر چاوی ئەم حەشامەتە بگێیت وتی سزای خۆم ئەدەم وتیان ئەبێ بەرەودوا سواری کەرەکە بکرێت تا ئەچێتەوە و دوعای خێریش بۆ پادشا بکات.

❖ هەر لە ناکاو: یاوەری راوێژکار سەری نایە بنگوێی پادشا هاتە دواوە وتی پادشا ئەمر ئەفەرموێت کە گشت مەلاکان خەلات بکرێن سەر و هەناریکیان بدرێتێ، پاشان دوو دوو سەریان رووت بکەن و پشت بدەن بەیەکەوە وەکو راستی قسە لەگەڵ یەکبکەن نیو سەعات پاشان ئەبێ فتوا بدەن هەرچی پادشا ئەیکات راستەوخۆ پێی خۆشەو جێ نشینی پێغەمبەرە هەرکەس لە فەرمانی پادشا لابدات کافر ئەبێت ئەبێ سزا بدرێت بە بەند کردن و سزادانی بە پارەو خنکاندنی بەڵێ زۆر بە دڵفرەوانییەوە ئەمری پادشا پەسندکراو ئەنجامدرا.

❖ ئەمری کردەوە دووبارە ئەبێ پیاو ماقووڵان خەلات بکرێن هەریەکی قەرسەقولێکی دابوون بەدەستەوە گوایە ئەمە قەلنەی پادشایەو خەلاتی ئەمانە پاشان ئەبێ هەرکەس بەخۆی و خێڵەکەیەوە ناونووس بکرێت ببێت بە پیاوی میری و بەرگری لەو رژێمە بکەن بە

مانگانەی دینارێك هەرچی نەیکرد ئەبێ سزای دەرکردنی بێ لە ولات دەبێ بە شبێت لە کارو فەرمان و بگوێزرێتەوە و ئەبێ هەر دەسبەجێ مۆریش بکات ئەگەر نەیکات بە فتوای ئەو عالمانە کافریش ئەبن خەڵکی بمرێت پادشا بژیت پەرستگا ئەبێتە بتخانە، رەسمی شای تیا ئەپرسرێت. هەر ساتە نا ساتێك یاوەر ئەیکرد بە قاڵە و گاڵە و ئەیوت ئەمەیە رژێم و عەدالەت دەك خوا وەریگێرێت تەخت و بەختی وەرگەرێت ماڵ و منداڵی ببێ بە کۆی زووخاڵ، خوا سەگی گولی بکات و خوێری بێت و ترۆ بێت، سەیری بکەن ئا ئەمەیە نەوشێرەوانی کوردستانی ئێمە، ئەمەیە رووی مێژووی کاربەدەستانی جیهانی سپی کردووە، ماشاالله گورگ و مەڕ بەیەکەوە ئاو ئەخۆنەوە،

❖ ئەمجا خوێنەوارێك هات شیعرێکی بۆ پادشا خوێندەوە، ئەمری فەرموو (١٠) دیناری بدەنێ لە پاداشتی بەهرەی شیعرەکەی و ئەبێ (٢٠) دیناریشی لێ بسێنێ کە بۆچی سوپاسی ئێمەی تیا نەکردەوە:

لەسەر لوتکەی بڵندی پیرەمەگروون وەکو قەندیل و ئاکۆ دێنەدەرەوە
ئەبیسم ناڵە ناڵ و شینی گەردوون کە چەخماخە و تریشقەی تۆف و بەفرە
ئەبارێنێ تەمومژ رۆژ و شەو خەم لە بۆ کوردی ستەمدیدە هەموو دەم
دەبا بولبول بپێوی قوڕ لە چیمەن گوڵی هیوا وەری ئێستا لە گوڵشەن
فریشتەی کورد هەمووی دێو و درنجە بەگ و میریش لە ئێمەی کورد بەداغە
لەبێ ئیحساسییە وادیلی زنجە دڵی زانا خەفەتبار و نەساغە
ئەبوو ریغال بە خائین دەرچوو ناوی نەدەی زۆرە لە میکرۆبی گلاوی
وەکو تانجی ئەکەن راوی من و تۆ وەکو زاری قومار بێ بارو بێ بوو
یەکێ گرت زۆڵ و خوێنرێژی جیهانی لەگەڵ شێخ و بەگ و میر بە نیهانی
بە وێنەی داری ژالاً زەهر و تاڵی هەموو میللەت فرۆش و قنگ بە فالێ
کە قازی هەڵوەری خنکا حەیاتی لە چڵ داکەوت گوڵی رەنج و خەباتی
ئیتر کوردیش ئەبێ بڕوای بگۆڕێ لەگەڵ دوژمن بجەنگێت و نەدۆڕێ
لە ئێراندا کەوا من کوردم بینی خیانەت مەسنەدی عز و بەقایە
ئەڵێم ئەندازە بۆ شا مەرگ و ژینی هەڵستن نیوەرۆ وا وەختی چایە
کەچی ئێمەیش گوناهبار و خەریکین لە بۆ یەکتر کوشندە و هەم تەریکین
کەلاکی کورد ئەوا غەربی غەنی کرد ئەمیش وا هات بە ناپاکی شەنی کرد

ئیتر فەرمانگە داخرا، مەحکەمە هەڵگیرا، جەریمە دواخرا، دەستی زەماوەند و هەڵپەرکێ گیرایەوە تا شەو

❖ بەیانی رۆژی سێیەم کە گزنگی خۆر کەوتن دونیای روون کردەوە قاوەڵتی کرا، وەکو رۆژانی رابوردوو مەلا کرایەوە بە پادشا، هەرکەس پۆشاکی تایبەتی پۆشی بەرەو گۆرەپانی سەیران و ئاهەنگ و جەریمە بە چەپڵە رێزان و چووزەلە و زورنا کەوتنە رێگا بەروو دوای پادشا بە یاساوڵ گیرا و هەر کەس لەسەر جێگەی تایبەتی خۆی بوو بە بزماری داکوتراو هەناسەی لێبرا، پاوەر لە باتی پادشا و وەزیران سەلاوی لە جەماوەر کردەوە وە رووی تێکردن و وتی ئەگەر ئەم دام و دەسگایە بەرقەرار بێت سزای ئەژدادو باوك و باپیرانی رابووردوویش لە ئێوە ئەسێنێت و زەهراوی تاڵیش بەدەمتانا ئەکات رۆژی فریاکەوتنە ها بزانن!! بەچاوی خۆتان دوو پەردەی رژێمکاریتان بینی هەریەك بە پێ و دانگی خۆی قور بەسەر ئەوەی تێ ناگات و چڵکاو خۆری رژێمێك بێت، بە راستەوخۆ و بە ئاراستەوخۆ هەر بەشی لەناوچوونە، ئەبێ بۆ خۆی دابنێ دەویتن و سەرشۆری دین و دونیا رووڕەشی بەردەمی گەل، وا ئێستا دەس ئەکرێت بە محاکمە کردنی تاوان دارانی بیانوو پێ گیراو... محکمە: داد هەی داد.... فەریاد هەی فەریاد، بە غەیری خۆمان دەنگمان بەکەس ناگات،،،، پادشا ئەمری کرد بەسزادانی پیاو ماقوولان و جەریمە کردنیان هەندێکیان ببەسرێنەوە لەبەر هەتاودا و هەندێکیان لە گەورە پیاوان دوو داری فەلاقەبخرێتە ژێر چەناگەیان و بێ چاوتووركاندن بڕوانن بە خۆردا.. گشتیان هاواریان لێ رابوو بە ناچاری بەسەرانە رازی بوون یەکی (٥) دیناری ئەو وەختە ئاغایەك سەرپێچی کرد ویستی نەیدا ملیان کرد بە سێدارەدا، بەو دارەتووەی کە پەتی پیاهەڵواسرابوو ئاغاکان لە ناو خۆیان رێککەوتن بۆیاندا پیاوێکی ئاغای رەزیل هەبوو، گۆبەندێکیان بۆ نایەوە پیرەژنێك هات بۆ پای دادی پادشای وەخت هاواری کرد فلان هاتووە سەر جێگاکەی دەسبەجێ بەندکراو هێنرایە بەردەمی داوەران فەرماندرا بی پشکنێت پزیشك، ئەویش وتی تووشی سووزەنك بووە، تەنەکەیەك خۆڵەمێش و دۆیان کردە دەمەڵ قوپانەکەی و ئەشبێت دەسبکاتە ملی سەگ لەبەر چاوی خەڵکی (١٠) دیناریش سزا بدات و (٣) مانگیش ئاوارە بکرێت لە ماڵ و خێزان دابڕێت

❊ ❊ ❊

پیاوێك لەو خۆشناوەتییە تفەنگێکی پڕ لە فیشەکی پێ ئەبێ تووشی جوولەکەیەکی ریش درێژ ئەبێ لە دەشتێکی چۆڵدا هەست ئەکات ئاوەدانی لێ نییە، تفەنگ لەسەر سینگی جووە قایم ئەکات و ئەڵێت کافر: موسڵمان بە.. ئەویش ئەترسێت و ئەڵێت: بە قوربانت بم بڵێم چی؟!

ئەڵێت ها واللە ئەز هەم نزانم سەگباب بڕۆ پاشان موسوڵمان بە!!! جوولەکە هات شکاتی لێکرد، کابرایان گرت و هێنایان بۆ دادگا پرسیار: بۆچی ویستت موسوڵمانی بکەیت؟! وەڵام: چونکە جوولەکە ماك و میقرۆبی فیتنە و شەڕن لە جیهاندا ئەی بۆ ویستت بیکوژیت؟! خۆ نەم کوشتووە نەء نیاوت کردووە؟! وانییە؟! چونکە ئاغا منی نارد روتی بکەمەوە بە زۆردانی پیانا لەسەر ئاغایەك ئەویش گیراو بە پارە تاوانباری لە کۆڵ کەوت ئەمجا بە کابرایان وت: بۆچی نەتزانی رێگای مووسڵمانی نیشان بدەیت؟! وتی خەتای باوکم بوو وتیان باوکی بگرن، باوکیان بانگ کرد بۆچی کوڕەکەی خۆتت فێری مووسڵمانی نەکردووە؟! وتی خەتای مەلا بوو؟ مەلایان گرت ئەویش وتی خەتای دایکی بوو وتیان بۆچی؟! وتی چونکە قەول وابوو من بیخوازم شووی پێ نەکردم دایکیان هێنا لێیان پرسی بۆچی شوت بەم مەلایە نەکردووە؟! وتی خەتای کوری خزمەتکاری میربوو هەڕەشەی لێکردم گوایە ئەیویست ئەو داخوازیم بکات و بمخوازێت ئەویشیان هێنا لێیان پرسی بۆچی نەتخواست؟! چونکە کوڕی میر دڵی پێوەبوو ئەویشیان هێناو لێیان پرسی بۆچی دەستی ئەم ژنەت بڕی و نەتخواست و نەتهێشت شوو بکات؟! چونکە لە ژوانێدا راویان نام و بازم داو قاچم شکا ئەی خەتای چی بوو؟! وتی خەتای تاوانی وەستاو بەنابوو وتیان بڕۆن شاگردو وەستا بێنن بۆ دادگا وتیان وەستا مردووە پادشا ئەمری کرد هەرچی وەستاو شاگرد هەیە لە ناوچەکە لەگەڵ ئەمانە گشتیان جەریمە بکەن و سەرانەیان لێ بسێنن، جوولەکەی سەگبابیش بەشەق موسوڵمان بکەن و (٧) جار لە حەوزی هەڵکێشن.

❖ کابرایەکیان گرت و هێنایان بۆ دادگا بە بەرچاوی پادشاوە گوایە تاوانی ئەوەیە دانەکانی زل و شاشن شایەنی ئەوەیە سزا بدرێت پزیشك بڕیاریدا دانەکانی هەڵکێشن هاواری مەحکەمەی کرد، وەڵامیان دایە: دیارە ئەمە دەم درێژی زۆر ئەکات، نەبادا میکرۆبی دیانی ئەم بچێت بۆیەکی ترو ببێت بەدرم، دکتۆر ئەبێ چاکتر دەس دابگرێت هێنایان پەپکەکەیەك لە دۆشاو و ماست دروستبکرێت و بگیرێتەوە سەری و دانەکانیشی دەربێنێ گازو چەکوشیان هێنا نیخە نیخ،، خەریکبوون دەریکێشن ئەویش بەسزادان رزگاری بوو.

❖ کابرایەکیان هێنا چاوێکی ئەیەشا نەختێ خۆییان کردە چاوەکەی تریش گوایە لارە سەنگ بووە ئەمجا چاك ئەبێتەوە.. بەم جۆرە هەزاران تاوانبار کرا، وسەرانەی لێ سەندرا و ناوبەناویش هەرچی شتی زۆر سەیر و قۆڕ بوو ئەوتراو ئەکرا، و کابرای یاوەریش راوێژکارو بەرپرسیار "تعلیق" پیاهەڵدان و پیا وتی بە مەعناو بەهێما چەسپی بۆشایی هەڵوێستەکانی ئەکرد، بانگی ئەکرد قەومی مووسا دەنگم نووسا، راچەنینێ راپەرینی دونیا چاوی کردەوە

گرەوی لە خەڵك بردەوە. کاتێك ڕۆژ داشکا گەیشتە عەسر و ئێوارە نزیك ببووەوە جەماهیر گشتیان یەکیان گرتبوو بە بانگی بەرز بەرەو گۆڕەپانی پادشا هاتن تەخت و بەختی پادشایان وەرگێڕا، پادشاو پیاوەکانی بە قۆڵ بەسراوی ڕاپێچ کرد، لە مزگەوتیان توند کرد ئیتر دەنگی سزاو تاوانی بێ جێ مرد هاتینەوە سەر بەزمەکەی جارانی کورد.

الحمد لله: ئەمڕۆ ئیجازە ئەخوێنرێتەوە فەقێمانکرد بە مەلا پارەیەکی زۆرمان بۆ پەیاکرد، ماڵ و حاڵمان بۆ پێکەوە نا، ئیتر هەر کەس بلاوەی لێکرد کۆڵێك سەربووردی جوانی لەگەڵ خۆی برد بەرگی پۆلیسمان داوە کزەڵ بە کزەڵی ماوە ئەم بەسەرهاتەی جێماوە..

* * *

نووستنی موگناتیس:

جارێکیان منی کزەڵ لە خزمەت مامۆستای گەورە و بەڕێز مامۆستا (مەلا کەریم) دانیشتبووم لە بارەی زانیاری خەوتنی موگناتیسییەوە ئەدوام و کەڵکی ئەم زانیارییەم باس ئەکرد کە لە ولاتە پێشکەوتووەکان بە کاری دێنن بۆ زۆر شتی بە کەڵك و پشکنینی نهێنییەکان و مەبەستی نیشتەگەری (جراحی) لە بیمارخانەکاندا گەورەترین نەشتەرگەری پێ ئەکەن، تا دەرمانی سڕ کردن بەکارنەهێنن و بێهۆشی بخەن و زۆر زۆر شتی وا گرینگ هەروا لە مێژوودا شتێکی وا لە حەزرەتی عەلی ئەگێڕنەوە کە گوایە سەرەتیرێك لە جەنگا ئەچەقێت بە پاڵوویدا و زۆر بە ئازار ئەبێت هەرچەند هەوڵئەدەن ناوێرن دەری بێنن ئەویش ئەفەرمووێت با کاتی نوێژ بێت کە نوێژم دابەست ئەو کاتە دەری بێنن ئەو کاتە دەری ئەهێنن ئەمە بە زاراوەی (إصطلاح)ی موگناتیسی زاناکان پێی ئەڵێن لەش جێهێشتن {الطرح الجسمي} واتە ڕۆحەکە لەشی جێ دێڵێ و ئەمانیش کاری خۆیان ئەکەن... مامۆستای بەڕێز بەلایەوە پەسند بوو ئەم زانیارییە ئەگەر لێهاتوو بیزانی و بیکات و بۆ چاکە بەکاربێت، فەرمووی شێخ علاءالدین بیارە چەند جارێکی بۆ گێڕاوەمەتەوە کە حەزرەتی شێخ ضیاءالدین - ی باوکی:

جارێك ڕێگەی ئەکەوێتە دێیەك لەوبەری شارەزوورە لای مریدەکانی خۆی، سەری لە دۆستەکانی خۆی هەمیشە داوە، یەکێك لە مریدەکان هێسترێکی چەمووشی ئەبێت زۆر شێت و بەدرەفتار ئەبێت کابرا لای وا ئەبێت ئەگەر شێخ سواری ببێت نەختێك ئیتر چاك ئەبێت و ئەو شێتییەی نامێنێ دێت زینی ئەکات، بە شێخ نالێت ئەم ولاخە شێت و هارە کە شێخ پێ ئەخاتە ئاو زەنگی، هێسترەکە تار ئەبێت و لە دەستیان دەر ئەچێت ئەیرفێنێ و ئەیدات بە شاخ و تاش و بەردا، پێیەکی لە ئاوزەنگی گیر ئەبێت و ڕای ئەکێشێت و لە کەڵکی ئەخات خەڵکی

هەموو ڕائەکەن کاتێك ئەیدۆزنەوە، شێخ پەرێشانە لەشی تێکشکاوە لە چەند لایەکەوە شکاوی ئێستان هەیە جا ئەبیەنەوە ئەنێرن بە دوای کابرایەکی لێزان لەو هەورامانەدا کە بیگرێتەوە هەرچەند هەوڵئەدات زات ناکات شێخ ئەفەرموێت کە نوێژی عیشا هات (٣) ئیشارەتان بۆ ئەکەم کە تەواوبووم دەس پێ بکەن عیشا دادێت شت ئامادەکەن شێخ ئیشارەی یەکەم ئەدات، دووەم، سێیەم، چاو لێك ئەنێت تا بە ئارەزووی خۆیان بە ئەنجامی ئەگەیەنن و ئەیگرنەوە منیش عەرزم کرد ئەمەیش هەر ئەو جۆرەی پێشەوەیە، وا چاکە کەرامەتی عوزو بەڵگەیەك لە یەکتر قۆڕترن، هەتا کەی ئەی کەنیشکە ئەراتان بگایم؟!

* * *

لەو ناو شوانی سەر خاسەیە دێیەك هەیە بە گەوجی بەناوبانگن، کوڕێك خەڵکی ئەم دێیە دڵی ئەچێتە کچێك لە ئاوایێکی تری هاوسێیان خەڵکو خوا ئەچن داوای ئەکەن، ئەوانیش ئەڵێن با کوڕەکە بێت بیبینین، چاومان پێی بکەوێت کوڕە ئەچێت و سەلاو ئەکات ئەوانیش لبادێکی بۆ دێنن کە دانیشێت لەسەری کابرا ئەڵێت تویك قنگم خۆشبێت ڕایەخم ناوێت هەرچی هەوڵئەدەن بێ کەڵك ئەبێت دایك و باوکی کچە تێ ئەگەن زۆر گەوجە ئەڕواتەوە باوکی دێت بۆی ئەگێڕنەوە کە ئەمە گوفتو و گۆیەتی، ئەویش ئەڵێت هەروا گەوجە ئەم هەتیوە سەگە دوێنێ من جاشێکم دەگاییی ئەچوو پخی لێ ئەکرد!! ئەویش ڕۆیشت دایکی هات وتی ئەرای چۆ ئەی کچە نێدەن بە کوڕەکەمان؟؟ ئەوانیش قسەکانیان بۆی گێڕایەوە وتی حەی حەی؟!! کوڕ گەلی ناڕووجە بەی کوزە خەنی بووگن ئەو ئەچێت جاشك دگایت؟!! دەك بە پەند بێت ئەمیش ئەڕواتەوە شوانەکەیان دێتەوە ئەڵێ چیتان کردگە؟! بۆی ئەگێڕنەوە ئەویش ئەڵێت خوا ڕوویان ڕەش کات من ئیمرۆ کوڕم گا هیچ تویك بە قنگییەوە نەبوو، من ناڕووجەیم هەرجارێکیان دایکم گاوە درۆ ئەکات، بەڵام بیدەنێ منیش نێ توانم هەتا کەی ئە یکەنیشکە ئەڕاتان بگایم؟!! دایکیشی ئەڵێت دەك خودا کوێرت کات ئەی ئەڕا جارێك من نەگاییت؟ چەندجار بانگم کردی؟! ئاخر سەرت شین کەن مێردەکەت لەو کاتە منی دەگایی کە بانگت کردم کابرایەکی هاوسێیان گوێی لەم قسە هەڵەت و پەڵەتە ئەبێت بانگی شوانە ئەکات: وەرە بێژە کێ تۆی فێری ئەم ئیشە قۆڕە کرد؟!! ئەی نەتزانی گوناحە؟!! وتی مندالبووم چوومە ماڵی شێخ بە قوربانی بم، بووم بە پیاویان هەموو جارێك منی دەگا لەبەر چاوی شێخ ژن کە شێخ ئەرۆیشتە دیوەخان شێخ ژنیش خۆی بە من ئەگا گشت جارێك هیچ گوناح نەبوو.

* * *

کاك وریا ئەم چیرۆکانەی بۆ ناردووم زۆر سوپاسی ئەکەم

أ/ من شێت نیم، ب/ بەتەمای میراتەکەمە،
ج/ کامیان دایکی خۆیەتی:

١ / چیرۆکی من شێت نیم:

ئەگێڕنەوە مەلا فایقی رەحمەتی لە ساڵێکدا دووجارشێتییەکەی لێ دیاری ئەدا لە کاتی گەرمەی پاقلە و گەرمەی تەماتەدا مەلا فایق خۆی لە خۆیا شێت بووە، بەڵام لەو دووکاتەدا زیاتر ساڵێك لە هاتی بەهاردا لە کاتێکدا بازاڕ پڕ ئەبێ لە پاقلە و مەلا فایق حاڵەتی بەتەواوی تێکئەچێت و هەموو کەسێك هەستی پێ ئەکات، کەلە سەرباری پێشووی نەماوە و خراپتر بووە، بەڵام مەلا فایق لەبەر ئەوەی لە بنەماڵەیەکی ئایینییدا پەروەردە بوو بوو لە هەموو کاتێکدا رێزی دینەکەی بزر نەئەکردووە بەزۆری زیارەتی کاك ئەحمەدی شێخی هەرکردووە. بەیانییەك هەر کە گوێی لە بانگ ئەبێ بۆ مزگەوتی گەورە ئەچێت، پاش دەسنوێژ گرتن و نوێژی بەیانی کردنی ئەچێت بۆ زیارەتی مەرقەدی کاك ئەحمەدی شێخ و دەست ئەکات بە پارانەوەو دوعا خوێندن لەو کاتەدا کابرایەکی تریش هەر بۆ زیارەتی کاك ئەحمەدی شێخ لەوێ ئەبێت وەکو مەلا فایق دوعا ئەکات و بە دەوری مەرقەدی شێخ دا ئەگەرێت لەو کاتەدا مەلا فایق ئەڵێت کاك ئەحمەد بە قوربانت بم من شێتم، هاتووم چاکم بکەرەوە کاك ئەحمەد من بەرگەی ئەم بارە گرانە ناگرم تۆ بەشاهید بە ئەوا من ئەم شێتییەی خۆمم دا بەم پیاوەی، لەگەڵمە وا ئەڵێت: دەستێك ئەدات بە ناوشانی کابراکەی کەوا خەریکی دوعا کردنە، هەر لەگەڵ چەپۆکەکەی مەلا فایق کابرا تێك ئەچێت و چاوی زەق ئەبێت و ئەڵێت من؟ من؟ نەء من شێت نیم، نەء من شێت نیم، ئیتر لەشی ئەکەوێتە لەرزین و دەست ئەکات بە هاوار کردن، ئەڵێت من شێت نیم من شێت نیم ئا بەم جۆرە ئەو کابرا هەژارە شێت بووە.

❊ ❊ ❊

چیرۆکی (بەتەمای میراتییە؟! لام وایە)

کابرایەکی بەساڵا چوو لەش و لارێکی قەبە، ریشێکی سپی سۆفییانە فەقێ سمێڵی سپی و ئەستوور چاکەتێکی فەردەو پانتۆڵێکی سەر ئەژنۆ چنراوی پۆشیبوو، فێستێکی سووری نابوو بە نووکی سەریەوە لەوەیش ئەچوو سەری بە گوێزان لووس کردبێ گۆچانێکی گرێ گرێی

ئەستووری بە دەستەوە هێواش هێواش ئەرۆیشت و لەبەر خۆیەوە بۆڵەی لێوە ئەهات. لەبەر خۆمەوە وتم لەوە ئەچێت ئەم داماوە بەم هەژارییە و بەم پیرییە تاسەیەك کەوتبێتە بەر رێبازی ژیانی و توانای سەرکەوتنی نەبێت بەسەریا، بۆیە لەبەر خۆیەوە کەوتووەتە پتو بۆڵە... چاك وایە لێی نزیك بکەومەوە، ئامادەیی خۆمی پێ رابگەیێنم تا بتوانم یارمەتی بدەم، هەر کۆسپێك کەوتبێتە سەرە رێگای ژیانی چەند بکەوێت لەسەرم تەختی بکەم نەك خوا نەکردە ئەم پیاوە هەژارە پیرە بێت و مندالاَن شوێنی بکەون بەم نیهادە خاوێنەوە لێی چوومە پێشەوەو سەڵاوم لێکرد و وتم: خاڵە گیان ماوەیەکە لە دواتەوەم هەست ئەکەم پەژارەیەکت هەیە ئامادەم یارمەتیت بدەم، تکات لێ دەکەم دەست مەنێ بە رووممەوە، من دانێ بە ئەولادی خۆت کەوام وت: ئەو پیرە مێردە قیژانی بەسەرماو تۆ چیت لێم ئەوێ؟! ئەتەوێ تۆیش بڵێیت: کوڕی تۆم؟! هەر بە زۆر بمکەیت بە باوکی خۆت؟! لاچۆ با داخی ئەویشت پێ نەرێژم، ون بە ون. بەڵام لەوە ئەترسام کە ئەم پیرەمێردە داماوەم بە گیر هێناوە خەریکە ئەعسابی بڕووخێ بۆیە خێرا خێرا ئەم گوت تۆ باوکمی تۆ رووح و گیانمی، با دەستت ماچ بکەم هەرچەند وام بگوتایە ئەو شێت گیر تر ئەبوو خەڵکیش سەری سوڕمابوو لەمن و لە ئەو، هەر چۆنی بوو خاوم کردەوە، بردم سەرو چامان لە چایخانە خواردەوە، بەلای یەکەوە دانیشتین هۆگری یەکتری بووین ئەوسا وتم تکا ئەکەم لێم ببوورە گەردنت ئازاد بێت لە گرژی و تووڕەیت، من خراپم وت: من بە کوڕی خۆت دانێ؟! هیچ خراپەیەکی تێدایە؟! وتی ئەی چۆن؟! تۆیش ئەتەوێ میراتم بگریت ئەمجا زانیم ئەمە لەلایەکی ترەوە سەغڵەت کراوە وا چاکە تێی بگەم ئاڵۆزی لە چییە؟! وتم خاڵە گیان یەکەمجارە تۆم دیوە، من موسوڵمانم، بەرەحمم هەستم کرد ئاڵۆز کراوی، تێم بگەینە.

ئەویش چاوەکانی گەش بوونەوە، لێوە وشك و کرژەکانی کرانەوە بە پێکەنینەوە وتی: لە دەرەجە سێی شەمەندەفەری کەرکوکەوە بەرەو بەغدا کەوتبوومە رێ، بۆ ماڵی غەریبی کوڕم شەو نیوەی بووبوو، بلیت بڕێك هات و بەلاما چەمایەوە وتی: بلیتەکەتم بدەرێ! دامە دەستی و چرپانییە گوێماو وتی تۆ خەڵکی کوێیت؟!

وتم خەڵکی سلێمانی وتی ناوت چییە؟

وتم عەباس وتی عباس کەریم ئەحمەد؟! وتم هەتیو تۆ چۆن ناوی باوك و باپیری منت زانی؟! خۆ تۆ لە پێشا ناوی خۆمت نەئەزانی؟! وتی باشە ماڵتان لە گەڕەکی گوێژەیە؟! لە نزیکی سەراوەیە؟! لەسەر جادەی سابوونکەرانە؟! وتم: هەتیو تۆ ماڵی ئێمەت چۆن پێ زانیوە؟! وتی تۆ بێگومان خانەنشینی بەرکەنار کراوی؟! وتم بەڵێ وایە. وتی تۆ ئەفسەری دەوڵەتی عوسمانی

نەبوویت، لە کاتی خۆیدا؟! گورج دەستم کرد بە باخەڵماو هەویەکەی تەقاویتم بەسەر کردەوە ترسام، وامزانی لێم کەوتووە ئەم هەتیوە دۆزیویەتەوە، بەڵام زۆرم بەلاوە سەیر بوو کە هەویەکەم هەر لە گیرفانما مابوو وتم: بەڵێ ئەفسەری حکوومەتی ئەفسەری بووم و ئێستا تەقاویتم وتی: باشە تۆ دایکت ناوی ئامینەی کچی حەلاوە خانە؟! وتم: وا دیارە تۆ من باش ئەناسیت، بەڵام من تۆ ناناسم؟! لەوە ئەچێت لە کاتی منداڵیتا باوکت رەفیقی من بووەو لەگەڵ باوکتا منت دیوە، بەڵام ئەوسا تۆ منداڵ بوویت و دیارە بیری منالی تیژە تۆ من ئەناسیتەوە، بەڵام من تۆ ناناسم.

وتی: لە کاتی جەنگی جیهانی تۆ لەگەڵ لیواکەت لە سولەیمانییەوە چویتە کەرکوك و سێ مانگ لە کەرکوك مایتەوە؟! وتم: بەڵێ وایە راستە وتی لە کەرکوك لە گەڕەکی قۆریە ژنت هێناوە؟! ناوی فەخری بوو پێی؟ وتم هەتیوو ئەمەیان چۆن ئەزانی؟! ئەمەیش هەر باوکت بۆی گێڕاویتەوە؟! کەوام وت: کاتێکم زانی پەلاماری دەستی دام و ماچی کردو وتی: باوکم بۆم ئەگێڕێتەوە!! باوکم ئەی ئەوەتا تۆ بۆم ئەگێڕیتەوە، تۆ باوکمیت ئۆخەی بابە گیان ئۆخەی نەمردم باوکی خۆمم دۆزییەوە وتم: من تۆ ناناسم؟ بڕۆ باوکی خۆت بدۆزەرەوە وتی: قەسەم بەخوا لەسەر ئەو ناونیشانانەی کە دایکم باسی بۆ کردوم تۆ باوکی منیت. وتم: ئەی هاوار خەڵکینە ئەم هەتیوە ئەیەوێ بلۆفم لێ بدات. کوڕەکە تۆزێك بێ دەنگ بوو! و نەختێ گرژ بوو ئەمجا دەستی دایە پەلم و وتی هەستە گورج هەستام و تۆزێکیش ترسام لە دڵی خۆمدا ئەم وت! ئەم هەتیوە تووشی گێچەڵێکم ئەکات؟! وتم بەڵێ وتی هەڵی گری. دەستم دا جانتا دڵیشم وەکو بەزینی بۆق لێ ئەدات، کاتێك پەلاماری جانتاکەی داو وەکو هەڵۆ لە چنگی دەرهێنام، وتی پێشم کەوە... پێشی کەوتم توند دەستیشی گرتووم، لەبەردەم ژوورێکا راوێستا، تەماشای سەر قاپی ژوورەکەم کرد نووسرابوو، دەرەجەی یەك ئیتر منی بردە ژوورەوە لەسەر کورسی بە ئیسراحەت داینام و وتی: بابە گیان تۆ ئەم شەو لێرەدا بنوو تا بەیانی، ئەمەی وت و رۆیشتە دەرەوە منیش تەماشام کرد شوێنێکی خۆش ژوورێکی رێکی نوستن بێ دەنگ هەر خۆم بووم زۆرم پێ خۆش بوو بە ئارەزوو شانم لێ داوە و راکشام، بەڵام لە پەژارەدا خەوم لێ نەئەکەوت، ئەم وت ئەم هەتیوە منی بۆچی هێناوەتەوە ئێرە؟! تۆ بڵێی کرێی ئەم ژوورە چەند بێت بەخوا پوولێکی نادەمێ، من داوای ئێرەم نەکردووە، بە زۆر هێناومی بۆ ئێرە. لەم قسانەدا بووم کاتێکم زانی خۆی کرد بە ژوورا، لەسەفەر تاسێکدا شلەو برنج و مریشکی سوورەوەکراو، لە تەرمووزەیەکدا چای گەرمی لەبەردەستمدا داناو گوتی بابە گیان تێر بخۆ وتم برسیم نییە، داوای

هیچم نەکردووە ئەم شتانەم بۆچی بۆ ئەکڕیت؟! پێکەنی وتی باوکە من پارەم پێ نەداوە، ئەمە بەشی خۆمە، فەرموو نانی خۆت بخۆ، تێر چای بخۆرەوە، پاشان سەرت لێ ئەدەمەوە ئەمەی وت و رۆی منیش تێر نان و چام خوارد بە کورتی ئەو شەوە لە دەرەجەیەك مامەوە بەیانی قیتار گەیشتە بەغداد. کاتێکم زانی دیسان لێم پەیدا بوەوە وتی بابە گیان فەرموو دابەزە لە دڵی خۆمدا ئەم وت: هەتیو تۆ حەقی منت چییە؟ من خۆم ئەزانم دابەزم و ئەزانم بۆ کوێ ئەچم و برۆ لە کوڵم بەرەوە، دیسان پەلاماری دەستی دام جانتاکەی هەڵگرتو فەرمووی لێکردم، من پیر و ئەویش گەنج و بەکار ناچار لەگەڵیا دابەزیم هەر ئەوەندەم زانی تەکسی بانگ کرد، بێ معاملە منی فرێدایە ناوی، جانتاکەی لەبەردەم خۆیا داناو گوتی بابە گیان بۆ کوێ بچین؟ وتم بۆ ماڵی غەریبی کورم وتی لە کام گەرەکە؟وتم وەزیرییە کە گەیشتینە ئەوێ ئەم لا ئەولا ئەو کۆلان وتم ئەم دەرگا شینە خۆیەتی ئۆتۆمبیلەکەی وێستان، پارەکەیشی دایە، دای لە دەرگا، کرایەوە، غەریب خۆی بوو هەر ئەوەندەم زانی پەلاماری غەریبی داو دەستی ماچ کرد!! ئەم لاو ئەولای یەکیان ماچ کرد، وتی سوپاس بۆ خوا برای خۆمم دۆزییەوە هەروایش باوکم غەریب وتی بابە ئەمە چۆنە؟! وتم رۆڵە منیش سەرمسوورماوە دەریشی ئەکەم لێم دوور ناکەوێتەوە ئەڵێی توتکە شوێنم کەوتووە، نازانم چی بڵێم؟! کەچی غەریبی کوڕم لەباتی ئەوەی ئەویش بکەوێتە گومانەوە وتی بابە گیان لەوە ناچێت درۆ بکات منیش قیژاندم هەتیو تۆ چی ئەڵێیت؟! رەنگە ئەم هەتیوە درۆ بکات ساختەچی بێت ئۆینێکی لەژێر سەردا بێت تەماعێکی بە میراتەکەم هەبێت کە ئەم قسانەم کرد غەریب پێکەنی وتی بابە وانییە، ئەویش وتی: من چاوم لە خانووی تۆ نییە من خانووی دوو قاتم هەیە دووکانی زۆر و ئوتێلم هەیە من چاوم لە ماڵی تۆ نییە.

ئیتر دەستی کرد بە گێڕانەوەی چیرۆکی بەسەرهاتی، کە منداڵێکی بێ باوك بووە لە کەرکوك و دایکی بۆی گێڕاوەتەوە کە باوکی زابتی حکوومەتی عوسمانی بووە، لە کەرکوك سێ مانگ یا چوار ماوەتەوە و هەر لەوێ دایکی ئەمی مارە کردووە، دایکی ناوی (فخرییە) سێ مانگ لەگەڵیا ماوەتەوە کە عەباس کەرکوکی بەجێ هێشتووە بەرەو ئەستەمبوڵ رۆیشتووە دایکم دووگیان بووە لەو ساوە دایکم باوکمی نەدیوەتەوە، و ناونیشانی تەواوی و گەرەك و جێگاو باو باپیری پێم وتووە و نیشانەیەك بە قۆڵی باوکمەوە هەیە کە لە شەڕدا ئەنگێوراوە و بە دوورو درێژی ناوی کەسەکانی باوکم بەدەس خەتی خۆی نووسراوە لای دایکم تەسلیم بە من کراوە ئیتر بابە بۆ حاشام لێ ئەکەیت؟! فەرموو ئەگەر وا نییە؟

که ئەم قسانەی کرد غەریبی کوڕم هەستا و باوەشی پیا کرد و ماچی کرد، وتی بابە گیان ئەمە برای منە و کوڕی تۆیە هەندێك مایەوە هەڵساو ڕۆیشت پاش نیوەڕۆ خۆی کردەوە بە ماڵی غەریبی کوڕماو، ژنەکە بو چوار پێنج کورو کچی هێنابوو، هەموویان کەوتنە ماچ کردنی من و غەریبی کوڕم هەر وەخت بوو شێت بم، بابە گەورە گیان بابە گەورە گیان کەی نێر نەی ئەکێشا ئەو کوڕەم ناوی لێنرابوو عوسمان، گوایە دایکی لە سوێی شەڕی عوسمانلی ناوی ناوە عوسمان چونکە بە خەیاڵی خۆی مێردەکەی لە شەڕی عوسمانیدا نەماوە ئیتر عوسمان ڕووی تێکردین و وتی: بەیانی دێم بە شوێنتانا یەکدوو ڕۆژ بەخۆشی لە ماڵی ئێمەدا ڕائەبوێرین، جێی خۆیەتی ئاهەنگ بگێڕم ئەم هەتیوە ڕاستی کرد خانووی باشی هەبوو، ئوتێل و دووکانی نیشاندام یەکدووێك، کە وەختی غەریبی کوڕم ئەوەی دی، وتی بابە گیان بۆت دەرکەوت کە عوسمان ڕاست ئەکات و برای ڕاستەقینەی منە؟ وتم: نازانم بڵێم چی؟! خۆ بەخوا ناونیشانەکانی هەمووی ڕاستە.

ئائەمەیە ئاڵۆزی یەکەم، کە ئێستایش هەر لە دڵمایە.

* * *

الله یساعدك، الله یساعدك

واتە خوا یارمەتیت بدات

کابرایەکی عەرەب ئەچێتە مزگەوتێك لە موسل ڕۆژی جومعە کە نوێژی جومعە بکات، بەرانبەر خطیب دائەنیشێت کە وتار بێژ ئەڕواتە سەر منبەرو دەس ئەکات بەوتار دان، هەر دەستەیەك ئەڵێت کابرای عەرەب ئەڵێت: الله یساعدك، هەر ئەیلێت و ئەیلێتەوە: الله یساعدك، کە نوێژ ئەکرێت و تەواو ئەبێت کابرای خەتیب دەستی کابرای عەرەب ئەگرێت و ئەیباتە هۆدەکەی خۆی لێی ئەپرسێت بۆچی ئەتوت: الله یساعدك؟!

ئەویش ئەڵێت من منداڵ بووم نامیانە بەر خوێندن لای میرزا مەلایەك ڕۆژێ ئایەتێکی فێر ئەکردم جارێکیش ئەگام هەر ئەوەندە توانیم تا سوورەی أخلاص "قل هو الله احد..." بخوێنم، ئێستا تۆ ئەوەندە فێر بوویت کە یەکجار زۆرە، هەر ئەبێ بڵێم:! الله یساعدك چۆن بەرگەت گرتووە.

* * *

ئەبێتە دیگونە چارە گونت ئەکەوێتە ناو چەوانت:

ئەگێڕنەوە کابرایەکی زۆر ناشرین و عەقڵ سووك ڕێگەی ئەکەوێتە لای کابرایەکی کەوش دروو، تەماشا ئەکات سەری کەوشێك ئەدوورێت ناشرینە، بەلام هەڵیگێڕایەوە زۆر جوان و ڕێك ئەبێت بەڕۆکی کابرا ئەگرێت منیش هەڵگێڕەوە با نەختێ جوان بم، چونکە من ناشرینم هەرچی هەوڵ ئەدات تێبگا بێ کەڵك ئەبێ و یەخەی بەرنادا ئەویش ئەڵێت برا: ئەم کارە زۆر سانایا لای من، بەلام هەڵت بگێڕمەوە گونت ئەکەوێتە ناو چەوانت لە ناو گەڵتا نامێنێت ئەمجا کابرا قەناعەت ئەکات و یەخەی بەرئەدات.

* * *

لە چیرۆکەکانی لای وریا

کامیان دایکی خۆیەتی؟!

عوسمان باوکی ناوی ئەحمەدە دایکی ناوی ئامەیە خوشکەکەی ناوی فاتەیە، مامی ناوی ئیبراهیمە عوسمان ئەحمەد هەژار لە تەمەنی (١٨) ساڵیدا بوو، کە وازی لە شوانی مامی پوولەکی یەکەی هێناو دەستی فاتەی خوشکی چواردە ساڵەکەی گرتو لەلادێوە ڕووی کردە شاری سلێمانی. عوسمان لە تەمەنی شەش ساڵیدا بوو، کە باوکی بوو بە خۆراکی شەڕی یەکەمی جیهانی و دایکیشی شووی کردەوە بە کابرایەکی بیر هەڵکەن کوڕ و کچەی دایەوە بەسەر مامەکەیا عوسمانی هەژار هەر لەو کاتەی شوانی ماڵاتەکەی مامی بوو تا ئەو ڕۆژەی ڕووی کردە شار عوسمان مامەکەی جێهێشت، حەوت هەشت ساڵێك لە سلێمانی بە کرێکاری خوشکەکەی بەخێو ئەکرد زۆر بەسەر بەرزی هەرچی خەمەنە یبوو، تەنیا ئەو خەمە نەبێ کە:

ڕۆژێك مامی هاتە سلێمانی و بە پرسیار عوسمان دۆزییەوە ئەو شەوە لە ماڵی عوسمانی برازای ڕۆژی کردەوە، بەلام ئەوەی کە عوسمانی خستە دەریای بیرکردنەوە و پەژارەوە ئەو کاغەزە بوو کە مامی بۆی هێنابوو!!

کاغەزەکە بەم جۆرە نووسرابوو:! بۆ برای گەورەی خۆم عوسمان هەر لە منالییەوە دایکم بەم چیرۆکە گوێچکەی پڕ کردووم بۆی گێڕاوەمەتەوە کە لە یەکێك لە لادێیەکانی سلێمانی بەر لە باوکم ژنی پیاوێك بووە کە ناوی ئەحمەد بووە لە ئەحمەد ناوە کوڕ و کچێکی بووە کوڕەکە

عوسمان کچەکە فاتەی ناو بووە مێردی پێشووی لەشەڕی عوسمانی کوژراوە دایکیشم کە ناوی ئامەیە کوڕو کچەکەی داوەتەوە بەسەر حەقدارا کە مامەکەیەتی و خۆی شووی کردۆتەوە بە باوکم منیش لەو کاتەوە کە هۆشم پەیدا کردووە بە دوای هەواڵی ئەو براو خوشکی خۆما لە پرس و خواسام تا خوا بۆی کردم و سۆراخم کردیت و بیستوومە کە تۆ لە ماڵی مامە برایمتا شوانی ماڵاتی ئەوا ئەم نووسراوەم بۆ ناردیت کە لەسەر ئەم ناونیشانەیە وەرە بۆ کەرکوك بەرانبەر پۆلیسخانەی قۆرییە ماڵی مام کەریمی بیر هەڵکەند ئەمدۆزیتەوە منیش ناوم محمودە. عوسمانی هەژار بەم نووسراوە زۆر شەکەت ئەبێت هەر چۆنێك ئەبێت بڕوات بە شوێن چارەنووسی ئەو نووسراوەدا و برا بدۆزێتەوە پاش ماوەی یەکدوو ڕۆژێك دوعا خوازی لە خوشکەکەی کرد و بەرەو کەرکوك کەوتە ڕێ پۆلیسخانەی گەڕەکی قۆرییەی بەئاسانی دۆزییەوە هەروایش ماڵی مام کەریمی بیر هەڵکەن قاپی درا قاپی کرایەوە کوڕێکی گەنجی چاوشین مووزەرد دەرگای کردەوە کە پرسیاری ماڵی مام کەریمی بیر هەڵکەنم لیٚ کرد پەلاماری داو توند گوشیمی بەخۆیەوە کەوتە ماچ کردنم وتی بە قوربانت بم کاکە گیان ئەوە تۆ ئەحمەدی برای منیت؟! ئەمیش ماچی کردو بە خۆیەوە نووساند و خۆی پیٚ ناسین لەگەڵ دایکیا کە دایکی مەحمودیش بوو ماچ و مۆچێکی گەرمیان کرد ماوەی سیٚ ڕۆژێك لەویٚ مایەوەو دواجار گەڕایەوە بۆ سلێمانی و چۆنییەتی دیدەنییەکەی بۆ خوشکەکەی گێرایەوە ئەویش داوای لێکرد کە بنێرێت بە دوایانا، بەڵکو سەرێکیان لیٚ بدەن، بەلاٚم پێویستی بە نووسراو ئەکرد دوای حەفتەیەك دایکم و مەحمودی برام خۆیان کرد بە ماڵاو چەند ڕۆژێك لامان مانەوە داوام لێکرد کە مەحمود بێت بۆ سلێمانی کە لێرە کرێکاری زۆرە بە کورتی مانگێك تیٚ نەپەڕی کە محمودی برام بە ئێکجاری هات بۆ سلێمانی و دایکی لە کەرکوك بەجێهێشت و زۆری نەخایاند دایکمان مرد و ڕۆیشتە بازاری خوا چەند دڵخۆش بووم کە ماوەی سیٚ ساڵ زۆر بە خۆشی بەیەکەوە ئەژیاین هەموو بەیانییەك بەیەکەوە ئەچوون بۆ کرێکاری خۆشتر ئەوەبوو پارەی کرێکاری خۆی دائەنا بۆ خەرجی و مەسرەف، بەلاٚم ڕۆژانەکەی مەحمود لای خۆی کۆ ئەکاتەوە تا ماوەی دوو ساڵ تقدیری خوا وا ئەبێت لەو ماوەیە دایکیان ئەمرێت و بەرەحمەتی خوا ئەڕوات، وا دایکی دوو کوڕ و کچێکە لەو دونیاش دوای دوو ساڵ مەحمود پەلپ ئەگرێت بە عوسمان ئەبیٚ ژن بێنێت عوسمان ئەڵێت برا گیان من خاوەنی هەر هیچ پارەیەك نیم مەحمود وتی کاکە من دوو ساڵە پارە کۆئەکەمەوە بۆ تۆمە و بۆ ئەو کارە خێرەم داناوە ژن بهێنی بەڵیٚ ژنی پیٚ هاورد دوو منداڵیان بوو کەوتنە

گڕو گاڵ ماوەی چوار ساڵی خایاند ئەم کەین و بەینە و لە ژوورێکدا ئەم جوتە برا پێکەوە زۆر بە خۆشی گوزەراندیان. بەلاٚم بەلاری ڕێکەوت چلۆنە!! و چەند ناخۆشە.

عوسمان ئەگێڕێتەوە و ئەڵێت: ئێوارەیەك من و مەحمودی برام لە ئیش گەڕاینەوە بۆ ماڵەوە، چیمان بیستبوو؟ چیمان دی!! پیرەژنێك و کوڕێکی گەنج لە تەمەنی مەحمودا بوو، لە ماڵی ئێمە دانیشتبوون بەخێر هاتنم کردن تەماشا ئەکەم کار تەنها لە تەماشا کردنا نییە کوڕە گەنجەکە دەستی ماچ کردم وتی ئۆخەی شوکور براکەمم دۆزییەوە! پیرەژنیش ئەملاو ئەولای ماچ کردم وتی ئۆخەی ئەحمەد گیان نەمردم چاوم پێت کەوتەوە لە دڵی خۆمدا هەزار کون و قوژبنم ئەپشکنی وتم هەڵبەت محمود شتێك ئەزانی لای من ئاشکرای نەکردووە وتم برا ئەوە چییە؟ وتی نازانم، ونایان ناسم، ڕووم تێکردن وتم بەسەرسوڕمانەوە من دایکی خۆمم دۆزییەوە ناوی ئامە بوو لە کەرکوك وەبە ڕەحمەتی خوا چوو، ئەوەیش براکەمە مەحمودە و خوا شوکور بەیەك شادبووینەوە چوار پێنج ساڵێکە ئێتر ئێوە نیازی چیتان پێمانە؟! فەرموون ئەم شەو لێرە پشووی خۆتان بدەن و بەیانی لە کوێوە هاتوون بگەڕێنەوە نەخێر کار بەوەوە نەوەستا چوار پێنج شەوی تریش لامان مانەوە و لەسەر قسەی خۆیان سوور بوون دوواجار کار گەیشتە ئەوەی کە ناردم بە شوێن مامماو هات و لەگەڵ پیرەژنا کەوتنە قسە زۆر بە ئاسانی یەکیان ناسییەوە و مامم گوتی ئەم پیرێژنە ئامەی دایکتە ڕاست ئەکات کە ئەو پیرێژنە ئامەی دایکم بێت کەوابوو ئەو کوڕە گەنجەیش کە لە گەڵیایە برامە.. دە فەرموو لێرەدا سەرت نەتەقیٚ کە ئەو کوڕە گەنجە برای من بێت.؟ ئەی گوایا مەحمودی قوڕ بەسەر کە چوار ساڵە لە گەڵمایە ڕەنجم بۆ ئەدات و ژنی بۆ هێناوم چی منە؟! زۆرم بەلاوە سەیر بوو کە مەحمود وتی کاکە گیان مادام وای لیٚ هات ئەمانە دایك و برای تۆن من ئیتر لێرە نامێنم، چونکە لەوە ئەچیٚ کە من برات نەبم لەگەڵ مامما بڕیارمان دا کە فاتەی خوشکمی بدەمیٚ و نەیەڵم لێم دوور بکەوێتەوە، بەلاٚم مەحمود وتی کاکە گیان تۆ هەر برای منی و فاتەش خوشکمە من چۆن شتی وا ئەکەم؟! چۆن قبووڵی ئەکەم؟! من چوار ساڵە لە ژوورێکا خوشك و برا پێکەوە نووستووین لە بیرتە کە وەختیٚ من هاتم ئێوە تەنیا یەك لێفەتان هەبوو کە هەرسێکمان لە ژێر ئەو لێفەیەدا ئەنووستین؟! لە بیرتە کە سیٚ قۆڵی بەژێر ئەو لێفەیە زرمە زلێمان ئەکرد و نوقورچکمان لەیەك ئەگرت ئەمان ماڵی بەپشت ملی یەکترا؟ من کە چوار ساڵ لە ژێر لێفەیەکا لەگەڵ فاتەدا نوستبم ئێستا چۆن کاری وا ئەکەم؟! هەر ئەوەی وت، هەستایە سەر پیٚ و وتی بەدوعا ئەو ڕۆیشتنە ڕۆی نەگەڕایەوە بەدوایا وێڵم

* * *

له نێوان دوو هەوێدا!!!

کابرایەك هەبوو دوو ژنی هەبوو ژنی بچووکیان زۆر ستێزە و بەدرەوشت بوو له خوا نەئەترسا ژیانی به خێزانەکه تاڵ کردبوو ژنی گەورەی بێ دەنگ و هەژار و بەستەزمان بوو هەوێی بچووك له دڵی خۆیدا بیری کردەوە پەنێك و کەتنێك به هەوێکەی بدات بەیەکجاری رزگاری ببێ لێی هەریکەیان کوڕێکی بەبەرەوە بوو ژنی بچووك هات مەمکی نایە دەم کوڕەکەی، پاشان رایکرد چەقۆیەکی هێنا ملی کوڕەی هەڵ هێنایەوە و چەقۆکەی لەسەر دڵی دانا دەست و پەلی خۆی شۆری رۆیشتە دەرەوە کاتێك هەوێی گەورە هاتەوە له کانی و ئاو ئەمیش بەدوایەوە خۆی کرد به ژوورا و کردی به فیزاح و خۆکوشتن و قژ رنینەوە هەیرۆ باوکەرۆ برارۆ کوڕەکەم سەربڕاوە... خەڵکی له خۆی کۆکردەوە ژنی گەورەیش واقی وڕما هەرچی پاکانەی کرد و سوێندی خوارد کەڵکی نەگرت رۆیشتەوە بۆ ماڵی باوکی پەنای بدەن بیپارێزن کاتێك مێردەکەی پێی زانی و قسەیان بۆ کرد!! وتی بڕواناکەم ئەوەی کرد بێت، خۆم چاکی ئەناسم، بەڵام کارەساتیش رووی داوە ئاژاوە کەوتە نێوان هەردوو بەرەکەوە.

ئەنجام..... گەواهی دەرنییە! "شاهید" و تاوان ساغ نەبووەتەوە لەسەر کەس تەنها گومان ژنی گەورە ئەگرێتەوەو بەس هەڵسان رۆیشتن بۆ لای کابرایەکی زاناو تێگەیشتوو بەیانیان بکات و ساغی بکاتەوە هەردوو ژنەیان برد لەگەڵ خۆیاندا زانا لێی پرسین و بیری لێکردەوە رووی کردە ژنەکه گەورەکه وتی تۆ ئەبێ بچیتە ئەو ماڵە کراسەکەت بەبێ دەرپێ هەڵکەیت تا ئەگاتە بەر مەمك و سینگت، بەرەو ئەم مەجلیسە بێیت هیچ شتێك بەخۆتەوە نەگریت! ئەگەر راست ئەکەیت تۆ راست و پاکیت؟ ئەگینا ئەم چەقۆیە ئەدەمە دەس هەوێکەت بەبەرچاوی خۆتەوە کوڕەکەت سەربڕێت وتی شتی واناکەم و نەم کردووە باسەری ببڕێت و خۆیشم بکوژن رازیم چی هەوڵیان دابێ کەڵك بوو دەستی کرد به گریان و وتی خوایە خۆت ئاگاداری پەناهم بدەیت له تاوانی نەکردوو...

رووی کردە ژنی بچووك وتی: تۆ ئەبێت بچیت خۆت واڵێ بکەیت دەرپێت لەپێ نەبێت کراسەکەت هەڵکەیت بەرەو ئەم پیاوانە بێیت! جا که هاتیتەوە بەردەم ئەم پیاوانە، بە چەقۆ کوڕەکەی سەر ببڕە لەباتی کوڕەکەی خۆت و مێردەکەشت ئەو تەلاق ئەدات و ئەبێ باوك و برای ئەم ژنە ئەم ئافرەتە بکوژن، با عالەم پەند گیر بێت خێرا وتی باشە بێ سێ و دووکردن خێرا رۆیشت مێردەکەیشی بەدوایەوە هەروای کرد!! ئەوەڵ کراسەکەی داکەند مێردەکەی توند دەستی گرت و هێنایەوە بۆ ناو پیاوەکان،، کابرای زانا بڕیاریدا که خۆی کوڕەکەی خۆی سەربڕیوە ئەم

هەوێیە گەورەیەی ئاگای لێی نییە به هیچ جۆرێك ئەویش ئەنجام بەسزای رەوای خۆی گەیشت و سەرنگون کرا و ژنە گەورەکەیشی بردەوە.

تۆبە له هەوێ ساری — له فیتنە و نالەباری
له ئاژاوەی ناو ماڵ — له ترپ و چۆپی خرخاڵ
له کوڕ و له کچ له منداڵ — له ژینی ناخۆش و تاڵ

❊ ❊ ❊

دوژمنی دوژمنم دۆستمە!!

کابرایەك پرسی، خاڵۆ شێخ..... ئەوە تۆ کورەزاکانت زۆر خۆش ئەوێ؟! بۆچی وایە، هەر له ئەندازە بەدەرە؟ وەڵامی دایەوە: بەڵێ چۆنی بفەرموویت وایە، چونکه خوا له قورئانی پیرۆزدا ماڵ و ئەولادی به دوژمن داناوە هەتا بفەرموویت کورەکانم نارەسەنن بەدرەفتارن به گوێم ناکەن حەز ئەکەن کوێر بن، بەڵام من نەبینن و ئەو کوڕە زایانەم، چونکه وەك باوکیان ئەبن و ئەبن به دوژمنی ئەوان ئەوا خۆشم ئەون، چونکه دوژمنی دوژمنم دۆستمە....

❊ ❊ ❊

جوامێری و چاکە کردن هەروا ئەبێت!!

ئێوارە وەخت بوو پیاوێکی دەستە خۆی کرد به ژووری مزگەوتا له دێی..... کەوانێکی هەلاجی به شانەوە بوو لەگەڵ دەفرێکی بچووکدا. سەلامی له دانیشتوان کرد و له ریزی پێشەوە ئارام بوو. بەخێر هاتن کرا لەلایەن نوێژ کەرانەوە و کەوتنە دواندن له گەڵیا وتی من بەرەگن ئەکەمەوە، به لبادو فەرەنجی و.... تاد. حۆقەی بە......... دینارشی ئەکەمەوە، و خاوەنی ئەبێ بیسووێتەوە لەبەر ئەوەی گەورە دێ بوو و خاوەنی ئاژەڵ و گۆتاڵ بوون رێککەوتن لەسەر نرخێك و ئێوارە حاجییەك بردییەوە بۆ شام کردن، شەویش بۆ نووستن له مزگەوتا گوزەراندی، بەیانی له حوجرەی مزگەوت دەستی کرد به کار. رژێمێکی بۆ خۆی دانابوو، شەبەقی هەڵئەستا نوێژی ئەکرد دەستی به ئیش ئەکرد تا ئەگەیشتە چێشتەنگاو بەرچای ئەکرد، ئەمجا تا نیوەڕۆ نوێژی ئەکرد قاوەڵتی ئەکرد، سەعاتێك پشووی ئەداو ئەحەسایەوە هەلاجی ئەکردو شی ئەکرد له مەغریب به دواوە رایئەخست زۆر کەمیش ئەدوا وەختی خۆی بەفیرۆ و بەزایە نەئەدا نوێژی عیشای ئەکردو ئەنووست... لەسەر کارکردن بەردەوام بوو منیش دەستم کرد به گفتوگۆ کردن لەگەڵیا تا رادەیەك، وەکو ئاشنایەکی

دێرینە هۆگری یەك بووین لێم پرسی ماڵ و منداڵ و خێزانت هەیە؟ وتی نەخێر دڵم شکاوە کچی مام سەعیدی برادەرم دڵخواز و خۆشەویستم بوو یەکجار زۆر و بەبڕیاری دایك و باوك و گشت کەسەکانی ڕۆژی بێ ئەو نەئەژیام هەرچەند چاوم پێ ئەکەوت ئەگەشامەوە خۆشی و گەشەی سەراپا وجودی دائەگرتم هەموو گیانم ئەکەوتە شنە، بزە، پێکەنین، وەکو تەوژمی کارەبا بەباری خۆشیدا ئەیگرتم هیچ بڕوام وانەبوو لەوەبەر تامی ئەوین وایە کە ڕۆیشتم فرمێسك ئەزایە چاوەکانم دڵم دەستی ئەکرد بە تەپە تەپ ئەتوت مریشکی سەربڕاوە هەڵ ئەپەڕی وکچەکەیش ئەو لەوانەبوو بێهۆش ئەبوو بۆ ماوەیەك ئەمە بە ئاگاداری دایك و باوکیشی بوو ئێمە وابووین ئەوانیش زۆر هەردووکمانیان ئامۆژگاری ئەکرد بێ کەڵك بوو و هیچ کۆسپێکیش لە ڕێگەی گواستنەوەدا نەبوو بەیەکیشەوە خەڵوەتیمانیش ئەبوو دائەنیشتین و چاومان لە یەکتر ئەبڕی جۆرێکی سەیری هەرگیز نەبینراو بوو.

جارێکیان ڕۆیشتم بۆ کارو ئیش کردن کڕین و فرۆشتن لەو ناوچە ڕەواندوزە چەند ڕۆژێکم پێ چوو کاتێك پیاویان نارد بە دواما ناڕاو پێی ڕاگەیاندم کە حاجی خەزوورم ئەڵێت زۆر بە پەلە بگاتەوە هەولێر و خۆی بگەێنێتە خەستەخانە؟! کە خۆم گەیاندە لای بینیم کەوتبوو هیلاك بوو دەردی کاری بوو کە چاوی پێم کەوت ڕاستەوە بوو، باوەشی کردەوە دەستم کردە ملی و دەمم نایە ناو دەمی وەخت بوو گیانم دەرچێت چاوم بڕییە چاوەکانی پاشی نەختێك شل و خاو بوو بە دەستمەوە گیانی بە یەزدان سپارد و باوکی دەستی گرتم هێنامیە دواوە منیش بێهۆش کەوتم... ئۆی چ ئازار و دڵ شکانێك بوو تەڵی کارەبای ئەوین و خۆشەویستی گرتمی و دامیە بەر تەزوودان و ڕاچەنین زۆری لەسەر نەڕۆین لەوە دوا ئیتر بە هیچ ئافرەتێك سوکناییم نایەت هەرچی ئەبینم تامی ئەو نادات هەمیشە لایەکم چۆڵە بەشەو و بە ڕۆژ لەگەڵیا ئەدوێم کە تەنها بم، سیمای لەبەر چاومە هەرگیز گوم نابێت، و کە ئەنووم هەروایین پێکەوە هەرچیشم پێ بڵێت لە خەودا ڕاست دەرئەچێت و ئاگاداریشم ئەکات و هەرچەند ئەچمەوە بۆ هەولێر ئەچمەوە لای خەزوورو خەسووم گوایە دیدەینیان ئەکەم تێر شیوەنی خۆم تازە ئەکەمەوە هەست بە کسپەو ئێش ئەکەم لە ناخ و دەروونم وەکو دووکەڵ بەرز ئەبێتەوە شەو دێتەوە خەووم پێم ئەڵێت لە گەڵتا بووم من لە تۆ زیاتر ئیتر ناتوانم ژن بێنم نەفسم تۆراوە بە کەسێکیتر هۆگر و ژیر نابم و دەستی هەر کچێکیش بگرم و بیهێنم لەگەڵیا ناژیم و خۆشم ناوێت و زوڵمی لێ ئەکەم و بەچاوی قین و بیانوو پیا ئەڕوانم جا ئیتر خێزان و ماڵ پێکەوە نان لەدەس من ڕۆیشتووە و ئەگەر هەروابم هەرگیز بیری لێ ناکەمەوە وتم هاوڕێی بەڕێز: ئەی هەژاری و دەرامەتت چۆنە؟! لە لات و نابوت و کەسیف ئەچێت؟! وتی من هەرگیز بە لات و هەژار مەزانە پێنج پیشە و

کار ئەزانم کە پێی ئەژیم هەر لەشم ساغ بێت پارە بەسەرما ئەبارێت. وتم هاوڕێم ئەم پرسیارانە بۆیە ئەکەم تا تێبگەم ئەی دیمەنت شرۆڵ دێتە بەر چاوم بۆ؟! وتی بەڵێ وایە تازە لە گیراوخانە ئازاد بووم، دوو ساڵی تەواوە بەندکراوم یەکەندەر دوو لەوێوە خۆم گەیاندووەتە ئێرە من بازرگان بووم (١٢) ولاخی شارەویم هەبوو لە شۆڕشی کوردستانی ئێران و مهاباد بە بیانووی لایەنگری ئەو شۆڕشە و مەلا مستەفای بارزانی و یارمەتی گەیاندن بۆ ئەوان دەستی بەسەراگیراو خۆیشم بەندکرام و سزایەکی زۆرم درا بە سەرا، بەر حوکمی عەسکەری کەوتم و گیرام هەرچیشم هەبوو گشتی بوو بە قوربانی کوردایەتی و بارزانی وە لە کۆڕ و کۆمەڵەی کوردایەتیدا و لە شانە نهێنییەکانی دا زۆر بە دڵسۆزی ئیشم تیا کردووە و من لە بەرەی نیشتیمان پەروەری دا هەرگیز سڵ ناکەمەوە تا ئەگەمە مل قرتاندن لە داخی چەوسانەوەی ئەمریکای عالەم خۆرو دەریا لووشی لە دژی ڕژێمە چڵکاو جۆرەکانی ئامێری دەستی بێگانە ئەوانەی بوونەتە چەکوشی دەستی ئیمپریالیستی ئەمریکی، و خۆی و بەرەو دەست و پێوەندی تا ڕۆژی مردن لە دژی ئەجەنەگم هەر نەبێ بۆ ئەوەی خەشی خۆم بڕێژم لەدوای پێنج فەرزە شتێك ڕەچاو ئەکەم و ناوی لێ ئەنێم ئیمپریالییەت و پیاوەکانی، تێر تفو نەفرەتیان لێ ئەکەم ئەگەر ماستاو فرۆشێك بێت یان سەرکۆمارێك لەعنتیان لێ بێت هەتا سەد پشتی نەوەی داهاتووە یان هەر لەعنەت بۆ ئەنێرم ئەم ڕستە و وشەیەم لا غەریب بوو ئیمپریالیزم شانە بەرەی نیشتیمانی پەروەردەی دەستی ئیستعمار بەرەی گەلانی ئازاد و سەربەست شۆشیالیست شۆڕەوی قەڵای ئازادی خوازان ئەمانە هیچ بە گوێم ئاشنا نەبوون کە ئەمانەم یەکەمجار لەو بیستبوو.

چەند مانگێك لەوێ مایەوە ئیشی ئەکرد هەموو سەری مانگێك ئەڕۆیشت بۆ شار وتم ئەچیت بۆ شار ماڵ و مناڵت نییە، پارەیان بۆ ببەی یا بینێریت بۆچی ئەچیت؟! وتی لە بەندیخانە دووانی سیاسی گیراون زۆر مەرد و پاڵەوانن یەکێکیان ژنێك و سێ منداڵی هەیە و کەسی نییە بیان ژێنێت و زۆر ئازاو تێکۆشەر و چاکە شایستەی ئەوەیە ڕێزی بگیرێت ئەگەر ڕەمزیش بێت ئەویتریشیان ماڵ و خێزانی هەیە هەژاران دەرامەتیان کزە ماڵ و ئەولادی هەیە بڕیارم داوە لە بەندیخانە دەرچم هەرچیم دەس بکەوێت لە ڕەنجی شانی خۆم دەسگیرم بێت بیکەم بە سێ بەشەوە وەکو یەك خۆم و ئەو دوو برادەرەی گیراوخانەکە بۆیە گشت سەری مانگێك ئەچم بە پۆستەدا بۆیان ئەنێرم ونایشێڵم من ناردوومە بۆتان هەر تەنها دڵنیا بم لە پێگەیشتنیان ئیتر ئەوپەری ئاواتم ئەوەیە و هەتا بەرئەبن و بمێنم ئەمە هەر ئەکەم و مینەت و شانازی بەسەر خۆمدا ئەکەم نابێ کەسم لێ مەمنوون بێت سوپاسم ناوێت کەس بۆم بکات..

وتم لێت ئەبیستم ئیمریالیزمی ئەمریکی ئەمە چی کردووە؟! وتم ئەم گەلە پێکهاتووە لەبەدفەر جامترین مرۆڤ بە درێژی مێژوو هەموو (شزاز الأفاقن) لە خوا نەترس و بێ ویژدان و رەحم تاودەرو خەڵك کوژترینن لە جیهان ماکی هەموو شەڕێکن میلەتان ئەخۆن سەرۆکی دەسەڵاتی حکوومەتان ئەکڕن و بەری ئەدەنە گیانی کەلەکەی خۆیان ژەهری کوشندەی بەدرەوشتی ئەرێژن ئابڕووی مرۆڤایەتی پووچەڵ ئەکەنەوە نییانە بڕوای بە چاکە ببێ هەرچی چووە ئەوێ بە پارەو بە ژن و ئارەق لە خشتەی ئەبەن ئەیکەن بە جاسووس چووبنە هەر وڵاتێك بۆگەنیان کردووە هەر ئەم ئەمریکییانە بوون کە کۆچیان کرد بۆ کیشوەری ئەمریکاو زنجییەکانیان کۆچ و رەق پێ کرد و قڕیان تێخستن و کردنیانە کۆیلە و بەندەی خۆیان و لە جێگەو نیشتیمانی باوك و باپیری خۆیان رەچەڵەکیان بڕینەوە لەناکاو ئەیاندا بە سەریاندا ئەیانکوشتن و ژن و منداڵیان ئەبردن لە بازاڕی کۆیلەدا ئەیان فرۆشتن و لە مۆڵگەدا گەمارۆیان ئەدان بە کۆمەڵ ئیش و کاریان پێ ئەکردن وەکو ئاژەڵ ئێستا ژمارەیەکی کەمیان ماوەتەوە بە ئینسانیان ناوانن قێزیان لێ ئەکەنەوە ئەمریکا دوژمنی ئادەمیزادە لە شەیتان بەوەڵەد بووە ئەمە جێگەی ئەوەیە لێیەوە فێری چاکە کردن بین، کە پارەی رەنج و ئارەقی ناوچاوی خۆی ئەنارد بۆ دوو خێزانی کەساس کراو کە تەنها لە گیراوخانەدا پیاوەکانیانی دیوە و خۆش هاتنیان کردووە هەی ئافەرم مرۆڤ دۆست و چاکە پەرست.

* * *

پارچە شیعرێکی مەلا ئەحمەدی قسرت:

محبوبەیەك بوو کچ دەروێش قادر
خوازبێنیان کرد بۆ دەروێش نادر
پرچی درێژ بوو هەتا ناوشانی
ئادابی تەوبەی هیچ نەئەزانی
تەوبەیان پێ کرد هەر بە زۆرەملێ
هەر ژنێك جوان بوو، ئەیروانییە قولی
رۆژێ لە وەختی نیوەرۆیەکا
گەیشت بە کچێك لە ناو جۆیەکا
جۆ ئاوەنیا بوو وەختی قەف و گوڵ
لە سەحرای بەینی ئالان و حاسڵ

چوار دەوری روانی کەس دیار نییە
نەیزانی تەوبە و تەریقەت چییە؟
بەقین دروستە: مرشد مەیلی هەس
وەم ئاسانییە تۆم کەوتگیە دەس
وەختێ کە بەدەست گرتی دەستی ژن
وتی تۆ لە عەرش و ریاگی و من
عەساکەی هەڵگرت کردی وەپشتا
دەس هاورد وەبان عەسای سەرخشتا
تەزبیحی لوول کرد نایە باخەڵی
یەك سوورە عەسای کوتا ناو گەڵی
وەك سوورە ئەرخود هەرمێی خەڕات تاش
چڵمی فرێدا وەك لنگە کلاش
پرچی وەك یاڵی یا بووی عەجەمی
هاتوچۆی ئەکرد لە دەوری دەمی
وتیان تەوبەت کرد وەك کەر ئەتزەڕان
خاس نەتبردە سەر ظریفت پەڕان
دەروێش وتی:
تەزبیح و عەسا، کەشکۆڵ و بەرماڵ
زیکر و ریازەت تەهلیلە و ئەحواڵ
هیچکامیان لەزەت ئەمیانە نییە
لەوەت ئەمەسا ئەومە بۆچییە
پرچم ئەتاشم لای ئەبەم لە بێخ
بەرماڵ قەد ئەکەم ئەینێرمۆ بۆ شێخ
ئیتر ناچمە لای ئام و شۆی ناکەم
بەڵکو بەدزی چیزێ پەیاکەم
شیربایی تۆ بدەم هەر تۆم دەس کەوێ
ئەم شەرت و قەولە نەدەم لە زەوی

شاعیر ئەڵێت:

گەر درۆ بکەم برا مردووبم

کەوای تووڵی سەوز لەبەر کردووبم

* * *

کابرایەك ئەگاتە مەولەوی لەو مەریوانەدا ئەڵێت مامۆستا چی ئەکەیت؟! و خەریکی چیت؟! ئەویش ئەڵێت

گوریسی مەینەت ئەدەم بە شانا   کێشەی غەم ئەکەم لە مەریوانا

* * *

خەستەخانە خرۆشا پزیشك داوای راپۆرتی پۆلیس ئەکات و هەر ئەیەوێت خەتای کەس نییە، خۆیان خۆیان لە ئوتۆمبیل فڕێ داوە ئەمەیش کەتنەکەیە:

مردوویەك مردبوو لە کەرکوك شوفێری تیوتاکە ئەیباتەوە بۆ هەولێر لەوسەرەوە ئەگەڕێتەوە بارێك هەڵئەگرێت و تەختە شۆرەکەی لەسەر دائەنێ بە جاجم و لێفەو سەرین و دۆشەکەوە وردە وردە بارانیش دەس پێ ئەکات بەرەو کەرکوك ئەکەوێتە رێگا کە تێ ئەپەرێت لە قوشتەپە کابرایەك دەستی لێ رائەگرێت هەڵی ئەگرێت کابرایش دێتە خەیاڵی خۆی بکات بە جەنازەکەدا واتە ناو تەختە شۆرەکە تا باران تەڕی نەکات جێگاکەی گەرم ئەبێت خەوی لێ ئەکەوێت هەندێك ئەڕوات دوو پیاوی تریش دەستی لێ رائەگرن و سوار ئەبن ئەندازەیەك رێگا ئەبڕن کابرای نووستووی ناو جەنازە تەختە شۆرەکە سەر راست ئەکاتەوە ئەڵێت: مەرحەباتان لێ بێت!! لەگەڵ ئەوە ئەبینن وا ئەزانن مردووەکەیە و لێیان راست ئەبێتەوە هەریەکە بە لایەکدا خۆیان هەڵئەدەنە خوارەوە و سیارەیش ئەڕوات و ئاگای لەم کارەساتە نییە ئەوانیش سەرو دەست و پەراسوویان ئەشکێت چەند مانگێك لە بیمارخانەدا بۆی ئەکەون..

* * *

بە دەهۆڵ و زورنا گورگ ئەکوژن:

چەند ساڵێك لەمەوبەر ئەگەر دانیشتووانی لادێ کەیف و ئاهەنگیان بگێڕایە ئەچوون کۆمەڵێك چاوشیان ئەهێنا بە دەهۆڵ و زورناوە زەماوەندیان ئەکرد، لە دێیەك لەو ناوچەیەی دەوری کەرکوك واتە یایی چی هەندێك چاوش لەوێ نیشتەجێ بووبوون، بانگ

ئەکران بۆ ئاهەنگ گێڕان چەند سەرێك کاوڕ و گیسکیان وەرگرتبوو لە پاداشتی رەنج و دەهۆڵ و زورنا ژەندن.

شەو گورگ فێربوو بە کاورەکانیان هەر شەوێ یەکدوانێکی لێ ئەخوارد ئەمانیش کەوتنە ئێشك گرتنی، بەڵکو دەرفەتی لێ بێنن... پاش نوێژی عیشا گورگە خۆی کرد بە ژێرخانەکەدا ئەمانیش دەرگایان لێ داخست و کەوتە داوەوە خانووەکە چەند پەنجەرەیەکی بچووکی تێدابوو گەورەکەیان بانگی کرد وەستا ئەڵێ بێژە ئەو دەوڵە منیش زورنا ئەژەنم لەبەر دەم مام گورگ دەستیان پێ کرد گورگە ئەوەندەی غارغارێن کرد لەمسەر بۆ ئەو سەری ژوورەکە ئەمانیش هەر دەوڵ و زورنایان ئەژەند بێ وچان گورگە شێت بووبوو هەر رای ئەکرد ئەنجام بازی دایە سەرکەندوویەك چاوی لە زورنا ژەن و دەهۆڵ کوت تێ بریبوون، هەتا خۆرهەڵات هەر ئەیان کوتا کاتێ کەمێك دەرگایان کردەوە روانییان گورگە گیانی سپاردووە لە ترسی دەهۆڵ و زورنا..

مەلا عبداللە ی دووخ رێس هەبوو لە پێنجوێن لە زەمانی مەلای گەورە زۆر حەزی لە کەباب ئەبێ ئەم شیعرە ئەڵێ بە تێکەڵاوی کوردی و عارەبی بۆ مامۆستای ئەنێرێت.

وللأستاذ (من) فیة ثواب

کثیر الخیر بۆ من داك و بابن

لە ژێر پێیدا ئەمن هەر وەك ترابٌ

لهُ لی کُلَّ یوم " چوار کەبابون"

پەوابێکی ئەوەندە لا حسابٌ

* * *

دوو پیاو هەردووکیان سەروو باوەشێن ئەکرن، ئەو کاتە پانکە دانەهاتبوو پاشی سێچوار یەکێکیان ئەڕوات دیدەنی ئەویتریان ئەکات داوا ئەکات باوەشێنێکی بۆ بێنێ خۆی پێ فێنك بکاتەوە، کە ئەیهێنێ دڕاو ئەبێت لێی ئەپرسێت بۆچی دڕاوە؟ ئەویش لە وەڵامدا ئەڵێت چوار دەورم گرت و نەخشاندم زۆر چاك بەڵام هەر دڕا... ئەویش وتی دیارە تۆ مسریفی، زۆر ئەیخەیتە بەردەست چۆن وا زوو نادڕێت؟ واللە سامن دامناوە لەسەر رەفەکەی ماڵ هەر کە ویستم فێنك بەوە ئەڕۆمە بەردەمی سەرم خول و با ئەدەم لەبەردەمیا وازوو نایەڵم بفەوتێ و بدڕێت.

* * *

ئەی بڕن ئەمجا ئەیبژێرن!!

داد و دادوەری حزبی کاربەدەست لەم ڕۆدا وایە!! پیاوێك رای ئەکرد زۆر بەپەلە بوو، لە بەغداوە ئەرۆیشت بۆ بەسراو لەوێوە کە بڕوات بۆ سعودییە لێیان پرسی بۆچی وا تەنگاوی، واترساوی وا سەری خۆت هەڵئەگریت؟!

وتی کاکە ئێوە نازانن لە بەغدا چی ڕوویداوە؟! بە فەرمانی میری هەر کەسێك (٣) گونی هەبێت قتی ئەکەن ئەیبڕن پێیان وت خۆ تۆ سێ گونت نییە بۆچی ئەترسیت؟!! ئەویش وڵامی دانەوە: وتی ئاخر لە پێشا ئەیبڕن ئەمجا ئەیژمێرن ئەگەر لە پێشا بیژمێرن دوایی بیبڕن من خۆم تەرە نەئەکردو وانەئەترسام ئەمە هیچی تێدا نییە ئیجتهادە ئیجتهادیش خێری یان دوانی هەر هەیە.

* * *

من بۆ باوکی مردووی خەڵك باوکە ڕۆناکەم:

کاتێك مەلیك غازی بە هەر ئۆینێك بوو کوژرا خەڵکی سادەی عێراق کورد و عەرەبی بۆی ئەگریان ڕێکەوت وابوو کابرایەکی کەڕ و لاڵیش باوکی ئەمرێت هەرچی ئەبینێت ئەگریەت وا ئەزانێ بۆ باوکی ئەم ئەگرین لەوانیش وایە بۆ مەلیك ئەگریەت زانایەك دێتە وەڵام هەر بژی کەڕ ولاڵ کە بۆ باوکی خەڵکی باوکە ڕۆ ناکات، کە من خۆم ماڵم وێرانە بەمن چی ئاوەدانی خەڵك لەلام ئاشووبی دەورانە کە پەرژین کەم نەمامی پەڵك.

* * *

کەربە!!

لەگەڵ ئەو دوو نەزانەی وا ئەزانن
لەگەوجیدا کە هەر زانای جیهانن
کەر بە لە کەر خەستی ئەوانە
کەر نەبی جا بەکافریشت ئەزانن

مامۆستای فەیلەسوف بۆی گێڕامەوە سەربووردی بەسەرهاتی کۆلکە مەلایەك با بڵێین ناوی مەلا سالحە

وتی واتە مەلا سالح ئەرۆیشتم لە کەرکوك بیرم ئەکردەوە ژنێك بخوازم بە مرازی خۆم بێت لەو خەیاڵەدا بووم ژنێکی زۆر جوان کەوتە بەر سەرنجم چۆن مەیل بکەیت وابوو

منیش ناو بەناو تێم ئەڕوانی و سەرنجم لێ ئەگرت و کەوتمە شوێنی تا لە پردی خاسە پەڕینەوە ئەویش زۆر تر خۆی نیشان دام و دڵی بردم ئەمجا ڕووی کردە بەر قەڵاو لای کردەوە وتی مەلا خۆت ماندوو مەکە من بۆ تۆ نابم و پێکەوە ناگونجێین وتم بۆچی؟ وتی وەرە پێشەوە باراستت پێ بڵێم وتم خۆ من بە شەرع و بە سوونەتی پێغەمبەر تۆم ئەوێ ئەگەر دەست بدات وتی ئاخر من لە ڕەگەزی ئادەمی و ئینس نیم، من جنم جنۆکەم وتم جا قەیناکات ئەگەر راستم لەگەڵ بکەیت موسوڵمانیش بیت وتی واللە ئیسلامم هەر ئارەزوویشتە وەرە بەدواما ماڵمان لە دەواردایە لەوپەڕی شار لەودیوی زێویە بەڵێ کەوتە دوای بە شوێنیا تا لە ملەیەك سەرکەوت کۆمەڵە ڕەشماڵێك دەرکەوت گەیشتنە ئەوێ ژنەکە ڕۆیشتە ژوورەوە فەرموو لەمیش کراو جێگە داخرابوو بەکاوەخۆ دانیشت و خێر هاتن کرا زۆر بەرێز و میهرەبانی چاو و قاوەی بۆ هێنرا ژنەکە هاتە پێشەوە ڕووی کردە باوکی وتی باوکە ئەم مەلایە دڵی لە من چووە حەز ئەکات شووی پێ بکەم وپێیشم وتووە کە من جنی مووسڵمانم ڕەنگە لەگەڵ یەك نەسازێین باوکی وتی مەلا ئێستا تێگەیشتوویت و نایش ترسێیت ئەمە کچمە و شووی نەکردووە ئەگەر ئەتەوێت فەرموو با لێت مارە بکەم!! ئەمیش وتی زۆرم لا خۆشە بسم اللە......... پیرۆز بێت دەستی ژنی خۆت بگرەو بڕۆن بەڵێ پێکەوە دێنەوە.. پاشی یەك دوو ڕۆژێك کەس نازانێ ژنی هێناوە وکەس نایبینێت ئەڵێت ژنەکەی ئەو ژێرخانە پاك بکەرەوە لەوی پێکەوە ئەبین ئەمیش ئەڵێت بۆچی ئەڵێت ئەی گەورەیەو چاکە (زۆریشی خۆش ئەوێت) بەڵێ ماڵ و منداڵ ئەڕوانن ژێرخانەکە زۆر پاکو خاوێنە، بەڵام ئەم لەسەر زەوی رووت دائەنیشێت پێی ئەڵێن کابرا بۆچی رایەخێك لەژێر خۆت راناخەیت؟! وەڵامیان ئەداتەوە من لەسەر مافوور دانیشتووم بۆ ئێوە نابینن؟! مەلا سالح خۆی ئەیگێڕایەوە لەمەودوا ئەیوت زۆر بەختەوەر بووم هەموو شتێك ئامادەبوو پێویستم بە هیچ شتێك نەبوو من خۆم بە ئاسایی ئەزانی.. و لەوپەڕی خۆشیدا بووم کەچی براکانم کاتێکم زانی پەل بەستیان کردم بۆ لای شێخ سالح هەر لە دوورەوە وتی جین گۆریویانە ژنی لێیان خواستووە بەستمیانەوە دارکارییان کردم نان و ئاویان لێ بڕیم دوعایەکیشی نووسی ژنەکەم لە دوورەوە هاواری ئەکرد و ئەگریا و ئەیوت من نەم وت پێکەوە ئیدارە ناکەین شێخ سالح بەزۆر پێی تەڵاق دام ئێستاکەیش کسپەم لێوە دێت بۆی..

من که کزەڵم ئەم شیعرەم بۆی هۆنییەوە:

ئینسی خۆی بکوژێت کاری جن ناکات
راستی و راستگۆیی هیچ کەڵکی نادات
بۆ سەرما و گەرما خۆیان چار ئەکەن
لەکەر و شێتی ئێمەی بار ئەکەن
دەڵە دێوی پێش حەزرەتی ئادەم
خۆی ئەکات بە کچ تازە و گوڵبەدەم
تۆیش شێت و ریپاڵ لەکووچەی شاردا
هەڵقرچێ و کزبە لەلای پاساردا
خەڵکیش پێت ئەڵێن چاوی کراوە
بووە بە وەلی لە لیتەو گواوە
دەك ماڵی کەرم وێران کرد لە جن
لە شێخ لە فاڵچی مەکرو رووتی ژن
عەقڵی خۆم نادەم بە جن و بەژن
گەر هەڵم واسن بۆ هەردوو بە گون
هەزار رووی هەیە خۆ باری ژیان
ئەمەیش بارێك بوو کە بۆمان نووان

* * *

نووسەر ئەڵێت:

خوێنەری بەڕێز واللە باللە تاللە هیچ لە خەیاڵما نییە درۆی تیا بێت ئەم خەوە کە سەربووردەی خۆمە و دیومە بە چاوی خۆم لام خۆشە بۆیە ئەینووسمەوە، چونکە ئاوا دەست هەڵبەست ناکرێت بڕوات وابێ منیش سەرم سوڕماوە:

لە ساڵی کۆتایی جەنگی جیهانی دووەم ئەم لە (گەرمك) ئەم خوێند کە دێیەکە لەلای تەقتەق ئێستا ناحیەیە مامۆستاکەم ناوی مەلا سدیق بوو بەلاتەنیشتی مزگەوتەکەوە حوجرەیەك هەبوو گەورە و درێژ بوو ئەو کاتەیش فانۆس نەبوو یان کەم بوو، شەوگار راشکا پاڵم دابوو بەسەرینەکەمەوە وەك خەو بمباتەوە بێهۆش بووم من ناوی لێ ئەنێم نووستبووم

بانگیان کردم رۆیشتمە دەرەوە دوو کوڕی نەوجەوانی تازە پێگەیشتوو راوێستابوون مەرحەبام کردن گەورەکەیان رووی تێکردم پێشەکی وتی مەترسە ئێمە هەردووکمان ئینس نین، بەڵکو جنیین و ئیسلامین و ئەخوێنین گوێ گری دەرس و وانەکەی تۆ ئەکەین و ئەخلاق و رەوشتی تۆمان زۆر لا پەسندە..!

بەلاّم ئێمە خواهیشمان هەیە ئەگەر بڕیاری بدەی بەمەرامی خۆت هیچ ترس و زەبرو زەنگێك ئەوا زۆر سوپاست ئەکەین منیش وتم فەرموون تێم بگەینن لەوانەیە بڕیاری بدەم. وتیان ئێمە باوکمان پادشایە بە مەعلوماتی ئەو گوێ گری وانەی تۆ ئەکەین ئەمانەوێ سەیرانێکی دوور و درێژ سازبکەین، چونکە کەشی بەهارە گەرمیان و کوێستان لەبارە ئایا لەگەڵمان دێیت؟! وتم ئامادەم ئەویش دەستی بۆ راکێشام وتی بەو عەهد و میشاقەی لەلایەن خواوە جبرائیل هێنای بۆ حەزرەتی ئادەم لە نێوان ئێمە و ئێوەدا کافر بم و خوا غەزەبم لێ بگرێت ئەگەر خیانەت بکەم لە تۆ وا بە برا تۆمان قبووڵ کرد بڵێ قبولم کرد وتم قبوولم کرد وتی بەو عەهد و میشاقەی هاتە خوارەوە لەلایەن خواوە جبرائیل هێنای بۆ ئیدریس فضبناکم ئەگەر خیانەت لە تۆ بکەم بڵێ قبوولم کرد هەروا تا گەیشتە حەزرەتی سلیمان بە دوورو درێژی بە عەرەبی خوێندییەوە ئەمجا تا گەیشتە حەزرەتی پێغەمبەر (ص) دووردی خوای لێ بێت رووی تێکردم وتی جا دڵنیا بوویت؟! وتم بەڵێ وتی نەك هەر خۆت بۆ حەوت پشت و نەوەت عەهدو میشاقە ئێمە زیان بە تۆ نەگەیەنین و بۆمان بکرێت بتپارێزین لە ژیاندا بین. ئەمجا وتیان: ناومان سالارو سەمینە تا بمێنین دیدەنیت ئەکەین لەبەرگو شێوەی دۆست و ناسیاودا، بەلاّم بەزانینی ئێستامان نەء..... وتی تۆ زوبانی ئاخاوتنی ئێمە نازانیت دەمت بکەرەوە دەمم کردەوە تفییە ناو دەمم ئەمجا وتی چاویشت وەکو ئێمە نییە جەماعەتی ئێمە پێت ئەزانن ئەبێ چاوت بگۆڕین کلدانێکی دەرهێنا لە باخەڵیا هەردوو چاوی پێ رشتم وتی ئێستا تەواوە لە ئێمە ئەکەیت پێت نازانن وتیان با بڕۆین رۆیشتین، بەلاّم وەسفی ئەم رۆیشتنە چۆن بکەم... بەرزی لەبەر دەمماندا نزم بوو رێك و راست بوو پەستی بەرز ئەوێستا لەبەر قاچماندا و هیچ هەستمان بەماندوو بوون نەئەکرد و وەکو با ئەرۆیشتین تیژو خێرا کاتێك رێمان کەوتە شاخێکی داتاشراوپرسیم ئێرە کوێیە؟ وتیان ئێرە بێستوونە پیاگەراین نەخش و نیگارمان بینی لەوێ رۆیشتین گەیشتینە جێگایەکی تر ئەویش داتاشراو بوو پرسیم ئێرە کوێیە؟ وتیان تەختی سلێمانە، بەلاّم ئافرەتی وای لێ دانیشتبوو زۆر عیملاق بوو، واتە (١٥)م ئەبوون پاڵیان دابووەوە یەکجار زۆر درێژ بوون و هەندێکیشیان کورتە بالاّ بوون پرسیم ئەم جۆرە خەڵکەم لا

سەیرە وتیان دەنگ مەکە حەقت نەبێ ئەمانە لە تائیفەی ئێمەن جینن هەمانە وا گەورەیە هەیشە وا بچووکە، بەڵام ئەم ڕۆیشتنەمان زۆر خۆشبوو هەر پێکەنین و گەشی بوو هەروایش جارجار هەستم بە بێهۆشییەك ئەکرد زۆر کەم بیرم ئەکردەوە رەنگە ئاسایی نەبم، خێرا لێیان ئەزانی و دڵیان ئەدامەوە و منیش ئەم زانی ئاسایی نیم بە تەواوی.

کاتێك ئەرۆیشتین زۆر گەڕاین رێمان کەوتە سەر شاخێکی زۆر بەرز بینیمان تەیارە ئەفرێت هەرچەند بەرز ئەبێتەوە ناگاتە ناو قەدی شاخەکە وتم بۆچی وایە؟ وتیان ئەوە فرۆکەی ئێوەی ئادەمیزادە هەر ئەوەندە ئەتوانێ بەرزبێتەوە.

وتم ئایا چەند رۆژە ئێمە هاتووین؟! پێکەنین وتیان پێنج سەد ساڵە سەرم سوڕما، وتم چی وتیان وایە وتم جا من پیرەژنێکی دایکم هەیە خۆ دیدار ئاخرەت بووم و محرووم بووم لە بینینی و لە خزمەت و عەوێز دانەوەی خۆ ئێستا مردووە!! وتیان ئەم کات و ساڵە بۆ ئێمەیە بۆ تۆ نییە دڵتەنگ مەبە بێ کەڵك بوو باری غەم دایگرتم گرژی و عەبووسی لە روخسارم ئەباری کە زانیان وایە وتیان ئێمە عەهد و میثاقمان لەگەڵ تۆ کردووە فەرموو با بڕۆینەوە بتبەینەوە بۆ حوجرەکەت کاتێك گەیشتینە بەر قاپی مزگەوت وتیان راوێستە کلدانێکی دەرهێنا لە گیرفانی تریا چاوی دووبارە پێ رشتم وتی ئێستا وا هاتیتەوە سەرباری خۆت بێ کەم و زیاد و تۆ لات وایە نووستیت، بەڵام ئەم حاڵەت و گەردوشە خەو نییە و سەریشت لێ ئەدەین، بەڵام نامان ناسیت و پێت ناڵێین ئەم لاو ئەولایان ماچ کردم.

کاتێکم زانی وام لەسەر جێگاکەی خۆم، زۆرم بیر ئەکردن بەو شەوە دەستم کرد بە بانگ کردنیان هیچ بێ کەڵك بوو، سەرم سوڕ مابوو بەیانیش هەر بیرم لەو جێگایانە ئەکردەوە کە رۆیشتبووین بۆی و دیبوومان و ئێستا لە یادم نییە خواردنمان خواردبێت یان رووداوی تر بە درێژی، چونکە چل ساڵێك ئەبێت تا ئێستا بۆ خوێنەر سەیرو خۆشە و هیچم پێوە نەناوە کە زۆریشی هەیە لە یادم نەماوە بەزاتی خوا بۆم دروست نەکردووە!! ئیتر سالار و سەمینم نەدیتوەتەوە تا حاڵی حازر.

* * *

جارێکیان کابرایەکی سادە دێتە خزمەتی شێخ کاك ئەحمەد لە سلێمانی ئەویش ئیرشادی ئەکات و پێی ئەڵێت (١٠٬٠٠٠) جار بڵێ یا اللە (٥٠٬٠٠٠) جار بڵێ أستغفراللە (١٠٠٬٠٠٠) قل الله احد هەروا. ئەویش لە دوای ماوەیەك دێتەوە خزمەتی و ئەڵێت:

قوربان ئینسان ئەوەندە جارەی فەرمووت بڵێت یا الله خوا تووڕە نابێت؟! ئەڵێت نەء ئەڵێت بێ قەزابیت تۆیش بی تووڕە ئەبیت وەڵامی ئەداتەوە وانییە؟ ئەڵێت: کاك ئەحمەدی شێخ، کاك ئەحمەدی شێخ کاك ئەحمەدی شێخ و لەگەڵیا سەری ئەکات بەخولخولۆکە و بای ئەدات و بیی لێ ئەگرێت تا شێخ تووره ئەکات و دەری ئەکات.

* * *

ئەگێڕنەوە لە ئیمامی ئەبو حەنیفەوە: کە کۆمەڵێك لە خزمەتیا ئەبێت لە سەفەری حەج و ئاویان لێ ئەبڕێت تا پەرێشانی تەماشا ئەکەن کابرایەکی عەرەب وا دێت حوشترێکی بار کردووە لە کوندە ئاو رووبەڕووی ئەوان رێگا ئەکات ئەمیش فەرمووی بچن لێی بکڕن کابرای عەرەب داوای قیمەتێکی خەیاڵی کرد مثلاً (٢٠) دینار هەرچی هەوڵیان دا وا نابێ زۆر گرانە گوناحە وتی ماڵی خۆمەو وای ئەفرۆشم ئەبوو حەنیفە فەرمووی پارەکەی بدەنێ چەند ئەڵێت بەزیادەوە کە وەری ئەگرێت بۆ نان خواردنی نیوەڕۆ دەعوەتی ئەکەن.

بەڵێ لەو گشت چێشت و گۆشتە و سفرە رازاوەیە خۆی مرۆ مەست ئەکات کە لە ماوەی ژیانیدا نەیدیوە و نەیخواردووە پاش ماوەیەك تینووی ئەبێت داوای ئاو ئەکات بیخواتەوە ئەڵێن ئێمە ئەیفرۆشین، واتە بە سیعری ئاوەکەی کە فرۆشتوویەتی هەرچەند ئەڵێت دروست نییە پێی ئەڵێن ماڵی خۆمانەو وای ئەفرۆشین ئێمە هەر بۆ خواردن دەعوەتمان کردوویت بۆ ئاو دەعوەتمان نەکردوویت کابرای عارەب ناچار ئەبێت هەمووی بە چەند فرۆشتووە بەوەندی خۆی تێر ئاو بکات {جێگەی مست پێ لەقەیە}.

* * *

خەلیفەیەکی عەباسییەکان سوێند ئەخوات:

بەتەلاق کە ژنەکەی لە مانگ جوانترە پاشان پرسی مەلاکان ئەکات پێی ئەڵێن تەلاقی کەوتووە ناچار لیژنەیەك دروستئەکەن بۆ لێکۆڵینەوە و چارەکردنی کەس توانای نەکەوتنی نابێت. گوایە حەزرەتی شافعی منداڵ ئەبێت ئەڵێت من وەڵامی راستەقینە ئەدەمەوە لە رۆژی دیاریکراودا بانگی ئەکەن ئەمیش بزنێك لەسەر پشتی حوشترێك قایم ئەکات و ئەڕواتە پێشەوە مەلاو زانای وەخت بە چاوی سووکەوە بەم منداڵەدا ئەڕوانن ئەویش ئەڵێت ئەگەر بە ریش ئەیکەن لەو بزنە بپرسن؟! ئەگەر بە جەستە و ئەستووری ئەیکەن لەو حوشترە بپرسن لە وڵاتی ئێمە لەمەی بەرجەستەتر تیا نییە؟! ئەگەر لە عیلم و زانین ئەپرسن من ئەیزانم لە من بپرسن

که پێی ئەڵێن ئەڵێت جەنابی خەلیفە تەلاقت نەکەوتووە، چونکە ژنی ئێوە لـە مـانگ گـەلێك جوانترە خوا لە قورئاندا فەرمووبەتی:

(لقد خلقنا الأنسان في احسن تقويم، ولقد كرمنا بـني آدم....) جا تەلاقی ئێـوە ناکـەوێت بەو جۆرە کۆتایی پێ دێت.

* * *

لە میانەی کێشە و وەڵامدانەوەدا!

مامۆستا (خ) دائەنیشێت لە ناو کۆمەڵێك دۆست و ناسیاوی عـەرەب، بـەم ئـەڵێن بـرا کوردەکان لە رادەبەدەر رەگەز پەرستن کوردایەتی ئەکەن و داوای ئەکەن، گەیـشتوونەتە رەگـەز پەرستی.

کورد پیاو کوژن ، خوانەترسن خەراپەکارن ئەویش ئەڵێت زۆر راستە لـە سـاڵی (١٩٦٣) تاوەکو (١٩٦٨) هەر ئەمان بوون دێهـاتی عـەرەبیان سـوتاند و وێـران کـرد، رێگـەیان لێ بەربەست کردن کچیان فەساد کرد منداڵی بچووکیان لە خانوویان سـوتاند خانوویـان روخـان بەسەر برای عەرەبدا خەڵکیان دەسرێژ ئەکرد لەبەردەم کەس و کاریان زیندەبەچاڵیان ئـەکرد جاسووسیان لە ناوتاندا دروست ئەکرد کۆڕ و گرووپیان بە کارتۆنی و بە پارە ئافەریدە ئەکرد جەنگ و شەڕیان بەرپاکرد بۆیە خوا لە قورئاندا ئەفەرموێت دەربارەیان (الأكـراد أشدَ كفـراً ونفاقا... البعث خير أمة أخرجت للناس) وهکذا...

وتیان خوا وای نەفەرمووە حدیسیش وا نالێـت ئـەویش ئـەڵێت کـەوابوو ئێـوەن تـا لێتـان بپارێتەوە کەساس پتر شێتگیرو ئازار دارتری ئەکەن کلیم ئەڵێ:

اظهار عجزيش ستمكار أبلهيست

أشك كباب باعثی طغيام أتشست

* * *

لە زەمانی هێرشی مەغۆلەکان بۆ سەر سنووری ئیسلام کابرایەك لە شام بەولاوە هەر رای ئەکرد بەرەو "حلب " و "لیبیا" ئەرۆیشت وتیان کابرا مانـدوو نـەبی بـۆ کـوێ ئـەڕۆیت؟! وچیت بیستووە؟! وا تەنگە تاوی؟! وتـی لـە ترسـی مەغۆلـەکان و هێرشـی جەنگیزییـەکان رائەکەم لە ولاّت دەرئەچم وتیان وەرە بیگرێرەوە بزانین چیت دیوە یان کردووتە؟!

وتی هیچ نازانم ئەوەندە هەیە لە شاری خەزنە دیتم کابرایەکی تەتەری مەغۆلی هیچ چەك و سیلاحی پێ نەبوو ئەو خەڵکەی ریز کردبوو یەك یەك لـە مـاڵ ئەیهێنایـە دەر جەلـەی ئـەکرد منیش یەکێك بووم لەوانە بە کابرایـەکی وت بـڕۆ چـەقۆیەك لـە ماڵـەوە بێنـە ئەمانـەی پـێ سەرئەبڕم ئەویش چوو هاتەوە چەقۆیەکی تیژی بۆ هێنـا بـە یـەکێکیانی وت بیکـە بـە سـکی ئەویترا، کردی بەیەکێ تریشی وت لێی وەربگرە بیکە بە سکی ئەمدا هەروا تا سـەرە گەیـشتە من (٣٠) کەسێك بەیەکتری کوژران چەقۆی دایە من کە هاورێکەم بکوژم منیش لێم وەرگـرت کردم بە سکی خۆیدا لە قاقای پێکەنیم خست و گیانی دەرچوو هەر یەکە بۆی دەرچـوو منـیش بۆیە رامکرد، چونکە هەر ئەوانەی لە مردن رزگاریان بووە لەوانیە گەواهیم لێ بدەن و بەدەنـە دەس تەتەرەکان لایان وایە خۆیان پێ رزگار ئەبێت ناتوانێت خۆیـشی لەگـەڵ مـن ئـەکوژن. و ئەگەر هەر یەکەم کەس وەکو منی بکردایە گشتمان رزگار ئەبووین لە کوشتنی، چونکە تـەنها هەر خۆی مابوو لە شارەکە و کەسی نەئەناسی!!!!

* * *

ژنێك چووبووە سەر دارێك مێردەکـەی قینـی لێ هەڵسا پێـی وت: (أنت طـالق ان بقيـت هكذا، وانت طالق ان صعدت، وأنت طالق ان نزلت)

واتە تەلاقت کەوتبێ ئەگەر هەروا بمێنتەوە، تـەلاقت کـەوتبێ ئەگـەر سـەر بکـەویت و تەلاقتیشت بکەوێ ئەگەر بێیتە خوارەوە ژنە فێڵباز بوو خۆی بەلادا فرێـدا و کـەوت. مـەلا وتی بە خوا باوکم بە هەر هەمـوو ئیمامەکان ناتوانن تەلاقی بخەن، و تەلاقی بدەن!!

* * *

کابرایەك هەبوو لەو ناوچەی هەڵەبجەیە دەم راسـت و کوێخـا بـوو، لـە جـەنگی گـشتی دووەمدا کە باسیان ئەکرد ئەڵمانیا سەرکەوتووە، واتە هیتلـەر بەسـەر نەمـساو فەرەنـسا و رووسیاو ئینگلیزدا ، تووڕە ئەبوو چاوی ئەپەرییە پـشتی سـەری و هـەموو خـەڵکی بەکـەر ئەزانی ئەیوت ئەڵمان ئەڵمان، باسی چی ئەکەن!! ئینگلیز هەر خۆیـەتی بـووە بـە دووبـەش یەکەکەی تری ناو لێناوە ئەڵمانیا، ئینگلیز، تا لە ئێمە تێبگات و بزانێـت کـێ ئینگلیـزی ناوێ و گەلانی جیهانی کردووە بە گژی یەکدا با یەکتر بکوژێت چی لـەوە؟! بـۆ ئـەوەیش وا ئەکات هەموویان دامەنگیری بکەن و چەك و سیلاحیان پێ بفرۆشێت و هەرچیش بێت کەس دەنگ نەکات باوکم ناوی مەهێنن با شەڕێکمان بۆ دروستنەکات ماڵ و منداڵمان بـە قـر

نەدات!! ئینگلیز بێفەرە بێفەر ناوی مەبەن هەرچی ئەڵێت باوکم بە قسەی بکەن بەرد لە ئاسمان بکەوتایەتە، خوارەوە ئەیوت خەتای ئینگلیزە.

❊ ❊ ❊

مەجلیسێکی گەورە گیراوە، جووتیار و پیاو ماقووڵان دانیشتوون گوێ ئەگرن لە دیوەخانی حاجی شێخ قادر هەر یەکە قسەیەك ئەکات و ئەیگێڕێتەوە شێخ فەرمانیدا بچن مەلا حەسەنی کوێر لە فلانە دێدا بە ئوتۆمبێل بێنن بۆ ئێرە. کە هات هەموو لەبەر هەستان و راست بوونەوە و خێراتر کرا، کۆری دانیشتن گەرم بوو سەماوەر سازکرا ئەمیش لە هەزار وێنە پەند و قسەی نەستەق و سەربووردەی ئەگێڕایەوە مەجلیسی هێنابووە فەر یەکێك لێیان پرسی مامۆستا مەلا حەسەن بۆچی ژن ناهێنی؟! هەروا چۆن ژیان ئەبەیتە سەر؟ وتی من ژن ناهێنم چونکە ژنێکی وانییە بە دڵ و عەقڵی من بێت وتیان چۆن نییە؟ مەرجەکانی تۆ چییە؟!

وتی بزانن "بەبێ دەنگ" مەلا عەلی لێرە نییە یان لێرەیە؟ وتیان حازر لێرە دانەنیشتووە وتی باوکم من ئەمەوێت ژنێك بێنم باڵای بەرز و رەنگی جوان و دەنگی ناسك بێت وەك مەلا عەلی، چونکە مەلا عەلی زۆر شەنگو شۆخ و باڵای بەرز و دەنگی ناسك و خۆش بوو وەك ئەو وابێت ئەمەوێت لە پاك و خاوێنیدا وەك مەلا حەسەن وابێت چونکە کە رۆیشتە سەر ئاو دەست و قنگی بە سابوون ئەشوات و پاشان دەست و پلی نایەتەوە، ئەمەوێ ئەو ژنەی بیهێنم وا بێت و وەك مەلا عەزیز بێت لە رێکی و پێکی و بێ دەنگیدا، چونکە مەلا عەزیز هەرچی شتێك ئەکات رێکوپێکە و بیکوژە ورتەی لە دەم نایەتە دەرەوە نەچاك ئەدوێ نە خەراپ و ئەمەوێت وەك مەلا محمد وابێت لە رەزیلی و شت خەسار نەکردندا، چونکە فلسێك هەزارو یەکجار حیسابی بۆ ئەکات و هەمیشە ژنانییەو حەزی لێ ئەکات منیش ئەمەوێت وەك ئەم وابێت و وەك ئەم ئالۆ شاوی بێت. سواری ملی پیاو بێت جا ئیتر بوو بە پێکەنین و قاقاو بڵاوەی لێکرا.

❊ ❊ ❊

کابرایەك هەبوو لە ئۆمەر بەگ، برادەرێکی خۆشەویستی خوێنەواری لا دانیشتبوو، لە بارەی ئەمەکداری و دڵسۆزی و رەنجی باوك و ئەولاوەوە ئەدوان:

کابرای یەکەم کوڕێکی جوانی منداڵی گرتبوو باوەشی خۆی دانیشتبوون لە ژێر دارتوویەکی زۆر گەورە سەری لە کەشکەلانی فەلەك قایم کردبوو بە تەوقە سەرەکەیەوە هێلانە لەقلەقێك لە دێر زەمانەوە لەو بڵندی و بەرزییەوە بە خەڵکیا ئەڕوانی و تەماشای کاروانی و رەوتەنی ئەکرد.

منداڵە بچکۆڵەکەیش هەر دەمە نا دەمێك ئەیوت باوە ئەوە چییە؟! باوکیشی ئەیوت رۆڵە گیان ئەوە هێلانە لەقلەقە تا پرسیارەکەی گەیشتە (٦٦) جار بێ وەرس بوون هیچ جارێك بە ناوی خۆیەوە وەڵامی نەدایەوە هەر ئەیوت رۆڵە گیان، باوکە گیان، بە قوربان، چاوەکەم، حەیاتم، ئەوە هێلانە لەقلەقە. باوکی بێزار نەبوو لە وەڵامدانەوە و شیکردنەوەی تا تێگەیشت تومەزچمەز کابرا لە تەنیشتییەوە گشت جارێك ئەینووسێت و وەڵام دانەوەکە گەیشتووەتە (٦٦) جار.. شەوگار و رۆژگار و زەمانە خۆی رێی خۆی ئەبڕێت و بە هەزاران مێژوو ئەگێڕێتەوە، بەسەر هاتەکان وەکو فلیم لێ ئەداتەوە تا مرۆڤ پەند و ئامۆژگاری لێ وەربگرێت.

هەر لە ژێر هەمان دارەتوەدا دوای (٢٥) ساڵێتر باوکە پیر ئەبێت لەگەڵ هەمان برادەرەکەی زووی دائەنیشن کوڕە بچکۆڵەکەیش ئەگاتە تەمەنی (٢٦) ساڵان باوکی بانگی ئەکات و لێی ئەپرسێت و دەسدرێژ ئەکات بۆ هێلانە لەقلەقەکە و ئەڵێت رۆڵە ئەوە چییە چاوم نابینێت؟! وەڵامی ئەداتەوە باوکە ئەوە هێلانە لەقلەقە دوای چەند پشوویەك دیسان پرسیارەکە دووپات ئەکاتەوە ئەڵێت: ئەوە هێلانە لەقلەقە بە توندییەکەوە، ئەمجا پاش چارەکە سەعاتێك دیسان ئەپرسێت: ئەوە چییە؟! زۆر بە گرژی و تووڕەییەوە ئەڵێت باوکە ئەوە هێلانە لەقلەقە ئیتر بیبڕەوە چیت کرد؟! ئەم پرسیارە بێ جێگانە چییە ئەیکەیت؟!

باوکیشی پێی ئەڵێت: زۆر راستە (٢٥) ساڵ لەمەوبەر تۆ منداڵ بوویت ئەم برادەرە ئەزانێت تا (٦٦) جار ئەم پرسیارەت لەمن کرد وەرەست نەبوو لە وەڵامدانەوەی کەچی تۆ بە سێجار توند و قەرس بوویت، ئەمەیە ئەرکی باوك و دایك، و ئەوەیشە میهرەبانی ئەولاد ئەوا وس بووم، پەردەی بێدەنگیم دادایەوە!!!!!

❊ ❊ ❊

پیاوێکی دەوڵەمەندی هەرزەکار ئەڕوات بەلای تاقمێك کچدا گوێ ئەگرێت لێیان باسی یەکێك ئەکەن کە گوایە زۆر کەیبانووە ئەتوانێت بە تاقی تەنها هەشت نۆ میوان بەرێ بکات، بە گورج و گۆڵی خۆی کچێکی مەکراوی شیتان لە ناویاندا ئەڵێت جا (١٠) میوان چییە؟! من بە مەنجەڵێك چێشت ئەتوانم تابوورێك سووپا بەڕێ بکەم و لێشیان بمێنێتەوە.

کابرا کە گوێی لەم ئاخاوتنە ئەبێت بە دڵیا ئەچێت و ئەنێرێتە خوازبێنی ئەو کچەیان، بە کورتی ئەیهێنێ. پاش ماوەیەك: میوانێکی زۆری دێت (٣٠-٤٠) سوارێك لە زەماوەند

ئەگەڕێنەوە ئەمیش خولێکیان ئەکات و گلیان ئەداتەوە. بە ژنە ئەڵێت ئا بتبینم بزانم ئەمڕۆکە چۆن سەرم بەرز ئەکەیتەوە!!

ئەویش ئەڵێت بەسەرچاو خێرا مەنجەڵێك چێشت و شلە لێ ئەنێت، بەڵام پڕی ئەکات لە خوێ و ئەڵێت میوانەکان بکە بە سێ بەشەوە هەر جارەی با تاقمێك نان بخوات، و بۆیان ئەنێرێت هەر یەکەی بە هەزار حاڵ دوو لوقمەی بۆ ئەخورێت و دەس ئەگرنەوە، تاقمێك بەرێ ئەبێت ئەوانی تریش بەو جۆرە و یەشتا مەنجەڵە چێشت هەروەك خۆی وا ئەبێت ئاوا دەس ئەنێت بە قنگیانەوە..

* * *

لە نێوان زاوا و خەسو و کوردا:
بادەمی چەور بێت فەقیرە!!

زاوایەك ئەڕوات بۆ ماڵی خەزووری، بۆ دیدەنی، ئێوارە نان دائەنرێت بۆ کوڕەکەی و زاواکەی پاش نەختێك خەسووەکەی دێت بەخوا بەشە گۆشتی تۆ کەم بوو، ها ئەم یەکدوو گرتکەیش بۆ تۆ بێت، لە دوای پشوویەك دێت بەردەمی زاواکەی چاڵ و خوار ئەکات، و کەوچێك ڕۆنی ئەکاتە بەردەم بەداخ کراوی و ئەڵێت بەردەمی تۆ وشکە!! کوڕەکەی ڕاست ئەبێتەوە. ئەچێت هیزەکە دێنێت ئەڵێت دەمت بکەرەوە بەخوا ئەیکەم بە دەمتا با قوڕگت چەور بێت. بە دایکی ئەڵێت: با دەمی چەور بێت ئەم فەقیرە!! ئێمە هەموو ڕۆن چاوی سوور کردووین، گۆشت بینی گرتووین..

* * *

بۆ گێڕانەوە باشە!!!
عەلی وریا ئەڵێت:

تا کچ بابەتی زەم و زەم کار بێ
تا شووکردنی بەدەس کڕیار بێ
مانی نەمانە ژیانی تاڵە
گیان لەبەرێکە زیندە بەچاڵە

کزەڵیش ئەڵێت:
تا کچ بە عەقڵ و بە هۆش و بە فام
پەروەردە بکرێت بە ڕەفتاری جوان
نەبێ بە کاڵای فرۆشتن و تام
لە بەشوودانا ناخۆش ئەبێ ژیان

چیرۆکێکی ڕووداوی ڕاستەقینەیە:

وڵاتی کوردەواری ئێمە یەشتا پەیوەندی بەرهەم هێنان و دەسەڵاتی دەرەباگایەتی زاڵە بەسەر هەست و قەوارەی ژیانیدا: لە ژێر ئەو یاساو سایەدا چەند تیئۆر و نەریتێك دروست و سەپێنراوە بەسەریا، ناتوانێ وا زوو خۆی لێ ڕزگار بکات، چونکە بووە بە پارچەیەك لە سروشت و خووی، ژن هێنان و بەشوودان بووە بە کۆسپێکی یەکجار گەورە، بۆ بەدیهێنانی ماڵ و خێزانی کامەران .

* * *

مرۆڤی هەستیار ویژدانی زامار و پەست ئەبێ تەبیاتی هەڵئەچێت و هێڵنج ئەدات، لە زۆر ڕووداو و کارەسات مەخسەرە ئەوەیە ئەیدەنە پاڵ ئاین و بە ئاین بۆیەداری ئەکەن بگرە پیاوانی ئایینی ناتوانێ خۆی لێ دەرباز بکات و بێزی لێ بێتەوە.

ئەم چیرۆکە بەسەرهاتە لایەکی ئەم باسە بە ساکاری ئەخاتەڕوو، مرۆڤ تەنگە نەفەس ئەبێ بە یاساو نەریتی نەشیاوی چەوتی ناو کومەڵ، کەوا ئەکات ڕاستییەکانی ناو شەرع ئاوەژوو ئەکات و پاساوی ئەدات. هەی نەفرین لە چەرخ!! شیتاڵ و لێکدانەوەی بێ تێبینی قووڵ ئەبێتە هۆی سوود و قازانجی تاقمێك و پێشێل کردنی مافی ڕەوای هەندێکیتر پارەو سامان و دەستەڵات ئەبێتە تەوقی لەعنەت و چەمۆڵە لە چارەی ئەوانەی کە بە نارەوا بەرواردی ئەکەن، ئەم و ئەوی پێ دیل و فریو ئەدەن...

باسەکە، کێ تاوان بارە؟ من؟ باوکی خۆی، دایکی کێ کۆمەڵ؟

١.مێرد: تەمەنی حەفتا ساڵ پترە، ژنی تر و سێچوار کچ و کوڕی تری هەیە، کۆنە مووچە خۆرە کەنارنشین کراوە، گرگنێکی تێك سمراوی کورتە باڵایە پەل و مووچەی ئەستوور، ورگێکی پف هەڵماو، چوار شانەو ئەژنۆ قەوی، سەرو ریش تەواو لە ماش و برنج کەوتوو، سمێڵ تاشراو و مل کورت، نووکی برۆی تەواو سێبەری لە چاوەکانی کردبوو، چووبوون بە قووڵا، هەنگاوەکانی پان و لەسەرخۆ بوو، وتوویژی نەرم و سووك، تووکی لامل و بنا گوێی وەك

سووژن بۆ کیف بوونەوە سەریان دەرکێشابوو، لە ئاخاوتنا نارەوان بوو، کوردییەکەی گێرو خوار و چەوت بوو، وا دەرکەوت: یان زۆر گەوج و نەفام، یان بێ ئابڕوو بێ شوورەیی شانەکانی داچەکاندبێ، ناوکە ڕێژوو سووابێ، واتە سیوای هاتبێتەوە لەبەر لاساری شتی لا گرینگ نەبێ یا بە پێچەوانەوە ئەبێ بڵێین مرۆڤێکە دڵ و دەروون پاك و بێ خەوشی، هەموو کەسێك لە ئاوێنەی بێ گەردی باڵا نوما ئەبینێ کەوابوو ئەم جیهانە لای ئەو ئاوی روونی پاکی زەم زەمە گەردو پیسی هەڵناگرێت، یان کۆمەڵی مێینە لای ئەو بێ نرخ و ڕەواجە بایەخی هەر هیچ نییە پووکێکی پووچەڵە گرینگ نییە هەر چۆن بیر بکەیتەوە، ڕووداو و چیرۆکەکە دەوری خۆی بینیوە، تا ئێستاش لە ناو کۆمەڵدا ڕۆڵی خۆی ئەبینێ.

٢.بووك: ئەم خانمە کەنیشکە تەمەنی هەروا لە نێوان (١٦ — ١٧) دایە باریکەلە، بەژن و قامەتێکی ڕێك و جوان، بەکەڵەگەتیدا ئەڕوانێت کەمەرێکی باریك لەش و لارێکی پڕ ، بەرەو قەڵەوی خڕو خرپن، ڕێگای گرتبووەبەر، روخساری زەردی ئاڵتوونی مەیلە و سپی ئەینواند، چاوەکانی گەش و کراوە، قژێکی خورمایی دڵ ڕفێن، زولف و ئەگریجە قرتاو، مەچەك سپی و شێوە شیرین، ئێسك سووك و خنجیلانە، لە ڕواڵەتا وادیار بوو کە یەشتا تەواو مەمکی نەکردبێ روخساری تازە هیلەساوادابوو تا زوڵف و ئەگریجەی بەسەرا شۆربکاتەوە و سرنج رابکێشێ چاوەکانی تیژ و گەش پڕ بوون لە سادەیی و بێ خەوشی برۆکانی پڕو مەست و تێر، سەرباری ئەوانە زەهری ناکامی و هەژاری داخی نابوو بەجەرگییەوە ماکی بێ بژێوی و کەم دەرامەتی بێ خۆراکی و بێ نەوایی وای لێکردبوو ، گوڵی دڵی بە گەشی دەم نەکاتەوە نازی خونچەی دەمی نەپشکوێ، واتە هیچ شتێك شك نابات لە کەرەسەی رازانەوە و ئارایشت خۆ جوان کردن متو موور و جل و بەرگی جوان، بۆو بەرامەی خۆش کە دڵی کچانی پێ خۆش بکرێت. عەقڵ و ژیریشی بە پێی تەمەنی بوو، وەکو منداڵی ئارەزووی لە غار غارێن بێ بەحێولانێ ئەچوو بە حەوادا ئاگای لە جیهانی خۆشەویستی و دڵداری نەبوو، نەیئەزانی شووکردن، واتە چی وبەرەو چی ئەڕوات و پاشەڕۆژی بەچی ئەگات و سەر لە کوێ دەرئەهێنێ؟؟ وای ئەزانی جۆرێکە لە کەیف و ئاهەنگ، سەیران و گاڵتە و گەپ نووستبوو نەیئەزانی فرۆشراوە هەڵخەڵەتێنراوە دەستی بڕاوە ئەی نەفرەت لە پارەو چەوسانەوە!!

ئەو کیژە بۆنی شیری خاو لە دەمی ئەهات، ماکی باسەکەیە، هەوێن و ناوەڕۆکی چیرۆکەکەیە، بەدەگمەن هەڵ ئەکەوێت لە کوڕ و کۆمەڵدا یەکێك ڕێك بگرێتە بەر وبەرهەڵستی لێشاوی گۆڕانکاری بکات و پاڵێك بنێت لەلایەن خۆیەوە بە داهاتی تازەو قایل بێت بە بیرو باوەڕی ڕووناك و تازەی هاوچەرخ مامۆستا پیاوێکی ئایینی بوو، هۆگری مەتاڵە کردنی

پەرتووکی پێشکەوتوو بوو وێڵ بوو بە دوای نووسراوی ئاگرینا، داهاتی تازە کاری تێکردبوو، گۆڤار و ڕۆژنامەکانی لە ئاسمان ئەقۆزتەوە ئەمەیش لە ئاخاوتن و وتووێژدا ڕەنگی ئەدایەوە جا ئەمەو چەند شتێکیتر بووبوون بە هۆی تانە و تەشەری ئاراستەبووی لە ناوچەکەدا ئاسوودەو حەوانەوەی نەبوو ، دڵ تەنگ و پەژاراوی بێ ڕێگای پشوودان بۆیە ویستی بایەکی باڵی خۆی بدات و ڕۆیشتنێك بکات، لەو کاتەدا بوو باری ڕامیاری ئاڵۆز و شێواو بوو، بە ئاژاوە ئاسمانی نیشتیمان تەنرابوو، هەردەم دەنگ و باسێك ئەگەیشت، فلان گیرا، فیسار دوورخرایەوە هەندێك قوتابی خراونەتە ژێر چاودێری و هەندێکیش دەرکراون، سازمان چستو چالاکی خۆیان ئەسەلمێنێ و هەندێك دابڕاون لە خوێندن بۆ ماوەیەك خۆپێشاندانی بێزاری لە شارەکان تەمی نەئەرەوییەوە ئەویش بە دوای ئەم باسانەدا وێڵ و سەرگەردان بوو، والا بێژی ئەکرد، هەڵوێستی خۆی وەرئەگرت و تەنگەنەفەس ئەبوو، پێشی ئەخواردەوە. چەکمە ڕەقەکان و چڵکاو خۆرەکانی میری چاودێری مرۆڤی هەستداریان ئەکرد، بە تایبەتی کۆڵانەکانی ناوچەکە هەر ئەوان بوون توانیبوویان بیروباوەڕی ڕامیاری ناشیاو بلکێنن پیایداو ناوی بزرێنن ئیخباریان ئەکرد و ئەیان بردو ئەیان هێنا مانگێ چەند جارێك بە نارەوا...

سۆزی بەیانی زوو چاکی کرد بەلادا بۆ دیدەنی چەند دۆستێك و بۆ هاوبەشی کردنی خەم و پەژارەو گرێی دڵ کردنەوە دانیشتووانی دێی... لیپان لیپ لە ئاژاوە و بەرگە گرتن دژایەتی و ناکۆکی لەگەڵ شێخە کۆلاکەکان، کە پیاوێکیان بە ئاشکراو لە نوێژی نیوەڕۆدا کوشتبوو و دێیەکەشیان تالان کردبوو و دانیشتووانیان ئاوارە و دەربەدەری وڵاتان کردبوو، لە دواوە دوو جوتیاریشیان کوشتبوو و میری و کاربەدەستانی ئەو کاتە نەهاتن بە دەنگ و هاواریانەو، و دادیان بێ داد مایەوە.

هەر وا ئەم دەرەبەگانە چاوەدێرییان خستبووە سەر ئەو مەلا مرۆڤە نەبادا ڕێگایان نیشان بدات و ئاگاداریان بکاتەوە، و لە دادگادا زاڵبن بەسەر شێخە چەپەڵەکاندا ئێستا ئەو دێیە وێرانەیە کونەپەپوو، قەل و داڵ تیا ئەخوێنێ ئەو تاوانانە هەر داپۆشراوە تا ئیمرۆ... بەیانی زوو ڕاستیان کردەوە لە خەو، نامەیەکیان دایە دەست لەلایەن مەلا چاکی ناحیەی سرۆچك بە فەرمانی مدیر و کارگێڕی ناوچەکە کە خێرا بگەڕێتەوە.. ئەبێ شتێك ڕەخسا بێت؟! تاوانێکیان ساز کردبێت!! بیانوویەکی پێ نەگرن؟!

گەڕایەوە..... نەخێر مەسئەلە هیچ نییە، سادەیە ئەوەیە ئەبێت کچێك مارە بکرێت لە... هەموو لایەك ڕازین، مدیر فەرمانی داوە، لێی کۆڵیوەتەوە پارەو پایە تەوقی نەفرەتن لە

گەردەنی ئەوانەی رەویەی دین و یاسا ئەگۆڕن و ئەکرێن بە دەس کەلا بۆ گەیاندنە ئامانج و نواندنی شکۆ بەسەر مرۆڤی لاواز و بێ تین، بە تایبەتی بەسەر ئافرەت کە نەتوانێ پڕ بەدەم هاوار بکات و بڵێت خەڵکینە خۆم نافرۆشم زیندە بە چاڵم مەکەن منیش مرۆڤم گیانم هەیە هەست و شعورم وەك پیاوە ئازار و ئەشکەنجە و خۆشی ئەم بزوێنی بەهەر بیانوویەك بێت لە چوار چێوەی تێگەیشتن دەرناچێت و دەستەلاتم نییە.

دایکی راستەقینەی خۆی نەبوو تەنگە تاویش کرابوو باوکی دەمی شیرین کرابوو بە پریاسکە پارە ئاخنرابوو رێکخستنی ئەم کارە زۆر دژوارە ئەبێ بە هۆی بریندارکردنی هەست و ویژدان لام وایە تێکدانی شتێکی بەجێترە.

کاتێ چوو، وەکو بۆ زۆر کاری وا رۆیشتووە نەیکردووە، باوکی کچ هەر ئامینی لەسەر بوو زڕدایکی کچە لە خشتەی بردبوو تەفرەی دابوو خستبوویە سەر فاکو فیك شووکردنی لێکردبوو بە شانەی هەنگوین ئەو پەڕی کامەرانی ژیانە، ئەم نەخۆشییە کۆمەلایەتییە چۆن چارە ئەکرێت؟! ئەم پەتا کوشندەیە لەناو ئەبرێت؟!

شووکردن: واتە گەیاندنی دوو کەس بۆ دروستکردنی خێزان و خستنەوەی نەوەی تازە و ژیانی هاوجۆر گوزەرانی هاوبەش، بێ دەسکاری ئەم و ئەو مامەڵە پێ کردن و دەستتێوەردانی کەس هەڵبژاردەی خۆشەویستی هاوسەر و هاو تەمەن و میهرەبانی ئەمەیە نابێتە هۆی ئەشکەنجە و فرمێسکی نهێنی پتو بۆڵە و ئاهوو ناڵە پەژارەو ناپاکی شاراوە لە یەکتر.

پرسیار.. کچەکە: تۆ شوو بەم پیاوە پیرە ئەکەیت؟!

دڵت ئەیگرێت؟؟ مارەت بکەم لەم پیرە کەنەفتە بێ هێزە؟! ئەوانی منال و ژنی تری هەیە؟! ئەوان سبەینێ ئاشت ئەبنەوە، پالەپەستۆی تۆ ئەکەن تەمەنی چووەتە سالەوە ئەوانەت لێك داوەتەوە؟!

تۆ تەڕی بەهاری تەمەنتە، ئەمیش زوو ئەمرێت بێوەژن ئەکەویت ئایا هەڵ نەخەڵەتاوی؟ ترس و گەف و هەڕەشەیان نەخستووەتە بەرت؟! فریو نەدراویت؟ کە بووی بە ژنی ئەم پیاوە رێگات لێ ئەبڕێتەوە سەربەستیت لێ قەدەغە ئەکات؟! ئایا بە قسەی ئەکەیت؟!

وەلام: بەلێ ئەمانەی ئەیفەرموویت هەمووی ئەزانم شووی پێ ئەکەم و پێی رازیم، ئەم پیاوە کەلکی پیاوەتی پێوە نەماوە، ژنیش بێ سەرجێیی چ خۆشییەك لە شووکردن ئەبینێ؟؟ شتێك هەیە چاك بزانە ئەم پیاوە دنیا دیدەیە... رەنگە دڵ پیس بکات لێت، خانە گومان بێت

قسە لەگەڵ هەر کەس بکەی، هەر چەند پاك و خاوێن بیت لێت دوو دڵ ئەبێت لەوانەیە گومان لە ژن و منداڵ و هەرزەکار بکات، لە هەموو شتێکی ئەم سەر زەمینە بە گومان ئەبێت ئێستا چی ئەڵێیت؟؟

ئەڵێم بەڵێ، رازیم بەڵێ

کەوابوو با هەموو رۆژێك کاو کۆزەری بەربای عومرت بگرێتەوە پیرۆزت بێت، شل کوتت بکات من گوناهی تۆ لە گەردەن ناگرم.

خاڵۆ وتی: مامۆستا تۆ هاتوویت تێکی بدەیت نەك مارەی بکەیت، کەی ئەمە رەویەی پیاوی خوایە؟؟

گوێ بگرە ژن هێنەر:

تۆ بەرکەنار کراویت، ژنی تریشت هەیە ئایا راستە تۆ کچەکەی خۆت بدەیت بە پیاوێکی وا لە تەمەنی خۆتا؟؟ ئەگەر تۆ خۆت ئاڵوگۆر بکەیتەوە، لە بارەی دەروونی ئەم کچەوە شووت پێ ئەکرد؟! لەوانەیە بە زۆری پارە ئەم کچە بکڕیت بەلام دڵی هەر هی خۆیەتی پێشەکی حیساب بۆ خۆت بکە، واتە تۆ ژنێك ناهێنی لەگەڵیا بحەسێیتەوە بیکەیتە خاوەن ماڵ و منداڵ، سبەی ئەم کچە کامل ئەبێ، رەسیدە ئەبێ ئەندامەکانی لەشی پێ ئەگات و تێ ئەگات هۆش ئەکاتەوە دەستێ بە خۆیدا ئەهێنێ وەك هەموو کەسێکی تر خواستی هاوجوتی راستەقینە ئەکات بیری زوڵم لێکراوی لە خۆی ئەکاتەوە، واتە خراوەتە باوەش و ئامێزی پیرێکەوە لە باوکی بەتەمەنترە، مرخی پیاوەتیت لە جوڵە و بزواندن ئەکەوێت واتەی سەرە بزوتکی پیاوەتیت گەرمی و توندی تیا نامێنێ کە زانی سروشت مافی رەوای خۆی داوەتێ و لێی زەوتکراوە و نەفسی هەر برسی بێ بە ناچاری ئەکەوێتە خەیاڵ و تەپ و تل رۆژی رەشی خۆی ئەبینێ بە چاو، جا ئەبێ تەمەنی لاوی سیس بکات بە دیار پیرێکەوە ئەبێتە کۆتەرەی وشك بە دیار یەکدوو منداڵێکەوە ئەبێ هەر تف لە بەختی رەشی خۆی بکات و نەفرین لە چەرخ و چەمۆڵە لە گەردوون.

ئەمەیە ژنان خۆیان ئەڵێن: (نە بە بەرخی تێر گیاو نە بە کاوڕی تێر کاو جۆ و پووش) کە زانی پیاوی خوا گرتوو بە ناوی شەرعەوە ئافرەت دیل و بەند ئەکەن باوك بە خوێن دەس دائەنێن و زیندە بە چاڵیان کردووە ئەم کارە ئاوی ناوچەوانی مرۆڤایەتی لە خەجاڵەتا ئارەق ئەرێژێ ئەو کاتە تف لە هەموو کلێشەی کۆمەلایەتی ئەکات بیری تۆڵەسەندنەوە ئەکاتەوە جا کەوابوو چاوەڕوانی ئەمانە بکە:

١. لەو پەڕی دیمەنی ئارایشتدا خۆی ئەرازێنێتەوە و ئەڕوانێ بۆ هەموو لاوێك.

٢. تۆڵەت لیٚ ئەکاتەوە هەر کاتیٚ دەرفەتی بینی.

٣. هاتوچۆی ناشیاو ئەکات بە ئەنقەست نایەتەوە تا زیڕەت پیٚ ئەکات.

٤. نایەڵیٚت کردەت یەکبگریٚت ئەیبەخشیٚت، دڵی بە ماڵ و حاڵت ناسوتیٚت.

٥. بە چاك و خراپ هەر ئەبۆڵیٚنیٚ، ئاخ، ئۆف، تـوانج و بیـانوو و گـرتن، تـۆران، بگـرە سەری خۆی ئەڵبگریٚت و بڕوات بۆ هەندەران لە فرۆشکادا بچیٚتە هەراجخانە.

٦. هیچ دوور نییە بە کەوڵە کۆن ناوت نەبات یا پەیوەندی نهیٚنی پەیدا بکات هەر ئەبیٚ تینوێتی خۆی بشکیٚنیٚ تۆیش هەر بقرخیٚنە.

٧. ئەو بەرەو جوانی و توندوتۆڵی، لـەش و لاری تـەڕ و پـڕ ئـەڕوات تـۆیش لارە خـوار ئەکەویت، بە کورتی لە پشتی دەستت بنووسە تاوانبار سەر شۆر دیوت.

وتی مامۆستا:

ماشاڵلا مزگیٚنی خیٚرت هیٚنا!! کچە گوێی شـل کردبـوو، ئەمـە شـتیٚکی مـسۆگەرە نـەك شەرعییە بەلای هەموو کەسیٚکەوە میرم.

لە ولاٌتا باوە ئەکریٚت هەر من نیم بە تەنها أصولیاتی رووکەشم بەجیٚ هیٚنا و ڕۆیشتم جارم دا کە شەرع وا ناڵیٚت وەخت و کاتی خۆی هەیە لە بەراوردا، خوا هەڵناگریٚت، بەلاٌم کار لە کار تـرازا هەر کرا بە فەرمانی مدیر ڕەزای دایك و باوکی قایلبوونی خۆی، شهادەتی شـاهیدی زانـا. وەکـو زانیم گواستییەوە لەگەڵ خۆی بردی بۆ زۆر جیٚگا و هەرچیم دەستنیشان کردبوو وا هاتە دی.

ئیتر بەڕیٚزەکان پیٚم بڵیٚن کیٚ تاوانبارە؟!!

ئوستادم چاکی تەربیە کردم

لە حیلە شەرعی ڕزگاری کردم

زیندە بە چاڵی کچان هەر ماوە

دەرەبەگ سەگە ڕاستی دۆڕاوە

بە مارەیی زۆر جیهازی مۆدیٚل

کچان ئەفرۆشن حەق ئەیکەن پیٚ شیٚل

لەگەڵ کزەڵدا هاتووچۆ ئەکەم

من ڕزگارم بوو بانگی تۆ ئەکەم

* * *

جەنابی بەگ زۆر ڕەوانبیٚژە:

بانگی نۆکەرەکانی ئەکات بەگ "..... " درەنگە دەی درەنگە دەی!!

قوربان چی بکەین؟! حازرین لە خزمەتا فەرموو بەگ ئەڵیٚت شیٚخ لغاو بکەین دەستی ئەسپەکان زیارەت ئەکەین جا ئەڕۆین کەس نەڵیٚ تانجی چاکیان هەیە دەروێش تانجی توتکە مارف نەبیٚ..

* * *

لە مەلای شەشۆیان پرسی:

کوڕە دەنگوباس چییە؟! وەلاٌم حەمەد بۆ خوا هیچ نییە، تەنها لـە ڕیٚگـەدا نـەبیٚ وتیـان: حاجی گۆمەی کانی حەسەن ئەمریان کرد عەرزی خوای کردووە کوڕە تۆ کیٚیت؟ وتی: من شیٚخ ماسی کونە مستەفام.

ئابرا!! ئەو بەرخانە چەندیان نیٚرە و چەندیان میٚیە؟؟ کابرای شوانە وتی گەورەم دوانیان نیٚرە و سییانیان نیٚرە جا کەوابوو بۆ ناڵیٚیت هەر نیٚریان پیٚنجیان نیٚرن.

* * *

کابرایەك لە سەفەردا ئەبیٚت، شەو لە خەودا ئەبینیٚت دوو بەران شەڕیانە لەسەر کۆشی ژنەکەی، و شەڕە قۆچ ئەکەن و خوێن لە عەورەتی دیٚت ئەمیش کاتیٚك بەخەبەر دیٚـت ئەچیٚـت بـۆلای مـەلا چاکی زوشارە و لیٚی ئەپرسیٚت کە تەعبیری بۆ بکات، چونکە دڵی لە ژنەکەی کرمیٚ ئەبیٚت.

مەلایش پیٚی ئەڵیٚت دڵت هیچ نەکات ئەوە ژنەکەت بەری هەڵپاچیوە و خۆی پاك کردۆتەوە کە گوایە میٚردەکەی ئەڕواتەوە بەو زووانە ونیشانەیش ئەوەیە نـەختیٚکی لیٚ بریـوە خـوێنی لیٚ هاتووە چویتەوە تیٚ ئەگەیت.

* * *

ئافرەتیٚکی سەرەی لادیٚیی کچەکەی لە شار شوو ئەکات و ماڵیان لە ئیـسکان ئـەبیٚت کە هەموو خانووەکان لە یەك ڕەنگ و قاڵب دروستکراوە یەك هەندەسە و یەك شیٚوە.

جا لەگەڵ کچەکەیدا ئەڕواتە دەرەوە لە بەردەم ماڵ کچەکەی ویٚـل ئـەکات و خـۆی ئـەکات بـە ماڵیٚکی تردا، ئەبینیٚ سیٚچوار کەس دانیـشتوون لـە ژوورەوە خیٚـرا دیٚتـە دەرەوە بـانگی کـچەکەی ئەکات: خیٚراکە بیٚرەوە، چونکە سیٚچوار میوانتان هاتووە دانیشتوون لە ژوورەوە کەس نییە خزمەتیان بکات نازانیٚ کە ماڵەکەی لیٚ تیٚك چووە!! و دەس بەخیٚر هاتنیان ئەکات بە گەرم و گوڕی.

* * *

کابرایەك هەبوو لە کەرکوك هەر خەریکی زەرعات سەوزە ئەبێت و لە پاشدا ئەچێت بۆ حەج و ئەبێت بە مرۆڤێکی چاکو خواپەرست، جارێك باسی دێتە کایە خەڵکی ئەڵێن پیاوێکی بە دینە نیازی وایە دووبارە بڕواتەوە بۆ حەج، یەکێك لەوێدا ئەبێت ئەڵێت واللە درۆیە بێ دینە (٢٥) بەرمیل گووی منی خواردووە پارەکەی نەدامێ کە بۆم بردووە.

* * *

کابرایەکی ئەو خۆشناوەتییە کەرێکی ئەگا زۆری پێ خۆش ئەبێت لەزەتی پێ ئەگات و ئەڵێت:
ئاخ بازنەکەت لە دەست بایە، خرخاڵەکەت لە پێدا بایە، خەناوکەکەت لە ملدا بوایە بە خودا بە کیژی میریم نەدەگۆڕیتەوە.

* * *

شێخ (عصام الدین عەوەضانی) هەبوو، ئەیوت حەزرەتی (محمد) سەرکەوتووە بەسەر دوژمنیدا خواو مەلائیکەکەی لەگەڵدا بوو، ئەویارانە دڵسۆزانەی لەگەڵ بووە خوای لە پشت بووە من هیچ لام هونەر نییە، بەڵام ئازایەتی بۆ شێخ سەلامەتە کە کەسی لە پشت نییە توانیویە لایەکی سلێمانی کافر بکات!! هەر بە تاقی تەنیا.

* * *

لە شیعرەکانی مامۆستا مەلا قادر:

تبد لوا طریقة الکیلانی	بالیشم والاقط والأدهان
"أولهم" کریم کەس نەزانی	ثانیهم المشهور "بالمل" پانی
"ثالثهم "لا سوتەڵەی چرچە قەلاً	"رابعهم" کابرا زلەی پرتەقڵە
"خامسهم" رۆفەکەی ورگ کیتەڵە	"سادسهم" شێخ حسینی سەر چیتەڵە
بە تایبەتی جاسووسەکەی ورگ مەشکەڵە	عمیلەکەی بێ دینەکەی بێ حەوسەڵە
"وکلهم" مووچە خۆری موخابەرە	وحزبهم فی تکیه المجادله
أعد عدوَ دیننا الأسلامی	کزاروا شیخنا الامامی
"هم الشیوخ" خاریج نییە لەم مەسئەلە	جاش و سەگی مەلعونەکەی خۆ سووکەڵە

* * *

کابرایەك هەبوو شۆرەتی دەرکردبوو کە زۆر عاقڵە مام "حەمە" جارێکیان لەگەڵ کۆمەڵێك پیاو دانیشتبوون سەرنجیان لە دەشت و دەر ئەگرت سێ ئافرەت رووبەڕوویان ئەهاتن لە ناکاو تفەنگێك تەقی هەر یەکێ لە ئافرەتەکان کارێکی کرد یەکێکیان دەستی برد بۆ ناو گەڵی یەکێتریان دەستی برد بۆ مەمکی ئەویتریان دەستی برد بۆ سکی مامە "حەمە" وتی ئەویان کچە کە دەستی برد بۆ ناو گەڵی و ئەو یان دەستی گرت بە مەمکییەوە ژنەو منداڵی بە بەرەوەیە و ئەویشیان کە دەستی گرت بە سکییەوە دوو گیانە کە رۆیشت لێیان پرسین وابوو چونکە هەر یەکەیان چی لا گرنگ بوو مەبەستی بوو ئەیویست ئەوە بپارێزێت.

* * *

دەروێش بە دەروێش!!

کابرایەك ئەچێتە تەکییەك لای شێخ تەریقەت وەرئەگرێت هەفتەیەك لای شێخ ئەمێنێتەوە جا ئەگەڕێتەوە، لە رێگا تووشی قافلەیەك ئەبێت کاتی نیوەڕۆ بار ئەخەن ئەحەسێنەوە ئەڵێن با نوێژ بکەین، ئەوان بەجێ دێڵێت ئەگاتە کۆمەڵێك جوولەکە ئەوانیش کاتی نوێژیان دێت دەس بە نوێژی خۆیان ئەکەن وازیش لەوان دێنێ تووشی کۆمەڵێك مەسیحی و گاور و دیان ئەبێت ئەوانیش ئەگەنە کەنیسەیەك رائەکەن لەوێ عیبادەت بکەن، لەوانیش دەس بەردار ئەبێت تووشی ئەبێت بە تووشی کۆمەڵێك کە لە ماڵی شێخ دێنەوە لەگەڵیان ئەڕوات بەیانی یەکێك ئەڵێت با نوێژ بکەین ئەمجا بڕۆین، ئەویتر ئەڵێت کوڕە دەروێش بە دەروێش نوێژی ناوێت، بۆ نیوەڕۆ هەروا پێی ئەڵێت دەروێش بە دەروێش!!

بۆ مەغریب و عیشا هەروا پێی ئەڵێت ماڵوێران دەروێش بە دەروێش ئەم نوێژ و مێژەی ناوێت...

ئەمجا ئەم ئەڵێت باوکم ئەمە باری منە "هەر دەروێش ئەبم" کە نوێژ و قینگ شۆرین و بەزمی ناوێت.

* * *

مەلا عەلی بۆی گێڕامەوە: کە گوایا جارێك ئەڕواتە سلێمانی کە ئەبێ ڕەسمێك بگرێت بۆ معاملەی ئیمتحانی عیلمی و تێپەربوون لە سەربازی ئەمیش لەگەڵ مەلا عومەری برای

ئەڕۆنە لای یەحیای رەسمگر کە رەسم بگرێت، سەرو رەسمێکیان ئەگرێت و خێرا تەسلیمیان ئەکاتەوە هەر کەس هی خۆی وەرئەگرێت (جا مەلا عەلی) وەکو خۆی ئەیلێت زۆر سووراوەتەوە و گەڕاوە هیلاك و ماندوو بووە، ئارەقەی کردۆتەوە وێنەکەی ناشرین دەرئەچێت ئەمیش رازی نابێت و تووڕە ئەبێت و پەلاماری ئەدات، مەلا عومەریش ئەکەوێتە بەینیان مام یحی ی رەسمگر ئەلێت (باوکم ئەمن خەتا چییە لێم)؟! پیاو چاك و جوان بێنە لە من رەسم جوان دەیدەم لە خۆی، پیاو ناشرین بێنی لە من رەسم ناشرین دەیدەم لە خۆی، من چی بلێم خۆت جوان نیت چۆنت جوان بکەم؟! کێفی خۆتە؟.

* * *

هەروا محەمەدی کوڕی گێڕایەوە: کە گوایە لە (١٩٧٢ – ١٩٧٣) کە خەڵکی رۆیشتبوونە دەرەوە لەبەر نیسکۆی شۆڕشی ئەیلوول مەلا مستەفا، شێخ حسێن هەبوو دۆستایەتی ئەبێ لەگەڵ (دکتۆر ئومێد) بە هۆی ئاش نسکۆی شۆڕشی ئەیلوول لەگەڵیا پەیدای کردبوو، کە خەڵکی هاتنەوە ئەم شێخ (حسێن)ە نەخۆش ئەکەوێت دێت بۆ لای دکتۆری برادەری و چاکو چۆنی ئەکەن ئیعتزار دێنێتەوە بۆی کە گوایە تەنەکەیەك هەنگوینی بۆ دانا بوو بۆی بێنێت نەیپەرژاوە دەرفەتی نەبوو لەبەر نەخۆشییەکەی ئەویش پێی ئەلێت: قەیناکات هیچ پێویست بەو ئەرکە ناکات.

لەوەدوا رایەکێشێت و ئەیپشکنێ بۆی ئەنووسێت (تحلیل)ی أدرارو پیسییەکە بیبات لە تاقیگە بیکات و بۆی بێنێتەوە پاشی نیو سەعاتێك ئەچێتە ئاودەس لە سادەیی خۆی تەنەکەیەك پیسی ئەکات و بۆی دێنێ بە نیخەنیخ، و دای ئەنێ و جوان دایپۆشیوە، دکتۆر لای وا ئەبێت کە هەنگوینە بەڵێنی پێ دراوە کە ئەلێت کاکە شێخ بۆچی شەرمەزارت کردین ئەم ئەرکەی پێویست نەئەکرد باوکم!! بۆ وا بە پەلە ئەم هەنگوینەت هێنا ئەویش ئەلێت بەقوربان ببوورە ئەوە گوکەیە کە داوات کرد فەحسی بکە بۆم ئەوماوە ئەویش ئەلێت باوکم ئەی بۆچی ناچیت بۆ بەکرەجۆ بە سێچوار ئەوەندە کێلگەی ئەوێی پێ پەین بکەیت!!

* * *

مەلایەك لە هەولێر ئەڕوات وێنەی بگرن لە وێنەخانە بە خێرا، خاوەن ستۆدیۆ جیهازەکە دێنێت ئامادەی ئەکات چرکەی لێدێت و چەخماخەیەك ئەدات، مەلایش خێرا ئەلێت: (سبحان

من يسبح الرعد بحمدة والملائكة من خيفقه) بابم ئەم چەخماخەیە لە کێوە هاتە ئەم ژوورەی؟! خۆ هیچ هەوری بە ئاسمانەوە نییە؟!

* * *

منیش بڕوام پێی نییە، بەڵام بڵێم چی؟!

ئافرەتێکی خزمم هەبوو ناوی شەمسە بوو، هاتە لام داوای کرد دوعایەکی بۆ بنووسم، چونکە بەرەمەشکەکەی بە جادوو ئەفسوون ئەدزرێت، واتە ژنەکانی هاوسێی ماڵیان سیحری لێ ئەکەن.

منیش وتم تێناگەم بۆم بگێڕەوە ئەمە چۆن ئەکرێت؟!! ئایا خۆت کردووتە؟! وتی بەڵێ زوو لە داخی هاوسێکان کردم و ئێستا گوناحە نایکەم تۆ دوعایەکم بۆ بکە منیش پێت ئەڵێم چۆن ئەکرێت:

ئافرەتی لێهاتوو مەکرباز، دووکیتەڵە، یام دیزە یا هەر دەفرێك بێت ئەیهێنێ دوور لەیەك دایئەنێ بەرانبەر بە یەکتری ئەو جێگایە وا چاکە لە ژێر خان و پشتیرا بێت و کەس پێی نەزانێ و لای کەس نەوترێت. هەردووکیان دائەپۆشرێن سەریان ئەنرێتەوە هەموو رۆژێك بەرە مەشکەکە ئەخرێتە یەکێکیان و ناوێکیان لێ ئەنێ، بە نۆبە هەر رۆژێك بەرە مەشکەکەی تێ ئەخرێت و دێتە سەر ئەوەیان کە بەشی نەدراوە لووتە شەقێکی لاقرتێ تێ هەڵئەدات برۆ بۆ خۆت بەشی خۆت پەیاکە هەی کونی بێ دەسەڵاتی هیچ لەبار نەبوو ئازابە ئەگینا بەر شەقت ئەدەم، وا هەرچی لێرەیە لەوان وا خستمە ژێر رکێفی تۆوە یارمەتیت ئەدەن و بۆت دێنن برۆ زل حورت چاوت دەردێنم هەموو لایەك لەعنەتت لێ ئەکەن با بە ئاشکرا لێت ببینم!! ئەگەر کردت ئافەرینت ئەکەم کیتەڵەکەی خۆم.

بۆ سبەینێ بەرە مەشکەکە ئەخاتە ئەمیان و وابە ئەویتریان ئەلێت کە دوێنێ بەو کیتەڵەکەی تری وتبوو ئەمەیش لە بەهاردا ئەبێت.

رۆژ بە رۆژ بە ئاشکراو بە روونی ئەبینێ لە زۆربووندایە کەرێو بەرەمەشکەی ئیتر زیرەو هاوار لە ژنانی هاوماڵ و جیران هەڵ ئەسێت و زۆر جار بووە کە قورئانیان ئەگێرا بە کۆڵاندا و هاواریان ئەکرد هەر ئافرەتێك شتی وای کردووە گوناحە وازی لێ بێنێ و نایکات.

منیش بەڵێ دوعایەکم بۆ نووسی و دامێ کە بە عەقڵی خۆم چاك بێت، کەچی هاتەوە بەروو خۆشییەوە بەرەمەشکەیەکی بۆ هێنام وتی رزگارم بوو ئێستا دزیم لێ ناکرێت.

ئەوەی بۆ ئازیز خۆی ئەکوژێ و ئەمرێ

بە تین و برسی کە ئازار بدرێ
سەد ئازیز ئەدا بە قومێك ئاو و نان
هەی تف لە گۆڕی ئەیکا بە قوربان
لەبەرژەوەندی خۆیدا ئەبینێ کار و ڕەفتاری
کە سوودمەند ئەبێ بۆ خۆی ماندووکا؟! لە گریەو زاری
هەزار کۆلکە شێخ ئەکەم بە قوربان سەگی بەرماڵی
ئەوەی کە بگرێت ڕێزی بە پوولێ لە خۆشی و تاڵی
مەلا خۆی فرۆشت بە پارەی طاغی لای گوناح نییە
داد و حەق پەرست درۆیە و لایقی ڕێی سەلاح نییە.

❊ ❊ ❊

حەمە علی ئامان لاساییکەرە:

کاك حەمە عەلی (١٠٠) ساڵێك لەمەوبەر ژیاوە لە ناوچەی شێخ بزێنی، ژنەکەی ئەمرێت و بێ کەیبانوو ئەمێنێتەوە ئەم مرۆڤە بلیمەت ئەبێ، وەکو گورگ ئەیلوران وەك سەگ ئەوەڕی، وەك کەر ئەزەری و ئەیلووشکان، وەك منالی ساوا ئەیباقان، وەك ژن ئەیلاوانەوە نازی ئەکرد وەك قەل و پشیلە و چەقەڵ و مریشك و قاز و پاساری ئەهاسکی و دەمەلاسکێی ئەکرد، وەك کەوی مێ و نێر ئەیخوێند و کەڵەشێر ئاسا ئەیقولاند... تاد و گشت خولەکانی هەر بە تەنها ئەگێڕاو ئەبوو بە شتەکە بێ هیچ گیروگرفت.

بێوەژنێك ناوی دەرکردبوو زۆر جوان و بەمەکرو نازبوو، کەس لە مەکریا دەرناچێت، و زۆر پیاوی لە ڕێگە دەرکردبوو حەمە عەلی ئامان ئەچێتە خوازبێنی و ئەگوێزێتەوە، و پێی ئەڵێن زۆر ئاگای لە خۆی بێت.

ئەمیش خێر هاتنی بووکی ئەکات، و ئەڕواتە پشتێری ولاخەکان بە زوبانێکی لووس ئەپارێتەوە لە ماکەرەکەی خۆیدا وەکو لەگەڵ ژن بدوێت: کچێ ژنی چاك بە، تۆیش بێ قەدرو ڕێز ناکەم، هەر ژنەکەی جارانمی، بارەبەری دیوەخانمی، کەیبانووی لە بارمی خۆ ژن ژنی نەخواردووە هەرچی پەیایکەین پێکەوە ئەیخۆین.

دەوری ماکەر ئامان: خۆی ئەکات بە ژن و دەس ئەکات بە گریان و فیزاع و ناز و مەکر، بۆچی ژنت هێنا بەسەرما؟!؟ من کەی خراپ بووم لەگەڵتا؟! ئێستایش هەر تۆم ئەوێت و خۆشم ئەوێ هەر چۆن بڵێیت وا ئەکەم بە کۆڵ هەڵت ئەگرم، نازت ئەکێشم بۆیە ژنت بەسەرما هێنا، چونکە منداڵت

نەبوو، ئەوا منداڵم ئەبێت!! ئای پیاوە وای وای هاوارە یەکێك بێنە مامانم بێت، ناوکی ببرێت هەر خۆی ئەڵێت جا چی بکەم؟! ئامان خان چی بڵێم کەسی وا نییە. دەخیلت بم کە منداڵت ئەبوو بۆچی دەنگت نەکرد با ژنم بەسەرتا نەهێنایا نقەنق، هاوار، ئای ئۆف، دان جیرەوە کردن ئاوا!! باق باق منداڵی ئەبێت الحمدلله رزگاری بوو، کەچی لە قاپییەکی ترەوە خۆی دێتە ژوورەوە شتێك بەخۆی دا ئەدات کە گوایە مامانە خۆت بدە بەسەرما هەر ئێستا رزگارت ئەبێ.. کە ژنەی بووك گوێی لە گفتوگۆی هەردووکیان ئەبێت کە خەشم و نازو فیز و مەکر ئەکات و واقەی منداڵ و گریان ئەبیستێت خێرا رائەکات و ئەڕواتەوە بۆ ماڵی باوکی لە دێیەکی تر، ئەمیش خێرا دوابەدوایدا ئەڕوات و لە ماڵی باوکی ئەیگرێتەوە. ئەڵێت ژنەکە بۆچی رات کردووە، ؟!! ئەڵێت تۆ ژنی ترت هەیە و منداڵی بوو، ئەی دەستی منت بۆ بڕی و منتان داوە بەسەر هەوێ خوا بیبرێت خۆ ئاوێکی نەدامێ و کەس بەدەم منەوە نەهات، ئەویش ئەڵێت کوا من ژنم هەیە؟! بە چاوی خۆم بە گوێی خۆم دیتم منداڵی بوو.. ئەویش ئەڵێت هیچ کەس نییە سوێند نەخوات کە من ژنم نییە و منداڵم هەر نییە، ئەویش ئەڵێ ئەی ئامان چییە؟! ئەی منداڵی نەبوو؟ تۆ لێی نەپارایتەوە کە عاجز و زویر نەبێت، رەجات لێ ئەکرد وتت باشە نازت ئەکێشم هەرچی بڵێیت بۆت ئەکەم، وتی باشە وەکو کەر بزەرە، وەکو گا ببۆرێنە، وەکو مەڕ بقارێنە، وەك بزن بمرقێنە وەك قەل بقاژێنە، بقیرێنە وەك باڵندە بجووکێنە، وەك کەڵەشێر بقولێنە، مریشك ئاسا بقرتێنە... تاد تۆیش هەر ئەتوت باشە ئامان گیان هەمووت بۆ ئەکرد تا منداڵی بوو.. کاك عەلی پێکەنی و وتی رەنگە راست بێت، بەلاَم من ژنم نییە بۆیە وام کرد کە گەفت لێکردبووم بە مەکەر بمتاسێنی و نەتوانم سەر بەرزبکەمەوە، هەڵسە با بڕۆینەوە کەرەکەم ئامان خانی ناوە...

❊ ❊ ❊

کابرای کاکەیی ئەیوت:

هەتاکو مابم ئالەی دونیایە   بە گۆڕی دایە ڕێزداری دایە
ژن بیرم جنێو بدا بە دایەم   هەر هەرمەگایەم هەرهەرمەگایەم
ئەم شەڕ و جنێوە بە بادەم ئەدا   بێدەنگ و ئەرکە نەوێرم دادا

❊ ❊ ❊

پەند وەربگرە لە چیرۆکی گیانلەبەران:

دیارە دارستان و چڕ و بژوون ئاوەدانە بە گیان لەبەران، شێر تێر ئەخوات لە گۆشتی نێچیر و پاڵ ئەداتەوە، مرخی ئەبزوێت و بیر و یادی دڵە شێر ئەکات و ئەیەوێ لەگەڵیا

جووت بێ لەوکاتەدا نێرەکەر ڕێگای ئەکەوێتە لای لانەی شێر، چاوی پێ ئەکەوێت ئەسڵەمێتەوە و ئەترسێت، شێرە بانگی لێ ئەکات نێرەکەر فەندی برادەر وەرە مەترسێ بزانم لە چی ئەگەڕێیت!! ئەمیش دێتە پێشەوە سڵاو بۆ پادشا دائەخات قوربان ماکەر خانی کارەکەرت لێم وێڵ بووە، ئەگەڕێم بە دوایدا بەڵکو بیدۆزمەوە. ئاباشا خۆ منیش شاژنم لێ گوم بووە بیری ئەکەم، با بڕۆین بە دوایاندا بیدۆزینەوە لەم چڕ و نزار و بەند و بێشەیەدا. ماوەیەکی باش ئەسووڕێنەوە نایان دۆزنەوە شێر ئەڵێت ئێمە بۆچی بگەڕێین و خۆمان ماندوو بکەین هەر دێنەوە بۆلامان، بەڵام چی ئەڵێیت!؟... من شاژنم بۆیە ئەوێت نەفس و غەریزەی پێ کوێر بکەمەوە با پێکەوە سەر بەسەرێ یەك بکەین ئا چی ئەڵێیت؟!!

نێرەکەر وتی قوربان باشە من رازیم با خۆمان ماندوو نەکەین شێر وتی دەی تۆ دەس پێشکەربە، نێرەکەر وتی قوربان بۆ جەنابی پادشامان شوورەییە یەکێکی وەکو من ڕەشۆکی لێتان پێشکەوم، فەرموون ئێوە کاری خۆتان بە ئەنجام بگەیەنن، بەڵێ شێرە ئێرەق بوو خۆی پیاکێشا، بەڵام نێرەکەر هەر بە خۆی نەزانی و ئازاریشی نەگەیشتێ..

کە سەرە هاتە سەر نێرەکەر و ئێرەق بوو خۆی بە شێرەدا کێشاو تا کۆتایی، شێرە ئەیشیران و ئەیزریکاند، لە دەنگی هەموو جانەوەر گیان لەبەران لێیان کۆبۆوە شێرە شێری دونیای شڵەژان، کە هاتن باری شێر زۆر قۆر و خەراپ بوو، قنگی درابوو.

ڕێوی هاتە پێشەوە: گەورەم بۆ ئەمەت بە خۆت کرد ؟!! نەتزانی هەر مەگەر ماکەر بەرگەی بگرێت، سەری ئێمەیشت شۆر کرد تکای لە نێرەکەر کرد وردە وردە بیکێشێتەوە، بەڵام چاوی شێرە وەختبوو بێتەدەرەوە و هاوار و قیژانی دەشت و چۆڵ و چیای پڕ کردبوو، فرمێسك بە چاویا فوارەی ئەکرد، بەڵام ئیشی خۆی کردبوو!! ئەحمەقی و ملهوری کردی بە پەند و ناوی زڕاند لە جیهانی زیندەوەراندا.

❊ ❊ ❊

وەڵامێکی کورتی بەجێ!!

پرسییان لە میمکە سویلە: میمکە سویلەخان دەنگ و شۆرەت وایە کە (١٦) جار مێردت کردووە لای هەر شوویەك چەند ساڵێك ماویتەوە، کامیانت لا خۆش و بە کەیف بوو و پێت دەکەوت؟!

ئەویش لە وەڵامدا وتی هەموویان هەر بۆ پێشەوە خۆی ئەکوتا هەموویشیان هەر ئەیان ویست خۆیم پێدا بکات و ئەبوایە دانیش بە خۆدا بگرم و دڵی هەموویشیانم رازی ئەکرد و لە کەسیشیان تێر و بێزار نەبووم.

❊ ❊ ❊

وڵات لە ژێر دەستی دوو حیزبی دوو دەکیدایە:!

ئەگێڕنەوە پادشایەك ئەبێت سادە پەرست ئەبێت نۆکەرێکی سادەی منداڵ ڕاگیر ئەکات چەند ساڵێکی لا ئەمێنێتەوە لێی بێ تاقەت ئەبێت، ئەڵێت یەکێکی جوانی سادەم بۆ پەیا بکە تۆ ئەکەم بە پارێزگار لە شارێکدا ئەویش یەکێکی سادەی نەگایراوی بۆ دێنێ و ئەیکات بە پارێزگار، ئەم ساڵێك یان دووان ئەمێنێتەوە لای بەکاری دێنێ و سواری خۆشی ئەکات، پاشان لەویش بێزار ئەبێت ئەیکات بەیارمەتیدەری پارێزگار و فەرمانی شاهانەی بۆ دەرئەکات، ئەمیش ئەچێت پێشوازی ئەکات و نەختێك رائەمێنێ و گرژ ئەبێت، کابرای یارمەتیدەر پێی ئەڵێت: ها! بۆچی بێدەنگی ئایا پێت ناخۆشە من ڕەوانەی لای تۆ کراوم؟! ئەویش ئەڵێت نەخێر، بەڵام قور بەسەر ئەم خەڵکە، کە وڵاتەکەی لە ژێر دەستی دوو حیزبدا بێت، و کارگێری سەرەکی وڵات شانازی و سەربەرزی بە حیزبەوە بکات، و دوودەکی کارگێڕی وڵات بێت؟!!

❊ ❊ ❊

لە ئاهەنگی بووکی شار

زۆر سەیرە هەموو ڕۆژێك کوشتن و لە داردان، بیانوگرتن و سزادان، تاوان کردن و ماڵ سوتان، منداڵی ساوا کوشتن و حوکمدانی بێ تاوان و بەری دێهات سووتان و گواستنەوەیان، کچ و ژن و ئافرەت سووك کردن و فریودان، کردنی خەڵکی بە جاسووس بە سەریەکەوە وبەرپرسیار لە شتی نەزان و نەبیستوو، گرانی و دزی و جەردەیی و بازاڕی ڕەش بەبەرچاوی میریوە تاوانی گەورەو دزی بێ پرسیارە، هی بچووك ئەو پەری سزای قورس و گرتووخانە، بستێکی زەوی نییە تاوانی لێ ڕوونەدابێ هەتکی عەرز و ناموس کڕینی ویژدان و گانکردن و گاندان و مشەخۆری لە مێژوو رووی نەداوە هەرگیز، نەفرعەون و هیتلەر و مۆسۆلونی، نە شەداد و کەنعان نە شەیتانیش ئەزانی لە بنەڕەتی دونیا بە خەویش نەبینراوە لە گۆڕینی ڕاستی و درۆکردن و بەزۆر بەڕاست زانین و پیاهەڵدانی میری و ڕژێم و بە چاك زانین و حەق نەوتن و نەویستی فریشتەی بێزار کردووە هەرچی شێخە جاسووسە مەلا

ئەبێ ملهور بە خەلیفەی خوا دابنێ و لە نەتەوەی ئیسماعیل هەموو کەسێکیش ئەزانێ و درۆیە راستی باری کردووە لە وڵات، دەستیان لە خوا شۆریوە. لەولایشەوە دۆزەخ و مردنیان بە دیاری هێناوە، مرۆڤ قەلاچۆ ئەکرێت لە (٢٠ر٠) ئیسلام نەماوە بت پەرستە چاو کوێرە قەسابخانەیە ئەبێ بە زەبری شەق وڵات بە بەهەشت بزانی کەس نییە بە دەردی خۆی بمرێت، هەر ئەیمرێنن بە زۆر ئەبێ جنێو بدەیت بە دۆست و کەس و کاری خۆت زیندە بە چاڵی بکەیت.

کە چوومە خزمەتی مەلا خەوەکەم بۆ گێڕایەوە وای نوقلاڵنە لێدایەوە کەی لە مێژووی (١٩٦٣ – ١٩٨٦)دا ئەبێ حوکمداری نیشتیمانی عێراقی بریندراری وەرەس بوو لە گیان و تازییەدار لە ئاهەنگی بووکی شار، لە جاش و زۆردار لە شۆڕشی نابەکام لەسەر مەستی مەی و جام لە دیموکراتی و زانیاری لە شانس و لە بەختیاری.

* * *

کزەڵ ئەڵێ

خۆم بەبێ عەقڵ و نەزان ئەزانی	وا تێ ئەگەیم بێ عەقڵ و هۆشم
کەچی تێفکریم بە چاوی خیرەو	من لە خەڵك زۆرتر کاڵا فرۆشم
بەڵێ محمودم نەزان و نەفام	هەرچی تۆ بڵێیت من خەرابترم
بەڵێ من دانی پیا ئەنێم وایە	تۆ وام تێ ئەگەی لە تۆ کەرترم
ئەوەی کە خەڵك ئەیڵێت لە ژیری	دوورن لە راستی و نەزۆکی ژینن
مەگەر بە دەگمەن یەکێك ئەبینم	ئەگینا کۆتاو پەست و کەم بینن
عەقڵێکیان هەیە ئەژین بە تاڵی	گیرۆودەی گەوجن بێ دەست و پایە
هەر وەکو منن شازن لە کۆمەڵ	هەتاکو ئەمرن ناگەن بە مایە
منیش تەقلیدی خەڵکی کەر ئەکەم	هیچ چارم نییە ماڵم وێرانە
بە عیلم و زانین کتێب و نووسراو	پێچەوانەتر رۆشنبیرانە
کزەڵ هەی خاکی عالەمت بەسەر	لە باتی عاقڵ شێنم خەڵاتە
ئەوان و شێخی پوشتی ئایندا	جاسووسن لەگەڵ موخابەراتە
بە هەوای بۆشیەکەو تا سەرکەوتم	هەر سرنج ئەدەم لەم کائیناتە
خەڵکی بێ عەقڵ و بێ مەست و بێهۆشە	خۆزگەیان بەکەر لەم کارەساتە
ئەو کەسەی ئەیکەم بە جێگەی هیوا	پەنای بۆ ئەبەم لە نیوەی شەوا

دەرسم دابداو عەقڵم فێر بکات	کەچی ئەیکرن لە نوێنی خەوا
ئەگەر وانەبێ برا مردەبم	تەوقی شەیتانیش لە مل کردەبم
بەڵام دڵنیام کە من راست ئەکەم	با گاڵتە جاری ئەو نامەردە بم

* * *

مەلا ئەحمەدی قسرت هەبوو لەو شارەزوورەدا قسە خۆش و فەرد بێژبوو، ئاوا باسی مریشکەکەی ئەکات بە کووڵە شیعر: چونکە مریشکەکەی تۆپی بوو:

مرم مر نەبوو بە ناو مامر بوو	لە گاو لە گامێش گەلێ چارتر بوو
دانم ئەدایە ژەمی تەغارێ	سەت و چل هێلکەی ئەکرد بە جارێ
کاتێ لێم ئەنا سەدو چل مەن خوێ	هەیهۆ ئەم لە کوێ و گا پەڵخە لە کوێ
سێ تەختەی دەوار لایەك جلی بوو	دوو گوریسی چاك قەفی ملی بوو
سەد هۆزی جافم کرد بە قوربانی	کوێرایم دایێ قەدرم نەزانی
پزیشك و دەرمان بە فریای نەکەون	سەری نایەوە بەیەکجاری خەوت

* * *

کابرایەکی شوانە وێڵە سەگێکی هەبوو لەگەڵ مێگەلە مەڕەکەیدا بوو هەمیشە لە گەڵیدا بوو زۆری خۆش ئەویست لە ناکاو سەگەکەی تۆپی زۆر عاجز بوو تاقەتی لێ برا خەفەت دایگرت چوو بۆ دێیەکیتر کە مەلایان هەبوو چوو بۆ خزمەتی مەلا لە پاش حەسانەوە رووی کردە مامۆستا: وتی قوربان بۆ خزمەتی تۆ هاتووم مامۆستایش فەرمووی بڵێ ئیشت چییە؟ ئەمجا رووی کردە مامۆستاو وتی قوربان سەگێکم هەبوو تۆپی و بوو بە قوربانی ئێوە زۆرم خۆش ئەویست ئێستا هاتووم خێر و خێراتی بۆ بکەم، جەنابتان رێگام بۆ دابنێ مەلا تووڕە بوو دایە بەر جنێو قسەی ناشرین هەڵسە برۆ هەی و هاو وها پێکرا.... لەحنەت لە خۆتو سەگەکەت کابرا وتی قوربان تۆ ناهێڵی قسەکەم تەواو بکەم، شەش مەڕم کردۆتە قەبێڵی، چەند ساڵە لای منەو خزمەتی کردووم ، هاتووم مەڕەکانت بدەمێ!! مامۆستا ئەمجا گەشەوە بوو: وتی رەحمەتی خوای لێی خۆش بێت هەر ئەمزانی بەهەشتییە بەوەفابووە رەحمەتی خوای لێ بێت، لە هەموو سەگی ئاوایەکەی خۆتان پیرۆزترە زوو خێرا مەڕەکان بێنە با رەحمەتی چاوەڕێ ئەکات باوکت بە قوربانی گۆڕی بێت خێرو ئیحسانی زۆر بۆ بکە رەحمەتی قابیلە.